WayScience

4th International Scientific and Practical Internet Conference

«Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success»

ISBN 978-617-8293-42-0

WayScience

4th International Scientific and Practical Internet Conference

«Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success»

ISBN 978-617-8293-42-0

Editorial board of International Electronic Scientific and Practical Journal «WayScience» (ISSN 2664-4819 (Online)

The editorial board of the Journal is not responsible for the content of the papers and may not share the author's opinion.

Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Internet Conference, March 6-7, 2025. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, 220 p.

ISBN 978-617-8293-42-0

4th International Scientific and Practical Internet Conference "Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success" is devoted to the experience of forming and developing competencies needed by the modern world.

Topics cover all sections of the International Electronic Scientific and Practical Journal "WayScience", namely:

- public administration sciences;
- philosophical sciences;
- economic sciences;
- historical sciences;
- legal sciences;
- agricultural sciences;
- geographic sciences;
- pedagogical sciences;
- psychological sciences;
- sociological sciences;
- political sciences;
- philological sciences;
- technical sciences;
- medical sciences;
- chemical sciences;
- biological sciences;
- physical and mathematical sciences;
- other professional sciences.

Dnipro, Ukraine – 2025

Pedagogical sciences

FUTURE POLICE OFFICERS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION AS A CONDITION FOR A QUALITY CAREER

Chernionkov Yaroslav
Ph.D in Education, Candidate of Pedagogical Sciences
Head of Foreign Languages Department, Associate Professor
Donetsk State University of Internal Affairs, c. Kropyvnytskyi

As we look to the evolving landscape of global communication, law enforcement agencies are tasked with addressing increasingly complex challenges, often requiring interactions with individuals from diverse linguistic and cultural backgrounds. The ability to communicate effectively in foreign languages is no longer just an advantage but a necessity for police officers in their professional roles. It is no longer sufficient for future officers to rely solely on their native language to engage with the public or colleagues from different parts of the world.

1. The Globalization of Law Enforcement

The world today is more interconnected than ever before. International travel, migration, and digital communication have all contributed to a significant increase in the number of multicultural and multilingual environments in which law enforcement operates. Police officers are no longer confined to their local communities but are often called upon to collaborate with international counterparts, respond to cross-border criminal activity, and deal with a wide range of individuals who may not speak the officer's native language.

This globalized environment demands that future police officers be equipped not only with technical law enforcement skills but also with intercultural and multilingual communication competencies. These competencies enable officers to effectively interact with people from different linguistic and cultural backgrounds, building trust and ensuring that they can perform their duties to the best of their ability [1, p. 232-245].

2. The Role of Language in Policing

Effective communication is at the heart of policing. It is through communication that police officers establish rapport, de-escalate tense situations, gather crucial intelligence, and ensure that the rights of individuals are respected and upheld. Misunderstandings due to language barriers can lead to serious consequences, including the erosion of public trust, wrongful arrests, and even the escalation of potentially violent situations.

For example, consider the critical role that language plays in investigating a crime. A witness or victim who speaks a foreign language may not be able to provide crucial information if an officer cannot communicate effectively with them. Moreover, when officers are able to speak a second (or even third) language, they are better positioned to diffuse potential conflicts, convey the seriousness of a situation, and prevent misunderstandings. This is particularly important when dealing with vulnerable populations, such as immigrants, refugees, or non-citizens, who may already feel marginalized or distrustful of law enforcement.

3. Foreign Language Skills as a Professional Asset

The ability to speak foreign languages enhances the employability and career prospects of police officers. Agencies worldwide are increasingly recognizing the value of multilingual officers, with many offering additional incentives for officers who can speak multiple languages. This is not only beneficial in terms of career advancement but also for fostering collaboration with international law enforcement bodies, such as INTERPOL or the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol).

In practical terms, language skills also open up new opportunities for police officers in specialized areas such as international relations, counterterrorism, human trafficking investigations, and diplomatic law enforcement. Officers with foreign language skills are often better equipped to

serve in foreign postings, assist in international operations, and work effectively in multicultural environments [2, p. 28-40].

4. Educational and Training Implications

Given the importance of foreign language communication in modern policing, it is imperative that police training programs emphasize language acquisition and cultural competency. This could be achieved through formal language courses, immersion programs, or partnerships with language schools and universities. Such initiatives would not only focus on basic communication skills but also the cultural nuances that underpin effective communication—something that can be equally as important as fluency in a foreign language.

Furthermore, ongoing professional development in language and communication should be a part of an officer's career trajectory. As the needs of society evolve, so too must the abilities of those entrusted with maintaining law and order. Lifelong learning, including language proficiency, can provide police officers with the tools to better engage with their communities and perform their duties with a deeper sense of cultural awareness and respect.

5. The Ethical Dimensions of Language Skills

Equally important is the ethical dimension of language and communication. Police officers must be aware of the power dynamics that language can introduce. They must strive to ensure that their use of language is not only effective but also ethical and respectful. This means being conscious of avoiding stereotypes or assumptions based on language, dialect, or accent, and understanding how language can impact the relationships between law enforcement and the communities they serve.

The development of foreign language skills in police officers is not just about enhancing communication; it is about building stronger, more inclusive, and respectful communities. When officers can speak the language of the people they serve, it is not only an advantage—it is a responsibility.

In conclusion, foreign language communication is a critical condition for a successful and impactful career in law enforcement. As we face an increasingly diverse and interconnected world, police officers who possess foreign language skills will be better equipped to serve, protect, and build trust with their communities. Moreover, language proficiency will provide officers with opportunities for career growth, professional development, and a more fulfilling and meaningful service to the public.

It is time for police training programs worldwide to prioritize foreign language acquisition and cultural competence, preparing the next generation of officers to face the challenges of our globalized society. By doing so, we can ensure that law enforcement continues to uphold justice, respect, and fairness, regardless of language or cultural background.

References:

1. Baldwin, J. (2018). The impact of globalization on policing. International Journal of Police Science & Management, 20(3), 232-245. https://journals.scholarsportal.info/browse/14613557/v20i0003

2. Olsson, E. (2022). Multicultural policing and the importance of language acquisition in training programs. Policing: A Journal of Policy and Practice, 16(1), 28-40. https://scispace.com/journals/policing-a-journal-of-policy-and-practice-cleylz4y/2022

Pedagogical sciences

THE LATEST TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR FORMING SOCIAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCIES IN THE TRAINING OF JOURNALISTS

Lobko Serhii
Postgraduate student
V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

The modern media space is undergoing constant transformations under the influence of digital technologies, which change not only the methods of obtaining and distributing information, but also the very nature of journalistic activity. In the conditions of digitalization of the media sphere, future journalists must not only master traditional methods of working with information, but also develop socio-communicative competencies necessary for effective interaction with the audience, expert environment and other participants in the communication process.

The latest technologies play a key role in the formation of these competencies, as they contribute to the development of digital literacy, critical thinking, multimedia adaptability and interactive interaction. The integration of digital tools into the process of journalistic education allows students to gain practical experience in creating content, analyzing large data sets, conducting media analytics, and using artificial intelligence to collect and verify information. In addition, the technological capabilities of modern communication platforms open up new horizons for social interaction, forming in journalists the ability to work in multitasking conditions, respond to dynamic changes in the information environment and adapt communication strategies in accordance with the needs of different target audiences.

The relevance of the study lies in the need to adapt educational programs to the new challenges of the digital age, develop effective teaching methods that will facilitate the integration of technologies into journalistic training, as well as in identifying key aspects of the development of socio-communicative competencies using digital tools. The purpose of the article is to analyze the role of new technologies in the formation of socio-communicative skills of future journalists, identify opportunities and risks associated with the digitalization of journalistic education, and determine the prospects for further integration of technological solutions into the professional training of media professionals.

The rapid development of digital technologies has radically changed traditional approaches to journalistic education, necessitating a rethinking of the role of socio-communicative competencies in the professional activities of journalists. The information revolution has affected all aspects of communication, opening up new opportunities for the creation, distribution and analysis of media content. In this context, journalism is no longer limited to classical formats, but is transforming into a complex ecosystem that combines interactive platforms, social media, algorithmic mechanisms for information dissemination and multimedia communication formats.

The socio-communicative competencies of a journalist include the ability to effectively interact with the audience, apply elements of media literacy, critically evaluate information flows, and adapt communication strategies to different platforms and contexts. The formation of these competencies is impossible without the active use of technological solutions that help journalists work in conditions of information overload, rapid changes in the social agenda and the growing role of visual content.

One of the key technologies influencing the development of social and communicative competences is social media. Platforms such as Facebook, Twitter, Instagram, TikTok and YouTube have become not only channels for distributing content, but also tools for interactive interaction with the audience. Journalists use social media to gather information, monitor public sentiment, create personalized content and establish a dialogue with the public. Such interaction contributes to the development of digital communication skills, strategic content management and the use of data analytics to analyze audience behavior.

Another important technology that contributes to the formation of social and communicative skills are artificial intelligence and big data analysis tools. Algorithms for automatic information collection and processing allow journalists to quickly analyze large volumes of data, identify trends and predict information trends. This is especially relevant in the field of investigative journalism, where the need to verify facts and identify hidden connections between events and actors is critical.

Multimedia formats also play an important role in the development of communicative competences. Data visualization, interactive infographics, video journalism and podcasts expand the possibilities of delivering information and increase the level of audience involvement. Thanks to the use of animation tools, virtual and augmented reality, journalists can create deeper, emotionally rich stories that stimulate not only cognitive perception, but also an emotional response in information consumers.

Digital platforms also facilitate the development of collective forms of communication, which is an important aspect of social interaction. Interactive discussions, discussion panels, online surveys and forums allow journalists not only to receive feedback from the audience, but also to form communities around certain topics or projects. This aspect reinforces the importance of journalism as a social institution aimed at the active participation of the public in the production and critical understanding of information.

Along with the advantages provided by the latest technologies, there are also certain challenges in their use for the formation of socio-communicative competencies of journalists. One of the biggest problems is the risks of disinformation and manipulation associated with automated algorithms and botnets. In the context of information wars and fake news, journalists need to develop critical thinking, the ability to check sources and analyze algorithmic processes that affect the distribution of content.

Another challenge is the issue of ethics in the use of technologies in journalism. For example, deepfakes and algorithmic editing of content pose complex moral dilemmas for the journalistic community regarding the truthfulness, correctness and responsibility for the provision of information. In this context, the need to improve media education, which includes teaching students the principles of digital ethics, transparency of algorithms and responsible use of technologies, becomes particularly important.

Despite the challenges, the latest technologies remain an integral part of the formation of socio-communicative competencies of journalists. Educational programs should adapt to these changes, integrating digital tools into the educational process, developing skills in working with multimedia content, teaching the principles of algorithmic analysis and strategic management of digital communications.

Thus, digital technologies not only expand the journalist's toolbox, but also form a new quality of communication between the media and society. They allow journalists to be not only transmitters of information, but also active participants in social processes, interactively interact with the audience, predict information trends and contribute to the formation of a conscious media culture. The further development of journalistic education should take into account these changes, integrating technological innovations into the training of new generations of specialists capable of functioning effectively in the digital information space.

References:

1. Andrushchenko V. P. Social communications in the conditions of the digital revolution: challenges for journalism and education // Scientific notes of the Institute of Journalism. – 2020. – No. 2(78). – P. 15–23.

2. Biletsky V. S. Media literacy as a factor in the formation of information security of society // Journalism: theory and practice. – 2021. – Vol. 12. – P. 98–110.

3. Golovenko V. V. Legal aspects of modern media activities: international standards and national practice. – Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House, 2019. – 256 p.

4. Denysenko V. O. Information society and its impact on the transformation of journalism // Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series: Journalism. – 2022. – No. 3. – P. 45–52.

5. Journalistic ethics in the conditions of digital transformation: a textbook / Ed. P. M. Kyrylenko. – Lviv: I. Franko Lviv National University, 2021. – 312 p.

6. Karpenko O. S. Disinformation in the digital space: challenges for journalism and ways to counter it // Information Society. – 2022. – No. 4. – P. 73–81.

7. Kotsiuba O. V., Sydorenko L. Yu. Interdisciplinary approaches in journalism education: world experience and Ukrainian realities // Media criticism. – 2020. – No. 2. – P. 19–30.

8. Lebedeva N. O. Digital media and social communication: challenges of the 21st century. – Kharkiv: V. N. Kharkiv National University. Karazin, 2021. – 284 p.

Other professional sciences
(Library science)

ADVANCED TRAINING OF INFORMATION AND LIBRARY SPECIALISTS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

Melnyk-Khokha Galyna
Research Associate
Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv (Lviv, Ukraine)
Stefanyk, 2 St. Lviv, Ukraine, 79005
e-mail: galja-m@ukr.net
ORCID 0000-0001-7357-2163
Mudrokha Valentyna
Head of the Department of Library Science
Candidate of Sciences in Social Communications
(PhD in Social Communications)
Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv (Lviv, Ukraine)
Stefanyk, 2 St. Lviv, Ukraine, 79005
e-mail: mudrokhavalentyna@gmail.com
ORCID 0000-0001-9508-227X

Humanity has entered a phase of irreversible social processes, including a radical change in the job and labor market, augmented virtual reality, and artificial intelligence. In such a society, a person will have to coexist, cooperate, and compete with automated systems. According to sociologists, 400 million people will lose their jobs by 2030, and 375 million will be forced to acquire new skills. In modern conditions, knowledge and information are becoming strategic resources for the development of civilization.

The extremely high pace of development of information technologies, the active use of data processing and transmission facilities, as well as the modernization of the structure and new content of the library's work require its employees to constantly update their professional knowledge, personal development and advanced training. Therefore, the only way to remain competitive is to learn throughout life, that is, continuing education is an urgent requirement of time and society for any employee. The importance and global scale of the problem of continuing education, as a requirement of the modern world of professions, is evidenced by a number of terminological combinations characteristic of the world educational discourse. They clearly reflect the priority processes of this industry, namely: "continuing education" and "lifelong learning" and record the clear intention of most countries of the world to position these educational strategies as the main ones.

For the new social paradigm, the mobility of a specialist is important, his potential opportunity to find employment within different societies, different states, supranational professional communities and associations. To this end, broad opportunities have been created for academic mobility of students and teachers through various programs, for example, in Europe, the relevant ones are “ERASMUS (European Community Action Scheme For The Mobility Of University Students), the “COMETT” programs (exchange of information, teaching staff and students), “Leonardo da Vinci” (education during vacation), “Grundtvig” (practical training system), Diia.Education (learning platform), etc.” [1]. Such global integration of educational systems indicates the priority for most areas of activity of the information component and the knowledge society, therefore, experts position the current stage of development of continuing education at the European level as “verification”, which is characterized by a tendency to position intangible corporate assets as intellectual capital [2].

The fundamental characteristic of the modern education system, which brings continuous learning to the first place in the general educational hierarchy, is the priority in all areas of

production of the latest information technologies, which are distinguished by their large-scale and extremely dynamic development, which, accordingly, requires constant modernization. Therefore, the successful educational trends of the first decades of the 21st century are the forms of interactive distance learning IMS (Instructional Management System); ARIADNE (Alliance of Remote Instructional Authoring and Distribution Networks for Europe); GESTALT (Getting Educational Systems Talking Across Leading-Edge Technologies), which are based on the latest information technologies and have a number of significant advantages compared to traditional forms and methods. Modern information technologies are becoming an effective means of intellectualizing society, and this is their main task in the context of social progress.

The dynamism of the production of products and services, the intellectual sphere form a modern system of competencies. Transformation of education of information and library workers is a strategic task of modern society and, at the same time, a prerequisite and guarantee of its dynamic development. Scientists are investigating the issue of the concept of a specialty through the formation of educational standards and programs, the principles of digitalization and intellectualization of education in the information and library industry, the application of marketing strategies, the formation of the educational concept of a specialty as a knowledge management system, innovative forms of training specialists and assessing the quality of their knowledge, the Soft skills system for industry workers. The concept of a "digital librarian (DL)" is also relevant [3].

At the current stage of development of society, the information revolution has created a new reality in which the profession is changeable, not constant. Solving these global issues requires a general reform of the entire educational infrastructure and the creation of educational institutions of a new type of educational and consulting complexes – new organizational structures that implement the goals set by combining the potential of higher educational institutions and specific institutions. When forming a range of new professional competencies, the educational institution provides the educational (educational programs, staff, methodological resources) and research component, and partner institutions help solve daily practical tasks.

This practice has been successfully tested at the level of involving stakeholders in the formation of educational programs of educational institutions, monitoring professional socialization, involving practicing specialists in reading lecture courses, testing seminars, practices, etc. Within a state or group of states, such structures form a personally oriented educational conglomerate, an obligatory part of which is an information and communication educational space, a virtual environment that includes a multitude of educational resources to support educational activities and solve the problem of learning based on global computer communications.

The system of professional competencies of a library employee traditionally involves the active use of modern information technologies. To form a system of the latest professional competencies, the latest means and methods of organizing the educational process using IT technologies are extremely necessary, namely computer training programs, for example: web quests - problem tasks with elements of a role-playing game, for the implementation of which information resources of the Internet are used; educational systems based on multimedia technologies; intellectual and educational expert systems; means of telecommunications, software and hardware IT; virtual electronic libraries (distributed databases); transfer of knowledge to a mobile device using WAP or GPRS technologies – Mobile. In the modern educational space, online educational platforms and marketplaces are gaining momentum, the peak of their use will fall on the period of change in the professional activities of the Millennials generation by the Z-generation, which is already choosing remote learning as a priority.

In Ukraine, despite the unequivocal position of theorists and practitioners of the information and library industry on the feasibility and necessity of choosing such an educational model – lifelong learning, there is currently no holistic, comprehensive, state-approved program of continuing education for specialists in this field. At the same time, active practical activities carried out by professional associations, educational institutions, and individual libraries in this direction help to solve problematic issues of the formation of professional competencies. Today, library workers are well aware that the use of only traditional forms of providing information services

makes libraries uncompetitive in the information market. We are talking about the introduction of new technologies in library activities, the formation and use of a number of information resources. This requires the involvement of such information and library specialists as system administrators, engineers, and analysts. Today, all library workers, without exception, understand that they must combine traditional technologies with modern methods of information search and analytical processing of information arrays. That is why the problem of attracting highly professional specialists to the library and constantly improving the knowledge level of all employees is acute, since the effectiveness of a librarian's work is directly related to the qualification level of his profession.

Thus, we can argue that the personnel policy of a modern library should be aimed at preserving the industry's professional potential, creating a corps of specialists of a new formation who would meet the requirements of society in the conditions of digitalization [4]. Therefore, we consider the formation of a special model of continuous education of specialists in the information and library industry, the introduction of forms and methods of improving the skills of information and library workers with the widespread use of the principles of virtual learning to be a priority.

References:

1. Соляник А. Моделі сталого розвитку вищої бібліотечно-інформаційної освіти: зарубіжний досвід. «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: орієнтири співтворення» : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції. [Електрон. вид.]. УБА, Київ, 2020. С. 13–17. URI: https://ula.org.ua/images/uba_document/news/2020/Zbirnyk_ULA_Slavske_2020_compressed.pdf

2. Сало А. Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців : [Електронний ресурс]. Ефективна економіка, 2017, № 3. URI: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5505

3. Лобузін І. Цифрові бібліотекарі доби е-науки та семантичних веб-технологій. Бібліотечний вісник, 2019, № 6. С. 18–24. URI: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/bv_2019_6_5.pdf

4. Мельник-Хоха Г., Мудроха В. Реалізація сучасних запитів науки та освіти засобами електронного середовища Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника в умовах воєнного стану. Development of Education, Science and Business: Results 2024 : proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference (December 11-12, 2024). FOP Marenichenko V.V., Dnipro, 2024, C. 228-231.

DIRECTIONS FOR INCREASING THE EFFECTIVENESS OF THE MECHANISM FOR IMPLEMENTING POLITICAL COMMUNICATIONS IN UKRAINE

Popovych Vasyl
Doctor of Philosophy, Professor
Professor of the Department of Psychology and Pedagogy
East European Slavic University
ORCID: 0000-0002-9288-3765
popovic.vasil@gmail.com
Popovych Yana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Political Science and General Legal Disciplines
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"
ORCID: 0000-0001-7509-0459
popovych.jana@gmail.com

A theoretical analysis of the problem of political communication in the context of social changes allows us to identify promising directions for the development of Ukrainian society, which will allow us to improve and increase the effectiveness of the mechanism for political communication in the post-war period of Ukraine's restoration.

The allocation of such directions cannot be exhaustive, given the systematic nature of future changes in various sectors of society – political, economic, public, but, taking into account the trends in the influence of factors on the formation of an effective model of political communications, highlighted by experts, we can identify the most significant of them: 1) the formation of a new political space in the post-war period of Ukraine's restoration; 2) the formation or implementation of the leading elements of the modern model of public and state administration as good governance (Good Governance); 3) deliberative discourse on the development of civil society and the formation of effective communicative public-state interaction; 4) the development of the information environment.

The formation of a new political space is an integral part of the post-war development of Ukraine, and the emergence of new political actors, and therefore subjects of political communication, will contribute to increasing the efficiency of the mechanism for implementing political communication, the goal of which will be aimed at supporting the direction of development of Ukrainian society.

The political space acts as an institutional, territorial and systemic formation that affects all spheres of social development and can structure the interpretative field of events, situations, and prospects. The functioning of the political space occurs through information and communication processes that make it possible, on the one hand, to structure the elements of the political space (political parties, state and local government bodies, social and public associations and movements, citizens), and on the other hand, to support the interaction between these elements, that is, we can say that political communication is a structuring and integrating factor of the political space and is formed due to the political space, therefore the configuration, political and ideological orientation of political institutions and the formation of the information exchange environment in the political space contribute to the formation of a certain model of political communication.

Theoretical analysis of the problem of the formation of political space in the conditions of a full-scale Russian-Ukrainian war and during the post-war restoration of Ukraine, as well as the results of sociological and expert surveys allow us to identify the following groups of factors of the formation of political space in the post-war restoration of Ukraine:

1) political and legal factors that are associated with factors of influence on political

competition through the regulatory and legislative justification of restrictions on political participation;

2) factors of renewal and modernization of the political elite. Thus, Yu. Shaygorodsky identified the main features of the new political generation: 1) readiness for changes and awareness of their necessity; 2) potential ability to make responsible decisions; 3) civic activity, awareness of the importance of participation in public life and the importance of an active public position; 4) orientation towards European integration; 5) practical application of modern digital technologies and information tools to ensure the effectiveness of management; 6) dominance of democratic values in the structure of value orientations [1, p.31];

3) factors related to integration into the EU and NATO. On June 23, 2022, Ukraine acquired the status of a candidate for membership in the European Union, which requires the state and Ukrainian society to focus efforts on reforming and modernizing key areas of public administration, adapting national legislation to European standards, and implementing the Sustainable Development Goals;

4) factors of democratization of the political system and public administration. Democratization in public policy involves the development of: civil society and its institutions; an information and discursive space in which the interests and positions of various actors and civil communities are coordinated; a public administration system, the basis of which is deliberative discourse and a wide range of possible channels of political participation of citizens in making state and political decisions;

5) factors of stabilization of the socio-political system.

The problem of reforming the public administration system attracts special attention among scientists, which has become even more relevant in discussions on the post-war reconstruction of Ukraine and the acceleration of the European integration process. The modern model of public administration in the administrative space of the European Union is Good Governance, which has become widespread in many European countries.

Another priority area for the development of Ukrainian society in the post-war period is the further development and institutionalization of civil society, as well as the formation of effective communicative interaction between the state and civil society. The same applies to the factors of the formation of a new political space, where civil society will play a leading role, and the implementation of the principles of good governance, which is based on communication and deliberative discourse in the interaction of public administration bodies and civil society. Thus, today there is an urgent need to optimize the interaction between the state and civil society in the direction of its legal normalization, institutionalization and established communication, which will act as a condition for the formation of a model of good governance in Ukraine.

One of the important directions for increasing the effectiveness of the mechanism for implementing political communications in the context of modern social changes is the development of the information environment in Ukrainian society during the period of post-war recovery. This involves, in modern society, primarily the informatization and digitalization of communication processes. In our opinion, the most important directions are: 1) the development of political Internet communication (mainly through social networks); 2) taking into account the European experience of digitalization in the context of the European integration process; 3) strengthening the process of informatization and digitalization in the field of public administration, which increases the possibility of effective interaction between the state and society.

Table 1 systematizes the directions for increasing the effectiveness of the implementation of the mechanism for political communications.

Table 1. Systematization of directions for increasing the effectiveness of the implementation of the political communications mechanism

Directions	Main content	Advantages
Formation of a new political space in the post-war period of reconstruction of Ukraine	Renewal and modernization of the political elite Democratization of the political system and public administration Stabilization of socio-political relations	Expansion and emergence of new subjects of political communication, where public associations and movements will play a leading role Change in political discourse regarding the direction of sustainable development of Ukraine as a democratic country Expansion of the deliberative approach in the political participation of citizens and civil society institutions in making state-political decisions
Formation or implementation of leading elements of a modern model of public and state administration as Good Governance	Basic principles: Participation in public decision-making Transparency Responsibility Efficiency Accountability to society Equality, Rule of law Human rights Orientation to consensus in communication	Ensuring accessibility and transparency of state and political information Promoting increased political participation of citizens and civil society institutions in political decision-making Providing feedback between the state and society Liberation as a tool for solving socio-political problems
Deliberative discourse on the development of civil society and the formation of effective communicative public-state interaction	The methodology for building a civil society, based on communication, openness, rationality and polyvariability, is the deliberative paradigm and deliberative discourse of forming civil society in modern democracies.	Creating conditions for free communicative interaction of citizens in the information environment Creating autonomous communities of citizens as subjects of political communication in the context of the discourse of current socio-political problems Forming a deliberative model of interaction between civil society and the state
Development of the information environment	Digitalization of the information space of Ukraine as a process of strengthening Internet communication in the political sphere, development of e-government and creation of conditions for entry into a single digital European space	Development and normalization of political Internet communication in the social network information space Taking into account European experience in digitalization of interaction between public administration bodies and citizens and civil society Development of digitalization of public administration, which will ensure openness, accessibility and transparency of political and state information

Source: author's development

References:

1. Шайгородський Ю.Ж. Повоєнні реформи в Україні: виклики для нової генерації політиків. Нове покоління українського політикуму в умовах війни та повоєнних суспільних

трансформацій : матеріали круглого столу (Київ, 15 листопада 2022 р.) Національна академія наук України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ : Талком, 2022. С. 30-33.

Technical sciences

ENVIRONMENTAL MONITORING AND ANALYSIS OF IMPLEMENTED ENVIRONMENTAL PROTECTION MEASURES AT PJSC «NEFTOKHIMIK PRYKARPATTYA»

Sysak Kateryna Oleksiivna
Ivano-Frankivsk National Technical University
University of Oil and Gas, the
Candidate of technical sciences
Docent of the department of ecology
kateryna.radlovska@nung.edu.ua
https://orcid.org/0000-0003-2640-4735
Scopus ID: 57218570156
Haman Andrii Bohdanovych
Ivano-Frankivsk National Technical University
University of Oil and Gas,
Master, “Ecology”

PJSC "Neftokhimik Prykarpattya" uses the "centrifugation" technology for processing oil sludge, while oil sludge is separated using a centrifuge.

The main part of water and hydrocarbons (organic part) is separated from oil sludge. The solid part of oil sludge formed in this process (viscous residue of oil sludge) was transferred to the accumulation pond No. 4 of the CPPN, where 670 tons of viscous residue of oil sludge have accumulated to date. Due to the efficient operation of the centrifuge, only a small amount of water and hydrocarbons enters the solid part of oil sludge. Analysis of the solid part of oil sludge showed that it mainly consists of mechanical impurities.

Comparing the composition of the hydrocarbon (organic) part of oil sludge, it was shown that during such centrifugation, hydrocarbons are distributed as follows: the main part of paraffinic, naphthenic, and aromatic hydrocarbons is separated together with the liquid phase. Resins, asphaltenes, and other polar components, which are adsorbed on the surface of solid particles of mechanical impurities, pass into the solid part of the oil sludge.

Considering that the enterprise plans to use metal tanks for technological needs instead of barns, all barns must be liquidated in the next few years.

Therefore, the issue of recycling sludge barn sediments remains unresolved. Despite the low content of hydrocarbons in these wastes, they remain a threat to the environment. Oil sludge and barn sediments are a constant source of toxic, mutagenic, and carcinogenic hydrocarbons. As the duration of the waste in non-reclaimed (unutilized) oil sludge ambergris increases, their toxicity to the environment increases. And this leads to a change in vegetation cover, to its reduction or complete elimination, the accumulation of toxic hydrocarbons in plants, changes. That is, oil pollution poses a threat to flora and fauna, including the population, for a long time.

Let's consider the main methods of purifying gases emitted into the atmosphere from carbon monoxide. Namely, the process of converting the oxide into carbon dioxide.

Let's consider this method using the example of the most common process of obtaining hydrogen by converting natural gas with water vapor or oxygen, as well as gasification of solid fuel. The chemical reactions that occur in this case create an exothermic or endothermic effect:

$$CH_4 + H_2O - CO + 3H_2 - O;$$
$$CH_4 + 1/2\ O_2 = CO + 3H_2 + O;$$
$$C + H_2O = CO + H_2. \qquad (1)$$

From chemical reactions it is clear that in three cases, when exposed to water vapor or oxygen, carbon monoxide is released, which can only be eliminated by conversion with water vapor, but in the presence of iron oxide catalysts:

$$CO + H_2O = CO + H_2 + 37{,}5 \text{ kJ/mol.} \quad (2)$$

This method is used to change the ratio of H_2: CO in the synthesis gas, as well as to clean the protective atmosphere.

The industrial conversion catalyst has the form of tablets measuring 6.4 x 6.4 or 9.6 x 9.6 mm. It contains from 70 to 85% He203 and 5-15% Cr203, retains activity at temperatures up to 600 °C. In the case of high concentrations of carbon monoxide in the source gas, the catalyst in the contactor is placed in several layers, and measures are provided for heat removal between the layers.

The installation works as follows. The gas mixture formed as a result of the conversion of carbon monoxide with water vapor, as well as hydrogen, oxide and carbon dioxide after leaving the conversion reactor and cooled by adding water vapor with a temperature of up to 370 °C and passed through the first-stage converter. Here, in the presence of a catalyst, 90-95% of CO is converted into carbon dioxide (CO_2) with the formation of an equivalent amount of hydrogen. The gas is cooled in a water cooler to 35-40 °C and carbon dioxide is removed from it using ethanolamine, which is added to the purified gas. The purified gas is heated in a heater 4, the required amount of water vapor is added, and it is again subjected to conversion and purification from the formed carbon dioxide. In order to obtain purer hydrogen, the process can consist of three stages. After the third stage, the gas contains: 99.7% H_2; 0.02% CO; 0.01% CO_2; 0.27% CH_4. The process temperature is maintained within 315-480°C, the pressure is from 0.2 to 2.5 MPa.

To remove phenol from the wastewater of the enterprise, it is proposed to use extraction and steam circulation methods.

So, for the extraction of phenol from wastewater, we use oxygen-containing organic solvents with a low molecular weight, for which the partition coefficient is 25-100. Benzene, ether, butyl acetate, etc. are used as extractants.

The steam circulation method is based on the distillation of pollutants from wastewater by circulating water vapor. It is used to extract volatile organic substances, which are weak electrolytes, from water.

Before purifying wastewater from phenol by the steam circulation method, it is necessary to first remove NH_3, H_2S and CO_2 from the water. Ammonia increases the acidity of water and a significant part of phenol passes into a dissociated state in which it is not distilled. Free hydrogen sulfide and carbon dioxide reduce the acidity of wastewater, which should contribute to the removal of phenol, but, being distilled simultaneously with phenol, neutralize the alkali solution, due to which the circulating water vapor is washed away from phenol. The alkali solution neutralized by hydrogen sulfide and carbon dioxide stops absorbing phenol from the circulating vapor and the concentration of phenol in it increases to such values that its distillation from wastewater practically stops. The content of these gases in wastewater before feeding to the dephenolization column must be reduced to 10-20 g/l.

The scheme of the installation for the purification of wastewater from phenol by the steam circulation method is shown in Fig. 1.

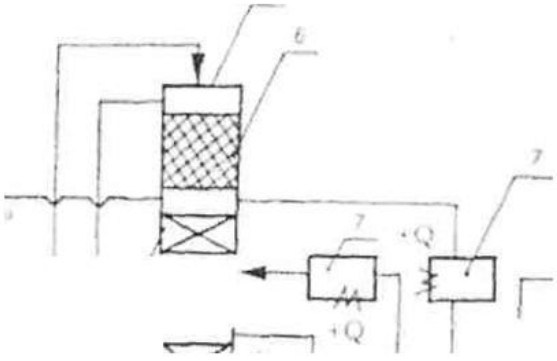

Figure 1 – Scheme of a wastewater treatment plant for phenol by the steam circulation method: (1 – collectors; 2 – pump; 3 – fans; 4 – metal nozzle; 5 – column; 6 – wooden nozzle; 7 — heaters)

The plant operates on the following principle. After separation of free ammonia, hydrogen sulfide and carbon dioxide from the evaporation part of the ammonia column at the boiling temperature, wastewater enters the collector 1, from where it is fed by pump 2 to the upper part of the column 5. This column is divided into two chambers, interconnected by a pipe, through which water vapor is recirculated using a fan 3. In the upper chamber there is a wooden nozzle 6, in the lower one there is a metal nozzle 4. Phenolic wastewater heated to boiling, flowing down the wooden nozzle of the upper chamber, comes into contact with water vapor, which is gradually saturated with phenol vapor. Dephenolated water, which contains ammonium salts, enters the ammonia column for their decomposition and ammonia extraction, and phenol-containing vapor from the upper part of the column is sucked off by a fan and fed to the lower chamber of the column, where the nozzle forms several tiers. An alkali solution with a concentration of 8-14%, heated in the heater 7 (to a temperature of 102-103 °C), is periodically fed to the upper tier by a pump from the collector 1. Phenol absorption occurs according to the reaction:

$$C_6H_5OH + NaOH = C_6H_5ONa + H_2O \quad (3)$$

The lower tiers of the metal packing are heated with circulating phenolate solutions using carriers 2. The heater 7 serves to heat the phenolate solution. The lower tier is irrigated with a more concentrated phenolate solution than the middle one. The concentrated enolate solution from the column tray is periodically transferred to the collector 1.

The enterprise currently has environmental protection measures developed and implemented that only partially protect the environment from the negative impact of the enterprise, therefore it is necessary to carry out further research on reducing the harmful impact of PJSC "Neftokhimik Prykarpattya" on the environment.

That is why the paper proposes a justification for a number of environmental protection measures to reduce the negative impact of the enterprise on the air environment and hydrosphere.

To improve the state of the atmosphere of PJSC "Neftokhimik Prykarpattya" and purify gases emitted into the atmosphere from carbon monoxide, an industrial unit for converting oxide into carbon dioxide is recommended.

In order to improve the state of the hydrosphere and remove phenol from the enterprise's wastewater, the installation and justification of extraction and steam circulation purification methods are recommended.

References:

1. Trysnyuk, V.M.,, Smetanin K.V.., Trysnyuk T.V., Holowan Y.V., Kashchishin O.L, Radlowska K.O. The improvement of the system of ecological monitoring of the environment through the application of remotely piloted aircraft systems. XIII International Scientific Conference “Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment”, Extended Abstracts. (2020) (Scopus), Publication date: 12 November 2019, DOI: 10.3997/2214-4609.201903272.

2. Sysak K.O. The environmental audit of atmospheric air within the territory of Ivano-Frankivsk region (under the example of Ivano-Frankivskcement corporation) XII international scientific and practical conference «new problems of science and ways of their solution», may 28-29, 2024, Paris. France. 2024, P.127-130. ISBN 978-91-65423-70-1. *DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.11454394*

3. http://ekologprom.com/pdruchnik-z-promislovo-ekolog/

4. http://www.menr.gov.ua/docs/activity-dopovidi/regionalni/rehionalni-dopovidi-u-2012-rotsi/ivano-frankivska%202012.pdf

5. http://masters.donntu.edu.ua/2008/ggeo/falevich/diss/index.htm

Historical sciences

ABOUT STALIN'S COLLECTIVIZATION OR WHY THE KAZAKHS SUFFERED FROM FAMINE IN 1928-1932

Zhubatkanov Kerimsal
Candidate of Historical Sciences
Associate Professor
S. Seifullin Kazakh Agrotechnical Research University

One of the most difficult periods and tragic pages of our recent history is the years of collectivization of the then Soviet villages, which took place in Kazakhstan, as well as throughout the USSR, in 1929-1933.

Stalin's collectivization was the bloodiest and most difficult drama for the peoples of Kazakhstan, first of all, for the Kazakh people. It is unlikely that there will be such a tragedy in the history of mankind as the Kazakhstan catastrophe, which claimed the lives of more than 2.5 million people, of which 2.3 million were Kazakhs.

The conduct of the collectivization campaign throughout Kazakhstan led to serious consequences, but its destructive nature affected nomadic and semi-nomadic Kazakh farms. In 1928, before collectivization, 68% of the population in the Aktobe region were Kazakhs (in the archival documents of that time, this nation was called Cossacks in the Aktobe regional archive), 32% were representatives of other nationalities.

The main occupation of the population was agriculture, where livestock breeding prevailed among the Kazakhs and farming among the Russians. In 1917, there were 2,702,000 heads of cattle in our region (all types), in 1925 - 941,000, in 1926 - 1,200,000 and in 1927 - 1,758,000. The yield of cattle in 1927 was 35%. 1917. related (State archive of Aktobe region. K.63. Document 1. Is.69. Page 1.)

In 1928, the Kazakh population in our region had 28% of settled farms and 72% of semi-nomadic farms. In the same year, 14,426 cattle were confiscated from 80 rich people, which were distributed to private farms (74.2%), collective farms (10.5%), state farms and others (15.3%). (Ibid., Is.38. p. 36).

It should be noted that in 1929 the Soviet government clearly defined such concepts as "rich" and "kulak". Such were any Kazakh peasants and Russian peasants, as well as other peasants whose level of economy was above the average.

Since the concept of “average” was assigned to local authorities, in the absence of specific criteria, any Kazakh or other peasant could be classified as a rich man or a kulak if his yurt (house) produced more milk than his neighbor’s cow. If there were several cows or other animals on the farm, the situation changed radically.

In addition, according to the laws of that time, a quarter of all confiscated property belonged to the peasants. The following document, which clearly illustrates all the harmfulness and cruelty of collectivization, as well as the confiscation measures, is preserved in the Aktobe regional archive: this is a petition from Uzak Rasmakhametov, a resident of the 11th village of the Karabutak volost, Shalkar district, Aktobe region.

In this application, this citizen writes to the prosecutor of the Kazakh SSR: “On the basis of the decision of the Central Executive Committee and the Council of People's Commissars of Kazakhstan of September 10, 1928, on the confiscation and deportation of the property of large semi-feudal Kazakh rich people, in the 11th village of Karabutak village, Shalkar district, Aktobe region. the execution of this decree included in the list of confiscated property of persons subject to this regulation and ownership, namely:

60 working horses, 4 camels, 30 young horses, 60 rams, 30 heads, 2 bulls, 3 cows, 3 calves, 1 tarantass and a wagon rotting, this property has long been described and taken, and from September 23 of this year the commission will begin to hand over this cattle, or rather, to distribute

it. I consider the confiscation of my livestock and property to be unjustified for the following reasons:

1. The confiscation contradicts the decision of the Central Election Commission and the Council of People's Commissars of Kazakhstan on the confiscation of property and the expulsion of the Kazakh rich. My farm belongs to a semi-nomadic region, where, in accordance with this order of the authorities, more than 300 heads of cattle were confiscated. From the above-mentioned cat, it is clear that I have only 192 heads of cattle and small animals, which is even less if you calculate all the quantities in large quantities.

A comparison of the legal number and the number of animals shows that the commission's action to confiscate my property is incorrect. I also cannot be included in the category of people who held a certain position during the reign (for example, the volost governor), since I have never served or am a descendant of former sultans and khans. I have six relatives, among whom I am able-bodied, and the children are young. I have been raising my own cattle since 1915, I have never used the hired labor of other people, except for the summer, when I had a 2-season shepherd (5 months).

In addition to raising cattle, I personally sow 3 tons of wheat and millet, and I get hay from 6 pieces. I have never been involved in anti-Soviet activities and I fully recognize the power of the workers to which category I belong, because I acquired this property for myself thanks to my own labor, and now I will take it away completely and leave nothing behind. " (Ibid., Is. 433. p. 279.)

Thus, we will see with you how the well-known class approach and its impact on the fate of people, their relationships as relatives. As mentioned above, the confiscation brought great dividends to those who carried out the revolutionary expropriation. For example, one of the peasant farms of village No. 25 of the Aktobe region said that “the number of confiscated purchases that were discussed during the discussion is not enough, if possible, it is necessary to submit a request to increase the number of confiscated purchases.” (Ibid., p. 127.)

The then leadership of our republic, led by Goloshchekin, an active driver of the Stalinist collectivization policy in Kazakhstan, was tasked with introducing a “high pace of collectivization” into its livestock districts and completing it by 1932. “The main form of the collectivization movement in the village is the agricultural artel, which will be the “complete socialization of all productive livestock.”

In the decision of the Central Election Commission and the Council of People's Commissars of the KASSR of February 1, 1930, it granted the right to resettle and resettle earls, rich people, semi-landowners, semi-feudals in the regions of complete collectivization, on the basis of decisions of the meetings of collective farmers and poor peasant assemblies, in certain districts of Kazakhstan and within the Aktobe region.

Their property was confiscated and they were allocated new plots outside the collective farms, with the exception of the minimum amount of land left to them for the management of the remaining plots. (Ibid., Is. 335. p. 101.) The so-called territories were the most economically and economically disadvantaged for the fists, rich people, etc.

At the beginning of 1930, collectivization in the Aktobe region, according to some sources, involved 5,480 Kazakh households and 1,850 households of other nationalities (as indicated in the archival document - European) in the Martuk district, which had a total area of 1,445,319 hectares, in the Martuk district - 3,058 Kazakhs and 4,776 representatives of other nationalities with a total area of 783,409 hectares, and in Akbulak - 2,334 Kazakh farms and 4,620 representatives of other nationalities with a total area of 640,958 hectares. (Ibid. p. 167.)

It should be noted that both in the USSR and in Kazakhstan at that time collectivization was carried out without any social, psychological, material preparation for the mass socialization of farms, livestock farming, and crops. So, in the Irgiz district at the beginning of 1930, "there were two cooperatives that received livestock during the confiscation (70 heads), and the second did not. Neither one nor the other knows the charter, they manage the economy separately, socialization has not been carried out. (Ibid., Is. 23. p. 128.)

As noted above, grain purchases in the late 1920s and early 1930s. they stopped the traditional exchange of goods between nomadic livestock and settled agricultural enterprises in Kazakhstan, thereby significantly damaging the economic stability of the Kazakh aul. Archival documents, for example, at the end of 1929 in the Irgiz district, “the threat of human suffering (famine) greatly worries the people.

The people are in a panic about this issue.” (Ibid.) The report of the Shalkar district executive committee to the Aktobe district executive committee stated that “the issue of bread distribution had some political undertones, especially in the case of class distortions in a number of political and economic campaigns in the villages, it should play an important role in terms of the distribution of the poor.”

Bread distribution was carried out in strict accordance with the principle, first of all, bread was sold to the poor and peasant farms. (Ibid., p. 134). The resolution of the conference of workers and poor people of the Ak-Bulak district of the Aktobe region, dedicated to the progress of work on grain procurement, stated the following:

"3. The conference showed that some poor and middle peasants helped to cover the bread in the yards of the poor and middle peasants. " In their decree, the farmers of this district - in paragraph "c" wrote: "Do not stop evictions for shelter, deprivation of land plots, and in exceptional cases ask the Soviet government to apply the death penalty." (Ibid., Is. 281. p. 3.) In the event of a disaster, "the confiscated Irgiz, Shalkar, Tabyn cattle" were transferred to the Zhivsoyuz. (This document. Is. 129. p. 275.)

The unification of farms into collective farms was carried out in such a short period of time through gross violence. So, in the Kobda district, police officers "used their official position for personal purposes and conducted unauthorized searches. Along with the appropriation of confiscated property, illegal confiscation of unsuitable products and property (butter and meat), illegal arrests, "as well as the dismissal of workers from collective farms." (Ibid. K. 13. Op. 1. Is. 311. p. 21.).

Thus, the anti-peasant policy of the totalitarian administrative-dictatorship system that developed in the USSR at that time did not know national boundaries, it was aimed at both Kazakh peasants and Russian peasants, as well as other people engaged in agricultural labor.

Such collectivization in the villages and hamlets of Kazakhstan in 1929-1933. and the measures that accompanied it - the confiscation of bread and meat - caused great damage and harm to the agriculture of our republic and, above all, to its livestock.

It does not take much intelligence to understand that all this Stalinist collectivization was premeditated and then the extermination of the majority of the Kazakh people by starvation. This led to the death of millions of people, 94% of whom lived thanks to nomadic or semi-nomadic livestock farming, the main food products of which were meat and milk.

The first attempts at collectivization were made by the Soviet government immediately after the revolution. However, there were many serious problems at that time. The decision to carry out collectivization in the USSR was made in 1927 at the 15th Congress of the Bolshevik Communist Party. The reasons for collectivization were, first of all:

1. The need for large capital investments in the USSR for industrialization;

2. The struggle of the Soviet government with the "grain harvest crisis" in the late 1920s.

The directives with threats signed by Stalin, first of all, demanded that the party leaders "strengthen the party organizations" and "intensify the fight against the kulak menace." This language had not been spoken by Bolshevik party workers and organizations since the time of the Civil War.

The most powerful blow to the economy of Kazakhstan was caused by the policy of forced resettlement of nomads and herders to a life of subsistence, but the nomad economy had not yet fully developed its economic potential and was the main economy in Kazakhstan. Nevertheless, the policy of forced resettlement and, after resettlement, their involvement in collective farms was implemented as quickly as possible.

By February 1932, 87% of collective farms and 51.8% of private farms in Kazakhstan had completely lost their livestock. As of January 1, 1933, the region in the east of the country, which was considered the base of large-scale livestock farming, had only 4 million head of cattle left out of 40 million on the eve of collectivization. Using archival data, I have established all the cruelty and inhumanity of Stalinist policies, because the national mentality and character that had been formed over the centuries were broken, and a new group called homo sovieticus or sovok emerged.

He was a slave to the entire Soviet system and its economic system, he did not engage in any incentives in his work, which led to the crisis of the entire Soviet system and the economic crisis as a whole in the mid-80s of the twentieth century. American historians known in the world of science, Robert Conquest, Martha Olcott and others, studied this issue with great importance and responsibility.

For the first time, the well-known historians of Kazakhstan, Manash Kozybayev, Zhuldyzbek Abilkhozhin, Makash Tatimov, wrote about the tragedy of this people in Kazakhstan, who published it in 1989 in the article "The Kazakh Tragedy" in the main historical journal of the USSR - "Problems of History".

In 1992, a commission established under the Presidium of the Supreme Soviet of the Republic of Kazakhstan did a great job of studying the circumstances and causes of the famine. Many studies have been published in Russian and Kazakh. In June 2012, a monument to the victims of the famine was opened in Astana - the capital of Kazakhstan.

2,580,000 Kazakhs died, and 800,000 emigrated to other countries. 11% of the population of the republic died of hunger - Ukrainians, 6% - Russians, 8% - Uzbeks, 13% - Uyghurs, 10% - Tatars, 11% - Germans. At the international scientific conference "Famine in Kazakhstan: the grief of the people and the lessons of history" held in Astana in 2012, B. Ayagan, director of the Institute of State History of the Scientific Committee of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, said that in 1926 the number of Kazakhs in the republic was 3,628,000 people.

The next census was held in 1939 and showed that the Kazakh population had lost 1,300,000 people, that is, about 36% of the total. According to the scientist, from 1929 to 1931, there were 372 uprisings in Kazakhstan against the Soviet government and its collectivization policy, in which more than 80 thousand people participated. The famine lasted until 1938-1939.

B. Ayagan said: “The scale of this tragedy was so terrible that we can call it a manifestation of a policy of genocide with full moral responsibility. Such a statement follows from the strict norms of international law enshrined in the International Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. In his collective monograph “The Truth about the Famine of 1932-1933”, he noted the “Great Famine of the 30s”.

In Kazakhstan, 1926-1939. we know as a national tragedy unprecedented in the history of the Kazakh people and other nations. In conclusion, like the famine in Ukraine, the Great Famine in Kazakhstan was officially recognized as genocide in the USA, Canada, Australia and many countries of Latin America and Eastern Europe. (http://l.120-bal.ru/istoriya/23851/index.html.)

Stalin's collectivization and famine in Kazakhstan, Ukraine, etc., and then the Stalinist policy of political repression in 1937-1938, created a great obstacle to the emergence of our peoples as an independent state and people in the first half of the 20th century.

At the beginning of the 20th century, these two peoples had their own national-patriotic intelligentsia and national-democratic political parties, in our case, the Alash party. During the difficult periods of the civil war in 1918-1920, this party tried to protect the interests of the Kazakh people as much as possible.

Stalin's collectivization and famine in Kazakhstan, Ukraine, etc., and then the Stalinist policy of political repression in 1937-1938, created a great obstacle to the emergence of our peoples as an independent state and people in the first half of the 20th century.

At the beginning of the 20th century, these two peoples had their own national-patriotic intelligentsia and national-democratic political parties, in our case, the Alash party, in the difficult

times of the civil war in 1918-1920, this party tried to protect the interests of the Kazakh people as much as possible.

In 1920-1937, they began perestroika in Kazakhstan, but when Stalin and his associates realized that they would not obey him and would not remain silent, they turned the brave Kazakh or Ukrainian, etc. citizens into fascist-German or Japanese spies, spies of capitalist intelligence services; He tried to kill Stalin and his associates and exiled them with false accusations. He destroyed all his children, their immediate relatives and friends.

If necessary, in December 1986, in Almaty, he mercilessly repressed the Kazakh youth for their opposition to the unjust national policy of the Soviet government. All this shows and proves that Stalin implemented an imperial, superpower foreign and domestic policy in order to ascend to the Kremlin throne. It did not matter to him whether they faced hunger or terrible suffering, especially as an underdeveloped and backward people.

Technical sciences

MAIN TRANSFER MECHANISMS FOR ALKALINE WATER ELECTROLYSIS WITH CYCLIC GAS GENERATION

Zipunnikov M.M.
Solovey V.V.
Kotenko A.L.
Vnukova N.V.*
A.M. Pidhorny Institute of Power Machines and Systems
of the National academy of sciences of Ukraine, Kharkiv
*Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv

The development of energy is based on the hypothesis of the evolutionary nature of technological changes occurring in the production, distribution, and consumption of energy. Since the stock of natural organic energy resources is limited, and in the future, gas and oil will increase in price faster than coal and nuclear fuel, it is expected that even energy-intensive methods of hydrogen production, such as electrolysis, may successfully compete with traditional energy carriers in terms of energy cost per unit. At the same time, the economic effect is enhanced when both technological and energy-environmental problems are addressed simultaneously. Water electrolysis, a process that uses electric current to split water into hydrogen and oxygen, has the advantage of zero emissions and high-purity hydrogen production. However, the challenge lies in its energy intensity and economic efficiency.

The raw material for hydrogen production through water electrolysis is water, which transforms electrical energy into chemical energy. Oxygen is formed by oxidation at the anode, and hydrogen is produced by reduction at the cathode.

Alkaline water electrolysis for hydrogen production is a technologically mature method that has been widely used in the chlor-alkali chemical industry for over 100 years [1]. Hydrogen generation via PEM electrolysis of water has advantages such as fast system response, high performance, high voltage efficiency, dynamic operation, and a compact structure. It can operate at high current density and high voltage, producing hydrogen with very high purity up to 99.995% [2]. PEM electrolysis for hydrogen generation typically uses Nafion membrane diaphragms, and precious metal catalysts are employed as catalysts for the reaction.

Research and development of advanced components for high-voltage PEM electrolytic cell stacks are progressing, but they are slowly being translated into real products. Except for the 700-bar hydrogenation station (SHS) produced by Honda (Japan), the average pressure for commercial PEMWE is limited to the range of 30-40 bar, as modeled by Marangio et al. [3]. The average pressure range for commercial PEMWE is limited to 30-40 bar due to the total power required for the electrolytic cell and compressor.

AEM water electrolysis for hydrogen production uses an inexpensive anion exchange membrane as the diaphragm, an alkaline solution of low concentration or pure water as the electrolyte, and a non-precious metal-based catalyst as the reaction catalyst [4]. This makes AEM water electrolysis advantageous due to its low cost, non-corrosive electrolyte, compact structure, and high purity hydrogen production. However, AEM water electrolysis also faces challenges such as low power, low current density, and poor membrane stability. The development of high-performance catalysts based on non-precious metals, achieving high conductivity and stability of the anion exchange membrane, and optimizing the overall equipment structure are effective measures to address these issues.

Solid oxide water electrolysis for hydrogen production uses a solid ceramic membrane, which has advantages such as a compact structure and short response time. However, there are some drawbacks, such as relatively immature technology, high energy consumption of the process, high cost, low durability, the need for ultra-high operating temperatures, etc. [5]. Significant

achievements in Oxygen-SOEC have been made due to advanced manufacturing methods, new alloying strategies, and hydrogen production using seawater.

The development of membrane-free electrolyzers began as a way to eliminate the need for a membrane in water electrolysis and reduce capital and operational costs for electrochemical cells. The first membrane-free electrolyzers were developed to use the flow of electrolyte between electrodes for separating gaseous products [6]. In recent years, the development of these electrolyzers has led to the introduction of membrane-free electrolyzers with various geometries and different gas separation mechanisms [7, 8]. Membrane-free electrolyzers can be used with various electrolytes and catalyst materials without altering their design [9]. These electrolyzers have employed acidic, neutral, and basic media for different electrochemical reactions. However, in membrane-free electrolyzers, alkaline electrolytes are preferred over acidic ones, primarily due to the availability of rare-earth and economically efficient catalysts [10].

Experimental confirmation has shown the effectiveness of membrane-free water electrolysis when connecting the electrolytic cell directly to a photovoltaic array (without secondary converters) [11, 12]. In this case, there is no need for inverter equipment or special adjustments. The hydrogen production rate and specific energy consumption of the membrane-free electrolyzer, when powered by a photovoltaic array, are practically indistinguishable from the corresponding characteristics when powered by the electrical grid.

The experimental data on the adaptation of the electrolyzer cell with a photovoltaic array (PVA) allow for the development of original algorithms for automatic control of the main elements of hydrogen-based autonomous energy systems and the creation of a technical foundation for their implementation. The conducted research provides a basis for the possible operation of water electrolysis technology (WET) in remote areas with renewable energy sources in autonomous conditions. Hydrogen-based energy systems can be used to create hydrogen refueling stations, in farming operations, livestock complexes, telecommunications companies, health resorts, and other facilities that require reliable autonomous energy supply. The proposed development could also be used in installations that utilize solar energy to smooth out the discrepancy between energy supply and consumption in the residential and communal sector.

The combination of alkaline water electrolysis and renewable energy sources for the production of environmentally clean green hydrogen is an important step towards the decarbonization of industrial processes and the transportation sector. While the process of alkaline water electrolysis can be determined by the properties of the electrolyzer cell, photovoltaic panels must operate at their maximum power point. The combination of electrolyzers with renewable energy sources ensures stable hydrogen production with zero carbon dioxide emissions.

References:

1. Y. Guo, G. Li, J. Zhou, Y. Liu. Comparison between hydrogen production by alkaline water electrolysis and hydrogen production by PEM electrolysis. IOP Conf Ser Earth Environ Sci, 371 (2019), Article 042022. 10.1088/1755-1315/371/4/042022

2. G. Kumar, T. Mathimani, E.R. Rene, A. Pugazhendhi. Application of nanotechnology in dark fermentation for enhanced biohydrogen production using inorganic nanoparticles. Int J Hydrogen Energy, 44 (2019), pp. 13106-13113. 10.1016/j.ijhydene.2019.03.131

3. F. Marangio, M. Pagani, M. Santarelli, M. Calì. Concept of a high pressure PEM electrolyser prototype. Int J Hydrogen Energy, 36 (2011), pp. 7807-7815, 10.1016/j.ijhydene.2011.01.091

4. Ryoo G. Woong, S. Hwa Park, K. Chang Kwon, J. Hun Kang, Jang H. Won, M. Sang Kwon. Towards high-performance and robust anion exchange membranes (AEMs) for water electrolysis: super-acid-catalyzed synthesis of AEMs. J Energy Chem, 93 (2024), pp. 478-510. 10.1016/j.jechem.2024.01.070

5. R. Pinsky, P. Sabharwall, J. Hartvigsen, J. O'Brien. Comparative review of hydrogen production technologies for nuclear hybrid energy systems. Prog Nucl Energy, 123 (2020), 103317. 10.1016/j.pnucene.2020.103317

6. S Mohammad H Hashemi, Miguel A Modestino, and Demetri Psaltis, A membrane-less electrolyzer for hydrogen production across the pH scale. Energy & Environmental Science, 2015. 8(7): p. 2003-2009. https://doi.org/10.1039/C5EE00083A.

7. Gerhard F Swiegers, Anh Linh Hoang, Aaron Hodges, George Tsekouras, Chong-Yong Lee, Klaudia Wagner, and Gordon Wallace, Current status of membraneless water electrolysis cells. Current Opinion in Electrochemistry, 2022. 32: p. 100881. https://doi.org/10.1016/j.coelec.2021.100881.

8. Alessandro Manzotti, Emanuele Quattrocchi, Antonino Curcio, Stephen CT Kwok, Massimo Santarelli, and Francesco Ciucci, Membraneless electrolyzers for the production of low-cost, high-purity green hydrogen: A techno-economic analysis. Energy Conversion and Management, 2022. 254: p. 115156. https://doi.org/10.1016/j.enconman.2021.115156.

9. S Mohammad H Hashemi, Petr Karnakov, Pooria Hadikhani, Enrico Chinello, Sergey Litvinov, Christophe Moser, Petros Koumoutsakos, and Demetri Psaltis, A versatile and membrane-less electrochemical reactor for the electrolysis of water and brine. Energy & Environmental Science, 2019. 12(5): p. 1592-1604. https://doi.org/10.1039/C9EE00219G.

10. Marian Chatenet, Bruno G Pollet, Dario R Dekel, Fabio Dionigi, Jonathan Deseure, Pierre Millet, Richard D Braatz, Martin Z Bazant, Michael Eikerling, and Iain Staffell, Water electrolysis: from textbook knowledge to the latest scientific strategies and industrial developments. Chemical Society Reviews, 2022. https://doi.org/10.1039/D0CS01079K.

11. A.V. Rusanov, V.V. Solovey, M.M. Zipunnikov. Improvement of the membrane-free electrolysis process of hydrogen and oxygen production. Naukovyi visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. Dnipro: Dnipro University of Technology. 2021. № 1. pp. 117-122. https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-1/117

12. V.V. Solovey, M.M. Zipunnikov, A.L. Kotenko. Researching and adjusting the modes of joint operation of a photoelectric converter and a high pressure electrolyzer. International Journal of Hydrogen Energy, Volume 47, Issue 66, 1 August 2022, Pages 28272-28279. https://doi.org/10.1016/j.ijhydene.2022.06.161

THE PSYCHOLOGY OF LEARNING IN IT

Алпатов Сергій Миколайович
ДТЕК, MODUS X

Introduction Learning in the field of information technology (IT) presents unique cognitive, emotional, and motivational challenges. IT specialists must continually adapt to rapid technological advancements, requiring them to develop effective learning strategies. Understanding the psychology of learning in IT helps educators and professionals design effective training programs that maximize knowledge retention, motivation, and problem-solving skills. This essay explores cognitive load theory, motivation, and the role of emotions in IT learning, as well as practical strategies for enhancing learning outcomes.

IT learning involves complex problem-solving, programming, and system design, which place significant demands on cognitive resources. Cognitive load theory suggests that learning materials should be structured to prevent overload [6]. Key strategies to enhance IT learning include:

- **Chunking Information:** Breaking down complex concepts into smaller, manageable units.
- **Scaffolding:** Gradually increasing complexity by building on prior knowledge.
- **Active Learning:** Encouraging hands-on practice, coding exercises, and project-based learning to reinforce theoretical concepts.
- **Metacognition:** Teaching IT specialists to assess their own learning progress and adapt their study strategies accordingly.

By optimizing cognitive processing, IT learners can retain and apply knowledge more effectively.

Motivation plays a crucial role in an individual's ability to acquire and apply new IT skills. Self-determination theory identifies three key motivational drivers [2]:

- **Autonomy:** Allowing learners to choose their learning paths and explore IT topics of interest.
- **Competence:** Providing structured challenges and feedback to build confidence in IT skills.
- **Relatedness:** Encouraging peer collaboration and mentorship to create a supportive learning environment.

Gamification, coding competitions, and real-world applications further enhance motivation by making learning engaging and rewarding. Additionally, setting clear goals and providing industry-recognized certifications increase learners' intrinsic and extrinsic motivation.

Learning IT can be frustrating due to its complexity and steep learning curve. Emotional resilience is critical for overcoming learning barriers. Factors influencing emotional resilience include[2]:

- **Growth Mindset:** Encouraging learners to see challenges as opportunities for growth rather than obstacles.
- **Self-Efficacy:** Reinforcing confidence in problem-solving abilities through positive feedback and gradual skill-building.
- **Stress Management:** Providing support systems such as mentorship, discussion forums, and mindfulness techniques to reduce anxiety.
- **Constructive Feedback:** Offering timely and specific feedback to help learners improve without discouragement.

Creating a positive learning environment that fosters emotional resilience enables IT specialists to persist through challenges and continuously develop their skills.

To enhance learning outcomes in IT, educational programs should incorporate psychological principles. Effective strategies include:

- **Blended Learning:** Combining self-paced online modules with instructor-led sessions to cater to diverse learning preferences.
- **Project-Based Learning:** Engaging learners in real-world IT projects to bridge theory and practice.
- **Mentorship and Peer Learning:** Encouraging collaboration through study groups, forums, and professional networks.
- **Adaptive Learning Technologies:** Using AI-driven platforms to tailor content based on individual learning progress.

By integrating these psychological insights, IT learning programs can improve knowledge retention, problem-solving skills, and long-term career success[3].

Conclusion The psychology of learning in IT encompasses cognitive processes, motivation, and emotional resilience. By understanding and applying these principles, educators and IT professionals can design effective learning strategies that optimize cognitive load, enhance motivation, and support emotional well-being. Ultimately, fostering a psychologically informed approach to IT learning enables professionals to stay adaptable, innovative, and competitive in an ever-evolving industry.

References:

1. Bandura, A. (1986). Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. Prentice-Hall.

2. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). "The ‘What’ and ‘Why’ of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior." Psychological Inquiry, 11(4), 227-268.

3. Mayer, R. E. (2005). The Cambridge Handbook of Multimedia Learning. Cambridge University Press.

4. Mezirow, J. (1991). Transformative Dimensions of Adult Learning. Jossey-Bass.

5. Paas, F., Renkl, A., & Sweller, J. (2003). "Cognitive Load Theory and Instructional Design: Recent Developments." Educational Psychologist, 38(1), 1-4.

6. Sweller, J. (1988). "Cognitive Load During Problem Solving: Effects on Learning." Cognitive Science, 12(2), 257-285.

7. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.

DEVELOPING AN EFFECTIVE LEARNING PROGRAM FOR IT SPECIALISTS

Алпатов Сергій Миколайович
ДТЕК, MODUS X

In the rapidly evolving field of information technology, continuous learning is essential for IT specialists to remain competitive and proficient. The development of a structured learning program tailored to IT professionals requires a strategic approach that aligns with industry demands, technological advancements, and diverse learning preferences.

The foundation of an IT learning program lies in its curriculum, which should be comprehensive, modular, and adaptable. A well-structured curriculum must cover fundamental topics such as programming languages, cloud computing, cybersecurity, data science, and software development methodologies. Additionally, emerging trends like artificial intelligence, blockchain, and DevOps should be integrated to ensure relevance.

A competency-based approach to curriculum design ensures that learners acquire both theoretical knowledge and practical skills[3] This can be achieved through project-based learning, where students engage in real-world applications and problem-solving exercises. Moreover, the curriculum should include soft skills training, such as communication, teamwork, and critical thinking, which are vital for professional success.

IT specialists have diverse learning preferences; therefore, an effective program must offer multiple delivery methods to accommodate various learning styles. Blended learning, which combines online and in-person instruction, is a popular and effective approach. Online learning platforms provide flexibility, allowing learners to progress at their own pace, while in-person sessions enable hands-on practice and collaboration[1].

Other effective delivery methods include:

- Instructor-led training (ILT): Traditional classroom or virtual instructor-led sessions for structured learning.
- Self-paced learning: Video tutorials, reading materials, and interactive coding exercises for independent study.
- Workshops and bootcamps: Intensive, short-term training programs focusing on specific skills.
- Mentorship and peer learning: Encouraging collaboration through mentorship programs and discussion forums.
- Gamification and simulations: Enhancing engagement through coding challenges, hackathons, and interactive simulations.

By offering multiple learning pathways, the program can cater to different skill levels, from beginners to advanced IT professionals[5].

Assessment is a crucial aspect of any learning program, ensuring that participants achieve the desired competencies. Various assessment methods can be employed, including:

- Quizzes and tests: Evaluating theoretical knowledge and comprehension.
- Practical assignments: Coding exercises and problem-solving tasks to demonstrate applied knowledge.
- Capstone projects: Real-world projects where learners showcase their skills by developing software applications or implementing IT solutions.
- Peer reviews and feedback: Encouraging collaborative evaluation and constructive criticism.

Certification serves as a valuable credential for IT specialists, validating their skills and increasing employability. Industry-recognized certifications, such as AWS Certified Solutions Architect, Cisco Certified Network Associate (CCNA), or Certified Information Systems Security

Professional (CISSP), can be incorporated into the learning program to enhance its credibility and value.

Continuous learning – the rapid pace of technological advancements, a successful IT learning program must promote continuous learning. This can be achieved through:

- Regular curriculum updates to incorporate the latest technologies and industry standards.
- Access to online resources such as webinars, industry reports, and coding repositories.
- Partnerships with tech companies to provide real-world case studies, internships, and guest lectures from industry experts.
- Networking opportunities through hackathons, conferences, and professional communities.

By fostering a culture of lifelong learning, IT specialists can remain adaptable and innovative in their careers[2].

Developing an effective learning program for IT specialists requires a well-structured curriculum, diverse delivery methods, robust assessment strategies, and a commitment to continuous learning. By integrating practical experience with theoretical knowledge and leveraging modern educational tools, such a program can empower IT professionals to stay competitive in a dynamic industry. Ultimately, a well-designed learning program not only enhances individual career growth but also contributes to the advancement of the IT sector as a whole.

References:

1. Schmidt, H. G. "Foundations of Problem-Based Learning." Academic Medicine, vol. 75, no. 1, 2020, pp. 11-16.

2. Brown, J. S., and Adler, R. P. "Minds on Fire: Open Education, the Long Tail, and Learning 2.0." EDUCAUSE Review, vol. 46, no. 1, 2021, pp. 16-32.

3. Lunt, B. M., Ekstrom, J. J., Gorka, S., et al. "Curriculum Guidelines for Undergraduate Degree Programs in Information Technology." Association for Computing Machinery (ACM) & IEEE Computer Society, 2019.

4. IEEE. "Trends in Emerging Technologies." IEEE Transactions on Emerging Topics in Computing, vol. 10, no. 4, 2022, pp. 678-690.

5. McClelland, D. C. "Testing for Competence Rather than for Intelligence." American Psychologist, vol. 28, no. 1, 2021, pp. 1-14.

6. Kolb, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Prentice Hall, 2018.

ПРОБЛЕМИ ХАРКІВСЬКОЇ СУЧАСНОЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ КРИТИКИ

Аннічев Олександр Єгорович
ст. викладач кафедри театрознавства
Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського

Театрознавство – наука, що традиційно існує у трьох академічних напрямках: власне театральна критика, наукова та архівна робота, практична діяльність у театрі. Театральна критика є джерелом необхідної інформації, аналізуючи спектаклі та формуючи суспільне сприйняття театрального процесу. Архівна робота з рецензіями критиків минулих років дозволяє створювати наукові праці з історії театру, виявляти тенденції розвитку сценічного мистецтва та зберігати культурну спадщину. Третя складова – практична діяльність на посаді помічника головного режисера з літературної частини, яка пов'язана з аналізом драматургічних творів, їх адаптацією до репетиційного процесу.

Проте сучасна театральна дійсність включає безліч новоутворень, які, на жаль, мало затребувані практично і найчастіше залишаються лише предметом академічних досліджень. Багато художніх керівників театрів немає уявлення про такі напрями, як театральна антропологія, вивчає театр через призму культурних, соціальних і психологічних аспектів; історія театру та сценографії, що аналізує розвиток театрального мистецтва, сценічного простору, декорацій та костюма; театральна семіотика, що досліджує театральну мову, знаки, символи та їх вплив на глядача; соціологія театру та вербатим, які вивчають вплив театру на суспільство, сприйняття вистав, популярність тих чи інших напрямів, а також аналіз тенденцій документального театру; драматургічна експертиза, що займається колегіальною оцінкою нових п'єс щодо їх відповідності художнім і сценічним вимогам, пошуком і підтримкою молодих драматургів; театр у цифрову епоху, що досліджує нові форми театрального мистецтва з використанням мультимедіа, віртуальної реальності та можливостей онлайн-вистав.

Деякі театри починають звертати увагу на менеджмент та продюсування, але часто не вивчають організаційні аспекти театральної справи, включаючи просування вистав та роботу з грантами. Це призводить до плутанини у розумінні термінів «маркетинг», «менеджмент» та «продюсування творчої діяльності» – важливих складових театрознавства, пов'язаних з економікою театру та бюджетними витратами на постановку вистав. Театральний критик відіграє важливу роль у менеджменті та продюсуванні, впливаючи на репутацію спектаклів та їх просування.

Адміністрація харківських театрів усвідомлює необхідність залучення інвесторів, спонсорів та державної підтримки, проте чиновники часто пасивні, очікуючи, що фінансування прийде до них само собою. В результаті театри змушені задовольнятися обмеженими міськими, обласними та державними бюджетами.

У практичному аспекті менеджеру і продюсеру (якщо є), важливо вибудовувати діалог з театрознавцями, організовувати прес-покази, прес-конференції і підтримувати з критиками довгострокові професійні відносини. Не секрет, що театральний критик – це не штатна одиниця, а статус, що підтверджується не посадою, а професійною діяльністю, публікаціями рецензій, творчих портретів, проблемних статей, участю в експертних комісіях та фестивальних журі. Проте питання оплати театральним критикам за їхню роботу залишається невирішеним і, як кажуть, це вже друга частина «Марлезонського балету».

Розглядаючи піввіковий період з 1975 по 2025 роки, можна простежити поступовий занепад театральної критики у Харкові – важливу професійну діяльність, яка активно розвивалася з моменту появи у місті театру та університету. Згадка університету в даному контексті не випадкова: перші критичні уми, які сформували традиції театрознавства, були його випускниками. Серед них – Є. М. Філомафітський, Р. Т. Гонорський, Г. Ф. Квітка-

Основ’яненко та А. Я. Кульчицький (див. "Зародження харківської театральної критики" Ю. Ю. Полякової). Безперервність критичної думки забезпечувала передачу театральної пам'яті від покоління до покоління, створюючи своєрідний архівний "фундамент", що дозволяє дослідникам реконструювати вистави минулих років.

У першій половині 1940-х років у Харківському театральному інституті з ініціативи А. В. Плетньова було створено театрознавчий факультет. Аркадій Васильович увійшов до історії української театральної культури як видатний науковець, педагог та театральний критик, який протягом кількох десятиліть очолював кафедру історії театру. Завдяки його діяльності були підготовлені провідні харківські театрознавці та критики: В. Н. Айзенштадт, А. Г. Горбенко, Є. Т. Русабров, С. Г. Васильєв. Професійне висвітлення театральних прем'єр протягом кількох десятиліть забезпечували такі авторитетні критики, як Н. Р. Логвинова, А. П. Філатов, Ю. Н. Хомайко, Т. А. Кіктєва, Ю. Ю. Полякова, Є. А. Седунова, Ю. П. Коваленко, Ю. П. Величко, І. В.Лобанова та інші. Кожен із них свого часу був штатним чи позаштатним кореспондентом харківських газет та журналів, одержуючи за свої публікації гонорари.

Сучасний стан театральної критики у Харкові можна охарактеризувати як критичний. Насамперед це зумовлено зниженням суспільного інтересу до нових вистав, що неминуче веде до послаблення уваги до театру в цілому. Безумовно, російська військова агресія та близькість Харкова до лінії фронту вплинули на скорочення кількості друкованих видань, припинення роботи музично-драматичних редакцій на радіо та телебаченні. Однак театральне життя продовжується, і його відображення в інформаційному просторі все частіше виявляється в руках випадкових спостерігачів, які публікують суб'єктивні та дилетантські рецензії у соціальних мережах.

Сучасний глядач потребує професійного осмислення театральних подій. Відсутність кваліфікованих оцінок неминуче призводить до того, що аудиторія починає довіряти випадковим, часто некваліфікованим думкам. Якщо цей процес продовжиться, можна прогнозувати остаточну деградацію театральної критики, що спричинить втрату культурної спадкоємності та збіднення архівної спадщини. Це створить непоправну прогалину у дослідженні театрального життя Харкова за кілька десятиліть.

Таким чином, збереження та розвиток театральної критики сьогодні є не лише професійною, а й суспільною відповідальністю. Усвідомлення цього обов'язку перед майбутніми поколіннями театрознавців та дослідників вимагає термінових заходів щодо відродження інституту театральної критики у регіоні.

ГУМАНІТАРНИЙ ШАНТАЖ: ХТО ВІДПОВІСТЬ?

Бєсєдін І.О.
аспірант кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

Всі держави-члени ЄС зобов'язалися дотримуватися принципів надання гуманітарної допомоги, які ґрунтуються, зокрема, на міжнародному гуманітарному праві. Йдеться про чотири ключових принципи, які випливають із Женевських конвенцій 1949 року: 1). *Гуманність* означає, що на людські страждання потрібно реагувати, де б вони не відбувалися, приділяючи особливу увагу найбільш вразливим верствам населення; 2). *Нейтральність* означає, що гуманітарна допомога повинна надаватися без переваги жодній стороні у збройному конфлікті чи іншій суперечці; 3) *Неупередженість* означає, що гуманітарну допомогу здійснюють виключно на основі потреб без будь-якої дискримінації; 4) *Незалежність* означає автономність гуманітарних цілей від політичних, економічних, військових або інших завдань [1].

Дещо інші положення містить Лісабонський договір (Договір про ЄС та Договір про функціонування ЄС) [2], Глава 3 якого має назву «Гуманітарна допомога». У ст. 214 йдеться про те, що операції ЄС у сфері гуманітарної допомоги проводяться у рамках принципів та цілей зовнішньої діяльності Союзу. Важливим положенням, також закріпленим у ст. 214 є те, що «операції з гуманітарної допомоги проводяться згідно з принципами міжнародного права та згідно з принципами *неупередженості, нейтральності та недискримінації*». Дана норма є де в чому недолуга, оскільки включення принципу недискримінації значною мірою в одних випадках обмежує, а в інших – зобов'язує ЄС надавати гуманітарну допомогу. Водночас, очевидно, що надання такої допомоги, планується відповідно до можливостей ЄС та держав-членів. У випадку виникнення між такими державами конфлікту щодо надання/не надання допомоги третій державі, держава-член ЄС завжди зможе апелювати до порушення принципу недискримінації.

Хоча закріплення принципу недискримінації відповідає іншому документу ЄС, а саме – Регламенту Ради (ЄС) № 1257/96 від 20.06.1996 р. щодо гуманітарної допомоги [3]. У Регламенті було передбачено, що гуманітарна допомога ЄС включає операції з допомоги, надання допомоги та захисту на недискримінаційній основі для допомоги людям у третіх країнах, особливо найбільш уразливим серед них, і, як пріоритет, державам, що розвиваються, жертвам стихійних лих, жертвам криз, спричинених людиною (війни, бойові дії), а також у виняткових ситуаціях чи обставинах (наприклад, природні або техногенні катастрофи). Це робиться протягом часу, необхідного для задоволення гуманітарних потреб, що випливають із цих різних ситуацій. Така допомога повинна також включати операції з підготовки до ризиків або запобігання катастрофам чи подібним виняткових обставинам (ст. 1 Регламенту).

У зв'язку із тим, що зовнішньополітичними планами України є інтеграція в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі, безумовно, національне законодавство повинно враховувати загальноприйняті міжнародні принципи в тому числі базові принципи здійснення гуманітарної допомоги. Водночас варто наголосити, що й міжнародні партнери України також мають дотримуватися зазначених принципів. Проаналізуємо деякі сучасні події з цієї позиції.

По-перше, згадаємо планомірну антиукраїнську політику словацького Прем'єр-міністра Роберта Фіцо. У зв'язку із зупинкою транзиту російського газу через Україну у 2025

р. його політика перейшла до відвертих, прямих погроз у бік України. Він зазначає серед іншого, що Словаччина має намір застосувати право вето щодо низки рішень Європейського Союзу, які стосуються України. Це у свою чергу може негативно вплинути на надання гуманітарної допомоги Україні з боку ЄС – повне чи часткове її припинення, прийняти рішення про значне скорочення або повне скасування пільг для біженців або зупинити постачання електроенергії [4]. Видається щонайменше дивним те, що цивілізований і демократичний світ «не бачить» чітких паралелей між енергетичним та гуманітарним шантажем, що активно наразі застосовує Р. Фіцо по відношенню до України із нещодавнім багаторічним енергетичним, зокрема, газовим, шантажем В. Путіна по відношенню до європейських країн. У цьому випадку явно порушується вище згадані принципи гуманності та незалежності надання гуманітарної допомоги, коли знекровленій тяжкою війною Україні висуваються нездійсненні умови повернення до енергетичної кабали з рф.

Інший приклад, який яскраво ілюструє недодержання країнами-партнерами України принципів надання гуманітарної допомоги – це указ Д. Трампа про 90-денну паузу у наданні іноземної допомоги. Це здійснюється, як зазначається, з метою перевірки ефективності допомоги за кордоном і її відповідності зовнішній політиці США. На виконання цього указу Держдепартамент США видав розпорядження про припинення надання майже всієї допомоги США за кордоном. При чому йдеться як про чинні програми, так і про нові, а в окремих випадках – й про виконанні [5].

Лише за тиждень після розпорядження адміністрації Д. Трампа про припинення всієї зовнішньої допомоги США наслідки стали відчутними в Україні. Десятки гуманітарних організацій оголосили про зупинку програм, які забезпечували допомогу ветеранам, внутрішньо переміщеним особам та жителям прифронтових територій. США раніше фінансували ремонти шкіл, дитячих садків та житлових будинків для внутрішньо переміщених осіб. Тепер усі ці проекти зупинені [6].

В аналізованій ситуації зі США йдеться не лише про порушення принципів гуманності та незалежності надання гуманітарної допомоги. Адже США – не лише наш партнер у боротьбі із агресією рф. Це – країна-гарант, що на виконання відмови Україною від свого ядерного озброєння, взяла на себе зобов'язання утримуватися від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України, і що ніяка зброя ніколи не буде використовуватися проти України, крім цілей самооборони або яким іншим чином згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй.

Звісно, США можуть і мають здійснювати моніторинг щодо допомоги, яка ними надається. Але випадок із Україною – є особливим, адже ми перебуваємо у війні і розраховуємо та потребуємо підтримки з боку США і дотриманням ними своїх зобов’язань. І у цьому контексті доречним було би врахування цих обставин у процесі моніторингу.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що, на жаль, така політика окремих держав не сприяє стабілізації складних ситуацій, в яких нині перебуває Україна. В умовах російсько-української війни – це є причиною поглиблення гуманітарної кризи в Україні, людських втрат тощо. І те, що в XXI столітті демократичний світ допускає такі гуманітарні шантажі – це говорить про шлях в нікуди. Питання відповідальності все більше переходять у розділ слів та теорій.

Список літератури:

1. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. Humanitarian principles. European Commission. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/who/humanitarian-principles_en (date of appeal: 01.01.2025).

2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

3. Council Regulation (EC) No 1257/96 of 20 June 1996 concerning humanitarian aid. URL: https://eur-

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1996R1257:20090420:EN:PDF (date of appeal: 01.01.2025).

4. Зупинка транзиту російського газу: Фіцо погрожує залишити Україну без гуманітарної допомоги. URL: https://espreso.tv/svit-zupinka-tranzitu-rosiyskogo-gazu-fitso-pogrozhue-zalishiti-ukrainu-bez-gumanitarnoi-dopomogi

5. US freezes almost all foreign aid. URL: https://edition.cnn.com/2025/01/24/politics/us-freezes-foreign-aid/index.html (date of appeal: 01.01.2025).

6. Зупинка американської допомоги: як це вдарило по гуманітарних організаціях в Україні. URL: https://daycom.com.ua/news/zupinka-amerikanskoyi-dopomogi-yak-ce-vdarilo-po-gumanitarnih-organizaciyah-v-ukrayini (дата звернення 01.01.2025).

АНАЛІЗ ВПЛИВУ АНТИСУДОМНИХ ПРЕПАРАТІВ НА БІОХІМІЧНІ ТА ГІСТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ТВАРИН

Борисенко Н.М.
PhD, доцент
https://orcid.org/0000-0001-8228-7110
borisenkonm1975@ukr.net
Черкаська медична академія, м. Черкаси, Україна

Вступ. Терапія антисудомними препаратами є важливим напрямком у лікуванні різних типів судомних розладів, таких як епілепсія, фебрильні судоми у дітей, судоми при черепно-мозкових травмах чи інші стани, що супроводжуються судомами. Антисудомні препарати впливають на нервову систему, зокрема на нейромедіаторні системи мозку, щоб стабілізувати активність нейронів. Це може включати збільшення гальмівного впливу (наприклад, через підвищення рівня гамма-аміномасляної кислоти — ГАМК) або зменшення збуджуючої активності нейронів (через інгібування натрієвих чи кальцієвих каналів). Важливо правильно вибрати препарат залежно від типу судом (фокальні, генералізовані, судоми, що виникають на фоні травм чи інфекцій) та реакції пацієнта на терапію. Лікування часто потребує корекції дозування, зміни препаратів чи комбінування кількох ліків. Всі антисудомні препарати мають потенціал для побічних ефектів. Це можуть бути сонливість, запаморочення, алергічні реакції, зміни в настрої, токсичні ефекти на печінку чи нирки, а також розвиток толерантності до ліків. Тому для ефективної терапії важливо регулярно моніторити рівень препаратів у крові, можливі побічні ефекти та зміни в клінічному стані пацієнта.

Метою роботи було проаналізувати вплив антисудомних препаратів на деякі клінічні показники в експериментальних групах тварин та зробити певні висновки щодо перспектив розробки та впровадження нових оригінальних ліків з діючою речовиною класа похідних 1,2,4-триазолу.

Протисудомні препарати (антиконвульсанти) можуть впливати на показники крові експериментальних тварин, змінюючи гематологічні та біохімічні параметри [1]. Вплив залежить від класу препарату, дози, тривалості застосування та виду тварин. Деякі антиконвульсанти (наприклад, карбамазепін, вальпроати) можуть викликати зниження рівня гемоглобіну та еритроцитів. Вальпроєва кислота та фенобарбітал можуть спричиняти зменшення кількості лейкоцитів, а фенітоїн – збільшення. Тромбоцитопенія зустрічається при застосуванні вальпроатів, що підвищує ризик кровотеч. Збільшення рівня печінкових ферментів (АЛТ, АСТ, ГГТ, ЛФ) свідчить про гепатотоксичність, особливо при застосуванні вальпроату та фенобарбіталу [2]. Рівень білків та альбуміну можуть знижуватися при тривалому застосуванні протисудомних засобів. Деякі ліки (наприклад, вальпроати) можуть викликати гіпоглікемію, карбамазепін може знижувати рівень натрію (гіпонатріємія). Вальпроєва кислота може викликати гіпокоагуляцію через зниження рівня тромбоцитів та вплив на фактори згортання. Ці зміни варто враховувати при експериментальних дослідженнях, особливо при довготривалому застосуванні протисудомних засобів у тварин.

Антисудомні препарати (протиепілептичні засоби) широко використовуються в медицині для лікування епілепсії та інших неврологічних розладів. Проте їхній вплив на гістологічну структуру органів та тканин залишається предметом активних досліджень. Досліди на експериментальних тваринах дозволяють оцінити морфологічні зміни, які виникають під впливом антисудомних засобів. Вони здатні викликати морфологічні зміни в структурах мозку: нейродегенерація – при тривалому застосуванні спостерігається пошкодження нейронів, особливо в гіпокампі та корі головного мозку. Виявляється зменшення щільності нервових клітин, вакуолізація цитоплазми, пікноз ядер [3]. Також може

бути астрогліоз – реактивні зміни гліальних клітин, зокрема проліферація астроцитів, що є маркером нейротоксичності. Зменшення кількості синаптичних зв'язків – довготривалий прийом препаратів призводить до зміни структури синапсів та порушення нейротрансмісії. Вплив на гематоенцефалічний бар'єр – деякі антисудомні препарати сприяють його порушенню, що може підвищувати проникність токсичних речовин у мозок.

Печінка є основним органом метаболізму антисудомних засобів, що може викликати гепатотоксичність. Дослідження на щурах та мишах показали такі гістологічні зміни: жирова дистрофія гепатоцитів – характерна для препаратів, що впливають на метаболізм жирів (наприклад, вальпроєва кислота). Набряк і некроз гепатоцитів – при тривалому застосуванні можливе порушення функції мітохондрій та індукція апоптозу. Запальна інфільтрація – активізація макрофагів і лімфоцитів, що може свідчити про імуноопосередковане ураження печінки [4].

Нирки активно беруть участь у виведенні антисудомних препаратів. Ця група ліків впливає гломерулярні зміни – гіпертрофія мезангіальних клітин, потовщення базальної мембрани клубочків. Тубулярна дистрофія – проявляється набряком клітин канальців, деструкцією мікроворсинок. Можливий розвиток інтерстиційного нефриту – з накопиченням запальних клітин у міжклітинному просторі. Деякі антисудомні препарати можуть спричиняти кардіотоксичність. Гіпертрофія кардіоміоцитів – характерна для фенобарбіталу, що може порушувати функцію серцевого м'яза. Фіброз міокарда – при тривалому застосуванні можливе накопичення колагенових волокон у міокарді. Зміни судинної стінки – підвищена проникність ендотелію, що може сприяти розвитку артеріальної гіпертензії [5].

З іншого боку спостерігається атрофія ворсинок тонкого кишківника – що може впливати на всмоктування поживних речовин. Гіперплазія келихоподібних клітин – збільшення продукції слизу, що спостерігається при хронічному прийомі вальпроатів. Запальні зміни в стінці кишківника – можуть супроводжуватися порушенням мікробіоти та схильністю до діареї. Дослідження на тваринах показали, що антисудомні препарати можуть впливати на фертильність: зменшення кількості сперматозоїдів і їх рухливості – що характерно для карбамазепіну та вальпроатів. Гормональні порушення – зміни рівня тестостерону, естрадіолу, що може впливати на репродуктивну функцію. Гістологічні зміни в яєчниках – порушення розвитку фолікулів, що може призводити до ановуляції.

Антисудомні препарати можуть викликати значні гістологічні зміни у різних органах експериментальних тварин. Вплив залежить від типу препарату, дози та тривалості застосування. Дослідження морфологічних змін є важливими для оцінки безпечності цих препаратів та можливих побічних ефектів у клінічній практиці. На сьогоднішній день ряд похідних 1,2,4-триазолу активно досліджуються в клінічних випробуваннях. Попередні результати вказують на їх перспективність в якості типових антисудомних агентів. Однак важливо зазначити, що для забезпечення безпеки та ефективності цих препаратів необхідні подальші дослідження, щоб зрозуміти їх точний механізм дії та потенційні побічні ефекти, рахуючи все вищенаведене.

Список літератури:

1. Ding J, Cao FD, Geng YR. et al Synthesis and in vitroanti-epileptic activities of novel [1,2,4]-triazolo[1,5-a]pyrimidin-7(4H)-one derivatives. Journal of Asian natural products research 2019; 21: 1190-1204

2. Huang L, Ding J, Li M. et al Discovery of [1,2,4]triazolo[1,5-a]-pyrimidine-7(4H)-one derivatives as positive modulators of GABAA1receptor with potent anticonvulsant activity and low toxicity. European journal of medicinal chemistry 2019; 185: 111824

3. Zhang HJ, Jin P, Wang SB. et al Synthesis and Anticonvulsant Activity Evaluation of 4-Phenyl-[1,2,4]triazolo[4,3-a]quinazolin-5(4H)-one and Its Derivatives. Archiv der Pharmazie 2015; 348: 564-574

4. Zhang Guo-Rui, Ren Yang, Yin Xiu-Mei, Quan Zhe-Shan. Synthesis and Evaluation of the Anticonvulsant Activities of New 5-substitued-[1,2,4]triazolo[4,3-a]quinoxalin-4(5H)-one Derivatives. Lett Drug Des Dis 2018; 15: 406-413

5. Song M, Yan R, Zhang Y. et al Design, synthesis, and anticonvulsant effects evaluation of nonimidazole histamine H3-receptor antagonists/inverse agonists containing triazole moiety. Journal of enzyme inhibition and medicinal chemistry 2020; 35: 1310-1321

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ОПЕРАЦІЯ: ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Бояркін М.О.
аспірант кафедри менеджменту
ORCID ID: 0009-0006-7491-2784
e-mail: boiarkin.my.o@nmu.one
НТУ «Дніпровська політехніка»

На сьогоднішній день, жодним нормативним документом не регламентується поняття «зовнішньоекономічної операції» (ЗЕО), хоча й є маса законодавчих документів, підручників та навчальних курсів які використовують даний термін, і які застосовуються в господарських відносинах, а також в навчальному процесі вітчизняних вузів.

Лише в Наказі Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 1999 року [1], який був замінений Наказом Міністерства економіки у 2000 році [2] і до того ж втратив чинність відповідно до Наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у 2020 році [3], окремою зовнішньоекономічною операцією визначався «комплекс дій українського суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності та іноземного суб'єкта господарської діяльності, що підпадає під визначення одного із видів зовнішньоекономічної діяльності, передбачених статтею 4 Закону України (ЗУ) «Про зовнішньоекономічну діяльність», та включає в себе закінчену разову передачу товару (виконання робіт, надання послуг) та закінчені розрахунки (грошові, товарні та в інших формах) за цю разову конкретну передачу товару (виконання робіт, надання послуг)».

Але ж відсутність визначення «зовнішньоекономічної операції» може призвести до труднощів у правозастосуванні, оскільки різні органи державної влади можуть тлумачити ці поняття по-різному. Чітке законодавче визначення «зовнішньоекономічної операції» могло б допомогти підприємствам краще планувати й організовувати свою діяльність, що, у свою чергу, сприятиме розвитку бізнесу. Підприємствам легше було б оцінювати юридичні ризики, пов'язані з міжнародною торгівлею і виконанням контрактів.

На відміну від визначення «зовнішньоекономічної діяльності» дефініція «зовнішньоекономічної операції» не так часто привертає увагу дослідників. Серед найбільш цитуємих можна відзначити формулювання надані в роботах таких вітчизняних науковців, як Гордополов В.Ю., Грущинська Н.М., Ковтун Е.О., Козик В.В., Котиш О.М. та інші.

Ряд джерел акцентують увагу на визначеннях окремих видів зовнішньоекономічних операцій, з переліку наведеному в п. 4 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність». Зокрема, досить часто науковці користуються такими термінами як «експортно-імпортні операції» [4,5], «зовнішньоекономічні кредитно-розрахункові операції» [6] та інші.

Слід відзначити, що в зарубіжній літературі більш уживаним є поняття «міжнародна комерційна (ділова, торгівельна) операція» («international commercial (business) transaction», «international trade operations»). Серед авторів, які приділяють увагу визначенню цього поняття, можна назвати Р. Гросса, Д. Куяви, Дж. Д. Дэниэлса, Ли Х.Радеба, Р. Сінгха, Д. Кемпбелла, Р. Прокша, А. Х. Феллмета, Ф. Еммерта та інших. При цьому вони також допускають різнобічне його трактування.

Таким чином, можемо спостерігати досить широкий діапазон визначень «зовнішньоекономічної операції», який ускладнює розуміння даного феномену, як об'єкта, яким можна і потрібно управляти. Разом с цим, на основі аналізу чинників, за допомогою яких науковці характеризували ЗЕО, можна сформувати комплекс ознак, які б доцільно було включити в інтегроване трактування. Дослідники, міжнародні організації та інші країни мають усталені терміни та поняття щодо зовнішньоекономічних операцій. Запровадження та

узгодження відповідного визначення в Україні підвищить обґрунтованість на законодавчому рівні і сприятиме інтеграції в міжнародну практику.

У загальноприйнятому визначенні «операцією» (лат. operatio — дія, вплив) вважаються дії, заходи, що виконуються за певним планом і спрямовані на вирішення якогось завдання, досягнення якоїсь мети або належить до кола функцій даного підприємства, установи, відділу, окремого працівника, певного обладнання тощо, та обмежені часовими умовностями [7, с. 451]. В існуючих визначеннях дієвість суб'єктів пов'язується зі зміною у фінансових показниках, що відповідає умові визначення «господарської операції в ЗУ «Про бухгалтерський облік», який трактує її як дію або подію, що викликає зміну в структурі активів і зобов'язань, власному капіталі підприємства [8, ст. 1]. Однак сам закон не надає пояснення відмінності дії від події.

Натомість ці поняття знаходять своє трактування у правових джерелах і належать до категорії «юридичного факту». Зокрема Гордєєв В.В. відмічає, що «теорія юридичних фактів й адміністративно-процесуальної науки за вольовою ознакою юридичні факти поділяє «на дії та події» [9, с. 127]. Досліджуючи відмінність цих понять, автор наводить думку інших правознавців, які констатують, що «різницю між подіями та діями необхідно вбачати … в характері їх процесу: події мають невольовий характер у своєму процесі, незалежно від причин їх виникнення, тоді як дії є вольовими не тільки за своєю причиною, але й у своєму процесі» [10, с. 71]. І далі продовжує характеризувати ці поняття:

- «Дії розподіляють на правомірні і неправомірні. Правомірні – дії, які відповідають правовим вимогам, неправомірні – дії, які правовим вимогам не відповідають або порушують їх. Залежно від ступеня суспільної небезпеки неправомірні дії як юридичні факти поділено на кримінальні правопорушення, адміністративні і дисциплінарні проступки, цивільні правопорушення (делікти) [10, с. 114].

- «За ознакою взаємозв'язку з діяльністю людини події поділяють на дві групи: абсолютні та відносні. Абсолютні події не можуть залежати від волі людини, наприклад, землетрус, повінь можуть спричинити неявку особи, яка бере участь у справі, свідка в судове засідання. Походження відносних подій пов'язані з діяльністю особи, але їх правові наслідки перебувають незалежно від обставин, що зумовили їх появу. До них можна віднести, наприклад, проходження військової служби в збройних силах України, тривале службове відрядження, котрі породжують правові наслідки (визнання поважною причину неявки в судове засідання, відкладення розгляду справи чи оголошення перерви тощо) [10, с. 81].

Таким чином, прив'язуючи наведені вище положення до «процесу взаємодії між суб'єктами економіки різних держав» при реалізації «зовнішньоекономічної операції» відзначаємо, що процес взаємодії відбувається внаслідок дій або подій учасників ЗЕО, при цьому:

Дії – це факти господарського життя (вчинки відповідальних осіб, акти державних органів та інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності), які є результатом волевиявлення свідомої діяльності або поведінки учасників зовнішньоекономічної операції.

Події – це юридично значимі факти господарського життя, такі як природні катастрофи, фізичний знос майна, виникнення і розвиток яких не залежить від волі учасників зовнішньоекономічної операції. Вона трапляється поза бажанням суб'єкта ЗЕД, але може впливати на його активи та пасиви.

Для формулювання нового визначення поняття «зовнішньоекономічна операція» важливо обрати ключові ознаки на основі аналізу наведених вище визначень, що відображають суть цього процес:

1. Взаємодія між суб'єктами. Ця ознака є основою будь-якої економічної операції, особливо у міжнародному контексті. Взаємодія між підприємствами, установами або окремими особами в різних країнах є суттєвим елементом зовнішньоекономічної діяльності. Важливо, щоб були визначені учасники операції та їхні ролі у процесі.

2. Цілеспрямованість. Зовнішньоекономічні операції мають конкретну мету, таку як укладення угоди, маркування товарів або отримання прибутку. Це підкреслює їхнє стратегічне значення для компаній.

3. Операції в рамках міжнародного комерційного обміну. Визначення має враховувати, що зовнішньоекономічні операції пов’язані з міжнародним товарообігом, включаючи імпорт і експорт, а також послуги та капітали.

4. Зміна фінансового стану. Зовнішньоекономічні операції впливають на фінансовий стан учасників, що відображає їхній внесок у бухгалтерський облік (зміни в активах та зобов'язаннях).

5. Документальне оформлення. Операції повинні супроводжуватися документами, що підтверджують їх проведення (контракти, митні декларації), що є необхідним для юридичної та фінансової відповідальності.

6. Регулювання та відповідність законодавству. Зовнішньоекономічні операції повинні відповідати національному та міжнародному законодавству. Це важливо для визначення легальності та захисту інтересів учасників.

Визначення «зовнішньоекономічна операція» має зафіксувати обов'язки та права учасників зовнішньоекономічної діяльності, визначити важливі аспекти, такі як контролюючі та регулюючі функції держави, а також відповідальність підприємств. Це стане запорукою більш відповідального підходу до ведення зовнішньоекономічної діяльності, допоможе спростити процеси, пов'язані з оформленням та контролем зовнішньоекономічних операцій, зменшити бюрократичні процедури та покращити взаємодію між підприємствами та державними установами.

Список літератури:

1. Наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 5 жовтня 1999 року N 754: «Про затвердження Положення про порядок застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності спеціальних санкцій, передбачених статтею 37 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/REG4011?an=289

2. Наказ Міністерства економіки України від 17 квітня 2000 року N 52: «Про затвердження Положення про порядок застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності спеціальних санкцій, передбачених статтею 37 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/reg4481?an=2&ed=0000_00_00https://ips.ligazakon.net/document/reg4481?an=2&ed=0000_00_00

3. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства N 1599 від 19.08.2020: «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства економіки України від 17 квітня 2000 року № 52» [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0858-20#Text

4. Експортно-імпортні операції : навчальн. посіб. Белінська Я. В., Коляда О. В., Назаров М. І. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 254 с.

5. Гільєрмо К. Хименес. Посібник МТП з експортно-імпортних операцій. Глобальні стандарти та стратегії бізнесу. 5-те видання. ICC Ukraine. 2024. 275 с.

6. Гордополов В.Ю. Складові зовнішньоекономічної діяльності як об’єкта управління / ВІСНИК ЖДТУ. 2016. № 4 (78). С. 43-60

7. Операція //Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.

8. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. № 996 [Електронний ресурс] – Режим доступу :

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

9. Гордєєв В.В. Юридичні факти адміністративних правовідносинах. Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку : матеріали І Міжнародної наукової конференції (Київ, 24 лютого 2011 р.). Київ : НАУ, 2011. С. 126–128.

10. Гордєєв В.В. Юридичні факти в адміністративному судочинстві України: дис. … докт. юр. Наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2021. – 423 с.

МЕТОДИ ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ДІТЕЙ З ВРОДЖЕНИМ ВИСОКИМ СТОЯННЯМ ЛОПАТКИ

Бугайова О.А.
здобувач магістратури 2 курсу
спеціальність 227 «Терапія та реабілітація»
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»

Науковий керівник: Тихолаз В.О.
доктор медичних наук, професор,
місце роботи: Вінницький національний
медичний університет ім. М.І. Пирогова
посада: завідувач кафедри анатомії людини
Вінницький соціально-економічний інститут
професор кафедри соціальних технологій
м. Вінниця

Вроджене високе стояння лопатки (хвороба Шпренгеля) є складним поєднанням аномалій розвитку плечового поясу, хребта і грудної клітини, основними клінічними проявами якого є високе стояння лопатки, обмеження відведення плеча і виражений косметичний дефект. Хвороба Шпренгеля зустрічається досить рідко і серед дітей із вродженими вадами розвитку скелета становить 0,2 – 1%.

Захворювання Шпренгеля в більшості випадків супроводжується дисплазіями опорно – рухового апарату: деформаціями та незрощенням дужок хребців, вродженим сколіозом, кривошиєю, синдромом Кліппеля – Фейля, додатковими шийними ребрами, аномаліями розвитку грудної клітки. Істотно погіршують перебіг і ускладнюють прогноз захворювання гіпоплазія та аплазія трапецієподібного, ромбоподібного, надостьового, підостьового, дельтоподібного, переднього зубчастого м'язів і м'язу, що піднімає лопатку, які супроводжують важкі м'язові та кісткові форми патології. [3]

Зміна форми лопатки при хворобі Шпренгеля залежить від місця прикріплення фіброзного тяжа чи омовертебральної кістки. У більшості випадків лопатка при цьому захворюванні має чотирикутну форму. Четвертий кут утворюється між нижнім та верхнім кутами лопатки. Лопатка зменшена у розмірах та недорозвинена. Поряд з аномаліями розвитку лопатки є відомості і про патологію ключиці, вона деформована, потовщена, а за рахунок різкого вигину назад здається укороченою.

За десятиліття досліджень було сформовано безліч класифікацій цього захворювання. Одні автори беруть за основу анатомічні зміни плечового поясу, інші – функціональні.

Найчастіше зустрічається згадування класифікації Кавендіша, основою якої є скарги на деформацію надпліччя і дані, отримані під час клінічного огляду. Класифікація виділяє 4 ступені захворювання:

I - незначний (плечові суглоби перебувають на одному рівні, і деформація непомітна, якщо хворий одягнений).

II - легкий ступінь (плечові суглоби практично на одному рівні, але деформацію видно, навіть коли хворий одягнений).

III - помірний (плечовий суглоб піднятий на 2 - 5 см і деформація добре помітна).

IV - важкий (плече сильно підняте, верхньомедіальний кут лопатки розташований близько до потиличної ділянки, утворюючи коротку шию).

Ця класифікація є суб'єктивною, оскільки не враховує порушення функції у плечовому суглобі, а її основу покладено лише косметичний дефект.[2]

Класифікація хвороби Шпренгеля за Ріго виділяє 3 ступені:

I - легкий, коли нижній кут лопатки вище звичайного рівня менш ніж на 2 см, а відведення плеча обмежено на 20 °:

a) без омовертебральної кістки;

b) з омовертебральною кісткою.

II - середній ступінь, коли нижній кут лопатки вище звичайного рівня на 2 - 5 см, відведення плеча можливе в діапазоні 120 - 160 °:

a) без омовертебральної кістки;

b) з омовертебральною кісткою.

III - тяжкий ступінь, коли нижній кут лопатки вище звичайного рівня на 5 см і більше, відведення плеча можливе лише до кута 120°:

a) без омовертебральної кістки;

b) з омовертебральною кісткою;

c) з синостозом між медіальним краєм лопатки та хребтом.

Для отримання об'єктивної інформації про вихідний стан вродженого високого стояння лопатки, діагностики та диференціальної діагностики захворювання, комплексної оцінки змін з боку кісткової та м'яких тканин, а також якості лікування застосовуються клінічний, рентгенологічний, комп'ютерно-томографічний, фізіологічний та морфологічний методи дослідження.

Показаннями до хірургічного лікування вродженого високого стояння лопатки є серйозні косметичні дефекти або функціональні деформації, такі як обмеження відведення верхньої кінцівки <110-120 градусів, III і IV ступені за класифікацією Кавендіша, II і III ступені за класифікацією Риго. Найбільш ефективним вважається проведення операції у віці від 3 до 8 років. Пізніше виникає високий ризик ураження нервової системи.[4]

Оперативні втручання за Гріном та Вудвордом разом із відповідними варіантами є найбільш використовуваними процедурами, кожна з яких має варіанти, які є найбільш поширеними і охоплюють 70% всіх хірургічних втручань. Обидві методики дають задовільні результати, але жодна з них не показала чіткої переваги над іншою. Хоча існує загальний консенсус щодо ефективності хірургічного втручання для покращення зовнішнього вигляду та положення лопатки, залишається дефіцит узгоджених даних щодо післяопераційних клінічних та функціональних результатів. У цьому контексті методика Гріна для лікування деформації Шпренгеля була визначена, як життєздатний хірургічний варіант, що пропонує багатообіцяючі результати. [5]

Основними завданнями ведення хворих у післяопераційному періоді є відновлення рухів у плечовому суглобі, вироблення правильної постави, запобігання рецидиву захворювання. Після операції плече пацієнта іммобілізують, щоб полегшити процес загоєння та запобігти можливому дискомфорту. Фізична терапія спрямована на корегування деформації, полегшення руху плеча без зусиль.

Застосовуються такі втручання:

- Термотерапія використовується для розслаблення м'язів перед виконанням програми вправ;

- Вправи на розтяжку;

- Черезшкірна електрична стимуляція нервів (TENS) забезпечує полегшення болю, який може виникнути після виконання вправ на розтяжку;

- Ультразвук ефективний при наявності спайок;

- Мобілізація, що складається з пасивних і активних вправ, починається через 6 тижнів. Поступова пасивна мобілізація плеча та лопатки виконується для покращення діапазону рухів і гнучкості плеча, включаючи рухи відведення та підйому;

- Зміцнювальні вправи всіх груп м'язів зміцнюють ослаблені м’язи. Зміцнення м'язів плечового пояса ізометричними та ізотонічними вправами, такими як зведення плечима, обертання плечем, поштовх, опора на руки, опору на передпліччя, мости та ін.[1]

Також зустрічаються повідомлення про результати пацієнтів, які не отримували хірургічне лікування деформації Шпренгеля. Описується поступове зниження діапазону абдукції, при цьому у деяких пацієнтів у підлітковому віці з'явився біль. [6]

Метою лікування і реабілітації є профілактика ускладнень і зменшення наслідків хвороби. Зважаючи на складність захворювання, виражений косметичний дефект, функціональні обмеження та вік пацієнтів, надважливим є навички комунікації медичного персоналу з дитиною та її батьками для досягнення позитивного ефекту лікування. Під час проходження реабілітації мають бути залучені фахівці мультидисциплінарної реабілітаційної команди - физичний терапевт, ерготерапевт, психолог. Використовуючи біопсихосоціальну модель, в цернтрі якої є людина, а не хвороба, важливо адаптувати наявні обмеження до побутового, професіфональтного і соціального життя.

Список літератури:

1. Cbphysiotherapy (03.06.2021), Sprengel's Shoulder, https://cbphysiotherapy.in/condition/sprengel-s-shoulder

2. Kadavkolan, A. S., Bhatia, D. N., DasGupta, B., & Bhosale, P. B. (2011). Sprengel's deformity of the shoulder: Current perspectives in management. International Journal of Shoulder Surgery, 5(1), 1–8. https://doi.org/10.4103/0973-6042.80459

3. Malik A, Lohiya S, Vagha JD, Vagha K, Kakkat S. Sprengel's Deformity: A Paediatric Case Report. Cureus. 2024 May 15;16(5):e60330. doi: 10.7759/cureus.60330. PMID: 38883091; PMCID: PMC11177270. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11177270/

4. Tracy Jones. (30.06.2023) Sprengel's Deformity. Orthobullets. https://www.orthobullets.com/pediatrics/4038/sprengels-deformity

5. Trisolino, G.; Zarantonello, P.; Todisco, M.; Di Gennaro, G.L.; Menozzi, G.C.; Scheider, P.; Depaoli, A.; Antonioli, D.; Rocca, G.; Fa rr, S. Patient-Reported Outcomes in Children Undergoing the Modified Green Procedure for Treating Sprengel's Deformity: Results from a Multicentric Study. Children 2025, 12, 18. https://doi.org/10.3390/children12010018

6. Zarantonello P, Giovanni Luigi Di Gennaro. Surgical Treatment of Sprengel's Deformity: A Systematic Review and Meta-Analysis/ (06.12.2021) Children 2021, 8, 1142-. https://doi.org/10.3390/children8121142

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕЗИНФЕКТАНТІВ: РОЛЬ ЙОДОФОРІВ У ЗНИЖЕННІ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ

Вареник Л.В.
аспірантка, асистент кафедри ветеринарно-санітарного
інспектування, мікробіології, гігієни та патологічної анатомії
ORCID ID: 0000-0002-7675-7216
Сумський національний аграрний університет
lydmyla19@ukr.net

Пандемія COVID-19 призвела до різкого зростання використання побутових дезінфікуючих засобів, що в постпандемічний період суттєво збільшує екологічне навантаження через їхні викиди [1]. Збільшується кількість доказів щодо численних загроз для здоров'я, довкілля та екосистем, пов'язаних із залишками та побічними продуктами традиційних дезінфікуючих засобів, зокрема хлорвмісних сполук [2] і четвертинних амонієвих сполук [3;4] у екологічно значущих концентраціях. Наприклад, використання дезінфікуючих засобів зволожувачів, таких як полігексаметиленгуанідин і хлориди бензалконію, спричинило соціальну катастрофу в Південній Кореї у 2011 році, що призвела до сотень смертей вагітних жінок і немовлят через легеневі захворювання [4]. Дослідження екотоксичності четвертинних амонієвих сполук вказують на їхню стійкість, здатність до біоакумуляції та високу токсичність (PBT) для різних трофічних рівнів, зокрема водоростей, риб, безхребетних і водних рослин [3]. Хлорвмісні дезінфікуючі засоби завдають шкоди водним організмам, оскільки руйнують їхні клітинні стінки та білки в процесі окислення. Крім того, їх побічні продукти є канцерогенними для людини та негативно впливають на навколишнє середовище [5]. Завдяки своїм біоцидним властивостям дезінфектанти можуть знищувати чутливі коменсальні мікроорганізми, зменшуючи мікробне різноманіття [6]. Таким чином, надмірне використання дезінфікуючих засобів під час пандемії COVID-19 спричинило глобальні екологічні наслідки [7]. В результаті пошук шляхів мінімізації ризиків, пов'язаних із цими забрудненнями, стає важливим викликом для екологічної стійкості в постпандемічний період [8].

Для ефективної боротьби з пандемією COVID-19 дезінфікуючі засоби відіграли ключову роль. У таких умовах, крім раціонального використання відповідно до рекомендацій, заміна високотоксичних дезінфекторів на більш екологічно безпечні альтернативи стала ефективним рішенням для зменшення негативного впливу забруднюючих речовин, що містяться в дезінфікуючих засобах [9]. Хоча точне визначення терміну «екологічно чисті дезінфікуючі засоби» досі не встановлено, загальноприйнято вважати, що такі засоби, будучи відносно безпечними для довкілля, мають дві ключові характеристики. З одного боку, екологічно чистий дезінфектант здатний швидко розкладатися в навколишньому середовищі, а продукти його розкладу не становлять загрози [10]. З іншого боку, все більше дослідників фокусується на створенні натуральних дезінфікуючих засобів, отриманих з трав і речовин, які є безпечними та ефективними альтернативами токсичним, хімічним дезінфектантам [11]. На сьогодні доведено, що багато лікарських рослин, багатих алкалоїдами, флавоноїдами та поліфенолами, володіють антисептичними та дезінфікуючими властивостями без негативного впливу на екологію [12]. Для боротьби з пандемією COVID-19 виявлено, що безпечні природні засоби, такі як олія чайного дерева, екстракт кавових листків [13] і проантоціанідини [14], можуть бути ефективно використані в дезінфікуючих засобах. Крім того, рослинні дезінфектанти не тільки екологічно безпечні, але й часто мають нові механізми дії, що можуть подолати розвинену стійкість до традиційних засобів, тому вони вважаються перспективними для використання в майбутньому [15].

Окрім того вивчалися властивості та доведено ефективність екологічно безпечних дезінфікуючих йодовмісних речовин. Йодофор – це сполука йоду з солюбілізуючим агентом або носієм, оскільки йод не є стабільним у воді сам по собі. Така комбінація дозволяє забезпечити поступове вивільнення йоду, що має потужну мікробіцидну дію [16]. Найпоширенішим йодофором є повідон-йод, який вирізняється швидким та ефективним протимікробним ефектом на широкий спектр мікроорганізмів навіть у невисоких концентраціях, а також є безпечним при використанні[17].

Антимікробна активність йодофору забезпечується вільними молекулами йоду. Йод швидко проникає в мікроорганізми, де взаємодіє з ключовими групами білків, зокрема з вільними амінокислотами цистеїном і метіоніном, що призводить до втрати дисульфідних зв'язків у білках [18]. Крім того, йодування фенольних і імідазольних груп амінокислот тирозину та гістидину, а також піримідинових похідних цитозину та урацилу, створює стеричні перешкоди в водневих зв'язках і сприяє денатурації ДНК. Дослідження також показали, що зв'язування йоду з ненасиченими жирними кислотами змінює фізичні властивості ліпідів та мембран, що містять ці ліпіди, що веде до загибелі клітин [19].

Повідон-йод (полівінілпіролідон-йод, PVP-I) є важливим лікарським засобом, включеним до Списку основних лікарських засобів ВООЗ, і часто застосовується в хірургії [20].

Численні дослідження підтвердили мікробіцидну активність повідон-йоду проти бактерій, грибків та вірусів. Зокрема, дослідження показали, що повідон-йод здатний дезактивувати SARS-CoV і MERS-CoV при концентраціях від 0,23% до 7,5% за 15 та 60 секунд відповідно. Вплив повідон-йоду на SARS-CoV-2 при концентраціях від 0,5% до 10% дав аналогічні результати [21].

З огляду на екологічні наслідки та пов'язані зі здоров'ям проблеми, спричинені широким використанням традиційних хімічних дезінфікуючих засобів під час пандемії COVID-19, пошук більш екологічно безпечних альтернатив став важливим завданням для забезпечення стійкості навколишнього середовища. Одним із перспективних варіантів є використання йодофорів, зокрема повідон-йоду (PVP-I), який має високу ефективність у знищенні широкого спектру мікроорганізмів, зокрема вірусів. Завдяки своїм антимікробним властивостям і здатності до ефективного використання в невисоких концентраціях, повідон-йод може стати важливим інструментом у боротьбі з інфекціями, водночас знижуючи негативний екологічний вплив, властивий більш токсичним хімічним дезінфектантам.

Список літератури:

1. Mohapatra, S., Bhatia, S., Senaratna, K. Y. K., Jong, M. C., Lim, C. M. B., Gangesh, G. R., Lee, J. X., Giek, G. S., Cheung, C., Yutao, L., Luhua, Y., Yong, N. H., Peng, L. C., Wong, J. C. C., Ching, N. L., & Gin, K. Y. (2023). Wastewater surveillance of SARS-CoV-2 and chemical markers in campus dormitories in an evolving COVID - 19 pandemic. Journal of hazardous materials, 446, 130690. https://doi.org/10.1016/j.jhazmat.2022.130690

2. Parveen, N., Chowdhury, S., & Goel, S. (2022). Environmental impacts of the widespread use of chlorine-based disinfectants during the COVID-19 pandemic. Environmental science and pollution research international, 29(57), 85742–85760. https://doi.org/10.1007/s11356-021-18316-2

3. DeLeo, P. C., Huynh, C., Pattanayek, M., Schmid, K. C., & Pechacek, N. (2020). Assessment of ecological hazards and environmental fate of disinfectant quaternary ammonium compounds. Ecotoxicology and environmental safety, 206, 111116. https://doi.org/10.1016/j.ecoenv.2020.111116

4. Song, J. H., Ahn, J., Park, M. Y., Park, J., Lee, Y. M., Myong, J. P., Koo, J. W., & Lee, J. (2022). Health Effects Associated With Humidifier Disinfectant Use: A Systematic Review for Exploration. Journal of Korean medical science, 37(33), e257. https://doi.org/10.3346/jkms.2022.37.e257

5. Cui, H., Chen, B., Jiang, Y., Tao, Y., Zhu, X., & Cai, Z. (2021). Toxicity of 17 Disinfection By-products to Different Trophic Levels of Aquatic Organisms: Ecological Risks and

Mechanisms. Environmental science & technology, 55(15), 10534–10541. https://doi.org/10.1021/acs.est.0c08796

6. Zhang, H., Tang, W., Chen, Y., & Yin, W. (2020). Disinfection threatens aquatic ecosystems. Science (New York, N.Y.), 368(6487), 146–147. https://doi.org/10.1126/science.abb8905

7. Singh A. (2020). Covid-19: disinfectants and sanitisers are changing microbiomes. BMJ (Clinical research ed.), 370, m2795. https://doi.org/10.1136/bmj.m2795

8. Guo, J., Liao, M., He, B., Liu, J., Hu, X., Yan, D., & Wang, J. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on household disinfectant consumption behaviors and related environmental concerns: A questionnaire-based survey in China. Journal of environmental chemical engineering, 9(5), 106168. https://doi.org/10.1016/j.jece.2021.106168

9. Chen, W., Yang, H., Peng, C., & Wu, T. (2023). Resolving the "health vs environment" dilemma with sustainable disinfection during the COVID-19 pandemic. Environmental science and pollution research international, 30(9), 24737–24741. https://doi.org/10.1007/s11356-023-25167-6

10. Wang, G., Yang, L., Jiang, L., Chen, J., Jing, Q., Mai, Y., Deng, L., Lin, Y., Chen, L., Chen, Z., Xu, P., Jiang, L., Yuan, C., & Huang, M. (2022). A new class of quaternary ammonium compounds as potent and environmental friendly disinfectants. Journal of cleaner production, 379, 134632. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134632

11. Romeo, A., Iacovelli, F., Scagnolari, C., Scordio, M., Frasca, F., Condò, R., Ammendola, S., Gaziano, R., Anselmi, M., Divizia, M., & Falconi, M. (2022). Potential Use of Tea Tree Oil as a Disinfectant Agent against Coronaviruses: A Combined Experimental and Simulation Study. Molecules (Basel, Switzerland), 27(12), 3786. https://doi.org/10.3390/molecules27123786

12. Alghamdi H. A. (2021). A need to combat COVID-19; herbal disinfection techniques, formulations and preparations of human health friendly hand sanitizers. Saudi journal of biological sciences, 28(7), 3943–3947. https://doi.org/10.1016/j.sjbs.2021.03.077

13. Wu, C. S., Chiang, H. M., Chen, Y., Chen, C. Y., Chen, H. F., Su, W. C., Wang, W. J., Chou, Y. C., Chang, W. C., Wang, S. C., & Hung, M. C. (2022). Prospects of Coffee Leaf against SARS-CoV-2 Infection. International journal of biological sciences, 18(12), 4677–4689. https://doi.org/10.7150/ijbs.76058

14. Wang, Y., Fang, S., Wu, Y., Cheng, X., Zhang, L. K., Shen, X. R., Li, S. Q., Xu, J. R., Shang, W. J., Gao, Z. B., & Xia, B. Q. (2022). Discovery of SARS-CoV-2-E channel inhibitors as antiviral candidates. Acta pharmacologica Sinica, 43(4), 781–787. https://doi.org/10.1038/s41401-021-00732-2

15. Vuko, E., Dunkić, V., Maravić, A., Ruščić, M., Nazlić, M., Radan, M., Ljubenkov, I., Soldo, B., & Fredotović, Ž. (2021). Not Only a Weed Plant-Biological Activities of Essential Oil and Hydrosol of Dittrichia viscosa (L.) Greuter. Plants (Basel, Switzerland), 10(9), 1837. https://doi.org/10.3390/plants10091837

16. Wood, A., & Payne, D. (1998). The action of three antiseptics/disinfectants against enveloped and non-enveloped viruses. The Journal of hospital infection, 38(4), 283–295. https://doi.org/10.1016/s0195-6701(98)90077-9

17. Eggers, M., Koburger-Janssen, T., Ward, L. S., Newby, C., & Müller, S. (2018). Bactericidal and Virucidal Activity of Povidone-Iodine and Chlorhexidine Gluconate Cleansers in an In Vivo Hand Hygiene Clinical Simulation Study. Infectious diseases and therapy, 7(2), 235–247. https://doi.org/10.1007/s40121-018-0202-5

18. Kampf, G., Todt, D., Pfaender, S., & Steinmann, E. (2020). Persistence of coronaviruses on inanimate surfaces and their inactivation with biocidal agents. The Journal of hospital infection, 104(3), 246–251. https://doi.org/10.1016/j.jhin.2020.01.022

19. Hirose, R., Nakaya, T., Naito, Y., Daidoji, T., Watanabe, Y., Yasuda, H., Konishi, H., & Itoh, Y. (2017). Viscosity is an important factor of resistance to alcohol-based disinfectants by pathogens present in mucus. Scientific reports, 7(1), 13186. https://doi.org/10.1038/s41598-017-13732-2

20. Kariwa, H., Fujii, N., & Takashima, I. (2006). Inactivation of SARS coronavirus by means of povidone-iodine, physical conditions and chemical reagents. Dermatology (Basel, Switzerland), 212 Suppl 1(Suppl 1), 119–123. https://doi.org/10.1159/000089211

21. Anderson, D. E., Sivalingam, V., Kang, A. E. Z., Ananthanarayanan, A., Arumugam, H., Jenkins, T. M., Hadjiat, Y., & Eggers, M. (2020). Povidone-Iodine Demonstrates Rapid In Vitro Virucidal Activity Against SARS-CoV-2, The Virus Causing COVID-19 Disease. Infectious diseases and therapy, 9(3), 669–675. https://doi.org/10.1007/s40121-020-00316-3

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Войтюк Л.М.
викладач Відокремленого структурного підрозділу
«Новокаховський політехнічний фаховий коледж
Національного університету «Одеська політехніка»

Ми позбавляємо дітей майбутнього, якщо
продовжуємо вчити сьогодні так, як вчили вчора.
Дж. Дьюї

Молодь, яка ніколи не жила у світі без інтернету, уже «заточена» під віртуальну реальність. До коледжу зараз приходять абсолютно нові за типом мислення здобувачі освіти. Якщо орієнтуватися на теорію поколінь, нині перед нами сидить генерація Z–«цифрові діти», які зростали серед новітніх кінострічок і клацання телевізійним пультом. Їхня головна цінність – вибір, а пошук – те, що вони вміють найкраще. Для них завжди існує цікавіший сайт, свіжіша інформація – потрібно лише знайти. Вони здатні швидко просівати значні обсяги інформації, майже не читають паперових книг, хоча літери вивчають із пелюшок, щоб знайти щось у YouTube. Для таких студентів підручники, навіть в електронному вигляді, здаються без лайків і відео нудними. Життя для «цифрових дітей» - це пошук.

Сучасний світ складний, тому молодь слід навчати розуміти власні й чужі почуття, звертати увагу на складність та унікальність особистості й важливість бути успішною людиною. Сприймання, розуміння, усвідомлення та засвоєння навчальної інформації вимагає активної розумової діяльності, у тому числі критичного мислення.

Критичне мислення проявляється: у здатності людини самостійно аналізувати інформацію; умінні бачити помилки або логічні порушення у твердженні різних авторів; аргументувати свої думки (змінювати їх, якщо вони хибні, і відстоювати, якщо вони правильні); прагненні до пошуку оптимальних і аргументованих рішень.

Тому важливою й актуальною проблемою сучасної освіти є вміння викладача правильно обирати та використовувати освітні технології. Тільки завдяки ефективно обраним педагогічним технологіям, методам та прийомам, можна формувати ключові компетентності студентів, необхідні для гідного життя в суспільстві. І в цьому на допомогу приходять інноваційні технології, які зорієнтовані не лише на поповнення знань здобувачів освіти, а й на розвиток умінь творчого, самостійного вирішення завдань практичного характеру, посилення інтелектуальної спроможності, пізнавальної активності молоді.

Сучасний викладач повинен іти в ногу з часом, розуміючи, що зі змінами в суспільстві змінюються і вимоги до викладання предмета. Як же зробити заняття цікавим, ефективним та результативним? Насамперед необхідно освітній процес будувати за принципом діалогу, щоб кожен здобувач освіти почувався дослідником, який самостійно здобуває знання.

Сьогодні уже неможливо викладати предмети традиційно. Підхід до студента, який знаходиться в центрі процесу навчання, має базуватися на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості. Використовуючи інноваційні технології на заняттях, вивела свою формулу успішної роботи на занятті. Головне, дотримуватись двох основних правил: по-перше, залучити до роботи всіх студентів групи; по-друге, поставити здобувача освіти у позицію творця.

Я хочу запропонувати вашій увазі свої технології, які використовую на заняттях мови та літератури. Аби створити сприятливий психологічний клімат, пропоную такі варіанти початку заняття. Наприклад, починаючи вивчати творчість Р.М. Рільке на заняття із зарубіжної літератури, демонструю студентам слайд із трояндою і читаю реальну історію із

життя митця: «Німецький поет Рільке якийсь час жив у Парижі. Щодня дорогою до університету він разом зі своєю приятелькою француженкою переходив дуже людну вулицю. На розі цієї вулиці сиділа вже старша жінка і просила милостиню в перехожих – завжди на тому самому місці, нерухомо, як статуя, з простягнутою рукою й опущеними до землі очима.

Рільке ніколи не давав їй милостині, а його приятелька часто знаходила для неї якийсь гріш. Якось француженка спитала поета:

– Чому ти ніколи нічого не даєш цій бідолашній?

– Ми мали б їй дати щось для серця, а не лише для рук, – відповів той.

Наступного дня Рільке прийшов з гарною трояндою, що лиш почала розпускатися, і дав її убогій жінці. Раптом жебрачка підняла очі, подивилася на поета і, жестом затримавши його, з зусиллям підвелася, схопила його за руку й поцілувала її… І пішла, притискаючи троянду до грудей.

Цілий тиждень ніхто її не бачив. А потім жінка знову сиділа на тому самому місці – мовчазна, нерухома, як і раніше.

– Чим вона жила всі ці дні? – спитала молода француженка.

– Трояндою, – відповів поет».

Потім ставлю питання студентам: Як ви можете пояснити такий вчинок Рільке? Шукаючи відповіді на нього, діти доходять до висновків: Що є головним у житті? Які цінності важливі для кожної людини? Як ми можемо зробити щасливими людей, які нас оточують? тощо.

Аби змотивувати здобувачів освіти ознайомитися з біографією Павла Тичини, пропоную їм зіграти в гру «Правда чи брехня»: переглянувши фрагмент телепередачі «Я люблю Україну», де класики, яких «оживили», розповідають про себе історії. Завдання студентів – зрозуміти правдива чи брехлива історія, яку вони почули.

Переконана, що кожен з вас, шановні колеги, в більшій або меншій мірі знайомі з фанфіком, а деякі використовують його на своїх заняттях. Просто не всі знали, що ті творчі роботи, які ви пропонували своїм студентам, називаються фанфіком! Напевне, ваші студенти або діти отримували творчі завдання: написати своє продовження твору; переписати його фінал; ввести нових героїв у тканину твору; змінити характер героїв на протилежний; переробити сюжет; запропонувати нові пригоди літературних героїв; змінити оповідача твору; написати листа герою тощо. Тобто, фанфік – це творча робота, пов’язана з текстом, власне доопрацювання твору.

Впевнена, що використання фанфіку на заняттях літератури дозволить: підвищити інтерес до читання художніх творів (студенти все частіше використовують для знайомства з твором не сам текст, а короткий виклад його змісту, але на такій основі написати фанфік неможливо – потрібне детальне знання сюжету й близьке знайомство з героями); створювати «ситуації успіху» для студентів, які не впевненні в собі, мають низьку самооцінку, не активні на занятті (банальний студентський твір рідко коли викликає інтерес у читача або слухача, а фанфік – свого роду авторський оригінальний твір, й коли студент зачитує його, одногрупники слухають з інтересом, найчастіше схвально, і автор опиняється в центрі уваги і визнання); формувати критичне мислення (дописуючи, змінюючи літературний твір, здобувач освіти ніби вступає в дискусію з письменником, висловлює незгоду, пропонує своє бачення тощо); побороти списування (якщо студентові потрібно дописати твір, главу, епізод або написати по-іншому, ніж у автора, він захоче висловити своє бачення, запропонувати свій варіант і не скористується збірками готових завдань або готовими роботами з Інтернету, тобто йому буде що сказати, і він захоче це сказати).

Вважаю цікавою для фанфіку ідею реконструкції «білих плям» художніх творів. Як відомо, в кожному творі видатних митців є щось недоказане, утаємничене. Наприклад: Гобсек народився у місті Антверпен і був позашлюбною дитиною, у віці 10 років матір віддала його на корабель, хлопчик став юнгою; молодий Гобсек усіляко прагнув розбагатіти, брав участь в авантюрах, аж поки не склав початковий капітал і не зупинився на занятті лихварством… Так окреслює О. де Бальзак біографію героя твору. І у ній є багато

замовчуваного: чому жінки у родині Гобсеків ніколи не виходили заміж офіційно; якими інтересами жили його батьки та як ставились до сина; чому десятирічний хлопчик став тягарем і його відправили у самостійне плавання по життю; як відносились до малого юнги на кораблі; коли й чому Гобсек вирішив, що гроші – єдиний засіб не бути приниженою суспільством людиною… Відповіді на ці питання і становитимуть відновлення замовчуваної біографії лихваря, філософа і циніка Гобсека; очевидно, що усе в його світогляді обумовлено життєвим досвідом. Написання фанфіків-реконструкцій полягає в осмисленні та розкритті підтексту, вербалізації того, на що лише натякнув автор. Виконання такого завдання розвиває здатність до емпатії та проникливість читача-автора.

Часто на заняттях з мови використовую вправу «Знайди помилку». До прикладу, на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) пропоную здобувачам освіти уявити, що вони фахівці з управління персоналом, їм треба розглянути резюме, яке подав потенційний працівник. Ставлю завдання: Знайдіть, яких помилок, на вашу думку, припустився автор резюме. Яка інформація зайва, а якої бракує? Після того як студенти зробили свої нотатки, обговорюємо, які саме помилки вони знайшли. Пропоную згрупувати їх за трьома категоріями: оформлення резюме, змістовні помилки, граматичні помилки. Під час вивчення теми «Мовні норми» пропоную студентам переглянути відео «Мовні ляпи» https://www.youtube.com/watch?v=CoipCryG700 та обговорити, які помилки у мовленні медійних людей вони почули.

У сучасному соціумі музика – одне з найбільш масових явищ. Величезні потоки музичної інформації супроводжують сучасну людину і сприймаються нею як неминучість. Музика є могутнім засобом емоційної регуляції людини. Доведено, що музика стимулює появу емоцій, поліпшує вербальні й арифметичні здібності, стимулює процеси сприйняття і пам’яті, активізує творче мислення. Слухаючи музику, людина «вживається» в музичні образи, «будує» асоціації, почерпнуті з її життя. На своїх заняттях я теж часто використовую пісні сучасних українських виконавців. Це поле різноманітних форм роботи. До прикладу, досліджуючи текст пісні «Стефанія», можна: визначити члени речення, проаналізувати звертання, кличний відмінок, розділові знаки в ускладнених простих і складних реченнях, якими наповнений текст пісні.

«Нова українська школа» зробила добірку пісень на слова українських поетів, аби зацікавити молодь і полегшити вивчення віршів. Розглядаючи поезію шістдесятників, я запропонувала дітям самим знайти фрагменти пісень, які перегукуються із рядочками поезії (після того, як ми прочитали, проаналізували поезію). Урізноманітнюю свою роботу зі студентами на заняттях з української мови ще таким чином. Даю завдання: перегляньте один куплет пісні «Місто весни» гуртів «Океан Ельзи» та «Один в каное» і скажіть, з яких тем допущені помилки у тексті пісні. Я звернула увагу, що в текстах пісень відсутні розділові знаки, тому можна запропонувати розставити їх. Досить цікавий виконавець Велбой, тексти пісень якого благодатні для дослідження. Тут можна шукати новітні фразеологізми. Наприклад, коли співає про кохання, то каже «відлетіли наші гуси», зародження кохання – «наші вишні розцвіли на тому тижні». Звичайно у нього досить багато порушень лексичних норм, які теж можна розглядати на заняттях з мови.

Я вважаю доцільним на заняттях використовувати елементи інноваційних технологій разом із традиційними, адже це дозволяє урізноманітнити діяльність студентів та сприяє формуванню основних компетентностей.

На власному досвіді переконалася в тому, що студенти швидше сприймають новий навчальний матеріал, із задоволенням шукають разом шляхи вирішення поставлених завдань, відповідей на проблемні запитання. Адже набагато цікавіше і пізнавальніше молоді керуватися власним розумом, а не спиратися на чужі думки. Тому із впевненістю можу сказати, що навчання з використанням інноваційних технологій, сприяє формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти, стимулює активність і творчість, підвищує інтелект дитини, зміцнює її віру у власні здібності.

Сучасне життя зазнало багатьох змін, тому заклади фахової передвищої освіти вже не може бути тільки осередком знань. Заклад фахової передвищої освіти повинен давати вміння застосовувати ці знання для вирішення будь-яких життєвих, особистісних, проєктно-дослідницьких проблем, формувати цінності, необхідні для розуміння проблем суспільства, країни в цілому.

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Волосова Н.М.
к.т.н., доцент кафедри математичного
моделювання та системного аналізу
Дніпровський державний технічний університет
ORCID: 0000-0002-1314-1991
e-mail: nataliavolosova11@gmail.com
Гноєвой Д.В.
здобувач другого (магістерського) рівня
кафедра математичного моделювання
та системного аналізу
Дніпровський державний технічний університет
e-mail: mktlrik@gmail.com

Через швидкоплинні зміни в економічній, технологічній, соціальній сферах підприємства готельного бізнесу перебувають у постійній трансформації. Застосування математичного моделювання для вивчення стану, організації оптимальної діяльності, прогнозування стратегій розвитку та прийняття ефективних управлінських рішень є одним з найефективніших методів оптимізації діяльності готелю [1].

У проведеному дослідженні за допомогою засобів теорії графів та аналізу динамічних рядів, використання методів нечіткої логіки для обробки як кількісних, так і якісних даних побудовано математичну модель оптимальної діяльності підприємства готельного бізнесу. Модель представляється у вигляді графа – дерева рішень, гілки якого охоплюють різні напрями діяльності підприємства та стратегії їх розвитку. Дерево рішень візуалізує як відому і оброблену інформацію, що отримана при аналізі і обробці даних і використана для побудови математичної моделі, а також дозволяє усвідомити актуальність і послідовність прийняття потрібних наступних управлінських рішень та спрогнозувати необхідні зміни та виконати корегування моделі з їх урахуванням [2].

При моделюванні стратегій прогнозних сценаріїв розвитку підприємства, прийняття необхідних управлінських рішень виникає потреба врахування великої кількості факторів впливу і розробки різних сценаріїв розвитку, оскільки досліджувані процеси мають високий рівень невизначеності [3].

Побудова графа базується на аналізі топологічних характеристиках графа, властивостях Бейесівських мереж, що ґрунтуються на сучасних методах аналізу динамічних процесів і аналітично-системному підході, що дозволяє розробити ефективну математичну модель діяльності підприємства [4]. На вибір і формування вектору направленості розвитку готельного господарства першочергово впливає фінансовий стан готельного господарства, місткість готелю, регіон, сезонність, організаційна структура управління, технологія підбору і вибору персоналу.

При дослідженні динамічних рядів нейромережева модель має більш високу точність прогнозу на малих і середніх проміжках часу. А модель ARIMA і, відповідно, споріднені з нею, краще визначають напрямок і значення прогнозу на «далеких ділянках» часових рядів, і таким чином, добре себе показують для здійснення довгострокового прогнозу [5].

Обробка даних, необхідні чисельні розрахунки виконано в системі комп'ютерної математики MathCAD та засобами електронних таблиць MS Excel. Це дозволяє використовувати запропоновану математичну модель менеджерам та керівникам підприємств готельного бізнесу, що мають загальний рівень навичок роботи з інформаційними системами та технологіями і загальнонауковий рівень знань методів

економіко-математичного моделювання. Тому запропоновані підходи і засоби побудови математичної моделі оптимізації діяльності підприємства можуть бути цікавими і корисними для менеджменту цих організацій і застосовані в їх практичній діяльності.

Список літератури:

1. Нещадим Л., Тимчук С., & Кирилюк І. Економіко-математичне моделювання впливу чинників на розвиток підприємств індустрії гостинності в Україні// Економіка та суспільство. № 39. 2022. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-35

2. Андренко І. Б., Кравець О. М., Писаревський І. М. Менеджмент готельно-ресторанного господарства: підручник. Харк. нац. унт міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 431 с

3. Волосова Н.М., Гноєвой Д.В. Розробка математичної моделі методу аналізу ієрархій для прийняття управлінських рішень// Математичне моделювання. № 2(51). 2024. С.19-33. doi: https://doi.org/10.31319/2519-8106.2(51)2024.317427

4. Волосова Н.М., Гноєвой Д.В. Mathematical modeling of the development of the hotel business enterprise by means of the method of analysis of hierarchies. Проблеми математичного моделювання: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф., 22-24 травня 2024 р. Кам'янське: ДДТУ, 2024. С. 44-46. https://www.dstu.dp.ua/uni/downloads/zbirn_2024.pdf

5. Стеблюк Н., Волосова Н., Небаба Н., Юдіна О., Корнєєв, М., & Журавка, Ф. Economic trends forecasting in the development of hotel business enterprises // Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 5(46), 2022. P. 182–193. https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3876

ЕКОФАСИЛІТАТИВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Гельбак Анжела Миколаївна
кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1
Донецького державного університету внутрішніх справ
Україна
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-7137-6326

Розвиток навичок ефективної комунікації та вміння використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування в процесі комунікації з громадянами, представниками ЗМІ та іншими членами суспільства в службовій діяльності поліції є одним з основних завдань професійно-психологічної підготовки майбутніх поліцейських. Питання розвитку комунікативних навичок та комунікативної культури правоохоронців є надзвичайно важливим і закріплене в низці нормативно-правових актів, зокрема, у наказі МВС України від 21.01.2016 р. № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [1].

Дослідження проблеми професійної комунікації правоохоронців завжди були в центрі уваги науковців та практиків. Відзначимо таких авторів як В. Андросюк, О. Бандурка, І. Ващенко, Г. Дубов, В. Лефтеров, С. Максименко. Науковиці А. Токарська та О. Балинська зазначають, що саме «комунікативний підхід до середовища функціонування права породжує новітні пріоритети у формуванні концепції консенсусного взаємовпливу індивідів як суб'єктів плюралістичного суспільства та продукування суспільних відносин на засадах правопорозуміння, культивування рівної свободи й відповідальності кожного учасника правової комунікації з метою вирішення правових проблем як вербальними, так і невербальними засобами» [2].

Зважаючи на те, що діяльність поліцейського часто здійснюється в умовах невизначеності, **метою** нашого наукового дослідження було представити екофасилітативну модель розвитку комунікативних навичок майбутніх правоохоронців. Для того, щоб курсанти практично оволоділи методом фасилітативного управління, їм необхідно засвоїти модель, представлену викладачем/фасилітатором в ході групової роботи. Завдання фасилітатора – створити атмосферу довіри та безпеки, підвищити згуртованість групи. Педагог-фасилітатор мав виконати спеціальну роботу, щоб сприяти конструктивному переживанню невизначеності курсантами. В екофасилітативній моделі ситуація невизначеності є передумовою особистісної трансформації, а застосування екопсихологічних принципів акумулює особистісну активність та посилює емоційний зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу, що в свою чергу, створює особливий психологічний клімат [3].

Досвід невизначеності, накопичений групою, активізує процес творчого пошуку. Умови для демократичних дебатів у групі передбачають створення невизначених ситуацій, коли старі способи розв'язання проблеми не спрацьовують і необхідно знайти нові шляхи, що виходять за межі навчальної дисципліни. Учасники усвідомлюють, що неможливо, щоб усі мали однакову думку, і що співпраця можлива, навіть якщо вони мають абсолютно протилежні погляди та інтереси, що призводить до формування толерантного ставлення серед курсантів. Переживання таких ситуацій розвиває толерантність до невизначених ситуацій та креативність.

У результаті дослідження ми дійшли висновку, що основні особливості екофасилітативної моделі полягають у наступному [4]:

1. Розвиток комунікативної компетентності курсантів в екологічній моделі відбувається у формі психолого-педагогічної зміни. Її сутність полягає в активному конструюванні нової ідентичності або незворотному, непередбачуваному, нелінійному переході.

2. Модель дозволяє розглядати розвиток комунікативних навичок курсантів як один з аспектів освітнього процесу.

3. Методом розвитку комунікативних навичок курсантів в екологічній моделі є екологічна фасилітація. Цей метод дозволяє викладачам свідомо використовувати та організовувати ситуації невизначеності з метою активізації навчальної діяльності курсантів.

4. Об'єктом впливу екопсихологічної фасилітації є комунікативні навички курсантів. В результаті цього процесу негативні комунікативні навички курсантів трансформуються в соціально прийнятні.

5. В екологічній моделі педагог-фасилітатор є носієм комунікативних навичок і сприймається курсантами як своєрідна модель або приклад. Від традиційного викладача він відрізняється тим, що демократично керує навчальним процесом. Це один із аспектів новизни нашого підходу.

Список літератури:

1. Наказ МВС України від 21.01.2016 р. № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text

2. Токарська А.С., Балинська О.М. Проблеми формування та реалізації комунікативної компетентності правника/правоохоронця. Право і суспільство. 2020. № 4. С. 29-34.

3. Лушин П. В. Деформація і деформалізація освітнього простору в умовах відкритої післядипломної освіти: екофасилітативний підхід. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент. Київ: Ін-т обдарованої дитини НАПН України. 2018. С. 192-197.

4. Гельбак А. М. Розвиток комунікативних навичок майбутніх поліцейських в умовах екофасилітації. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2024. № 5 (39). С. 752–761.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ СТРАТЕГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Гобир І.Б.
к.е.н., доцент
irynagobyr@gmail.com
кафедри прикладної економіки
Станьковський Т.В.
аспірант
stankovskytaras@gmail.com
кафедри прикладної економіки
Смага Л.Р.
аспірант
liubomyrsmaha@gmail.com
кафедра менеджменту та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університету нафти і газу

Стратегічна діяльність промислових підприємств повинна базуватися на реалізації принципів сталого розвитку та правильно визначених напрямів якісної реалізації цілей поставлених в основу діяльності підприємства з врахуванням вимог сталого розвитку.

Стратегія підприємства – це визначення довгострокових цілей і пріоритетів підприємства, формування переліку і послідовності (моделі) дій та розподіл ресурсів, необхідних для їх досягнення [1].

Стратегія сталого розвитку підприємства має будуватися відповідно до цілей та завдань загальної стратегії розвитку галузі, регіону, економіки країни загалом [2] .

«Сталий розвиток» – це розвиток, який не припиняється, не переривається, триває весь час, безперервний», «стійкий» – такий, для якого характерні стабільність, постійність; сталий – довготривалий» [3].

Функціонування промислових підприємств в умовах сучасного ринку, вибагливого споживача, який в багатьох випадках орієнтується на високо екологічну та якісну продукцію, вимагає застосування принципів сталого розвитку у своїй стратегічній діяльності.

Оскільки сталий розвиток передбачає зосередження на економічному, соціальному та екологічному аспектах, то промисловим підприємствам, зокрема і підприємствам корпорації «Tarkett», у своїй стратегічній діяльності слід звернути увагу на дані напрями забезпечення сталого розвитку.

Економічна складова може бути забезпечена через впровадження енергозберігаючих технологій, а відповідно і зменшенню витрат.

Соціальна складова спрямована на відповідальність бізнесу, забезпечення та підтримання довіри споживачів та партнерів, що формує позитивний імідж підприємств.

Екологічна складова забезпечується через напрями стратегічної діяльності підприємства пов’язані із зменшенням викидів, зменшення вуглецевого сліду, застосування циркулярної економіки (переробка відходів).

Для підприємств корпорації «Tarkett», зокрема і ТОВ «Таркетт Вінісін» доречно зосередити покращення якості своєї стратегічної діяльність на подальшому розвитку з врахуванням вимог сталого розвитку в таких напрямах.

1. Зменшенні викидів, оскільки переробка вінілової підлоги допомагає зменшити викиди вуглекислого газу, уникаючи використання енергії, необхідної для видобутку та переробки первинної сировини, а також викидів від спалювання та захоронення використаного старого підлогового покриття. Так 1 квадратний метр однорідного вінілового сміття iQ після використання заощаджує 11,8 кг CO2 [4].

2. Зменшенні відходів, а саме скорочення кількості відходів до нульового рівня, що заощадить витрати на утилізацію.

3. «Циркулярній підлозі», полягає у збільшенні вмісту вторинної переробки у товарах корпорації, забезпечуючи більш екологічне споживання, а саме підлогове покриття створене на постійній переробці старого, оскільки, вініл можна ефективно переробляти до восьми разів.

4. Сприяння та заохочення партнерів-споживачів до купівлі підлоги з переробленим вмістом та розвиток напряму «Екологічні будівлі», що спонукає переробляти та купувати перероблене покриття, що сприяє отриманню сертифікатів екологічного будівництва за результатами зменшення вуглецевого сліду. Будівельна галузь може значно змінити ситуацію, оскільки на них припадає 39% глобальних викидів парникових газів (виробництво, транспортування та спалювання) і 60-70% загального обсягу відходів.

Вуглецевий слід - це загальна кількість парникових газів (CO2eq), які утворюються в результаті нашої діяльності. «Tarkett» пропонує своїм клієнтам обчислити вуглецевий слід країни, підприємства, продукту тощо. Вуглецевий слід продукту фіксує загальні викиди вуглецю продуктом протягом його життєвого циклу [4].

5. Подальший розвиток програми повернення та переробки ReStart®, що полягає у забиранні та переробці підлогового покриття, сприяє більш тісній взаємодії з клієнтом та ефективному використанню відходів-сировини. Стратегічним завданням є розширення пропозиції щодо переробляння різні типів підлогових покриттів, оскільки планується розширення сфери програми до 2025 року та далі, для досягнення цілей сталого розвитку.

Дотримання вище зазначених напрямів дає можливість покращити якість стратегічної діяльності підприємства на засадах сталого розвитку.

Список літератури:

1. Кухарук А. Особливості стратегічного управління економічною стійкістю підприємств. Підприємництво та інновації. 2018. №6. С. 68-75.

2. Мануйлов О. В. Формування стратегії сталого розвитку підприємств в умовах невизначеності. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 2. С. 60 – 64. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/ujae_2024_r02_a10.pdf

3. В.Т. Бусел. 2005. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: https://archive.org/details/velykyislovnyk/mode/1up

4. Офіційний сайт Tarkett. URL: https://professionals.tarkett.com/en_EU/node/our-sustainability-approach-9591

ПІДХОДИ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПІДТРИМЦІ КОМАНДИ ПІД ЧАС ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

Григоренко Аліна Ігорівна
студентка заочної форми навчання
спеціальність 053 «Психологія»

Науковий керівник: Аннєнкова І.П.
професор кафедри менеджменту охорони здоров'я
доктор педагогічних наук (ОНмедУ, Україна, м.Одеса)

ВСТУП

Сьогодні інновації в бізнесі – це більше, ніж просто крилата фраза. Цей процес адаптації є незворотним і вимагає гнучкості, переоцінки бізнес-моделей, тісної співпраці з партнерами та використання даних для прийняття рішень. Підприємства, які агресивно інвестують в інновації в усіх напрямках — від корпоративної культури до процесів і продуктів — мають більше шансів вижити й навіть процвітати в динамічному світі, що і є їх основною метою. Організаційна бездіяльність, неефективна стратегія та приховані психологічні бар'єри є основними причинами того, чому багато підприємств протистоять інноваційним процесам. Тому робоча команда повинна мати відмінну психологічну підтримку на кожному етапі, щоб інновації впроваджувалися в процес їх робочого життя якісно та продуктивно.

Нові технології, види продукції та послуг, організаційно-технічні та соціально-економічні рішення виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного та іншого характеру — все це приклади впровадження інновацій у широкому розумінні. Співробітники повинні отримувати психологічну підтримку на кожному з цих етапів, щоб допомогти їм подолати емоційні, психологічні, соціальні та інші труднощі. Коли в компанію вбудована командна психологічна підтримка, співробітники відчувають, що їх цінують і підтримують, що підвищує їхню психологічну стійкість у кризових ситуаціях під час впровадження інновацій. Це також впливає на рівень робочої продуктивності.

МЕТА ТА ЦІЛІ:

Аналіз існуючих наукових підходів до вивчення інноваційних процесів засвідчив їх багатоваріантність. Отже, психологічні аспекти формування готовності особистості до інновацій відображаються в особливостях ставлення людей до інновацій, особливостях людського фактору в інноваційному процесі, цільовій орієнтації учасників інноваційного процесу, механізмах інноваційної діяльності, подолання перешкод при нововведеннях. Розвиток мотиваційної сфери суб'єкта інноваційної діяльності та інноваційних процесів, роль і контекст креативності в інноваційній діяльності, розвиток навичок, пов'язаних із впровадженням інновацій, розробка та впровадження нових підходів до психологічного супроводу колективів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ:

Інновацію можна охарактеризувати, як, результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних проблем та процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики, який оптимізує досягнення певної мети. Даний процес характеризується стрімким темпом змін, до яких необхідно звикати абсолютно кожній людині. Інноваційний розвиток господарської діяльності суб'єктів усіх сфер – це певні перетворення у діяльності підприємства, що призводять до посилення рівня використання інтелектуального потенціалу, зміцнення конкурентного статусу, збільшення обсягів діяльності та економічного зростання. Упровадження інновацій та кваліфікована психологічна підтримка команди працівників сприяє покращенню мікроклімату в робочому середовищі, формує високий рівень культури

стосунків між суб'єктами процесу.

Необхідно наголосити на тому, що технічні та психологічні наслідки для команди несе в собі введення будь-якої інновації. І хоча інноваційний процес загальноприйнято вивчати, як певну безперечно позитивну обставину в діяльності компанії чи підприємства, однак, не зважаючи на це життєва практика показує, що це не завжди так . Всі процеси розвитку, які направлені на благополуччя людей не завжди несуть зміни позитивні. «Моральний бар'єр», «психологічний бар'єр», «соціально-психологічний бар'єр» - ці психічні стани, як правило, пов'язані з неадекватно гострими негативними переживаннями з приводу конкретних проблем і актуальних ситуацій. [1] Тому, надаючи психологічну підтримку командам при впровадженні інновацій у компаніях і всередині компанії, перш за все, необхідно вирішувати проблеми зміцнення фізичного та психічного здоров'я співробітників та запобігання виникненню психосоціальних ризиків.

Крім того, сама по собі психологічна допомога не повинна бути відокремлена. Вона має бути постійно реалізованою, ефективною та базуватися на стратегії системних заходів. Це означає, що перед запровадженням інновації мають бути цілісно розглянуті та розроблені системи впровадження, моніторингу та оцінки самої інноваційної програми. На початку роботи з упровадження інновацій керівник або «ініціатор нововведення» має бути ознайомлений з основними законами психології, що стосуються перебігу реакцій людини на зміни. Навіть якщо зміни позитивні, особистості буває важко перестроїти звичні схеми діяльності, і цей психологічний процес неприємно впливає на кожного. Оволодіння новими технологіями вимагає внутрішньої готовності працівника до серйозної діяльності щодо перетворення насамперед самого себе, а частіш за все викликає виникнення так званих «психологічних бар'єрів» у сприйнятті нового. Тому головним завданням психологічного супроводу процесу впровадження інновацій є профілактика та своєчасна корекція негативних реакцій працівників на зміни. [2, с. 216]

Робота з усунення психологічних бар'єрів може проводитися в трьох напрямках:

1. Зміна цінностей потенційних учасників інноваційного процесу та встановлення нових індивідуальних моделей поведінки.

2.Зміни в мотивації колективу.

3.Формування готовності кожного працівника до інноваційної діяльності. Формою супроводу та психологічної підтримки внутрішніх команд є консалтинг (англ. consulting – консалтинг), що включає аналіз, обґрунтування перспектив використання інновацій з урахуванням предметної сфери та технологічних інновацій та професійна підтримка, що стимулює безперервний професійний розвиток досвідчених фахівців, вибір змісту, формату, тривалості та параметрів навчання для оволодіння професійною діяльністю на рівні основних завдань.

Подальша присутність інновацій пов'язана з переходом до стадії стабільного функціонування. Важливими психологічними аспектами підготовки команди та подальшого психологічного супроводу в роботі можуть бути: опитування на роботі, складання контрольного списку, систематична психосоціальна підтримка на робочому місці, сприяння інклюзивній культурі, попередження або зменшення аварійності та травматизму, підвищення задоволеністю роботою, підвищення культури психологічної безпеки у колективі.

Готовність до навчання та введення інновацій оцінюється за допомогою методів спостереження, бесіди, творчих і креативних завдань, створення спеціальних ситуацій, які можуть розкрити особистість працівника. Тому програми психосоціальної підтримки при впровадженні інновацій повинні передбачати не тільки отримання професійної психологічної підтримки в такі переломні моменти для компанії, але й реагувати на рівні компанії, включаючи ризики, на основі відповідної політики. Це також означає побудову своєрідної екосистеми у колективі. Можливі проведення атестацій, провадження навчання співробітників і підтримка лідерства. Важливим підходом у програмах психологічної підтримки також може бути створення бригад першої допомоги у сфері психічного здоров'я працівників, тому співробітники або керівники можуть мати знання для надання першої

допомоги в області ментального здоров'я.

Одним із найкращих сучасних підходів до сприяння інноваційній адаптації в робочих колективах є побудова команди (командоутворення) на основі взаємодії та взаємопідтримки. Таким чином, командоутворення визначається як процес цілеспрямованого формування особливого стилю командної взаємодії, що дасть змогу ефективно реалізовувати енергетичний, інтелектуальний та творчий потенціали створеної команди відповідно до стратегічних цілей організації.

Таким чином можна виокремити основні підходи щодо командоутворення:

- перший підхід може бути оснований на розвитку й узгодженні цілей команди, такий підхід дає визначення командоутворенню, як здатності професійної групи досягати цілей, які для неї є спільними;
- другий підхід міжособи́стісний або ж підхід, який орієнтований на проведення аналізу процесів, що сприяють поліпшенню соціально-комунікативних взаємин;
- третій підхід позиційний, має визначати командоутворення, як дії та заходи направлені на поліпшення командної роботи завдяки чітко визначеним ролям, як підсумок співучасники команди осягають та дотримуються своєї ролі та ролей інших;
- четвертий підхід до командоутворення полягає у розв’язанні труднощів, та встановлює, що команда, в результаті сумісного прийняття рішення, стає більш результативною у подоланні перешкод пов’заних із діяльністю компанії. В основі командоутворення лежать два елементи: «командні навички» і «командний дух». Ці компоненти є важливими етапами розвитку ефективних команд.

ВИСНОВОК:

Хоча з огляду на економічну невизначеність важко передбачити майбутнє, турбота про присохологічний та емоційний стан працівників стає важливою частиною соціального пакету. Молодь все більше звертає увагу на те, як роботодавці піклуються про своїх співробітників, і цей фактор стає все більш важливим при підборі персоналу. Розробка програми корпоративної психологічної підтримки свідчить про те, що компанія турбується та активно піклується про психічне здоров’я своїх співробітників. Командна робота сама по собі є складним процесом, тому спрямована на покращення групової взаємодії та зміцнення колективу.

Список літератури:

1. Малюта Л.Я. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства : навчальний посібник. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2016. 232 с.

2. Майбородюк К. С. Економіка та суспільство. Психологічний фактор в інноваційній діяльності підприємств. Вип№32/2021, Вінницький аграрний університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СИСТЕМА ВІДСТЕЖЕННЯ СОНЦЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОНЯЧНИХ ПАНЕЛЕЙ

Гура В.І.
к.т.н. доцент кафедри інформаційних технологій
Національний університет «Одеська юридична академія»
ORCID ID 0009-0001-2166-5410
ihu@ukr.net
Емінов Р.Е.
студент факультету математики, фізики та інформаційних технологій
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Сучасний розвиток енергетики вимагає збільшення частки відновлюваних джерел енергії, включаючи сонячну [1]. Однак ефективність фотоелектричного перетворення традиційних стаціонарних сонячних панелей залишається низькою через постійні зміни положення сонця на небосхилі [2]. Одним із ефективних методів підвищення ефективності сонячної енергетики є застосування автоматизованих систем відстеження сонця, які дозволяють панелям змінювати своє положення залежно від кута падіння сонячного світла [3]. У цій роботі пропонується розробка двовісної автоматизованої системи відстеження сонця на базі мікроконтролера STM32 та фоточутливих датчиків, що дозволяє значно підвищити ефективність сонячних панелей.

Розроблена система відстеження сонця базується на принципі чотирьох квадрантів, де використовуються чотири фоторезистори, розташовані по краях сонячної панелі [4]. Це дозволяє точно визначати кут зміщення сонячного світла та передавати дані на 32-бітний мікроконтролер STM32. Мікроконтролер аналізує різницю потенціалів, що надходять з фоторезисторів, і керує сервомоторами, які забезпечують рух панелі в горизонтальній та вертикальній площинах [5].

Для бездротового керування системою використовується ZigBee-модуль STM32WB5MMG, що дозволяє реалізувати як автоматичне відстеження, так і ручну корекцію. Система відстеження оснащена веб-інтерфейсом, який відображає параметри роботи системи в режимі реального часу, а також збирає дані про вироблення енергії та надає користувачеві можливість аналізу ефективності роботи сонячних панелей [6-8].

Для оцінки ефективності системи були проведені випробування в умовах змінної хмарності. Дані про вироблення електроенергії фіксувалися кожні 30 хвилин у розробленому веб-додатку, що відображає результати у вигляді графіків.

Випробування проводилися в ранковий час, коли сонячна активність була максимальною, а кількість хмар мінімальною. У період часу з 11 до 13 години спостерігалося значне скупчення хмар, що впливало на інтенсивність сонячного випромінювання. Проте розроблена система відстеження сонця продовжувала коригувати положення сонячної панелі, що дозволило компенсувати частину втрат через хмарність.

Порівняльний аналіз показав, що система відстеження забезпечує приріст продуктивності сонячних панелей на 15–25% порівняно з традиційними стаціонарними установками. При цьому в ранкові години різниця в ефективності між статичними та рухомими панелями була особливо помітною, що підтверджує ефективність запропонованого методу.

Розроблена система продемонструвала високу ефективність при відстеженні положення сонця, забезпечуючи максимальну освітленість панелі протягом усього світлового дня. Експериментальні результати підтвердили можливість підвищення коефіцієнта фотоелектричного перетворення на 30% при використанні активного відстеження. Крім того, система має високу надійність і відмовостійкість завдяки

використанню компонентів одного виробника, що спрощує процес масштабування та технічного обслуговування.

Однією з важливих переваг системи є можливість ручної корекції, що дозволяє користувачеві за необхідності втручатися в процес і змінювати положення панелі для досягнення максимальної продуктивності. Надалі можливе вдосконалення системи шляхом впровадження алгоритмів машинного навчання для прогнозування руху сонця та врахування погодних умов. Це дозволить підвищити адаптивність системи та ще більше збільшити коефіцієнт корисної дії сонячних панелей.

Для того щоб порівняти вироблення енергії стаціонарними сонячними кластерами та гібридною автоматизованою системою стеження за переміщенням сонця, розроблено веб додаток для браузера.

Веб додаток використовує візуалізацію у вигляді графіків і розрахунок середньої потужності, а також дає змогу порівняти коефіцієнт корисної дії для стаціонарно встановлених і обертових кластерів, що дає змогу отримати більш точний результат оцінки вироблення електричної енергії сонячними кластерами і дає науковий стандарт оцінки результатів.

Система web моніторингу електричної енергії та візуалізація роботи у вигляді графіків наведена на рисунку 1.

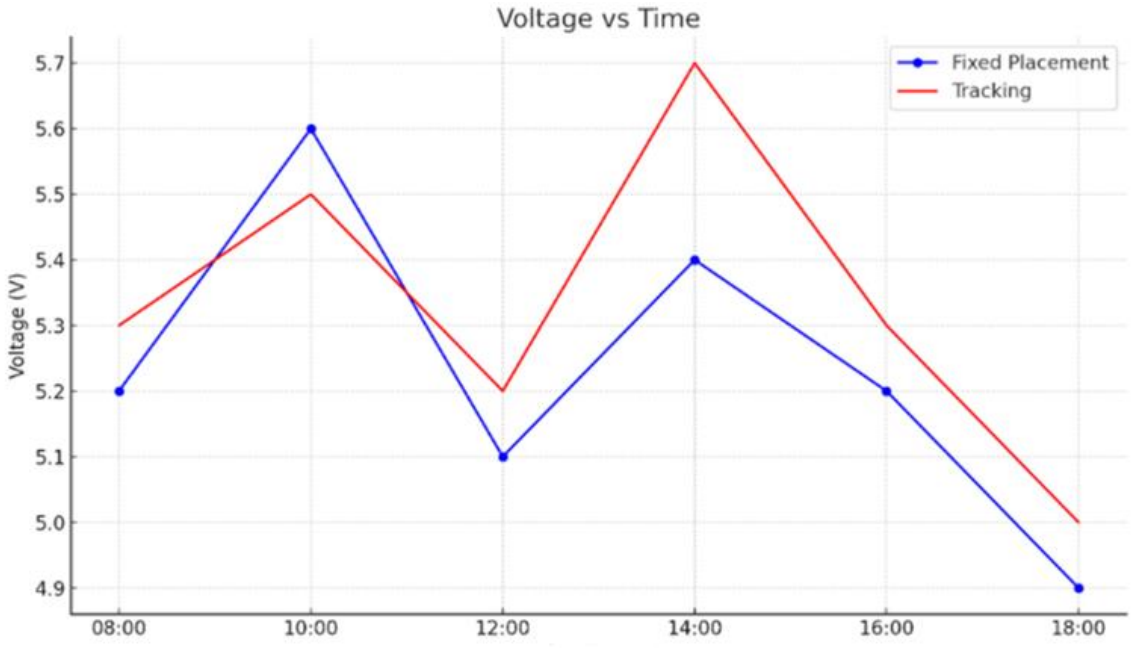

Рисунок 1. Система web моніторингу електричної енергії

Потужність сонячних панелей розраховується шляхом перевірки напруги розімкненого ланцюга і струму короткого замикання сонячного кластера. Водночас, фіксований режим і режим стеження використовуються для збору інформації про отриману енергію. Шляхом порівняння вироблення електроенергії можна отримати порівняльний графік вироблення у двох режимах.

Випробування проводилися в ранковий час, коли було максимально сонячно за мінімальної кількості хмарності, в період часу з 11-ї години до 13-ї години спостерігалося велике скупчення хмар нижнього ярусу, але автоматизована система підвищила ефективність, дані про вироблення електроенергії накопичували впродовж 10 хвилин та усереднювали, за 30 хвилин інформацію про вироблену електроенергію фіксували у вебдодатку. Проаналізувавши графіки на рисунку 1, видно, що в період з 8 ранку до 10 години спостерігався максимум сонячної активності, а електроенергія, що отримується з використанням автоматизованої системи стеження за положенням сонця, значно вища, ніж у статичної.

У період часу з 12-ї години до 14-ї години спостерігалася зростання активності сонячної енергії та з отриманих графіків бачимо значний приріст отриманої електроенергії в разі використання автоматизованої системи.

Висновки

Розвиток технологій фотоелектричного відстеження є перспективним напрямом у галузі відновлюваної енергетики. Розроблена автоматизована система відстеження сонця дозволяє значно підвищити вироблення електроенергії, забезпечуючи стале зростання та зменшуючи залежність від традиційних джерел енергії. Отримані результати можуть бути використані для подальшої оптимізації сонячних енергетичних установок та впровадження подібних систем у промислове виробництво.

Застосування автоматизованих систем відстеження сонця сприяє більш ефективному використанню відновлюваних джерел енергії, що важливо для досягнення глобальних цілей зі зменшення викидів вуглецю та покращення екологічної ситуації. Впровадження таких технологій може значно підвищити енергоефективність сонячних панелей, особливо в регіонах з високою сонячною активністю.

У майбутньому дослідження може бути доповнене розробкою інтелектуальних систем керування сонячними панелями, що використовують штучний інтелект і прогнозування погодних умов. Це дозволить не лише підвищити ККД системи, а й адаптувати її до змінних умов навколишнього середовища. Подальші дослідження у цій сфері дозволять розробити більш ефективні, економічно вигідні та екологічно чисті способи використання сонячної енергії.

У цій роботі, спрямованій на розв'язання проблеми низького використання сонячної енергії, проаналізовано поширені режими стеження і запропоновано варіант використання автоматизованої системи стеження за положенням сонця на фотоелементах із подальшим підстроюванням за допомогою двох сервоприводів на максимум ефективності. Дана автоматизована система дозволяє можливість ручного коригування для досягнення максимальної продуктивності електроенергії, що віддається. Під час проведення експериментальних досліджень інтелектуальна автоматизована система довела свою працездатність.

Список літератури:

1. Green, M. A. (2019). Solar Cells: Operating Principles, Technology, and System Applications. Wiley.

2. Luque, A., & Hegedus, S. (2011). Handbook of Photovoltaic Science and Engineering. John Wiley & Sons.

3. Wang, P., Liu, X., & Zhao, L. (2020). Development of a Dual-Axis Solar Tracking System for Improved Efficiency. Renewable Energy Journal, 145, 120-130.

4. Singh, R., & Kumar, M. (2021). Analysis of Light Sensors for Solar Tracking Applications. IEEE Transactions on Renewable Energy, 18(4), 250-265.

5. STM32 Microcontrollers: Technical Reference Manual. STMicroelectronics (2022).

6. ZigBee Alliance. (2021). ZigBee Wireless Communication Protocols for IoT and Energy Management.

7. European Photovoltaic Industry Association (2022). Market Trends in Solar Energy Deployment.

8. Khan, S., & Rahman, A. (2023). Maximizing Solar Panel Efficiency through AI-based Tracking Systems. Journal of Sustainable Energy, 12(3), 155-170.

ПАВУКИ В АГРОЦЕНОЗАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Делі О.Ф.
Бурдейний І.Я.
Іванов В.О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

Однією з особливостей павуків в агроценозах є їх різноманіття та чисельність. На даний час наявні фрагментарні дані щодо вивчення видового складу павуків агроценозів України. В Одеській області виявлено в агроценозах 40 видів павуків [1, 2]. На Буковині – близько 40, у Київській області визначено 97 видів павуків в агроценозах та прилеглих до них біотопах [3, 4]. В агроценозах павуки характеризуються збідненим видовим складом, це пов'язано з проведенням сезонних агротехнічних заходів [1]. Метою даного дослідження було встановлення таксономічного складу павуків в різних агроценозах Одеської області.

Матеріал збирали на полях пшениці, гороху, ріпаку, кукурудзи, картоплі в Одеській області в 2022-2024 рр. в населених пунктах: смт. Хліободарське, с. Красносілка, с. Алтестове, с. Усатове, с. Маяки. Збір павуків проводили за стандартними методиками. Ідентифікацію павуків проведено згідно з визначником павуків Європи [5].

Результати дослідження. Під час дослідження в агроценозах було виявлено 52 види павуків з 14 родин. В агроценозах вперше для Одеської області було виявлено павуків: *Aelurillus laniger* Logunov & Marusik, 2000 (родина Salticidae) та *Ozyptila scabricula* (Westring, 1951) (родина Thomisidae).

Треба зазначити, що є відмінності у видовому складі павуків різних агроценозів. На полях ріпаку, картоплі та кукурудзи були відмічені павуки родин: Thomisidae, Gnaphosidae, Salticidae, Linyphiidae, Araneidae, Lycosidae, Theridiidae, Agelenidae, Dysderidae, Dictynidae, Tetragnathidae, Clubionidae, Pisauridae, Philodromidae. В агроценозах з посівами гороху не були відмічені представники родин: Agelenidae, Dysderidae, Tetragnathidae.

В той же час, у всіх біотопах були відмічені павуки родин Lycosidae та Thomisidae. Ймовірно, саме павуки цих родин відіграють роль ентомофагів шкідників польових культур.

На полях пшениці в різних населених пунктах були відмічені різні види павуків, але відмічались і спільні види. Наприклад, *Pardosa lugubris* (Walckenaer, 1802), *Oxyopes heterophthalmus* (Latreille, 1804), *Ozyptila scabricula* (Westring, 1951), *Xysticus kochi* Thorell, 1872. Найменша кількість видів павуків була відмічена на полях пшениці.

В агроценозах та прилеглих до них біотопах дослідженого регіону іноді реєструються і небезпечні види павуків, такі як тарантул та каракурт.

Список літератури:

1. Делі О.Ф. Аранеокомплекси екосистем різної трансформації північно-західного Причорномор'я: автореф. дис. ... канд. біол. наук: 03.00.16. екологія. Одеса, 2014. 20 с.

2. Делі О.Ф., Трач В.А. Павуки як агенти біологічного контролю на полях Одеської області. Аграрна наука: стан та перспективи розвитку: збірник тез Першої науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 26 березня 2021 р. Одеса: ОДАУ, 2021. С. 12-13.

3. Евтушенко К.В., Дымань Т.М., Ященко С.А. К изучению пауков (Aranei) агроценозов Киевской области. Український ентомологічний журнал. 2012. № 1 (4). С. 16-25.

4. Tymchuk K., Polchaninova N., Zhuk A., Leheta U., Voloshyn V., Fedoriak M. Spiders (Araneae) as a component of ground-dwelling animal assemblages of the energy crop fields in northern Bukovyna (Ukraine). Ekológia (Bratislava). 2021. Vol. 40. № 3. P. 240–247. https://doi.org/10.2478/eko-2021-0026

5. Nentwig W. The catalog of the spiders Europeaen. Araneae. Spiders of Europe. URL: https://araneae.nmbe.ch (дата звернення: 19.02.2025). Загол. з екрану.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Дискіна А.А.
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки
Мінковська А.М.
студентка
Національний університет «Одеська політехніка»

На сучасному етапі економічного розвитку проблема конкурентоспроможності займає центральне місце в економічній політиці держави. Створення конкурентних переваг перед суперником стає стратегічним напрямом діяльності держави та її органів у сфері забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. При цьому підвищення конкурентоспроможності стосується всіх рівнів її ієрархії: продукції, підприємства, галузі, регіону та країни в цілому, але особливої важливості набуває конкурентоспроможність підприємства як основної ланки економіки. Незважаючи на велику кількість факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємства, все ж таки основним і визначальним з них залишається його здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію та створювати умови для її просування на ринок.

Конкурентоспроможність – це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення їм конкретної потреби проти аналогічними об'єктами, представленими цьому ринку. Конкурентоспроможність визначає здатність витримувати конкуренцію проти аналогічними об'єктами.

Конкурентоспроможність є однією з найважливіших інтегральних характеристик, що використовуються для оцінки ефективності економічної діяльності суб'єктів господарювання. Саме слово конкурентоспроможність, стосовно якого б суб'єкту воно не розглядалося, означає здатність даного суб'єкта (потенційну та/або реальну) витримати конкуренцію.

Різноманітність існуючих підходів до поняття конкурентоспроможності нині в економічній літературі визначається:

- або особливостями постановки завдання та мети дослідження, що приводить автора до необхідності акцентування своєї уваги тому чи іншому аспекті конкурентоспроможності;
- або особливостями вибору предмета дослідження, як якого можуть виступати предмети конкуренції (товар, послуга) і суб'єкти конкуренції (підприємства, галузі, регіони, національна економіка, держава), та об'єкти конкуренції (попит, ринок, фактори виробництва: природно-сировинні ресурси, робоча сила, капітал, цінні папери, інформація, політична влада), та масштаби діяльності світові ринки).

Конкурентна позиція – теоретично в конкуренції становище підприємства стосовно суб'єктам конкурентного оточення, що утворюється із сукупності позицій, які фірма займає і обстоює в конкурентному середовищі.

Конкурентні позиції учасників ринку виступають у теорії конкуренції узагальненим виразом конкретного становища, яке вони займають у конкурентному середовищі по відношенню до конкурентів та іншого оточення в процесі їхньої професійної діяльності з управління власним бізнесом.

У процесі ділової конкуренції кожна фірма займає, відстоює, зміцнює свої конкурентні позиції щодо споживачів, постачальників, найнятих працівників, конкурентів та інших. Ці позиції формуються з їх законних інтересів та завдань із ведення бізнесу. У свою чергу оточення формує по відношенню до них власні позиції відповідно до своїх інтересів та завдань діяльності [1].

Досягнення сторонами конкурентних позицій вказує на те, чого досягли учасники ринку самі, взаємодіючі з конкурентами, і чого вони не дозволили або дозволили досягти

суперникам, роблячи власні конкурентні дії. Порівнюючи конкурентні позиції сторін, можна з'ясувати рівень і масштаби випередження учасниками ринку своїх конкурентів, чи відставання від них; визначити конкурентоспроможність підприємства [2].

У найзагальнішому сенсі під конкурентоспроможністю розуміється здатність випереджати інших, використовуючи свої переваги у досягненні поставленої мети.

Вирізняють кілька видів конкурентоспроможності: товарний, мікрорівень, мезорівень, макрорівень (таблиця 1) [3,4].

Таблиця 1. Ієрархія понять конкурентоспроможності

Рівень конкурентоспроможності	Поняття конкурентоспроможності
Конкурентоспроможність країни	Здатність країни виробляти товари та послуги, що відповідають вимогам світових ринків, та створювати умови нарощування державних ресурсів зі швидкістю, що дозволяє забезпечувати стійкі темпи зростання ВВП та якість життя населення на рівні світових значень
Конкурентоспроможність регіону	Здатність регіону виробляти товари та послуги, що відповідають вимогам внутрішніх та світових ринків, створювати умови нарощування регіональних ресурсів (інноваційні, інтелектуальні, інвестиційні) для забезпечення зростання потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів господарювання зі швидкістю, що забезпечує стійкі темпи зростання ВРП та якість життя населення регіону на рівні світових значень.
Конкурентоспроможність галузі	Здатність галузі виробляти товари та послуги, що відповідають вимогам світових та внутрішніх ринків, та створювати умови зростання потенціалу конкурентоспроможності підприємств галузі
Конкурентоспроможність організації	Здатність до досягнення своїх цілей за умов протидії конкурентів; задовольняти потреби споживачів шляхом виробництва та пропозиції ринку товарів, що перевершують конкурентів; використовувати виробничі та управлінські ресурси для розвитку та розширення ринків збуту, збільшення ринкової вартості підприємства
Конкурентоспроможність товару	Здатність бути привабливим для покупця в порівнянні з іншими виробами аналогічного виду та призначення завдяки кращій відповідності його якісних та вартісних характеристик вимогам даного ринку та споживчим оцінкам

Джерело: складане авторами на основі [3, 4].

Порівняльний характер дослідження та оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства, випливає з наведеного вище загального розуміння цього поняття, тобто конкурентоспроможність може бути визначена лише при порівнянні з конкурентами. Результат оцінки буде справедливим лише за умов конкретного ринку на конкретний проміжок часу, оскільки ринкова ситуація постійно змінюється.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства необхідна для: розроблення заходів, спрямованих на її підвищення, визначення контрагентів для здійснення спільної діяльності, а також розроблення програм виходу підприємства на нові для нього ринки збуту.

Існує кілька шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства: зростання обсягів реалізації продукту, поліпшення якості продукту, що випускається, зменшення витрат та бенчмаркінг.

Отже, конкурентоспроможність підприємства у якнайширшому сенсі можна з'ясувати, як здатність до досягнення своїх цілей за умов протидії конкурентів. Цілі, як правило, мають тимчасову прив'язку. Тому можна сказати, що конкурентоспроможність підприємства визначається його здатністю вести успішну (щодо поставлених цілей) діяльність в умовах конкуренції протягом певного часу.

Список літератури:

1. Дискіна А.А. Напрямки підвищення конкурентоспроможності логістичної інфраструктури «Укрзалізниці» на прикладі Одеського регіону / II Міжнародна конференція: Сучасні інноваційні та інформаційні технології у розвитку суспільства, 1-3 квітня 2019 р. , м. Катовіце.

2. Дискіна, А. А., Скіцан Г.О. Теоретичні підходи щодо підвищення конкурентоспроможності будівельного підприємства / А. А. Дискіна, Г. О. Скіцан // Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. 2019. Т. 24, вип. 3 (76). С. 82-87.

3. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: (монографія) / За заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2013. 470 с.

4. Збиранник О.М. Конкурентоспроможність як ключова економічна категорія ринкової системи / О.М. Збиранник // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Сер.: Економічні науки. 2014. № 1. С. 75-82.

ОСОБЛИВОСТІ ОВОЛОДІННЯ ІНШОМОВНИМ СПІЛКУВАННЯМ СТУДЕНТАМИ-ЗАОЧНИКАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Добровольська Наталія Леонідівна
доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 011 Освітні педагогічні науки
доцент кафедри германських мов та перекладу
Національного університету «Одеська політехніка»
Моб.телефон: +380672932226
E-mail : natusikdob@ukr.net
https://orcid.org/0000-0001-9133-285X

Володіння іноземною мовою (ІМ) стає у сучасному суспільстві необхідним чинником в успішному особистому і професійному житті людини. Тому соціальне замовлення виражається не тільки у практичному володінні ІМ, а й у вмінні використовувати її у реальній міжкультурній комунікації, тобто у формуванні іншомовної комунікативної компетенції у сукупності її компонентів: мовної, мовленнєвої, соціокультурної, професійної та навчальної.

Особливої уваги потребує заочне навчання, де повинні превалювати такі методи і засоби навчання, які у найменшій мірі потребують задіяності вищого мовного навчального закладу (ВМНЗ), зокрема викладача.

З метою оптимізації процесу навчання писемного мовлення (ПМ) студентів-заочників розглянемо можливі шляхи покращення оволодіння цим видом МД із впровадженням дистанційного навчання (ДН).

ДН – це особлива індивідуальна гуманістична форма навчання, що базується на використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій з метою організації повноцінного навчально-виховного процесу незалежно від того, на якій відстані знаходяться суб'єкти навчання. Таке навчання створює дистанційне навчальне середовище (ДНС). ДНС створює таке навчальне середовище, у якому відбувається процес навчання за допомогою комп'ютера та комп'ютерних технологій, в основі яких лежить інтерактивний взаємозв'язок між суб'єктами навчання. ДНС дає характерні ознаки, які можуть оптимізувати навчання студента-заочника завдяки інтерактивному зв'язку (студент-комп'ютер, студент-студенти, студент-викладач); стимулювати писемномовленнєву діяльність, за допомогою якої здійснюється зв'язок із викладачем та групою студентів на основі телекомунікаційних технологій а, відповідно, потребує вмінь ПМ в інформаційному середовищі, як рідною, так і іноземною мовами.

Упровадження ДН оптимізує навчальну діяльність студентів-заочників і дає можливість інтенсифікувати процес навчання і вивчення ІМ . В умовах заочного навчання комп'ютерні технології можуть розв'язувати ряд дидактичних завдань у самостійній навчальній діяльності студента-заочника. Під комп'ютерними технологіями розуміємо сукупність засобів мультимедіа та інформаційно-телекомунікаційну підтримку в процесі навчання, які удосконалюють модель ДНС, беруть на себе частину обов'язків викладача (наприклад, організацію повторюваності мовного і мовленнєвого матеріалу, доступ до автентичного матеріалу, здійснення контролю).

У системі ДН поруч із традиційними засобами навчання зарекомендували свою доцільність такі комп'ютерні навчальні засоби як: електронний підручник, електронний посібник, електронні довідники, комп'ютерні навчальні програми, мультимедійні курси CD та дистанційні курси .

Безумовно, повноцінний навчальний процес не може виключати ведення діалогу між викладачем і студентами. Для здійснення навчального діалогу системи ДН пропонують

відповідні телекомунікаційні технології, які охоплюють широкий спектр засобів масової інформації. За їх допомогою здійснюється доступ до віддалених інформаційних та навчальних ресурсів, а також інтерактивна взаємодія віддалених суб'єктів. Телекомунікаційні технології сприяють передачі та прийому інформації на відстані. У ДН відіграють визначальну роль такі засоби комунікації як: електронна пошта, чати, інтернет, телефон, факс. Щодо способу взаємодії тих, хто спілкується, використовують синхронні (on-line) та асинхронні (off-line) технології.

Синхронний зв'язок забезпечують телеконференції або чати. Їх використання передбачає поки що досить дороговартісний та спеціалізований процес впровадження у навчальну діяльність. Тому спілкування у навчальній діяльності, як правило, здійснюється в асинхронному режимі за допомогою електронної пошти. Ця технологія доступна кожному бажаючому і не потребує великих фінансових витрат. Треба зазначити, що система асинхронного режиму у навчальному процесі охоплює застосування всіх без винятку можливих комп'ютерних і традиційних засобів навчання.

У практиці комп'ютерного навчання існують три групи програм і програмних систем, а саме: *індивідуальні, мережеві та інтернет-технології.*

Індивідуальні програми використовуються в організації навчального процесу одним користувачем на одному комп'ютері, незалежно від викладача та інших студентів. Мережева система охоплює декілька класів під час одного заняття (локально організоване навчання) або задіяна в межах навчального закладу (інтранет). Спеціальної уваги у розвитку дистанційного навчання заслуговує *мережева* технологія / або так звана *інтернет-технологія,* яка може охопити необмежену кількість користувачів незалежно від їхнього місця знаходження.

Враховуючи особливості підготовки спеціалістів без відриву від виробництва, для розв'язання питань щодо організації навчального процесу є доцільне поєднання двох груп програмних систем: *індивідуальної* діяльності за комп'ютером та застосування *інтернет-технології.* Завдяки цим системам у процесі навчання студентами реалізується широке поєднання всіх можливих традиційних і комп'ютерних засобів навчання, зокрема дистанційних курсів.

Слід підкреслити, що зазначена як форма, так і система навчання виправдовує накреслені Болонським процесом шляхи у новій побудові освітніх програм. Дистанційні курси як засіб навчання у цій системі спроможні втілювати вимоги міжнародного стандарту щодо модульної структури навчального плану [66]. Крім того, ДН дає підвищені можливості навчання протягом життя, а також відкриває нові підходи до мобільності та привабливості у здобутті вищої професійної освіти, зокрема в опануванні іншомовним спілкуванням.

Організація ДН за допомогою кейс-технології (кейс від англ. case – коробка, скринька) передбачає надання студентам комплекту засобів навчання з метою повного забезпечення самостійної навчальної діяльності та організації постійної взаємодії викладача зі студентами та студентів між собою. Треба зазначити, що взаємодію із викладачем налагоджують студенти у разі їхньої необхідності. Спілкування студентів із викладачем може відбуватись завдяки електронній пошті, телефонному зв'язку або факсу.

TV-технологія у ДН функціонує за допомогою різних систем телебачення (мережевого, кабельного, супутникового) та спеціальних освітніх програм. Така система ДН широко використовується у більшості європейських країн (Італія, Іспанія, Англія, США та інші). Ця технологія знайшла своє ефективне втілення у процесі заочної підготовки фахівців і підвищення кваліфікації .

Слід зазначити, що TV-технологія є однією із дороговартісних технологій і потребує великих фінансових та економічних витрат як від держави, так і від ВНЗ. Тому використання ефірного часу саме для формування навичок і розвитку вмінь з ІМ є економічно невиправданим для сторін, які надають освітні послуги.

Безперечно, інтерактивне телебачення вважається перспективним видом ДН, але такий спосіб організації ДН потребує великих фінансових витрат.

Крім того, треба підкреслити, що кейсова та TV-технології ДН не гарантують диференційованого підходу у наданні методичної підтримки студенту з боку ВНЗ. Отже, одна із складових процесу навчання – індивідуалізація навчання ІМ - не може бути втілена у навчальну діяльність студента-заочника.

Мережева технологія ДН базується на застосуванні у навчанні сучасних телекомунікаційних мереж, у тому числі й інтернету . Ця технологія сприяє забезпеченню повноцінного навчального процесу у дистанційному навчальному середовищі. Це одна із комп'ютерних систем, яка передбачає передачу, збереження і переробку інформації, а також забезпечує доступ до неї . Така технологія є невід'ємним складником процесу навчання з метою пошуку і знаходження наукових, довідкових і навчальних матеріалів.

Оскільки цей вид ДН забезпечує навчальний процес, не зважаючи на відстань між викладачем і студентами, то він у своєму першому варіанті виключає заліково-екзаменаційні сесії у рамках аудиторних занять. Контроль знань студентів відбувається у дистанційному режимі. Лише по закінченні курсу навчання рубіжний контроль (іспити) проходить у класичній формі, тобто у присутності двох сторін: студент - викладач.

Упровадження мережевої технології в заочній підготовці студентів-філологів має свою специфіку. Студент-заочник використовує цей вид ДН, як правило, у міжсесійний період для формування та удосконалення вмінь і навичок іншомовного спілкування у повноцінному діалоговому режимі.

Процес навчання за допомогою мережевої технології передбачає використання дистанційного курсу (ДК). ДК – це інформаційний продукт розроблений на базі інтернет-технологій, у якому заочний навчально-виховний процес організовано на базі інтерактивної взаємодії суб'єктів навчання незалежно від їхнього місцезнаходження, і студенти забезпечені відповідними навчальними матеріалами. Тому ДК є одним із засобів ДН, за допомогою якого відбувається самостійна навчальна діяльність студентів, що керується, дидактично забезпечується і контролюється як викладачем, так і самим студентом.

Щодо забезпечення належного навчального процесу на основі використання мережевої технології у заочній підготовці студентів-філологів, то розробка ДК для навчання ІМ зазнає як фінансових так і методичних труднощів. Але фахівці вбачають у новій системі навчання оптимальні шляхи для розв'язання завдань, пов'язаних з оволодінням іншомовним спілкуванням у позааудиторній діяльності студентів-заочників .

Мережева технологія надає широкі можливості у створенні оптимальних умов для самостійної роботи студентів-заочників з метою опанування комунікативною компетенцією, а саме:

- забезпечення навчально-методичним матеріалом, який може гнучко поєднуватись із різними джерелами інформації, у тому числі і навчальними матеріалами з інтернету;
- мотивація пізнавально-навчальної діяльності студентів-заочників;
- індивідуалізація навчального процесу;
- організація зворотного зв'язку на всіх етапах вивчення та навчання ІМ;
- моделювання іншомовного середовища;
- доступ до автентичної інформації.

Враховуючи специфіку вивчення та навчання ІМ, ДК може бути розроблений як для навчання всіх видів мовленнєвої діяльності в комплексі, так і окремих видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, видів читання, письма), а також аспектів мови (граматики, лексики, фонетики).

Організація навчальної діяльності на основі використання ДК висвітлюється у працях багатьох фахівців , які зазначають, що ДК характеризується як правило модульно-блочною структурою. На основі аналізу методичної літератури і власного дослідження ми виокремили чотири блоки ДК для розподілу навчально-методичного матеріалу. Перший блок повинен міститися вступну інформацію щодо організації ДНС, другий – інформаційно-методичну інформацію з метою організації навчального іншомовного середовища, третій – навчальний матеріал, який безпосередньо забезпечує навчання та формування іншомовної компетенції і

її складових. Четвертий блок – контрольний. Останній блок містить тести, мовний щоденник для самоконтролю та самооцінки навчальних досягнень. Кожен блок представляє студенту навчально-методичний матеріал, який поділяється на модулі згідно із цілями певного етапу навчання у ДК, а також матеріал для здійснення поточного контролю.

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО КОРМОВИХ КУЛЬТУР: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Довгаюк-Семенюк М.В.
кандидат біологічних наук, асистент кафедри агрономії
Луцький національний технічний університет

У сучасних умовах розвитку сільського господарства особливого значення набуває органічне виробництво кормових культур. Це пов'язано з необхідністю забезпечення екологічно чистої продукції для тваринництва, збереження природних ресурсів та покращення якості ґрунтів. Перехід до органічного кормовиробництва є важливим кроком у реалізації концепції сталого розвитку агросектору, оскільки дозволяє зменшити негативний вплив агрохімікатів на довкілля та підвищити якість кормів.

Органічне виробництво кормових культур ґрунтується на принципах природного відновлення ґрунтової родючості, використання біологічних методів захисту рослин і заборони застосування синтетичних добрив та пестицидів. Однак, попри значні переваги, ця система має низку проблем, зокрема знижену врожайність, високу вартість сертифікації та необхідність адаптації технологій.

Водночас, розвиток органічного кормовиробництва відкриває нові перспективи, зокрема зростання попиту на органічну продукцію, розширення ринку збуту та підтримку з боку держави. Саме тому дослідження проблем та перспектив органічного виробництва кормових культур є актуальним і важливим для формування стійкої та ефективної системи сільського господарства.

Органічне виробництво кормових культур стикається з низкою проблем, які обмежують його розвиток та ефективність. Основна проблема – відсутність можливості використання синтетичних добрив та засобів захисту рослин. Це ускладнює боротьбу зі шкідниками та хворобами, а також знижує врожайність у порівнянні з традиційним виробництвом. Згідно з дослідженням Карпенко Р.В., використання органічних добрив, таких як компост і сидерати, може лише частково компенсувати нестачу поживних речовин, однак потребує додаткових витрат і часу [3, с. 125].

Ще одним викликом є обмежений вибір сортів та гібридів, пристосованих до органічного виробництва. Більшість сучасних гібридів селекціонуються з урахуванням використання мінеральних добрив та засобів захисту рослин, що ускладнює їх адаптацію до органічного землеробства. Як зазначається у дослідженні Сенишин О.С., селекція органічних сортів лише розвивається, що створює додаткові обмеження для виробників [7, с. 143].

Висока вартість виробництва та сертифікації також є значним бар'єром для розвитку галузі. Впровадження органічних технологій потребує суттєвих інвестицій у зміну методів обробітку ґрунту, закупівлю спеціалізованої техніки та проведення сертифікації продукції. Процедура отримання сертифікату є дорогою та тривалою [2, с. 19].

Окремою складністю є необхідність використання спеціалізованої техніки та технологій. Органічне землеробство передбачає механічний метод боротьби з бур'янами, що потребує спеціального обладнання. Крім того, для підвищення родючості ґрунтів необхідно впроваджувати багаторічні сівозміни, сидерати та біологічні засоби живлення. У дослідженні Аверчев О.В. зазначається, що ефективність цих методів може варіюватися залежно від кліматичних умов та типу ґрунтів [1, с. 18]

Додатковим викликом є підвищена вразливість органічних посівів до несприятливих погодних умов та хвороб. Відсутність синтетичних засобів захисту ускладнює контроль за фітопатогенами, що може призводити до значних втрат урожаю. Як зазначено у роботі Мороз Ю.Ю. підбір стійких сортів, а також впровадження біологічних методів захисту можуть значно зменшити ці ризики, але не повністю їх усунути [4, с. 15].

Незважаючи на виклики, органічне виробництво кормових культур має значний потенціал для розвитку, оскільки сучасний ринок дедалі більше орієнтується на екологічно чисту продукцію. Попит на органічну продукцію зростає як серед споживачів, так і серед тваринницьких господарств, які прагнуть отримувати високоякісні корми без залишків пестицидів та синтетичних добавок. Згідно з дослідженнями Прокопенко розвиток органічного ринку в Україні є перспективним напрямом, що може забезпечити значні економічні вигоди для виробників. Розширення ринку органічних кормів відкриває нові можливості для виробників, особливо з урахуванням зростаючої кількості органічних тваринницьких господарств. Це підтверджують дослідження вітчизняних науковців, які вказують на необхідність розширення площ під органічними кормовими культурами та розробку відповідних агротехнологій [6, с. 165].

Окрему роль у розвитку органічного виробництва відіграє державна підтримка. В Україні діють програми фінансової допомоги для фермерів, що займаються органічним виробництвом. Наприклад, держава компенсує частину витрат на сертифікацію органічної продукції, що є важливим стимулом для фермерських господарств [1, с. 21].

Окрім внутрішнього ринку, українські виробники органічних кормових культур мають великі перспективи виходу на міжнародний рівень. Європейські країни активно імпортують органічну продукцію, і Україна може зайняти міцні позиції серед експортерів. Для цього необхідно адаптувати законодавство до європейських стандартів, а також стимулювати сертифікацію виробників за міжнародними вимогами [3, с. 127].

Отже, органічне виробництво кормових культур є важливим напрямом розвитку сучасного сільського господарства, що сприяє збереженню навколишнього середовища, підвищенню якості продукції та забезпеченню здорового харчування для тварин. Для ефективного розвитку органічного кормовиробництва необхідно впроваджувати сучасні агротехнології, адаптувати законодавство до міжнародних стандартів та стимулювати виробників через державні програми підтримки. Це дозволить не лише покращити екологічний стан агросектору, а й підвищити конкурентоспроможність української продукції на світовому ринку.

Список літератури:

1. Аверчев О. В., Нікітенко М. П. Організація кормовиробництва: значення і проблеми органічне виробництво в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / О. В. Аверчев, М. П. Нікітенко // Таврійський науковий вісник. – 2024. – № 136. – Ч. 1. – С. 12-20. – Режим доступу: https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.136.1.2.

2. Вінюкова О. Б. Реалії та перспективи розвитку виробництва органічної продукції в Україні / О. Б. Вінюкова // Регіональна економіка та управління. – 2018. – № 3 (21). – С. 17-22.

3. Карпенко Р. В. Концепції конкурентоспроможності аграрних підприємств: органічне виробництво / Р. В. Карпенко // Органічне агровиробництво: освіта і наука: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, 25 жовтня 2022 р., Науково-методичний центр ВФПО. – Київ, 2022. – С. 123-131.

4. Мороз Ю. Ю. Органічне виробництво в Україні: обліково-аналітичний аспект / Ю. Ю. Мороз // Ефективна економіка. – 2023. – № 2. – С. 2-23. – DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.3.

5. Несенюк З. С., Гурська Л. Л. Проблеми та перспективи розвитку органічного виробництва в Україні / З. С. Несенюк, Л. Л. Гурська // Органічне агровиробництво: освіта і наука: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, 25 жовтня 2022 р., Науково-методичний центр ВФПО. – Київ, 2022. – С. 23-25.

6. Прокопенко К., Удова Л. Сучасний стан та перспективи розвитку органічного виробництва в Україні: із думкою про майбутнє / К. Прокопенко, Л. Удова // Економіка і прогнозування. – 2022. – № 1. – С. 160–176. – Режим доступу: https://doi.org/10.15407/eip2022.01.160.

7. Сенишин О. С. Органічне виробництво у системі агропродовольчого виробництва в Україні / О. С. Сенишин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2021. – Вип. 36. – С. 140-146. – Режим доступу: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-36-25.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Єлецький Володимир
аспірант кафедри педагогіки, методики
та менеджменту освіти ННІ «УІПА»
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
Харків, Україна
vs.eleckij7@gmail.com
https://orcid.org/0009-0008-6492-2430

На сьогодні актуальним залишається питання підвищення рівня наукової еліти країни. Суспільство ставить перед науковою спільнотою нові вимоги щодо формування висококваліфікованих кадрів, які здатні до інноваційного пошуку, упровадження нових відкриттів у свою діяльність, поліпшення умов для праці. У цьому контексті підвищення дослідницької активності майбутніх інженерів-педагогів стає важливим фактором розвитку науково-освітнього потенціалу країни, підготовки свідомого покоління фахівців, творчих особистостей, готових до наукового вдосконалення.

Дослідницька активність майбутніх інженерів-педагогів полягає в їхній здатності дієво залучатися до наукової роботи, що включає не лише виконання досліджень, а й постійне вдосконалення своїх професійних навичок через пошук нових знань та інноваційних підходів до вирішення актуальних проблем. У системі професійної підготовки майбутніх фахівців, за Л. Височан, Я. Капрановим та О. Юденковою, «науково-дослідна робота передбачена навчальними планами і програмами та є обов'язковою, а дослідження здобувачів вищої освіти, які проводяться в позааудиторний час разом з науково-педагогічними працівниками дадуть змогу розвиватись здобувачам та набувати необхідних вмінь» [1, с. 113]. Тому важливим є створення умов для регулярної участі майбутніх інженерів-педагогів у науковій діяльності в межах їхньої професійної підготовки, а саме інтеграцію наукової і навчальної складових.

Сучасна тенденція активного застосування цифрових технологій спрямована й на освітній процес. Нові інструменти відкривають безліч можливостей для майбутніх інженерів-педагогів здійснювати наукові дослідження, збирати дані, аналізувати й систематизувати матеріали, інтерпретувати проміжні й заключні результати роботи. Оскільки цифрові технології мають потенціал вдосконалити освітній процес, важливо з'ясувати, яким чином ці інструменти можуть сприяти підвищенню дослідницької активності майбутніх фахівців.

Уключення цифрових технологій у зміст професійної підготовки з метою підвищення дослідницької активності майбутніх інженерів-педагогів має відбуватися комплексно, адже «формування та розвиток цифрової компетентності педагогів у системі безперервної освіти являє собою тривалий процес поступового переходу від незнання до знання, від вдосконалення одних умінь до появи нових. Цей процес відбувається в умовах трансформації цифрової поведінки дорослої людини в сферу її життєдіяльності, інтеграції цифрової та професійної сфер діяльності» [4, с. 100]. Тому майбутні фахівці мають не лише освоїти нові цифрові інструменти, але й розвивати критичне мислення, адаптуватися до нових платформ і застосунків, що сприяє зростанню їхньої наукової обізнаності і активному використання цифровізації для задоволення особистісних і професійних запитів.

Саме цифрові технології забезпечують реалізацію дистанційного вирішення проблем, обміну інформацією, віртуального відвідування архіві, музеїв, бібліотек, сховищ. На думку С. Дембіцької та О. Кобилянського, «побудова дистанційної навчальної взаємодії на

принципах системності, міждисциплінарності, професійної спрямованості, інтерактивності, урахування регіональних особливостей, гейміфікації, застосування положень компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців», які мають глибокі знання, професійні вміння та навички, які здатні вдосконалювати свою діяльність за допомогою сучасних технологій, які можуть саморозвиватися, використовуючи власний потенціал [2, с. 2]. Водночас, учені переконані, що у змісті науково-дослідницької компетентності посідає вагоме місце здатність здійснювати наукові дослідження в обраній галузі, а саме: визначення завдань, пошук і аналіз інформаційних матеріалів, розробка методології, використання методів статистики й обробки даних, розвиток критичного мислення, дотримання етики наукового дослідження [2, с. 3]. Оволодіння цифровими технологіями підвищує продуктивність і ефективність професійної діяльності фахівців з професійної освіти, оскільки відкриває нові можливості для застосування інноваційних інтерактивних методів навчання та викладання

Варто зазначити, що перевагами цифрових інструментів для підвищення дослідницької активності майбутніх інженерів-педагогів є такі: доступність до оцифрованих ресурсів (наукові бази даних із публікаціями, електронні журнали, видавництва, статистичні бази даних); налагодження комунікативної взаємодії (спільна робота над науковими працями, підтримка від наукового керівника, спілкування з однодумцями, провідними науковцями України та іноземних представників); використанні інноваційних методів, засобів, прийомів, технологій (віртуальне моделювання, експерименти, спостереження на відстані тощо); розвиток критичного й аналітичного мислення (пошук першоджерел, порівняння інформації, узагальнення та розшифрування даних); наукова гнучкість (проведення досліджень без обмежень у часі, місці, основних матеріалах, галузях, сферах діяльності тощо); можливість інтеграції (міжкультурна, міжгалузева та інші); самостійність (можливості для самоосвіти, саморозвитку та задоволеності особистісних професійних інтересів); якість (можливість перевіряти роботу на плагіат, самоцитування, коректність фраз, стилю тощо) та інші.

Висвітлені переваги відображають спектр побутування цифрових технологій у змісті наукової діяльності, а саме від планування та організації (пошуку актуальної проблеми) й до апробації результатів (публікації, виступ, застосування у своїй діяльності безпосередньо).

Проте використання цифрових інструментів для підвищення дослідницької активності майбутніх інженерів-педагогів може мати й негативні наслідки, зокрема за умови не відповідального послуговування, зловживання, запозичення матеріалів, порушення правил і норм наукових досліджень. Одна з причин поширення плагіату є масове зростання кількості публікацій, що не підлягали детальній перевірці. Так, у мережі Інтернет нині можна віднайти однакові наукові праці, які є ідентичними від 75 % до 100 %. І відповідно дізнатися, яка із них є істинною, хто є справжнім автором, стає складніше. Майбутні інженери-педагоги повинні вміти аналізувати такі праці, зважати на всі чинники (рік публікації, статус / регалії, організація (журнал), стиль письма автора та інші).

Іншою причиною «плагіату в академічних колах є постійний тиск щодо необхідності створення наукових робіт, проведення досліджень і публікації їх результатів... Помилкові припущення, неправдивий виклад матеріалу та хибні дані результатів підривають не лише авторитет самого науковця, а й закладу освіти, у якому він працює» [3, с. 402].

Загалом, проблема етичного й морального ставлення в наукових дослідженнях є надзвичайно важливою, адже негативні наслідки, що виникають і від використання цифрових технологій, можуть призвести до серйозних проблем і для науковця, і для наукової спільноти в цілому. Варто розуміти, що науковий простір ґрунтується на чесності, відкритості та прозорості, унікальності, відповідальності, доцільності.

Тому під час залучення майбутніх інженерів-педагогів до роботи із цифровими інструментами доцільно наголосити на моральних аспектах наукової діяльності, навчати їх правильно використовувати цифрові засоби. Окрім того, важливо підвищувати рівень обізнаності серед молодих науковців щодо дій при виявленні порушень на свою адресу чи

інших науковців, до кого звертатися, як підтвердити свою позицію, і безперечно вони мають знати яка відповідальність за це.

Отже, попри те, що цифрові технології відкривають безліч можливостей для досягнення ефективності наукових досліджень майбутніх фахівців, вони передбачають високу відповідальність за етичність, правильність, унікальність та авторство роботи. У системі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів абсолютно доцільним є компетентне оперування цифровими інструментами з метою підвищення їх дослідницької активності, а також потрібно сприяти їхньому подальшому самостійному науковому вдосконаленню.

Список літератури:

1. Височан Л.М., Юденкова О.П., Капранов Я.В. Формування дослідницької компетентності здобувачів закладів вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2023. № 87. С. 110–113. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/87/19.pdf (дата звернення: 14.02.2025).

2. Дембіцька С. Кобилянський О. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з професійної освіти засобами цифрових технологій. Педагогіка безпеки. 2023. № 1-2. 7 с. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/42518 (дата звернення: 14.02.2025).

3. Харківська А. А. Імплементація принципів академічної доброчесності: етика сучасного освітянина. Перспективи та інновації науки. Сер. Педагогіка. 2023. Вип. 11 (29). С. 400–408. URL: http://repository.khpa.edu.ua//jspui/handle/123456789/3663 (дата звернення: 14.02.2025).

4. Харківська А. А. Формування та розвиток цифрової компетентності педагога в системі навчання впродовж життя-вимога часу Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків : Вид-во УІПА, 2020. № 66. С. 98–105. URL: http://repository.khpa.edu.ua//jspui/handle/123456789/3617 (дата звернення: 14.02.2025).

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Єськова Анжела Миколаївна
викладач вищої категорії фінансово-економічних дисциплін
0997124018, anzelaeskova20@gmail.com
Відокремленого структурного підрозділу
«Костянтинівський індустріальний фаховий коледж
Державного вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»

Інтерактивне навчання має багато переваг в порівнянні із традиційним. Дослідники встановили, що при лекційної подачі матеріалу засвоюється не більше 20% інформації, в той час як в дискусійному навчанні – 75%, а в діловій грі – близько 90%. Основна відмінність інтерактивного навчання в тому, що процес навчання відбувається за допомогою спілкування. А студенти під час інтерактивного навчання є активними учасниками навчального процесу. Також перевагою є те, що інтерактивне навчання вносить яскраве емоційне забарвлення в навчання. Саме діалог надає можливість, по-перше, налаштувати студента на сприйняття інформації, а, по-друге, у студента з'являється можливість отримати відповідь на питання саме в той час коли він намагається зрозуміти навчальний матеріал. За рахунок цього підвищується ефективність заняття [1].

Інтерактивні заняття максимально індивідуалізують процес навчання, що дає можливість кожному учаснику демонструвати власний як розумовий, так і творчий потенціал. У студентів розширюється інтерес до обраної професійної діяльності, що дозволяє їм найкращим чином і з найменшими втратами адаптуватися до неї в реальній практиці з високим рівнем психологічної та мотиваційній готовності.

Гра відноситься до інтерактивних методів навчання. Багаторазова участь в інтерактивних іграх дозволяє студентам виробити навички вербалізації, вміння слухати, задавати питання і відповідати на них, здійснювати публічну презентацію інформації.

Таким чином, інтерактивні технології розвивають у студентів вміння вирішувати проблеми з регулювання виробничих, соціальних, ділових та міжособистісних відносин в умовах професійної діяльності з позиції нових вимог.

Введення і широке використання ділових ігор у вузах дозволяє збільшити ефективність засвоєння навчального матеріалу. Процес навчання стає більш творчим, захоплюючим, а активність студентів стає невимушеною. На ігрових заняттях також досить легко визначити формальних та неформальних лідерів, інтелектуальних і конкурентоспроможних партнерів, пасивних і індиферентних, мотивованих і байдужих, досвідчених і початківців учасників тощо, їх переваги і недоліки, які проявляються при взаємодії, індивідуальний стиль спілкування.

Справжні мотиви, які спонукають людей до участі в грі, складаються зовсім не в усвідомленому бажанні пізнавати дійсність за допомогою ігрової моделі. Набагато частіше проявляються специфічні ігрові інтереси, які є реальною категорією, як, скажімо, професійний або пізнавальний інтерес [2]. Ігрові інтереси часто визначають самі ж студенти. Незважаючи на те, що ці оцінки і характеристики носять суб'єктивний характер, їх багаторічна накопичення і аналіз дозволяють побудувати обґрунтовані експертні судження. Природа ігрового інтересу на сьогоднішній день вивчена недостатньо. Проаналізувавши різні думки, можна підсумувати основні ігрові інтереси таким чином:

- задоволення від міжособистісного взаємодії з партнерами по грі, між командами;
- задоволення від демонстрації своїх організаторських, інтелектуальних і творчих можливостей партнерам;

- азарт очікування непередбачених ігрових ситуацій;

- необхідність приймати рішення в складних і часто невизначених умовах;

- зворотний зв'язок, швидке з'ясування наслідків прийнятих рішень (це з'ясування, як правило, можливо тільки в ході гри, так як наслідки можуть залежати ще і від непередбачуваних дій-наслідків інших учасників гри);

- задоволення від успіху - проміжного або остаточного;

- якщо гра рольова, то задоволення від процесу перевтілення в роль, можливість «ходити в чужих черевиках»;

- якщо гра азартна (наприклад, в грі «ЗАПИТ» - захист проектів слухачів - практикується досвід нагородження кращої команди подарунками, преміями та сувенірами), то до ігрового інтересу може додатися і прагматичний інтерес.

В учасників інтерактивного навчання проявляються нові потреби, які реалізуються в грі і породжують принципово нові для процесу ігрового навчання можливості: подолати комплекси неповноцінності; навчитися вести конструктивні переговори; освоїти техніки швидкого встановлення ділового контакту; підвищити свою конкурентоспроможність; поліпшити свій вербальний і візуальний імідж; опанувати прийомами і техніками впливу на інших людей в про процесі взаємодії з ними; навчитися вести свою лінію при здійсненні співробітництва; опанувати техніками поліпшення процесу вербального і експресивного взаєморозуміння з діловими партнерами; освоїти навички позиціонування, презентації інформації, товарів і послуг; розвинути харизматичний потенціал; зрозуміти переваги різних стратегій взаємодії для з будівлі команди [3].

Все це робить привабливими для системи освіти інтерактивні технології, що дозволяють організаційно розвивати і навчати нової компетентності студентів. Практика показує, що саме на таких заняттях (в середовищі собі подібних) учасники досить легко освоюють нову інформацію щодо вдосконалення людських відносин.

Перевага інтерактивних технологій полягає також в тому, що вони компенсують прогалини в комунікативних знаннях і уміннях (гри і тренінги будуються на комунікативному матеріалі, припускають обмін досвідом), тому таке навчання затребується практиками як ніколи раніше. Разом з тим не можна не відзначити і негативні моменти, що виникають на ігрових заняттях, які часом призводять до розчарувань студентів. Вони зазвичай проявляються в ситуаціях, коли: партнери по команді виявляються неприємними людьми; необхідність приймати рішення в складних і невизначених умовах, поставлених в завданні, що може стати причиною нервового потрясіння; програш чи інша форма неуспіху в грі може викликати розчарування в собі; вимушена активність, некоректна поведінка самого викладача. Це все може породжувати негативне ставлення окремих учасників до інтерактивного технологій.

З огляду на перераховане, викладачі, перш ніж приступити до освоєння інтерактивних технологій, повинні здійснити самоаналіз. Це дозволить їм упевнитися, що вони повною мірою мають не тільки розвинений аналітичний і творчий потенціал, не лише мотиваційну готовність до формування відповідних компетентностей у студентів, а й усвідомлення того, що їх інтерес до студента, доброзичливість і терпимість, почуття такту і психологічна грамотність є певної філософією, тобто світоглядом.

Ефективність реалізації принципів організації, очікуваних потреб студентів і методологічних переваг інтерактивного навчання залежить від суворого дотримання етики професійних відносин, цільової та методичної придатності і багаторазового відпрацювання технологій і навчального матеріалу, впевненості викладача в своїх силах, його вміння запобігати можливим конфліктам, а при необхідності і управляти ними.

Список літератури:

1. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.- метод. посіб. / за ред. О.П. Пометун. Київ: А.С.К., 2005. 192 с.

2. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: навч.-метод.посіб. Київ: Таксон, 2016. 88 с.

3. Percival E, Ellington H. A Handbook of Educational Technology. London; N.Y., 2014. P. 121.

УПРАВЛІННЯ КІБЕРПРОСТОРОМ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ (АНОТАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Жуляєв Владислав
аспірант кафедри менеджменту МАУП (м.Київ)
ORCID ID 001 6855 856X

Вступ. Сучасна українська управлінська наука та практика державного і публічного управління в сфері кіберполітики все ще формують підходи й поодиноко впроваджують окремі інструменти в контексті різних організаційно-політичних ініціатив, які враховують вирішення різнопланових завдань розвитку цифрової політики в країні. Одним з таких важливих завдань для наукової спільноти визначено в напрямі державного управління кіберпростору.

Що стосується теоретичної основи розкриття цього питання, більшість зарубіжних і вітчизняних науковців розрізняють державні та приватні еко-системи кіберуправління. Крім того науковці визначають три ключові властивості державно-приватних відносин, за допомогою яких можна порівнювати різні кібер-індустріальні екосистеми. Аналіз ступеня менеджменту з боку урядових структур, взаємопроникнення між державними і приватними суб`єктами, статусу й їх незалежності дозволяє нам пропонувати різні дослідницькі гіпотези про те, як державні органи урядування та приватні суб`єкти взаємодіють в управлінні простором кіберплатформ.

Ціль – визначення меж (червоних ліній) між державним управлінням суверенітету і правом на управління кіберпростором та суверенітетом цифрових платформ.

Матеріали і методи Можливість України впливати на політику цифрових платформ одноосібно є значно обмеженою, а її місце на світовій мапі технологій не дозволяє їй бути впливовим і самостійним гравцем через кризовий стан суспільства і особливо через війну, що продовжується вже десятиліття. Між тим участь державного управління в цифровому просторі вкрай важливе і перше, над чим ми маємо працювати, і це зумовлює необхідність сьогоденного моменту – розвивати власний інструментарій розвитку і відповідно захисту національного цифрового простору.

Транскордонна природа гібридних загроз означає, що відповідь не може бути визначена на рівні лише окремих держав. Вона потребує міжнародної співпраці та координації і не лише в інформаційній сфері.

Результати та обговорення

Червона межа: незалежність чи автократичність державного управління? Відповідь на це питання, на наш погляд, лежить у площині гіпотетичної тези «А чи взагалі можливий нейтралітет Інтернету і комунікаційних мереж ?» Дане питання носить не аби який дискусійний характер через суттєву складність однозначної відповіді і наявності різних підходів та висновків. Відкритий Інтернет вже дозволив мільйонам громадян у всьому світі займатись бізнесом, спілкуватись з родиною та друзями, підтримувати волонтерів, будь-які інновації та вільно ділитись своїми ідеями. Постачальники цифрових послуг на «перших порах» однаково і відкрито ставились до он-лайн трафіка інформаційно-комунікаційних послуг згідно з принципами, які були визначені наступним чином: без дискримінації, блокування, обмежень або пріоритетності. Саме ці принципи і складають основу поняття «нейтралітет». Однак з часом, при ускладненнях техногенного використання цифрових послуг та збільшення акторів дій, статус нейтралітету почав змінюватись.

Понятійно-термінологічний апарат нашого дослідження крім визначень «нейтралітет» розкриватиме особливості таких словосполучень, як «технологічний нейтралітет», «мережевий лібертаріанізм» тощо.

Визначення нами незалежності чи суверенітету Інтернет-ресурсів ми розглядаємо як можливість приймати самостійні рішення (які підкоряються власним бажанням і не потребують зовнішніх вказівок та наказів), практично це означає відсутність підпорядкованості та залежності від інших суб`єктів.

Науково-методичну основу нашого дослідження щодо незалежності інтернет-комунікаційних мереж та проблематики міжнародного управління простором складатимуть науково-теоретичні напрацювання і розвідки в контексті теорії ймовірностей, теорії міжнародних відносин, теоретичних концептів «Четвертого світу» та теорій конспірології. В розкритті досліджуваної теми ми спираємося на важливі доробки науковців, які працювали над теоріями суспільного договору та політичної ідеології, теорії глобальних технологічних трендів тощо.

Огляд літератури та інших джерел в рамках нашого дослідження питань державної участі в управлінні кіберпитань дають нам можливість визначитись з деякими нюансами . Розвідка цього типу роботи в дослідженні носить важливий характер, оскільки включає поточні знання , визначає головні висновки, а також теоретичний і методологічний внесок до вибраної теми. Огляд літератури і джерел пояснює поточні та значущі результати, визначає тенденції, прогалини та упередження і надає передумови для дослідження. Проведений автором бібліометричний аналіз публікацій/досліджень нейтралітету як елементу досліджень цифрового менеджменту дає нам змогу відповісти на деякі питання стосовно контент-аналізу дослідження обраної теми.

Більшість досліджень в Інтернет-ресурсах (таких як веб-сайти та мобільні програми) щодо методів та форм державного управління або забезпечення нейтралітету та конфіденційності намагаються перевірити нові методи виявлення, класифікації та аналізу цифрового конфіденційного вмісту, хоча, як вказують деякі науковці, вони мало визначають бібліометричний аналіз вивчення питань нейтралітету і конфіденційності цифрових мереж конфіденційності

2. Правові межі кіберпростору. Поняття кіберсуверенітету походить зі сфери електронного врядування та, зазвичай, означає можливість створювати та імплементувати нормативне регулювання в кіберпросторі через звичайні механізми державного управління. Один з видатних науковців в сфері кібербезпеки Брюс Шнаєр використовував це поняття для позначення спроб урядів країн взяти під контроль інтернет-сферу, яка умовно перебуває в межах їх юрисдикції. Втім, кіберсуверенітет не обов`язково має включати елементи регулювання з боку держави. Аналітичні розвідки масиву літератури дають нам можливість стверджувати, що насамперед, це стосується можливості створювати та імплементувати правила в кіберпросторі. Якщо розуміти під поняттям «юрисдикція» суверенне право суб`єкту на розповсюдження своїх правил та право на здійснення владних повноважень у сфері правотворчості, то можна припустити, що протоколи та коди загалом є інструментами правотворчості так само, як і державний апарат.

Таким чином, наш *висновок* знаходиться на двох горизонталях: по-перше, незалежність кібер-платформ підтверджується їх статутною роллю, а по друге: відносини між різними акторами характеризуються складною системою управління, в якій інститути ЄС, країн держав-членів постійно взаємодіють. Формально відповіді на кібербезпекові проблеми залишаються в руках національних держав, які розробили внутрішні стратегії і механізми управління цією сферою. Однак європейське законодавство може втручатися або формувати політичну та інституційну архітектуру кібербезпеки держав, наприклад, через Директиву ЄС про мережеву та інформаційну безпеку.

Кібертехнології як п`ята гілка влади в захисті бази персональних даних

Де межа влади Інтернету та державної влади? Код влади світового суспільства наразі в ці часи стає символом владних відносин людини і «цифри». Це відбувається в рамках особливих державних і міжнародних можливостей та в контексті його управління, а з іншого боку – протидії кіберзагрозам , що можуть бути націлені на безпорадність людини перед владою Інтернету та неможливості зрозуміти сутність влади Інтернету над людиною

з точки зору переосмислення концепцій влади в умовах новітніх технологій і штучного інтелекту. Код управління цифровим простором стає центром міжнародних відносин і дипломатії. Як пише дослідниця Лаура ДеНардіс в журналі Йєльського університету "*Yele Scholarship Online*" в світі йде глобальна війна за управління Інтернетом».

Основою досліджень «влади», як правило, вважається концепція , що розроблена вченими-теоретиками Мішелем Фуко та Нікласом Луманом. Зокрема, теоретичні дослідження поняття «код влади» М.Фуко базував на термінологічному апараті поняття «урядовість» (англ. *Governmentality*), що однак не ототожнюється тільки з урядом або тільки з державним управлінням.

Користувачі Інтернету вважають, що Інтернет може вважатися «п`ятою» владою через його вплив на інформаційний обмін, громадську думку та здатність контролювати дії уряду та інших впливових структур. Соціальні мережі, блоги та новинні сайти стають платформами для обговорення глобальних питань, зовнішньої та внутрішньої політики. Інтернет також сприяє прозорості та відкритості у суспільних процесах. Тим не менш важливо враховувати його обмеження та негативні впливи, такі як маніпуляція інформацією, питання приватності та конфіденційності.

Межа відповідальності кібервлади. Кіберпростір і цифрові технології є фундаментальною частиною повсякденного життя. Вони є центральними для того як ми спілкуємося один з одним, розвиваємо наше розуміння того , що відбувається в світі, навчаємося, працюємо, відпочиваємо. Вони також є ключовими для того, як сьогодні діють уряди та громадянське суспільство.

Неминучим наслідком цієї цифрової революції є те, що кіберпростір став важливим середовищем, де все більше розігруються проблеми глобальної безпеки.

Висновки В сучасну цифрову епоху здатність всіх юрисдикцій світу , включно України, ефективно працювати в кіберпросторі, стає необхідною для досягнення національних цілей. Водночас інші актори , включаючи державні загрози і суб`єкти впливу все частіше й масштабніше використовують кіберпростір і цифрові технології для завдання шкоди встановленому світовому порядку. Цифрові технології, які складають кіберпростір, є трансформаційною глобальною силою. Виходить, що ми маємо розуміти кібер-простір як *гібрід техніко-юридичного менеджменту*. Взаємна недовіра з боку розробників технологій та урядів держав призводить до конкуренції за юрисдикцію чи конкурування суверенітетів, які доволі часто формують, так звану битву між суверенітетом платформи та державним суверенітетом. Залишається питання : все ж таки, у кого з них в руках код влади ?

ДЕЯКІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ З ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ НА ПІДСТАВІ АНАЛІЗУ ДОСВІДУ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Зайкіна Г.М.
д.ю.н, доцент, професор кафедри правового забезпечення
та адміністрування транспортної діяльності
Українського державного університету залізничного транспорту

Умови сьогодення позиціонують лобістську діяльність як невід'ємну частину не тільки процесу прийняття рішень на різних рівнях (від міжнародного до рівня місцевого самоврядування), а й частину законотворчої діяльності.

Відповідно до інформаційної довідки, підготовленої європейським інформаційно-дослідницьким центром, спеціальне законодавство про лобіювання схвалили такі країни, як США, Канада, Австралія, Франція, Угорщина, Німеччина, Литва, Грузія, Польща, Чорногорія, Словенія, Ірландія та Нідерланди. Крім того, лобіювання стало важелем міжнародно-правового регулювання на рівні органів влади Організації економічного співробітництва, Європейського Союзу, статутних органів Ради Європи. У 2024 році Україна також приєдналась до переліку країн, які легітимізували поняття «лобіювання» на законодавчому рівні, Закон України «Про лобіювання» № 3606-IX прийнято 23.02.2024.

Нормативно-правовий акт через понятійний апарат визначив основні дефініції цієї діяльності. Розкриті поняття бенефіціар, договір про надання послуг з лобіювання, клієнт, комерційний інтерес, лобіювання та конфлікт інтересів при лобіюванні, сфера лобіювання. Визначено предмет, об'єкт та суб'єкт. Значної уваги заслуговує аспект державного нагляду за дотриманням вимог законодавства з питань лобіювання в цілому, та в частині повноважені Національного агентства з запобігання корупції, зокрема (ст. 18), що може відносити діяльність лобіювання до сфери вивчення в межах адміністративного права.

Разом з тим, маємо відмітити, що дефініції «лобіювання» все ще притаманні помітно негативні конотації в Україні, що викликано певним ототожнюванням із різними проявами корупції. Очевидно, що нашу країну чекає довгий шлях до соціальної легітимації поняття «лобіювання».

Сполучені Штати Америки мають найбільший досвід з точки зору часу функціонування інституту лобістів, а отже цей приклад може бути використаний для розуміння потенційно можливих етапів становлення цього інституту в Україні. В США старт процесу покладено у 1938 році шляхом підписання Федерального Акту «Про реєстрацію зарубіжних фірм». Зазначений Акт регулює порядок здійснення лобіювання на користь іноземних юридичних осіб. Це актуальне питання, адже відповідно до ст. 10 Закону України «Про лобіювання» до числа лобістів можуть входити іноземні юридичні особи, які мають на території України своє представництво відповідно до Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність". Ключовою особливістю Федерального акту стало внесення поправки, якою провели правову межу між політичною пропагандою та діяльністю іноземних суб'єктів господарювання у галузі економіки.

Стандарт етичної поведінки для службовців органів виконавчої влади (1977 року) та Кодекс етичної поведінки (1978 року) зафіксували заборону на лобіювання для державних службовців протягом 1 року з моменту припинення їх повноважень. Слід відзначити, що Україні для цього не знадобилось додаткових 40 років, і вже в чинній редакції закону, який вступає в дію з 01.09.2025, визначено, що лобістом не може бути особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування під час її перебування на відповідній посаді та впродовж одного року після її звільнення з посади або припинення її повноважень на посаді (п.4 ст.10).

Разом з тим, треба одразу зазначити, що в 2007 році Федеральний Акт «Чесного лідерства і відкритої влади» з метою мінімізації проявів корупції збільшив термін з одного до двох років, протягом якого конгресмен, що припинив свої повноваження, не має права займатися лобістською діяльністю.

Базовий нормативно-правовий акт у галузі лобіювання – федеральний Акт «Про відкритість лобіювання» від 1995 року, в якому визначені засади реєстрації та звітності суб'єктів лобіювання. Українською нормотворчістю, в свою чергу, одразу введено поняття реєстру прозорості як інформаційно-комунікаційної системи, що забезпечує збирання, накопичення, захист, облік, відображення, оброблення та надання інформації про суб'єктів лобіювання та їх звітність (ст. 5). Порядок ведення та доступу до Реєстру прозорості визначається Положенням про Реєстр прозорості. Звітуванню суб'єктів лобіювання присвячена 17 ст. Закону України «Про лобіювання».

Акцентом Акту «Про відкритість лобіювання» було збільшення штрафних санкцій за порушення лобістами вимог процедури реєстрації з 5 до 50 тисяч доларів. Вже згаданий Федеральний Акт «Чесного лідерства і відкритої влади» збільшив санкційних виплат до 200 тис. доларів, а також встановив покарання у вигляді позбавлення волі на термін до 5 років. Крім того, термін звітного періоду лобістів зазнав скорочення з півроку до 3-х місяців.

Ще одним важливим нормативно-правовим актом став Указ Президента «Етичні обов'язки персоналу виконавчої влади», в якому з'явилась процедура «дверей, що обертаються», суть якої полягала у формуванні порядку призначень на посади в урядові установи колишніх лобістів, а також введенні певних обмежень в ході здійснення цими посадовими особами своїх повноважень.

Такий чіткий та посилений механізм санкцій за порушення встановлених вимог мав своїм результатом підвищення рівня відповідальності та зменшення кількості проявів недостатньої прозорості. В період 2008-2014 рокі законодавчі ініціативи щодо посилення вимог до реєстрації та звітності лобістів, а також додаткова юридична відповідальність, призвели до того, що кількість лобістів на професійній основі на федеральному рівні в США скоротилась з 14073 у 2005 році до 11761 у 2017 році.

В чинній редакції Закону України санкційний механізм за порушення лобістської діяльності в цілому та в частині даних , внесених в реєстр, все ще потребує, на наш погляд, додаткового розкриття. Немає в поточній редакції і норм, які враховують актуальні аспекти можливої подальшої діяльності колишніх лобістів в органах державної влади та місцевого самоврядування, судовій та законотворчій гілках влади тощо.

Вище наведений досвід Сполучених штатів Америки, може стати базовим для формування наступної фокусної точки у законотворчій діяльності щодо лобіювання, з огляду на те, що основною метою на сьогодні стоять питання зниження негативних конотацій у суспільстві та мінімізації проявів корупції.

Список літератури:

1. Закон України «Про лобіювання» від 23.02.2024 №3606-IX https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text

2. Кравченко С.О. Зарубіжний досвід побудови лобістських етичних кодексів та можливості його використання в Україні/ Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування, Том.35 (74) №2.2024, стор. 66-72

3. Законодавче регулювання лобістської діяльності (досвід країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки)/ Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром
https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28920.pdf

СУТНІСТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Зюкова Людмила Іванівна
аспірантка кафедри публічного управління та
права комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»
заступник директора
ДПТНЗ «Дніпровський центр професійно-технічної освіти», м. Дніпро
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9952-2674

Реформування професійної (професійно-технічної) освіти сьогодні це інвестиції у майбутній розвиток економіки країни в цілому. Про актуальність перебудови професійної освіти в Україні, свідчить її незадовільний стан, який погіршується з кожним роком.

Необхідність модернізації сфери професійної (професійно-технічної) освіти в Україні зумовлена існуванням низки системних зовнішніх та внутрішніх проблем, які впливають на якість освіти та потребують негайного вирішення. До таких проблем можна віднести такі як: незавершеність реформ системи управління професійною (професійно-технічної) освітою, недостатній рівень фінансування, застаріла матеріально-те6хнічна база закладів освіти, низький рівень якості професійної підготовки кваліфікованих робітників та невідповідність запитам ринку праці в сучасних умовах, застаріла законодавча база, низький рівень кадрового потенціалу ЗП(ПТ)О, брак та низький рівень освіти і професійності педагогічних, інженерно-педагогічних кадрів, низький рівень оплати праці педагогічних працівників, недосконаліть системи професійної орієнтації та кар'єрного консультування серед молоді та дорослих, велика кількість покладених на ЗП(ПТ)О функцій крім освітньої, низька зацікавленість місцевих органів виконавчої влади до співпраці з ЗП(ПТ)О.

Старі методи управління кадровим потенціалом системі професійної (професійно-технічної) освіти потребують змін не тільки на рівні формування кадрового потенціалу так і на рівні його розвитку та використання.

В сучасних реаліях наша держава перебуває в тяжких умовах військової агресії, яка, серед іншого, зумовила вимушене переміщення або виїзд людей за кордон, і управлінські рішення у сфері кадрового менеджменту приймаються в умовах невизначеності та ризиків. Попри це, прийняття кадрових управлінських рішень в закладах освіти має бути орієнтоване не тільки на збереження наявних досягнень та результатів діяльності, а й на збереження професійних кадрів та інтелектуального потенціалу. Повоєнне економічне відновлення потребуватиме фахівців для виробництва, тобто для реального сектору економіки, підготовку яких здійснюють заклади професійної (професійно-технічної) освіти. Саме тому якість підготовки фахівців напряму залежить від кадрового потенціалу закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

За документами міжнародних організацій (ЮНЕСКО, Організації економічного співробітництва та розвитку, Міжнародної організації праці, Ради Європи, Європейської Комісії, Європейської асоціації педагогічної освіти та ін.) ключова роль у сучасних і майбутніх продуктивних змінах належить освіті і педагогам – найбільшій соціально-професійній групі населення на Землі, яка проголошена «носієм суспільних і освітніх змін». Стрімкі зміни та реформи в суспільстві вимагають якісного та системного розвитку професійного потенціалу кадрів П(ПТ)О.

Необхідність реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти очевидна. Однак, для цього необхідно внести зміни в законодавчі документи на державному

рівні. На жаль, досі не прийнято Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Водночас, за останні роки в Україні, були сформульовані, затверджені та реалізовані нормативні документи, в яких відображаються підходи до реформування системи П(ПТ)О в Україні, які відповідають європейським і світовим практикам модернізації професійної освіти.

Одним із таких документів на шляху подальшого розвитку професійної (професійної) освіти є прийняття Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти "Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта" на період до 2027 року, яку схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р [2].

Зв'язок економіки та освіти є предметом багатьох досліджень в економічній сфері. О.В. Старовойт визначає, що основними чинниками забезпечення економічного зростання є інвестицій в освіту, якість управління країною та компаніями, кількість і якість людських ресурсів, занятих у галузях знань [3, с.71].

У своїх дослідженнях вчені наголошують, що з процесом ринкових економічних трансформацій в Україні на рівні держави відбулися певні переоцінки суті, призначення, функцій професійної освіти. [4] У цьому контексті О. Білий зазначає про те, що донедавна таку освіту розглядали як простий засіб відтворення «робочої сили», а ось у сучасних умовах – це джерело активного відродження та росту економічно і соціально активних груп населення, які можуть працювати в усіх сферах суспільного виробництва [1, с.12].

Однак, незважаючи на значну увагу, приділену багатьма науковцями цій проблемі, протиріччя у неякісній управлінській моделі та кадровій політиці професійної підготовки за останні роки набувають системного характеру, що спричинює дискомфорт для національної економіки, знижує рівень конкурентоспроможності робітничого потенціалу. [4].

Попри реалізацію в Україні адміністративної та бюджетно-фінансової децентралізації в регіонах так і не створено належних умов для ефективного функціонування та модернізації ЗП(ПТ)О.

Ефективна система управління кадровим потенціалом у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є важливим фактором забезпечення якісного освітнього процесу, підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці та сталого розвитку самого закладу. В умовах швидких змін у професійному середовищі роль такої системи зростає ще більше.

Процес перетворень у закладах професійної (професійно-технічної) освіти спрямований на модернізацію системи, підвищення її ефективності та адаптацію до сучасних вимог ринку праці. Проте кадрове забезпечення залишається одним із найважливіших і найбільш проблемних аспектів цього процесу.

Чому ж кадрове забезпечення є проблемним аспектом?

1. Нестача кваліфікованих кадрів. Недостатня кількість викладачів і майстрів виробничого навчання з актуальними знаннями та сучасними навичками. Відсутність молодих фахівців, які бажають працювати в системі ЗП(ПТ)О через низький рівень оплати праці.

2. Застарілі компетенції персоналу. Потреба у регулярному підвищенні кваліфікації педагогів для роботи з сучасним обладнанням і технологіями. Недостатнє впровадження новітніх методик навчання.

3. Високий рівень плинності кадрів. Втрата працівників через відсутність належних умов праці, кар'єрного зростання та конкурентної винагороди.

4. Мотиваційні бар'єри. Обмежені можливості для професійного розвитку та низький рівень престижу педагогічної праці в професійній освіті.

В сучасних економічних умовах розвиток кадрового потенціалу в закладах освіти необхідно розглядати в числі пріоритетних сфер функціонування закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Саме людський потенціал стає таким організаційним

ресурсом, в якому міститься найбільші резерви для підвищення ефективності функціонування сучасного закладу освіти.

Система управління кадровим потенціалом є важливим елементом розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Її формування дозволяє забезпечити заклади компетентними, мотивованими та інноваційними працівниками, які здатні готувати фахівців, що відповідають сучасним вимогам ринку праці. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню якості професійної освіти, зміцненню економічного потенціалу країни та розвитку людського капіталу.

Список літератури:

1. Білий Л. Особливості розвитку вищої професійної освіти в Україні та сучасні тенденції в управлінні освітою / Л. Г. Білий // Педагогічні науки. Вісник Нац. ак-ї Держ. прикорд. с-би Укр. – 2012. – № 1. – 12 с. [Ел. ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_1_5

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2019 № 419-р. «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року» [Електронний ресурс]: База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/419-2019-p?lang=en#Text

3. Старовойт О.В. «Економіка знань» як сфера функціонування інтелекту / О.В. Старовойт // Вища освіта України. – 2009. − № 4. − С. 71−75

4. Стрілець О.І., Професійна підготовка кваліфікованих робітників машинобудівної галузі за дуальною формою освіти /дисертація – 2021.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОВЕРХНЕВОГО ЗМІЦНЮВАННЯ СТРУЖКОВИХ НОЖІВ МЕТОДАМИ ЇХ ЕЛЕКТРОЕРОЗІЙНОГО ОБРОБЛЯННЯ

Ілів А.М.
аспірант кафедри технологічних машин і технічного сервісу
Національний лісотехнічний університет України
Озимок Ю.І.
канд. техн. наук, доцент
завідувач кафедри технологічних машин і технічного сервісу
Національний лісотехнічний університет України
Іванишин Т.В.
канд. техн. наук, доцент
доцент кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій
Національний лісотехнічний університет України

Вступ. У виробництві деревинностружкових плит на дільницях перероблення деревини у технологічну тріску та стружку експлуатуються рубальні машини і стружкові верстати, які працюють в умовах змінних режимів обробляння сировини: з високими механічними та ударними навантаженнями; з граничними швидкостями і зусиллями поперечного, поздовжнього та змішаного різання; з високими температурами нагрівання різальних крайок ножів; з постійною дією на інструмент агресивних середовищ тощо [1]. Тому, завдяки абразивному впливу деревини, механічному руйнуванню поверхонь дотичними та нормальними силами, наявності на поверхнях теплових і хімічних процесів та електрохімічної ерозії металу відбувається зношення стружкових ножів і затуплення їх різальних лез зі зміною мікрогеометрії передніх та задніх крайок. Це негативно впливає на довговічність та тривкість експлуатації інструменту [2].

Виклад матеріалу. Підвищення твердості, тривкості та ресурсу роботи стружкових ножів шляхом їх зміцнювання чи модифікування різальних лез супроводжується створенням на їх поверхнях шарів з високими механічними й триботехнічними показниками. Це забезпечує високу стійкість інструменту до удару чи згинання, знижує тертя і зусилля різання, зменшує трудоємкість його готування до роботи та тривалість часу між періодами загострювання ножів, запобігає адгезії та збільшує продуктивність і якість технологічного процесу [1, 2].

Досвід та практика поверхневого зміцнювання металів показує, що одними із перспективних, нескладних та доступних методів підвищення тривкості стружкових ножів можуть бути електроіскровий та електроімпульсний способи, які відносяться до електроерозійного обробляння (*ЕЕО*) металів [3-4]. Основним призначенням *ЕЕО* є робота із твердосплавними заготовками та деталями складної форми з метою: отримання фасонних порожнин і отворів різного діаметра та форми; різання металу; різнотипного маркування виробів з металу; прошивання з'єднувальних канавок, прорізів чи пазів; чистового шліфування; видалення з вузлів зламаних інструментів (мечиків, свердл) чи кріпильних елементів тощо [4]. Таке обробляння, як альтернатива механічному оброблянню металів різанням, застосовується в машинобудуванні, авіабудуванні, приладобудуванні, ракетній індустрії та інших сферах виробництва шляхом впливу на поверхні деталей міжелектродними імпульсними розрядами. Під дією електричного струму верхні шари металу руйнуються та піддаються своєрідному його термічному оброблянню з одночасним перенесенням і дифузією легуючого матеріалу від електрода на заготовку зі зміною твердості, жаростійкості і стійкості до ерозії її поверхневого шару, Така специфіка електроерозійного обробляння вказує на доречність застосовування цього методу для підвищення міцності та тривкості, щодо спрацювання стружкових ножів.

Електричні та фізико-хімічні процеси під час електроерозійного зміцнювання інструменту відбуваються у повітряному або газовому середовищах шляхом термічного впливу електричних імпульсів на вібрувальний електрод (інструмент – зміцнювач) та зміцнювальний електрод (стружковий ніж), що поступають від генератора імпульсів струму *ГІС* (рис. 1). На віддалі між електродами, що відповідає величині пробивання іскри, розвивається електроіскровий розряд тривалістю $10^{-6}...10^{-3}$ *с* з густиною струму до 10^{6} *А/мм*^{2}. Внаслідок його дії в повітряному проміжку відбувається полярне перенесення матеріалу електрода на ніж, який легує його метал і, хімічно взаємодіючи з дисоційованим атомарним азотом повітря, вуглецем і металом ножа, утворює дифузійний зносостійкий зміцнений шар. Паралельно у шарі формуються складні хімічні сполуки, високоміцні нітриди та карбонітриди, а також загартовані структури. Температура каналу іскри може сягати до *40000 °С*, а температура плазми в міжелектродному проміжку – *7000-11000 °С* [4].

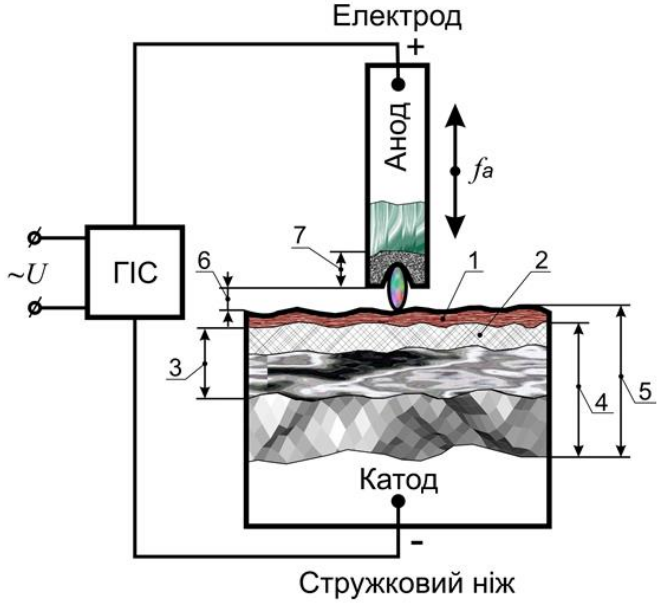

Рис. 1. Схема поверхневого зміцнювання леза стружкового ножа електроерозійним методом:
***ГІС* – генератор імпульсів струму; f_a – частота коливання електрода; *1* – зона відкладення (дифузії) матеріалу електрода (анода); *2* – "білий шар"; *3* – зона термічного впливу; *4* – зона пластичної деформації ножа (катода); *5* – шар зміненої поверхні ножа (катода); *6* – електроіскровий розряд; *7* – міжелектродний проміжок**

Повну величину ерозії m електродів (анод – катод) можна визначити зі співвідношення [4]:

$$m = n \cdot m_o, \qquad 1)$$

де n – число розплавлених один за одним елементарних об'ємів металу за час дії одиничного розряду;

m_o – середня величина ерозії.

Величину загального ерозійного ефекту для обертового еліпсоїда, який є наближеною моделлю ерозійного сліду імпульсного розряду на поверхні електрода, розраховують за формулою [4]:

$$m = \frac{1}{3\sqrt{\pi}} \left(\frac{1}{B} \int^{\tau} I^2 dt \right)^{3/4} \delta \cdot n^{1/4}, \qquad 2)$$

де I – величина струму в імпульсному розряді, *А*;
τ – тривалість імпульса, *с*;
δ – густина матеріалу електрода (анода), *кг/м*^{3};
B – температурний коефіцієнт:

$$B = \frac{(c\delta(1+\alpha T_{пл})\ln(1+\alpha T_{пл})+\alpha\lambda_{пл})\delta}{0{,}24\rho_o\alpha(1+\alpha T_{пл})}, \qquad 3)$$

де c – теплоємність матеріалу електрода, Дж/(кг·^oC);
$T_{пл}$ – температура плавлення, ^oC;
$\lambda_{пл}$ – питома теплота плавлення, *Дж/кг*;
ρ_o – питомий опір для температури *0* ^oC;
α – термічний коефіцієнт опору.

З практики відомо, що під час використання електроерозійного обробляння деталей методом електроіскрового легування можна досягнути мікротвердості білого шару у вуглецевих сталях до *230 НВ*. Стійкість металорізальних інструментів збільшується в *1,5-2* рази, а сили різання зменшуються в *1,3-1,5* рази. Товщина легованого шару під час використання твердосплавного чи графітного електрода коливається в межах *0,003-0,2 мм*. Якщо поверхні деталей машин зміцнювати феррохромом, то в такому разі можна отримати глибину шару до *0,5-1,6 мм* з мікротвердістю *50-60 НВ* [4].

Під час електроерозійного зміцнювання раціонально застосовувати металокерамічні тверді сплави: *ВК6-ОМ, ВК-8, Т15К6, ТТ15К10-ОМ, Т30К4, Т60К4* і *ТН-20 ДКВ* (аналог реліту); сплави: *ВЖЛ-2, ВЖЛ-М, ВЖЛ-13, ВЖЛ-17, В56, ЖСН-Л*; сталі: *65Г, 20Х13, 95Х18, ШХ15* тощо [3-4]. Для цього доцільно також використовувати сормайт, стеліт, вольфрам.

Висновок: Покриття інструменту методом електроерозійного легування характеризується великим коефіцієнтом зчеплення зміцнювального шару з матеріалом його основи й не потребує попередньої її готування до обробляння. Отримане покриття зменшує тертя і зношення під час контакту інструменту з оброблювальними матеріалами, оскільки воно має змащувальні властивості [3-4].

Під час електроіскрового легування відсутній силовий вплив на зміцнювальний матеріал, що нівелює ризик появи в ньому тріщин, а його реалізація не вимагає строгого дотримання температурних режимів обробляння.

Робота електроерозійного устаткування легко піддається автоматизації його роботи, що забезпечує можливість автономного функціонування технологічного процесу.

Список літератури:

1. Кірик М. Д. Підготовлення та експлуатація дереворізальних інструментів до роботи та їх експлуатація: Навч. посібн. / М. Д. Кірик. – Львів: Ахіл, 2002. – 408 с.

2. Кірик М. Д. Технологічні основи підвищення стійкості проти спрацювання дереворізального інструменту з високовуглецевих та низьколегованих інструментальних сталей [Текст]: дис... д-ра техн. наук: 05.05.07 / Кірик Микола Дмитрович, Український держ. лісотехнічний ун-т. – Львів, 1996. – 291 с.+ 222 с. дод.

3. Технологічні методи поверхневого зміцнення металічних конструкційних матеріалів: Навч. посібн. / В. М. Голубець. – Львів: ВТФ «Друк-сервіс», 2000. – 178 с.

4. Кондрачук М. В. Трибологія: Навч. посібн. / М. В. Кондрачук, В. Ф. Хабутель, М. І. Пашечко, Є. В. Корбут. – К.: Вид-во Національного Авіаційного університету «НАУ-друк», 2009. – 232 с.

МОТИВАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ СТИМУЛ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЧИННИКИ ВПЛИВУ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

Качмар О.В.
док.філософ.наук, проф.
Дадяк І.В.
студентка 4 курсу
спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Івано-Франківськ
iraddr229@gmail.com

Мотивація є важливим чинником активної участі людини у соціокультурній діяльності, оскільки саме вона спонукає до творчої самореалізації, волонтерства та культурного розвитку. У сучасному суспільстві соціокультурні ініціативи відіграють ключову роль у формуванні громадянської свідомості та збереженні культурної спадщини. Проте рівень залученості людей до таких процесів значною мірою залежить від внутрішніх і зовнішніх мотивів. Важливо дослідити, які фактори впливають на мотивацію та які методи сприяють її зміцненню. Аналіз цих аспектів дозволить ефективніше залучати громадськість до соціокультурних проєктів та ініціатив.

Важливою функцією менеджменту соціокультурної діяльності, є мотивування працівників галузі. Основні форми мотивації персоналу вказано на рис. 1. Матеріальною мотивацією персоналу соціокультурної сф є грошове забезпечення. Вона вважається найефективнішою із усіх інших. Проте саме по собі матеріальне забезпечення не може повністю задовольнити всіх вимог працівників, які, як особистості, мають різнорідні потреби відносно психологічного профілю та професійних амбіцій.

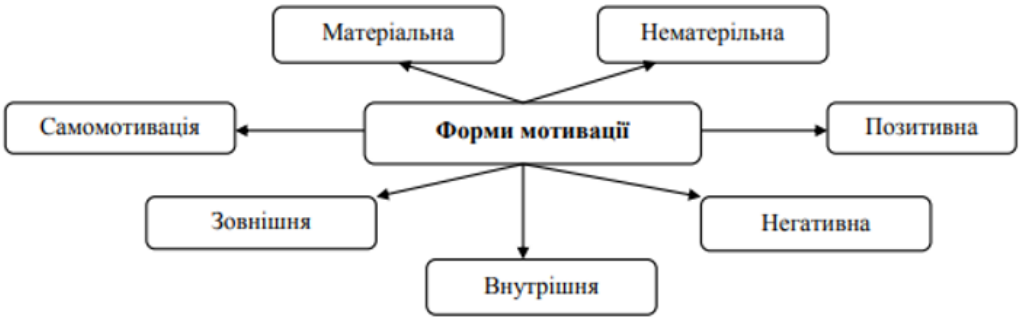

Рис. 1. Основні форми мотивації персоналу

Для цього існує система нематеріального заохочення. Мотивація може бути різна (кар'єра, професійний ріст, умови та графік праці, корпоративні свята, відзначення керівництвом, чіткий розподіл обов'язків та формулювання задач, створення здорової конкуренції в колективі та встановлення гармонійних взаємовідносин. Позитивна і негативна сторона мотивування полягають у системі нагород та стягнень відносно результативності і злагодженості праці персоналу.

Жодна зі сторін не може бути застосована без наявності іншої, а пріоритети їх застосування залежать від конкретики умов діяльності та особистості працівників, тобто завжди в контексті, а не наперед по заданій схемі. Особливого значення це має саме у сфері соціокультурної діяльності, де творчість та ініціативна праця стоять на першому місці.

Внутрішня та зовнішня мотивація пов'язані з її суб'єктом – особою на яку вони переносяться. Зовнішня складає усю сукупність обставин і факторів, доповнену оцінкою (зовнішньою (керівництвом, колективом)) діяльності людини на своєму робочому місці.

Внутрішня мотивація враховує сам зміст діяльності та особисту оцінку результатів праці. Рівнозначність зовнішньої та внутрішньої мотивації питання дискусійне. Для соціокультурної діяльності більше підходять моделі, в яких внутрішня мотивація посідає перше місце у мотиваційній формулі людини (наприклад, мотиваційна модель Дж. Хакмана та Н. Олдхем). Людину важко примусити якісно творити, для цього потрібна внутрішня платформа, бажання. Проте зовнішні обставини також важливі для створення внутрішнього комфорту діяльності. І, навпаки, внутрішня мотивація здатна уневажнювати несприятливі обставини у роботі.

Мотивація та самомотивація у соціокультурній діяльності збагачує зміст роботи людини, а створення умов для раціонального мотивування дає можливість для розкриття творчого потенціалу працівників, але одночасно і контролю та підтримки цілеспрямованості. Особистісний підхід у даному плані дуже важливий, так як соціокультурна сфера передбачає створення продукту культурного характеру, визначеного індивідуальністю та неповторністю, навіть унікальністю.

Для прикладу, виступ співака не можна порівняти з виготовленням однотипної деталі на заводі. Артист кожного разу взаємодіє з людьми, аудиторією, власним колективом, тому практично неможливо звести мотивування до суто матеріального у сфері, в якій перетинаються і матеріальні і духовні потреби споживача та виробника культурного продукту.

Специфіку мотиваційного підґрунтя підкреслює теорія Ф. Герцберга. Тут виділяються такі особливі мотиваційні фактори як: безпосередній інтерес до процесу створення продукту, більше на конкретно матеріальне значення діяльності в сфері культури, персоналізація відповідальності митця за власні вчинки, особистісна важливість досягнень, тощо.

Спрямування на розвиток внутрішньої мотивації тут паралельне розвитку внутрішньої свободи та творчої ініціативи, що сприяє, в цілому, досягненню основного завдання менеджменту СКД – найбільш повної творчої особистої реалізації здібностей і талантів кожної окремо взятої людини. Творчість також має певну самодостатність щодо мотиваційного впливу. Вона сама по собі збільшує внутрішню мотивацію, нівелюючи недоліки мотивації зовнішньої. Творчий складник діяльності, особливо притаманний культурній, на сьогодні загалом вважається бажаною основою діяльності будь-якої. Талант і особистість – основа продуктивної творчості. Але вони не можуть бути безконтрольні. У організаціях створюється система продуктивного стимулювання (спрямування) роботи та контролю за її якістю. Стимулювання передбачає систему заходів заохочення, що створюється на всіх рівнях організації СКД. Формування того чи іншої набору стимулів проводиться відповідно рівня та основних факторів роботи людини на її місці, тож загальні формули заохочення втілюються згідно конкретики діяльності кожного працівника. Це дає комплексність і ефективність заохоченням, робить їх обґрунтованими. Однією із важливих гілок мотиваційної системи, що має у СКД велике значення, є задоволення результатами власної роботи. Тут набагато нижчий рівень опосередкованості праці та її результату, бо діяльність пов’язана з духовним життям людей та його вираженням. Щирі оплески часто важливіші митцю за великі гонорари, а творчий продукт – за дешеву підробку мистецтва.

Доповнює функціональну систему управління СКД функція координації. Вона передбачає уніфікований підхід до створення зв’язків між усіма ланками організаціями системи. Основною метою тут виступає досягнення ефективної взаємодії для реалізації організаційних цілей. По суті це – комунікативна ефективність при злагодженості дій.

У підсумку можна визначити, що діяльність у сфері культури набагато більшості базується на технологіях персонального підходу як до окремих людей так і колективів, бо частіше за все соціокультурна діяльність – діяльність колективна. Врахування того чи іншого характеру діяльності і особливостей колективу та умов його функціонування в даній галузі мають особливу значущість.

Список літератури:

1. Кондратюк Н.В. Менеджмент : практикум. Харків, 2016. 220 с.

2. Культурно-мистецька освіта як складова художнього простору XXI століття : зб. матеріалів Міжн. наук.-творч. конф., Одеса, Київ, Варшава, 30 квітня 2014 р. Київ: НАКККіМ, 2014. 256 с.

3. Напрями розвитку сучасного менеджменту: проблеми та рішення : монографія за заг. ред. Л.М. Варави. Кривий Ріг : Чернявський Д. О. [вид.], 2015. 417 с.

4. Хміль Ф.І. Управління персоналом: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2006. 488 с.

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Кірик Алла Юріївна
доктор філософії з права
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Миротворча діяльність – це військово-політична й економічна діяльність суб'єктів міжнародних відносин, що проводиться відповідно до мандата міжнародних чи регіональних організацій і спрямована на запобігання, вирішення або постконфліктне врегулювання між- чи внутрішньодержавних конфліктів для підтримання міжнародної безпеки, стабільності й усунення загрози миру [1].

Підтримання миру зазвичай асоціюється з Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН), оскільки вона активно використовує миротворчу діяльність для вирішення конфліктів.

Миротворчі операції ООН можна розділити на дві групи. До перших належать миротворчі операції, метою яких є обмеження, вирішення та ліквідація наслідків конфлікту. Війська ООН, які беруть участь у цих операціях, повинні бути неупередженими і можуть мати лише легке озброєння, необхідне для їхнього власного захисту. Другий тип операцій - операції з примусу до миру. Це бойові дії військ ООН, в яких беруть участь війська держав-членів. Примусові заходи для досягнення миру допустимі з метою відсічі збройній агресії та забезпечення виконання ключових резолюцій Ради Безпеки ООН. Однак їх навряд чи можна ототожнювати з розв'язанням конфлікту чи підтримкою досягнення консенсусу між сторонами. Основним завданням таких операцій є припинення кровопролиття, спричиненого агресією, та створення умов для мирних переговорів [2, с. 238-239].

Першу миротворчу місію ООН було засновано в травні 1948 року, коли Рада Безпеки санкціонувала направлення невеликої кількості військових спостерігачів ООН на Близький Схід для формування органу ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я для моніторингу виконання Угоди про перемир'я між Ізраїлем та арабськими сусідами. З тих пір було проведено чимало операцій з підтримки миру.

Відповідно до ст. 42 Статуту ООН, Рада Безпеки заохочує мирне врегулювання конфліктів регіональними організаціями. Однак ст. 52 Статуту ООН забороняє будь-які примусові заходи без дозволу Ради Безпеки. Іншими словами, перед розгортанням миротворчих операцій регіональні організації мають погодити усе з Радою Безпеки ООН, де постійні члени мають право вето [3].

Найважливішими регіональними організаціями у сфері політики запобігання та врегулювання конфліктів є Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Європейський Союз, Організація Північноатлантичного договору, Африканський Союз, Організація американських держав та Асоціація держав Південно-Східної Азії.

Регіональні організації відіграють вирішальну роль у врегулюванні конфліктів на своїх територіях. Через обізнаність у внутрішніх справах, регіональні організації швидше та ефективніше вирішують конфлікти.

Загалом є декілька цілей миротворчої діяльності. Однією з головних є запобігання насильству. Присутність миротворців є ефективною для запобігання насильству шляхом надання міжнародних свідків того, що відбувається. Миротворці можуть військово або поліцейськи реагувати на насильство, якщо воно відбудеться, шляхом порушення влади в громаді, за допомогою якої певна група або уряд можуть безкарно завдавати шкоди цивільному населенню. Іншою важливою ціллю, яка випливає з попередньої є захист людей.

Також варто відмітити, що сучасні миротворчі операції покликані не тільки підтримувати мир і безпеку, але й сприяти політичному процесу, захищати цивільне

населення, допомагати в демобілізації, роззброєнні та реінтеграції колишніх комбатантів, захищати та просувати права людини та сприяти відновленню верховенства права, підтримувати організацію виборів.

Слід відмітити, що цивільні та військові місії та операції є одним із основних інструментів Європейського Союзу для вирішення проблем глобального миру та безпеки та сприяння їм. Європейський Союз може розгортати необхідні цивільні та військові місії та діяти на всіх фазах конфлікту, розгортаючи широкий спектр політичних, дипломатичних, економічних, фінансових, військових та інших засобів. Звичайно Європейський Союз не може розпочати військові операції без мандату ООН. Вимога такого мандату закріплена в конституціях низки держав-членів або була зроблена умовою згоди та участі низки держав-членів.

Наприклад, у 2022 році стартувала Європейська місія військової допомоги Україні під назвою EUMAM. Мета місії – задовольнити невідкладні та довгострокові потреби в навчанні, тим самим посиливши зусилля України щодо захисту своєї території та її здатність проводити ефективні військові операції для стримування Росії. Головним завданням є навчання українських військових на території держав-членів Європейського Союзу [4].

Європейський Союз може використовувати цивільні та військові інструменти за межами свого регіону для підтримки миру, запобігання конфліктам і зміцнення міжнародної безпеки. Варто згадати військову тренувальну місію Європейського Союзу в Центральноафриканській Республіці, яка розпочалась у 2016 році та діє досі. Головною метою місії є підтримка розбудови модернізованих, ефективних, надійних, етнічно збалансованих і демократично підзвітних Центральноафриканських збройних сил. Місія зробила внесок у реструктуризацію оборонного сектору в трьох областях: стратегічні консультації, оперативне навчання та освіта. За період діяльності місії було підготовлено та навчено майже 9500 співробітників Центральноафриканських збройних сил. Крім того, за період діяльності місії надавались консультації владі Центральноафриканської Республіки щодо значної кількості нормативних та доктринальних документів для управління Центральноафриканськими збройними силами [4].

У свою чергу, Африканський Союз також ініціює миротворчі місії у відповідь на різноманітні конфлікти та кризи в регіоні.

Наприклад, у 2007 році за дозволу Ради Безпеки ООН була розгорнута місія в Сомалі під назвою AMISOM. З моменту розгортання місія зробила значний внесок у відновлення миру, безпеки та ефективного управління в Сомалі. Місія відновила стабільність і відновила політичний простір, що призвело до створення нових федеральних інститутів і ухвалення нової конституції в 2012 році. Крім того, місія підтримала країну, дозволивши провести президентські вибори. Нарешті, AMISOM допомогла боротися з бойовиками Аль-Шабаб у країні та підготувала країну до поступової передачі відповідальності за безпеку Сомалійським силам безпеки. Особливо після 2012 року AMICOM приписують важливу роль у підготовці сомалійської поліці. Забезпечуючи транспорт для учасників та безпеку на численних конференціях, AMISOM допомогла полегшити процес створення нових тимчасових регіональних адміністрацій південно-центрального Сомалі. Також місія AMICOM забезпечила безпеку, яка дозволила більшості міжнародних дипломатичних і гуманітарних організацій працювати в Могадішо і в південно-центральній частині Сомалі. Так само AMICOM забезпечила безпеку сотень візитів різних високопоставлених осіб, що дозволило привернути більшу увагу до Сомалі на кількох міжнародних форумах. У гуманітарному плані AMISOM забезпечила місцевому населенню значний доступ до медичних закладів та гуманітарної допомоги, включаючи воду та пайки, а також сприяла діяльності інших гуманітарних організацій [5] .

Таким чином, регіональні організації мають ряд переваг у проведенні миротворчих операцій.

По-перше, члени регіональних організацій найбільше зацікавлені у вирішенні конфлікту, оскільки саме вони найбільше страждають від наслідків нестабільності. Країнам

регіону доведеться надавати фінансову допомогу біженцям також вони будуть змушені збільшити витрати на оборону. Тому члени регіональної організації зацікавлені в підтримці регіональної стабільності.

По-друге, завдяки своїй близькості регіональні організації можуть своєчасно реагувати на нестабільність у регіоні.

Отже, миротворча діяльність є важливим інструментом для зменшення кількості насильства та конфліктів.

Список літератури:

1. Каменецький М. С. Миротворча діяльність. Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Шевченка, Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України. Київ, 2018. Т. 20. С. 505. URL: https://esu.com.ua/article-64628

2. Меліщук О. Е. Миротворча діяльність як засіб забезпечення миру у світі. Міжнародні читання (м. Одеса, 22-23 жовтня 2010 року). Одеса : Фенікс, 2010. С. 237– 240. https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3649d726-a62b-4b3d-84e4-3df8599cc227/content

3. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf

4. Missions and Operations. Working for a stable world and a safer Europe. European Union websites. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en?s=410260

5. Williams, Paul D., Michele D'Alessandro, Linda Darkwa, Cedric de Coning, Amina Helal, James Machakaire, and Natasja Rupesinghe. "Assessing the Effectiveness of the African Union Mission in Somalia (AMISOM)." In Effectiveness of Peace Operations Network Report 1/2018. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 2018. URL: https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/handle/11250/2597243

ДОПИТ ПОТЕРПІЛИХ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ТА ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ

Книженко С.О.
к.ю.н., доцент
доцент кафедри криміналістики та судової експертології
Харківського національного університету внутрішніх справ
ID ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1944-4256

Згідно даних офісу Генерального прокурора за три роки війни в Україні відкрито більше 120 тисяч кримінальних проваджень щодо порушення законів і звичаїв війни (ст. 438 КК України) [1]. Серед вказаної категорії кримінальних правопорушень значну частину складають злочини, що пов'язані з жорстоким поводженням із цивільним населенням.

Розслідування вказаних злочинів вимагає від слідчих не тільки професійних знань у галузі правоохоронної діяльності але й чутливого підходу до потерпілих. Фахівці вказують на те, що полон відбирає здоров'я, травмує психіку. Особистість людини після звільнення з полону є дезадаптованою за всіма рівнями піраміди Абрахама Маслоу [2, с. 130].

Потерпілі від таких злочинів, як правило, мають посттравматичні стресові розлади (ПТСР) або інші психологічні стани. Такі стани впливають на ситуацію слідчих (розшукових) дій, в тому числі й допиту потерпілих. Так, спеціалісти вказують, що пригадування про перенесені тортури викликають у потерпілих повторну психічну реакцію, що за силою відчуттів наближається до первинної. Спогади про перенесені жахіття здатні наближати свідомість потерпілого до переживання фізичного болю. Окрім того, реакції потерпілого можуть містити акти агресії щодо себе чи оточуючих й виражатися в різних формах – від замкненості до фізичної віддаленості [2, с. 131].

Вказані стани безумовно впливають на поведінку потерпілих осіб, в тому числі й під час їх допиту в рамках кримінального провадження. Водночас допит потерпілого є однією із важливих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні досліджуваних злочинів. Тому слідчому варто використовувати допомогу психолога при проведенні допиту потерпілих.

До основних напрямків допомоги психолога під час допиту потерпілих при розслідуванні жорстокого поводження з військовополоненими та цивільним населенням ми відносимо:

1. Оцінка психологічного стану потерпілого перед початком допиту. Психолог допомагає виявити та врахувати наслідки травми, які можуть вплинути на свідчення потерпілого. Можливе навіть попереднє тестування щодо скринінгу ПТСР, депресії, тривоги [3, с. 135-145].

2. Створення безпечного середовища для мінімізації повторної травматизації. Так, у науковій літературі вказується на те, що звільнення з полону як раптове зняття душевного гніту небезпечне щодо психологічного стану потерпілої особи [4, с. 55].

Психолог під час проведення допиту сприяє налагодженню контакту між слідчим і потерпілим, встановленню довірливих відносин. Атмосфера довіри допомагає потерпілому відкритися і поділитися важливою інформацією. Окрім того, психолог може надати емоційну підтримку потерпілому, щоб зменшити його стрес і тривогу під час допиту. У сукупності, це дозволяє отримати більш точні та детальні показання й запобігти негативним наслідкам допиту.

3. Вибір прийомів допиту. З метою уникнення надмірного тиску на психіку психолог, з врахуванням психологічних аспектів, надає рекомендації щодо найбільш ефективних методів допиту потерпілого.

4. Аналіз невербальних сигналів потерпілого під час його допиту. Мова йде про міміку, жести та тон голосу. За ними психолог може зрозуміти певні емоційні стани або рівень стресу під час надання свідчень.

5. Аналіз показань потерпілого. Психолог може допомогти слідчому визначити ступінь впливу емоційного стану потерпілого на його показання. Наприклад, стрес, страх або травма можуть спотворити пам'ять або сприйняття подій. Так, при травмі забуваються певні деталі події через психологічний захист. Також психолог допоможе інтерпретувати свідчення з урахуванням таких психологічних аспектів як мотивація, страх або бажання уникнути конфлікту.

6. Надання подальшої психологічної підтримки після допиту.

Варто вказати, що при роботі зі звільненими з полону слідчому варто використовувати допомогу військових психологів, які є одними з перших, хто спілкується зі звільненими з полону.

Окрім того, під час дії військового стану діти є особливо вразливою групою, і це впливає на їхній фізичний та психологічний стан. Вони потребують особливого захисту та допомоги. За можливості допит неповнолітнього потерпілого має здійснюватися за методикою «Зелена кімната» або в іншому зручному для дитини місці [5, с. 41-60, 6].

Крім того, зараз в Україні працюють Центри Барнахус. Слідчі мають можливість залучати психологів з реєстрів психологів через регіональні/міжрегіональні центри для надання безоплатної правничої допомоги на підставі письмового запиту про залучення психолога. Участь психолога, спеціально підготовленого до роботи з дітьми певного віку та категорії в рамках кримінального провадження, дозволяє уникнути повторного травмування дитини під час проведення процесуальних дій, захистити її права, забезпечити найкращі інтереси.

Отже, оцінка психологічного стану допитуваного, мінімізація повторної травматизації та використання допомоги психолога є запорукою чутливого підходу під час допиту потерпілих при розслідуванні жорстокого поводження із військовополоненими та цивільним.

Список літератури:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс Генерального прокурора. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2 (дата звернення: 08.02.2025).

2. Хміляр О.Ф. Апальков В.В. Психологія життя військовослужбовця після полону. Габітус. Випуск 38. 2022. С 128-135.

3. Агаєв Н.А., Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В., Ткаченко В.В. Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців: методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2016. 234 с.

4. Хміляр О. Апальков В. Психологія життя військовослужбовця після полону. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. 2(50). 2022. С. 54-59.

5. Методичні рекомендації щодо опитування дітей у межах розслідування: метод. посіб. / Автори-упоряд.: Г. Попов, І. Урумова, Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. К., 2021. 112 с.

6. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. 48 с.

ПЕРСПЕКТИВА ВЗАЄМОДІЇ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ – ДАКТИЛОСКОПИСТІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ МВС УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНОЮ МІГРАЦІЙНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ

Ковальова Анастасія
старший судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень
відділу судової експертизи №1 (м. Кривий Ріг)
лабораторії судової експертизи (м. Кривий Ріг)
Дніпропетровського науково - дослідного
експертно – криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України

Сучасні біометричні технології відіграють ключову роль у системах ідентифікації особи, зокрема в оформленні паспортів та інших документів. Одним із важливих аспектів цієї системи є дактилоскопія – метод ідентифікації за відбитками пальців. Експертна служба (зокрема дактилоскопія) та Державна міграційна служба мають тісно взаємодіяти для забезпечення безпеки, надійності й швидкості процесу видачі документів. В сучасних умовах, зокрема зростанні кількості випадків підробки документів та кримінальної діяльності, взаємодія цих двох служб є ключовою для точності ідентифікації осіб. Вона полягає в комплексній співпраці для збору, збереження, перевірки та верифікації біометричних даних, зокрема відбитків пальців, що використовуються для ідентифікації особи в рамках оформлення паспортів та інших офіційних документів.

Експертна служба (зокрема дактилоскопія) виконує низку важливих функцій у сфері ідентифікації особи:

1. Збір та обробка відбитків пальців – здійснюється для внесення біометричних даних.
2. Перевірка на унікальність – зіставлення отриманих відбитків із базами даних для уникнення дублювання документів або виявлення осіб, що використовують фальшиві ідентифікаційні дані.
3. Аналіз та експертиза – при виникненні сумнівів у достовірності документів чи особи заявника, служба проводить експертний аналіз дактилоскопічних даних.
4. Співпраця з правоохоронними органами – експерти допомагають у кримінальних розслідуваннях, надаючи дані про можливих злочинців.

До функцій міграційної служби, входить надання адміністративних послуг, зокрема:

1. Прийом заявок на оформлення біометричних паспортів та ID – карток.
2. Внесення біометричних даних (відбитків пальців, фотографій, цифрового підпису) до державного реєстру.
3. Перевірка достовірності поданих документів.
4. Видача паспортів громадянам.

Алгоритм взаємодії.

- Збір біометричних даних: громадянин подає заявку на оформлення паспорта, і його відбитки пальців фіксуються у відповідній системі.
- Передача даних: отримані дактилоскопічні відомості передаються в базу даних для перевірки.
- Аналіз інформації: експертна служба зіставляє відбитки з наявними записами, перевіряючи їх унікальність.
- Прийняття рішення: якщо немає збігів або сумнівних випадків, міграційна служба продовжує оформлення документів. У разі виявлення проблемних ситуацій запускається процедура додаткової перевірки.
- Видача паспорта: після успішної перевірки громадянин отримує документ.

Проблеми та перспективи.

Проблеми:
- недостатня швидкість обробки запитів через великі обсяги даних.
- можливі технічні збої в роботі автоматизованих систем
- питання захисту персональних даних від несанкціонованого доступу.

Перспективи розвитку:
- посилення заходів інформаційної безпеки.
- оптимізація міжвідомчої взаємодії для прискорення обробки заявок.

ВИСНОВКИ

Співпраця експертної служби (судових експертів - датилоскопистів) Науково – дослідного експертно – криміналістичного центру МВС України та Державної Міграційної служби України є необхідною умовою ефективного функціонування системи біометричної ідентифікації. Взаємодія цих структур сприяє покращенню безпеки, боротьбі з шахрайством та забезпеченню громадян якісними документами. Подальший розвиток технологій та оптимізація процедур допоможуть зробити цей процес ще більш ефективним.

Список літератури:

1. Бушуєв С. Д., Кочетов С. А. Дактилоскопія та її застосування в криміналістиці – Київ: Наукова думка, 2019.

2. Тимошенко В. І., Гнатюк С. О. Автоматизовані системи дактилоскопічної ідентифікації: сучасний стан та перспективи розвитку. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2021.

3. Головко Л. В. Біометричні технології в системах безпеки та їх правове регулювання в Україні. – Одеса: Юридична література , 2022.

4. Наказ №785 від 11.09.2001 Офіційний портал Верховної Ради України https://zakon.rada.gov.ua

5. Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України» 5492-VI, від 15.11.2024.

6. Офіційний сайт Державної міграційної служби України - https://dmsu.gov.ua.

7. Офіційний сайт МВС України (розділ дактилоскопічної експертизи) - https://mvs.gov.ua.

АСПЕКТИ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКА ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Козакова Л.О.
к. філол.н., доцент кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет
Бочарова Вікторія
студентка 1-го курсу
Херсонського національного технічного університету

Галузь управління та адміністрування має потреби у висококваліфікованих фахівцях з розвинутими комунікативними зв'язками. Комунікація відіграє найважливішу функцію інформаційного обміну між об'єктом та суб'єктом мовного простору.

Управління та адміністрування – це сфера, яка пов'язана з вирішенням стратегічних завдань підприємств, установ та організацій з урахуванням комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, тенденцій розвитку в конкретному середовищі, а також у певній галузі суспільного виробництва. Комунікація в управлінні загалом являє собою процес взаємодії за допомогою повідомлень, вказівок, рекомендацій та інструкцій. Працівник цієї сфери передусім має володіти обширним словниковим запасом державної мови, лідерськими якостями та розробкою стратегічних перспектив поставленої мети.

Головними аспектами мовленнєвої поведінки професіонала-управлінця є:

– Грамотне ведення ділового мовлення. Особа зобов'язана достовірно володіти інформаційним джерелом і термінологією сфери діяльності, структуровано обробляти матеріал та формулювати логічні висновки. Як правило, не використовуються метафори, гіперболи, елементи просторіччя, жаргонні слова, росіянізми, а також дискурс має низку суворих вимог до лексики, фразеології, пунктуації та орфоепії.

– Інтелектуальність та грамотність. Кожний член колективу – команда, а тому кожний з них матиме своє завдання та обов'язки, які виконуватимуться відповідно до загальноприйнятих законів та норм. Фахівець має бути готовий навчатися упродовж життя й удосконалювати з високим рівнем здобуті під час навчання компетентності, а також бути готовим до можливих змін у правописі та впровадженні інноваційних технологій.

– Психологічна урівноваженість. Аристотель стверджував, що не тільки когнітивні оцінки впливають на емоції, а й емоційні стани впливають на когніції та судження. Філософ вважав, що адаптивним є не наявність або відсутність емоції, а помірність в емоціях, що досягається за рахунок розуму. Не гуманним можуть стати лайки, критика або підвищення голосу. Такі реакції – зрозумілі. Як сказав відомий психолог Вільям Суонн, якщо ми отримуємо зворотний зв'язок, який суперечить власному уявленню про себе, ми «відчуваємо сильну дезорієнтацію і психологічний розлад, коли усвідомлюємо, що під загрозою опиняється саме наше існування». Емоційна сталість вербального та невербального висловлювання свідчить про досвідченість компетента.

– Ораторські вміння. Володіння усним монологом (презентації, доповіді, виступи) і діалогом (бесіда, дискусія, переговори, запитання).Уміння навчати колектив формальними та неформальними методами (графіки, інфографіки, таблиці тощо).

– Знання чинного ведення документації. Правила оформлення документів є стандартизованим нормативом чинного законодавства України. У разі недотримування діловодства папери стають недійсні. Єдині вимоги до оформлення документів діловодство регламентує чітко та з особливою прискіпливістю. На це є низка юридичних причин, одна з яких – систематизація й обробка величезних масивів даних, які вже є та щоденно продовжують надходити до Національного архівного фонду (скорочено – НАФ) .

У діловому мовленні часто зустрічаються певні помилки, що можуть знижувати ефективність комунікації та впливати на імідж компанії чи організації. З моменту проголошення незалежності України в 1991 році правопис української мови зазнав кількох змін, які були спрямовані на вдосконалення мовних норм, забезпечення єдності в написанні та збереження мовної самобутності, розглянемо деякі зміни.

1. Утворення дієслівних форм:

– У діловій мові найпоширенішою є форма теперішнього часу в першій чи третій особі множини, що має значення позачасовості. Недоконаний вид передається складеними формами – «розщепленими присудками» (не *здійснюватимуться*, а ***будуть здійснюватися***), а доконаний утворюється за рахунок префіксації (*дообстежити, законспектувати)*. Це дозволяє ліквідувати в професійному спілкуванні суб'єктивність і створити атмосферу абсолютної об’єктивності.

До прикладу, (*Я буду розробляти проєкт,* замість ***Проєкт буде розроблятися***; *Завтра буде здійснено розгляд питання,* замість ***Завтра буде здійснюватися розгляд питання).***

– До специфіки ділового стилю належить також уживання інфінітива й безособових форм у значенні наказового способу дієслова: ***висловити догану; забороняється, припиняється*** тощо.

До прикладу, *(Забороняється користуватися мобільними телефонами під час засідання,* замість ***Заборонити користуватися мобільними телефонами під час засідання****; Ми повинні гарантувати безпеку працівників,* замість ***Гарантувати безпеку працівників***).

– Слід пам’ятати, що в сучасній українській мові варто уникати активних дієприкметників теперішнього часу, а замінювати їх відповідними іменниками, прикметниками, пасивними дієприкметниками, підрядними реченнями. До прикладу, (*Запрошуємо всіх бажаючих на вечір початкуючих поетів*, замість ***Запрошуємо всіх охочих на вечір поетів-початківців***; *рухомий автомобіль,* замість ***автомобіль, що рухається;*** *починаючий дослідник,* замість ***дослідник-початківець).***

Активні дієприкметники минулого часу утворюються за допомогою суфікса *-л-* (*почорнілий, здрібнілий, побілілий).*

2. Закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини.

Закінчення *-а, -я* та *-у, -ю* має розрізнювальну функцію в деяких іменників*: Алжира, Рима, Туніса (місто) і Алжиру, Риму, Тунісу (країна), Нью-Йорка (місто) – Нью-Йорку (штат).*

3. Фемінітиви.

За допомогою суфіксів *-к-*, *-иц-*(*я*), *-ин-*(*я*), *-ес-*, *-ш* (*а*) від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі.

Найуживанішим є суфікс *-к-*, бо він поєднуваний з різними типами основ: *авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка, учителька* та ін.

Суфікс *-иц-*(*я*) приєднуємо до основ на *-ник*: *верстальниця, набірниця, порадниця;* та *-ень*: *учениця*.

Суфікс *-ин-*(*я*) сполучаємо з основами на *-ець*: *кравчиня, плавчиня, продавчиня*; на приголосний: *майстриня, філологиня,бойкиня, лемкиня*.

Суфікс *-ес-* рідковживаний в українській мові: *дияконеса, патронеса, поетеса, баронеса, принцеса*.

4. Назви соціальних мереж.

Назви сайтів, мереж, пошукових систем тощо без родового слова пишемо з малої букви (*гугл, вікіпедія*); назви з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках (*пошукова система* «*Гугл*», *енциклопедія* «*Вікіпедія*», *мережа* «*Фейсбук*», *системи обміну повідомленнями* «*Вайбер*», «*Телеграм*», «*Вацап*»); найменування сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок (*РНБО ввела санкції проти Яндексу*).

Слід звернути увагу на родовий відмінок назв віртуальних (соціальних та ін.) мереж: *інстаграму*, *телеграму*, *фейсбуку*, *ютубу*.

6. Числівники

Називаючи дату, слова «число» й «місяць» не використовуємо: *вісімнадцяте березня*, *перше січня*; *сьоме лютого*.У датах назви місяців уживаємо тільки Р.в.: *перше жовтня, з першим жовтня, з першим березня* і т. д.

Щоб запитати про час, ставимо запитання *котра година*? *о котрій годині* (*розпочнеться онлайн-урок*)? Відповідаємо: Об 11.00,о 14.25 т.п. НЕПРАВИЛЬНО: *скільки годин*? *у скільки годин*?

На позначення часу не використовуємо прийменники *без* і *після*: не *без п'яти сім*, а *за п'ять сьома* або *п'ять хвилин до сьомої;* не *чверть після десяти*, а *чверть по десятій* або *чверть на одинадцяту*; можна: *десята година, п'ятнадцять хвилин.*

Ораторські вміння є також важливою складовою комунікації, що дозволяє впевнено висловлювати свої думки, захоплювати увагу слухачів і досягати бажаних результатів. Ці навички необхідні не лише для публічних виступів, але й для ведення переговорів, спілкування в колективі або навіть у щоденних розмовах. Покращення ораторських здібностей – це процес, що вимагає тренувань, самопізнання та дисципліни. Одним з основних факторів, що визначає ефективність ораторської діяльності, є впевненість у собі. Дослідження показують, що оратор, який володіє високим рівнем самовпевненості, здатний досягти кращих результатів у процесі комунікації. Важливими методами розвитку впевненості є регулярна практика публічних виступів, а також самоспостереження через записи виступів. Ці методи дозволяють ідентифікувати слабкі місця та коригувати стиль мовлення.

Наступним елементом є контроль над голосом. Ораторський успіх значною мірою залежить від чіткої артикуляції та здатності варіювати інтонацією, темп і гучність мовлення залежить від контексту та емоційного змісту. Техніки, спрямовані на розвиток голосових можливостей, зокрема артикуляційні вправи та тренування з використанням інтонаційних змін, є важливими інструментами покращення ораторських умінь.

Для того, щоб досягати високих результатів у будь-якій сфері діяльності, важливо постійно вдосконалювати свої навички. Життя не стоїть на місці, і технології, методи організації роботи, а також вимоги до ефективності змінюються. Саме тому важливо регулярно навчатися, освоювати нові інструменти та технології, слідкувати за новими тенденціями у своїй галузі.

Список літератури:

1. Носенко Е.Л., Четверик-Бурчак А.Г. Курс лекцій з вибіркової дисципліни «Теорія емоційного інтелекту», Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара.

2. Козлова Л.В., Капустіна Н.В. Особливості формування мовної компетентності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: теоретичні аспекти, Інститут державного управління, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв.

3. https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/250074.html

4. https://www.miyklas.com.ua/p/ukrainska-mova/11-klas/morfologichna-norma-379685/chislivnik-skladni-vipadki-uzgodzhennia-i-vidminiuvannia-chislivnika-379884/re-f2eda738-76a3-461f-8dbe-5e8569cb0358

МУЛЬТИМОДАЛЬНІСТЬ ІНКОРПОРУВАННЯ STEM-ОСВІТИ У ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ТА ПРОФЕСІНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Колісниченко А.В.
кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій
Харицька С.В.
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій

STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням міждисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності [3].

Згідно з листом Інституту модернізації змісту освіти [1] провідний принцип STEM-освіти – інтеграції. Він дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та сформувати: навички розв'язання складних (комплексних) практичних проблем, критичного мислення, креативних якостей та когнітивної гнучкості, організаційних та комунікаційних здібностей, вміння оцінювати проблеми та приймати рішення, готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією, фінансової грамотності, цілісного наукового світогляду, ціннісних орієнтирів, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей, математичної та природничої грамотності; всебічний розвиток особистості шляхом виявлення її нахилів і здібностей; навички оволодіння засобами пізнавальної, дослідної та практичної діяльності; виховання особистості, яка прагне до здобуття освіти впродовж життя, формування умінь практичного і творчого застосування здобутих знань.

У контексті інкорпорування механізмів STEM-освіти у навчання розвиток вищезазначеної моделі у закладах освіти акумулюється на профільному та професійному рівнях:

- профільний – поглиблене оволодіння системою знань і умінь STEM-освіти методами наукових досліджень, реалізація інноваційних проєктів.

- вищий /професійний – становлення фахівців різних науково-технічних, інженерних професій на базі закладів вищої освіти, а також підвищення професійної майстерності педагогічних працівників із впровадження нових методик викладання, відповідних курсів та реалізації інноваційних проектів. (Відповідно до класифікації Інституту модернізації змісту освіти).

Оскільки розвиток STEM-освіти забезпечується шляхом співпраці представників закладів освіти та академічних наукових установ, науково-дослідних лабораторій, наукових музеїв, природничих центрів, підприємств, громадських та інших організацій, у тому числі із залученням їх до створення освітнього середовища закладів освіти [3], ЗВО тяжіють до створення STEM-центрів /лабораторій. Продуктивна модель вищезазначеного центру – це хаб на основі фахових гуртків, які ведуть викладачі різних кафедр. Активне залучення студентів і фахівців широкого спектру спеціальностей /спеціалізацій надає можливість міждисциплінарної комунікації, продукує мультимодальність застосування концепту STEM-освіти, що реалізовується у наукових проєктах.

Список літератури:

1. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017/2018 навчальний рік. Лист ІМЗО № 21.1/10-1470 від 13.07.17 року. Отримано з https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/56880/

2. Харицька С. В., Колісниченко А. В. Проблема адаптації форм виховних заходів до сучасних вимог дистанційного навчання / С. В. Харицька, А. В. Колісниченко // Перспективи та інновації науки. Серія: Педагогіка. Психологія. Медицина. – Випуск №8 (13), 2022. – С. 306-315.

3. STEM-освіта. Інститут модернізації змісту освіти. Отримано з https://imzo.gov.ua/stem-osvita/

ПОКАЗНИКИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ГЕМОДИНАМІКИ У ФЛЕГМАТИКІВ

Коломойцев Максим
аспірант 2 року навчання
спеціальності 091 Біологія
кафедри біології
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя
kol.max231199@gmail.com
ORCID: 0009-0005-8374-1158
0990814937

Дослідження в галузі фізіології було з’ясовано, що формування адаптаційно-компенсаторних реакцій тісно пов’язані з типами вищої нервові діяльності та характеристиками основних нервових процесів збудження, гальмування та сила [5; 6; 8].

Ґрунтовно досліджені зміни в кількісних та якісних характеристиках периферійної крові в тому числі хімічні та біохімічні зміни в показниках гомеостазу на фоні різноманітних стресових реакцій. Було виявлено, що кількісні характеристики еритроцитів та вміст гемоглобіну мали кореляційний зв'язок з показниками сили нервових процесів та збудженням і гальмуванням то-б-то залежали від типу вищої нервової діяльності (ВНД) [2; 7; 8].

На фоні сильного та врівноваженого типу ВНД, сильного врівноваженого інертного типу кількість еритроцит зменшувалась на 5 %, сильного не врівваженого типу ВНД зменшувалась на 6 %, а при слабкому типі ВНД зменшувалась на 7 % на фоні формування стрес-адаптаційних реакцій. Таким чином мінімальні зміни в кількісті еритроцитів спостерігались у представників сильного врівноваженого типу ВНД. Дане дослідження вказує на виражений процес еритроцитопоезу у представників сильного урівноваженого типу ВНД в порівнянні з іншими типами ВНД. Мінімальні зміни в показниках гемоглобіну на фоні адаптаційних реакцій були виявлені у представників сильного врівноваженого інертного типу, а максимальне зменшення гемоглобіну спостерігалось у представників слабкого типу ВНД [1; 2; 8].

Вище викладені факти дають можна допустити, що тип ВНД впливає не лише показники крові а й на інші показники гомеостазу організму.

Таким чином метою нашого дослідження є вивчення особливостей показників центральної гемодинаміки у флегматиків.

В досліджені взяла група волонтерів 42 особи (чоловічої та жіночої статі 51 % та 49 % відповідно), віком 21,5±1,2 рік.

Тип вищої нервової діяльності визначали за допомогою тестового-опитувальника [5; 6].

Про стан центральної гемодинаміки судили за такими показниками: систолічний та діастолічний артеріальний тиск (САр. тиск та ДАр тиск), частоту серцевих скорочень (ЧСС), пульсовий тиск (ПТ), середній артеріальний тиск, систолічний об’єм крові (СОК), хвилинний об’єм крові (ХОК), середня тривалість серцевого циклу, секундний об’єм крові, коефіцієнт економічності, Індекс Робінсона (ІР), Індекс Кердо (ІК) [3].

Статистичну обробку матеріалу здійснювали з допомогою програми Microsoft Excel.

Координацію дослідження здійснювалось кафедрою біології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Робота виконувалась у відповідності до біоетичних норм з дотриманням відповідних принципів Гельсінської декларації прав людини, Конвенції ради Європи про права людини і біомедицини та відповідних законів України [1; 4].

Згідно отриманих результатів САр тиск, СОК, ХОК, секундний об'єм крові та коефіцієнт економічності як у холериків був достовірно більший в порівнянні з референтними значеннями на 2,3 %, 10,5 %, 46,7 %, 46,8 %, 70,9 % відповідно. Стосовно ІР у флегматиків він мав достовірну відмінність від референтних значень (був більший на 10,04 % в порівнянні з референтними значеннями). ІК у флегматиків мав негативне значення, що вказує на значний вплив у холериків парасимпатичної нервової системи та зростанню аеробних можливостей організму (-4,38±0,168).

Всі інші показники які досліджувалися не мали достовірної відмінності від референтних значень.

Зміни показників САр тиск, СОК, ХОК, секундний об'єм крові та коефіцієнт економічності у флегматиків вказує на підвищення функціональної активності в діяльності серцево-судинної системи. Про функціонально-фізіологічну активність міокарда говорить підвищення коефіцієнта економічності кровообігу (збільшення енергозатрат для забезпечення руху крові по судинам).

Таким чином у флегматиків деякі показники центральної гемодинаміки вказують на фізіологічно-функціональне напруження в діяльності серцево-судинної системи, але при цьому наявне компенсаторна підвищена парасимпатичної активності та збільшення аеробних можливостей організму.

Список літератури:

1. Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації «Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження». [Інтернет]. Документ 990_005, редакція від 01.10.2008. Доступно на: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_005. (дата звернення 05.11.2025)

2. Григор'єв В. Гематологічні показники собак з різними типами вищої нервової діяльності за короткотривалої харчової депривації. / Григор'єв В., Кориневська Т., Паневник І., Данчук О., Карповський В., Трач В. // Agrarian Bulletin of the Black Sea Littoral. – 2022, - Issue 102-103. – с. 118-122. DOI: 10.37000/abbsl.2022.102.20

3. Жарінова О. Функціональна діагностика /за редакцією О. Жарінова, Ю. Іваніва, В. Куця. – Київ, «Четверта хвиля», 2021. – 784 с.

4. Загальна декларація про біоетику та права людини. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури: відділ етики науки і технології: сектор соціальних і гуманітарних наук [Інтернет]. 2005 жов. 19; 12 с. Доступно на: http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001461/146180r.pdf. (дата звернення 05.11.2025)

5. Іонов І. А. Фізіологія вищої нервової діяльності (ВНД): навчальний посібник / І. А. Іонов, Т. Є. Комісова, А. В. Мамотенко, С.О. Шаповалов, Сукач О. М., Теремецька Н.Ф., Катеринич О. О. – Х. : ФОП Петров В.В., 2017. – 143 с.

6. Нейробіологія розвитку та навчання: навчальний посібник / А. А. Ковальова, О.В. Ковальова, О.В. Ковальова, О.М. Бурка, О.А. Присяжнюк. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. – 325 с.

7. Паска М. З. Вміст сульфгідрильних груп та глутатіону в бугайців волинської м'ясної породи різних типів вищої нервової діяльності за дії біологічно активних речовин. / Паска М. З. // Ветеринарна медицина. ВІСНИК Полтавської державної аграрної академії. – 2013 - № 1. – с. 100 –102.

8. Черепніна А., Карповський В., Постой Р., Василів А., Данчук О. Обмін білка в організмі свиней з різними параметрами нервової системи (огляд). Agrarian Bulletin of tte Black Sea Littoral. – 2020, – Issue 97. – с.79-93. DOI: 10.37000/abbsl.2020.97.10

ДОПОЛОГОВА ОБРЯДОВІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ (КІНЕЦЬ XIX – XX СТ.)

Костюк Л.В.
к. і. н., доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
електронна пошта: lvkostyuk@ukr.net

Досьогодні на території Західного Поділля побутують звичаї та традиції, котрих повинна дотримуватися вагітна жінка впродовж дев'яти місяців, а саме берегтися від будь-якого захворювання, дбати про повноцінне харчування, сон, відпочинок та стабільний психологічний та емоційний стан. Навіть жінки-скептики, котрі дотримуються раціональних поглядів на життя, приймають усю рекомендовану народною мораллю систему поведінки стараються дотриматися неписаних правил.

Зауважимо, що ще на початку XX ст. українці по-особливому ставилися до вагітних жінок: при зустрічі їм уступають дорогу, не переходять перед ними дороги з порожніми відрами, старші чоловіки знімали шапку, вклонялися. Особливий статус надавав жінці факт, що вона одночасно перебуває між двома світами – земним (жива істота) і потойбічним (немовля ще не народилося, але вже має живу душу), тому вагітність вважали благословенням, бо душі дітей приходять від Бога.

Незважаючи на сакральне ставлення населення Західного Поділля до цього особливого періоду в житті жінки, у регіоні все ж траплялися випадки штучного переривання вагітності. Так, подолянки зверталися до бабок-знахарок, котрі давали їм пити різноманітні настої із наземної частини рослин (полин, чистотіл, пижмо), їхнього коріння або "вишкрябували плід" гусячим пером чи веретеном. Зважаючи на медичну компетентність повитух та умови виконання процедури, внаслідок переривання вагітності більшість жінок помирали від зараження крові та занесеної інфекції. Також жінки з метою навмисного переривання вагітності підносили важкі вантажі, перехилялися через діжку, приймали теплі сидячі ванни, сідали в проточну воду. Якщо заміжня жінка більше дітей не хотіла мати, то на Західному Поділлі панував звичай взяти заляпану кров'ю сорочку попрати, а воду після того виляти свиням або на вогнище (тобто зничтожити). Подоляни вірили, що внаслідок цих маніпуляцій більше дітей в родині не буде. Зауважимо, що ці дії були поза людськими, церковними та громадськими законами [2, с. 55].

Багато подільських жінок лікувалися від безпліддя. Так, до середини XX ст. жінки на західному Поділлі мало зверталися до лікарів, а переважно – до бабок-знахарок, котрі не надавали кваліфікованих медичних консультацій, а використовували певні магічні прийоми (давали різноманітні настої, робили масажі) або ж рекомендували відвідувати монастирі, вдаватися до численних молитов перед іконами, дотримуватися посту в певні дні.

Зазначимо, що на Західному Поділлі було прийнято тривалий час (доки це було можливо) приховувати жінкам свою вагітність, навіть існували різні завуальовані назви вагітних жінок: повна, груба, при надії, "така ходе" [6, с. 353]. Хоча в народі відомі декілька способів, щоб дізнатися жінці про свій цікавий стан: зміна психічного стану, швидка втома, неприємний присмак у роті, слабкість у м'язах, спрага. М. Грушевський у своєму дослідженні наводить й інші способи, як українки визначали свою вагітність: жінка, потерши очі, має гарячі повіки, то, певно, вагітна, плями на обличчі або сеча, змішана із білим вином, стає подібною на відвар бобів [3, с. 13].

Також у подолян існують певні передбачення статі дитини: якщо живіт круглий, подовгастий – хлопчик, округлий, плосковатий – дівчинка. Стать дитини визначали і за поведінкою майбутньої матері: спостерігали, якщо жінку налякати і вона відкриє долоні –

хлопчик, коли опустить руки – дівчинка. Для передбачення статі важливо знати, де вперше заворушиться дитина: якщо заворушиться з правого боку – хлопчик, з лівого – дівчинка [4, с. 667]. Крім зовнішнього вигляду, для передбачення статі дитини служила і поведінка вагітної жінки: їй важко вставати – дівчинка, легко (без підтримки) – хлопчик, працює неохоче – дівчинка, якщо із запалом – хлопчик, вагітна спить на лівому боці – дівчинка, на правому – хлопчик, при питанні до вагітної, кого вона носить, якщо почервоніє – дівчинка, якщо ні – хлопчик [1, с. 10].

Досьогодні на Західному Поділлі вагітні жінки дотримуються певних заборон: стосовно продуктів харчування (не бажано було їсти велику кількість яблук, це віщує тяжкі пологи, їсти із щербатої посуди, бо дитина народиться із заячою губою) [5, с. 15]. Також вагітній жінці заборонялося йти в куми, пекти коровай, бути присутньою на похороні, цілувати покійника (у дитини будуть холодні ручки та ніжки), на свята – шити (щоб дитині не зашити очі) [7, с. 212], дивитися на пожежу (щоб дитини не було червоної плями) [6, с. 354], не можна бути тварин (щоб дитина була чиста), не можна перелазити через пліт, переступати через дерево (щоб дитина не була обмотана пуповиною), не можна дивитися на калік (щоб дитина не народилася некрасивою), не можна було йти за куму (бо вік похресника не буде довгим [6, с. 242, 255].

Усі описані стереотипи міцно закріплені у свідомості старшого покоління жителів Західного Поділля, а в сучасних умовах сукупність усіх структурних компонентів та обрядових дій подолян поступово відновлюється, спостерігається інтерес до дотримання старовинних заборон і прагнення використання народної символіки і атрибутики. Як наслідок цього, збільшується кількість охочих переймати та дотримуватися позитивних тенденцій предків, хоча сучасні майбутні матері все ж мають високий кредит довіри до медичних працівників і керуються передусім їхніми рекомендаціями. Можливо, у перспективі, матиме повне відродження передпологова обрядовість як важливий складовий компоненту родинної звичаєвості українського народу загалом та Західного Поділля зокрема.

Список літератури:

1. Борисенко В. Звичаї та обряди при народженні дитини. Наше життя. 1998. № 5. С. 9–12.

2. Бриняк О. Родильна обрядовість українців: регіональні варіації за етнографічними записами. Київська старовина. 2011. № 2. С. 55–75.

3. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Київ: “Либідь”, 2006. 256 с.

4. Денис І., Войтович Н. Дородові звичаї українців Опілля й Бойківщини. Народознавчі зошити. 2022. № 3. С. 644–673.

5. Жаткович Ю. Замітки етнографічні з Угорської Руси. Етнографічний збірник. 1896. Т. 2. С. 1–38.

6. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 3. Родильна обрядовість. / голов. ред. Г. Скрипник; НАН України: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2016. 472 с.

7. Поділля. Історико-етнографічне дослідження. / За ред. Артюх Л., В. Балушок, З. Болтарович. Київ, 1994. 500 с.

ПРІОРИТЕТИ НА РОЗВИТОК З ДОСВІДУ РОБОТИ ФАХОВОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Котляр Т.І.
директор комунального закладу
«Прилуцький фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради

У кожного навчального закладу, як і в кожної людини є свій день народження, своя біографія. Нам вже 97. З погляду історії – то лише мить, а з погляду людини – це відрізок часу впродовж якого кілька поколінь викладачів готували медичні кадри. Сьогодні Прилуцький фаховий медичний коледж готує фахових молодших бакалаврів за двома спеціальностями «Лікувальна справа» та «Сестринська справа».

В умовах реформування системи фахової передвищої освіти, демографічною кризою, збройною агресією розв'язаною російською федерацією, всі коледжі опинились в ситуації, коли слід доводити свою необхідність, перспективність, відповідність високим сучасним вимогам, які висуваються, як здобувачами освіти, їх батьками, роботодавцями та умовами проведення занять в очному, дистанційному та змішаному форматі.

Для створення та просування авторитету коледжу, визначені чіткі пріоритети на розвиток. Тому мною, як директором та педагогічним колективом, одним з першочергових завдань є питання здійснення повноцінного набору шляхом активізації, посилення профорієнтаційної роботи та просування позитивного іміджу коледжу.

Досліджуючи громадську думку, цільову аудиторію, ми систематично інформуємо населення про діяльність коледжу через соціальні сторінки мережі Інтернет (це Фейсбук, Інстаграм, ютуб, тік-ток), телебачення, традиційні відвідування ЗОШ по місту та районах, громадських організацій, інших верст населення, участю у різних заходах міста та району. Мета діяльності – це проведення просвітницької роботи серед населення, громадських організацій, шкільної молоді та всіх бажаючих – це майстер-класи, тренінги, профілактичні бесіди. На таких зустрічах, крім самої тематики зустрічі, ми також зосереджуємо увагу про свій потенціал, успіхи, освітні послуги, які в подальшому будуть сприяти формуванню особистості медичного фахівця, який буде конкурентноспроможним на ринку праці, обов'язково наголошуємо на перспективи, які мають наші студенти після закінчення коледжу (можливість пройти додаткові курси масажу, косметології та нігтьової естетики, зайнятися приватною діяльністю). Також при зустрічах наголошуємо, що заклад має угоди про співпрацю з ВНЗ ІІІ-ІУ рівня акредитації, продовження навчання у Польщі та Норвегії. Крім цього, протягом року висвітлюється діяльність коледжу на місцевому телебаченні.

Для реалізації будь-яких завдань потрібні, як мінімум дві речі: творча праця та колектив людей, які тебе розуміють та підтримують. Сьогодні колектив коледжу – це поєднання досвіду з молодістю, мудрістю з креативністю, це колектив однодумців зі своїм інтелектуальним потенціалом та професійними здібностями, чіткою громадською позицією – тобто мова іде про науково-методичний потенціал викладацького складу. Тому, ще один із пріоритетних напрямів є розробка і застосування новітніх методичних підходів, вдосконалення технологій дистанційного навчання, які зорієнтовані на сучасного викладача, відповідно до вимог часу.

Для студентів проводяться корегуючі та додаткові заняття, консультації по всім навчальним дисциплінам. Окреме питання – це систематична, планомірна підготовка до здачі ЄДКІ та НМТ з використанням сучасних методів навчання. Якість підготовки залежить від викладачів, тому приділяється увага росту їх професійної майстерності та підвищення кваліфікації, вони є учасниками науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів з питань удосконалення методики навчання, фахової майстерності, друкуються у фахових

виданнях, працює Школа викладача-початківця, Школа розповсюдження педагогічного досвіду та майстерності; викладачі приймають участь у роботі обласних методичних об'єднань, на всіх етапах роботи вивчається нормативна документація відповідно до сучасних вимог; викладачі клініцисти будують навчальний процес з урахуванням нових протоколів та рекомендацій МОЗ, проводиться систематична робота по атестації педагогічних працівників.

Тому, ще одним із пріоритетних напрямів роботи є розробка і застосування новітніх методичних підходів, що зорієнтовані на сучасного викладача, який володіє сучасними технологіями проведення занять в сучасних умовах. Завдання викладача – перетворити студента з об'єкта процесу навчання на його активного учасника. Освітній процес у навчальному закладі має орієнтуватися на інтелектуальний розвиток студента, на придбання фахових компетентностей, де викладачі виступають у якості тьютерів, це також одна з пріоритетних цілей нашого медичного коледжу.

Формуючи позитивний імідж та привабливість закладу ми працюємо над зміцненням матеріально-технічної бази коледжу. До послуг студентів два навчальні корпуси із сучасним обладнанням, естетично оформленими навчальними кабінетами, лекційними аудиторіями, актовою, спортивною залами, буфетом, бібліотекою, спортивним майданчиком. Частина кабінетів розташована на клінічних базах. Триває реконструкція, переобладнання, модернізація кабінетів; кабінети поповнюються фантомами, муляжами, медичним інструментарієм, комп'ютерною технікою. Завдяки надходженню благодійної допомоги у вигляді сучасних медичних засобів, витратних матеріалів, предметів догляду, студенти мають можливість вивчати клінічні дисципліни на більш високому рівні. Активно проходить накопичення книжкового фонду відповідно до навчальних планів і програм.

Для забезпечення безпекових умов, у навчальному закладі обладнане найпростіше укриття місткістю на 200 осіб, під час повітряної тривоги в укритті можна продовжувати освітній процес, наявний WI-FI, під'єднане окремо автоматичне джерело живлення. Для безперервної роботи заклад має три автономних джерела живлення.

Пріоритетним напрямком є забезпечення належної якості професійних знань і умінь студента-медика, який повинен бути професійно-компетентним, тому що сучасний ринок праці потребує постійного оновлення знань. Тому велика увага приділяється професійній спрямованості освітнього процес та якості знань. Випускника коледжу сьогодні оцінюють не тільки за те, що він знає, передусім за те, що він вміє.

Основою професійної освіти є практична підготовка, яка включає виробничу та переддипломну практику. Відповідні знання та практичні вміння формуються у студентів на заняттях у кабінетах доклінічної практики на базі закладу, у лікувально-профілактичних закладах міста, які мають сучасне обладнання та укомплектовані висококваліфікованими спеціалістами.

Практичне навчання на клінічних базах створює умови студентам для професійної самореалізації, формування професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної ситуації в реальних умовах. Тісна співпраця з керівниками медичних установ, завідуючими відділень, старшими медсестрами, які долучаються безпосередньо до практичної підготовки студентів, приймають участь у науково-практичних конференціях, семінарах, здійснюють контроль, проводять підсумкові наради. Добре організована практична підготовка у поєднанні з сучасними матеріально-технічними можливостями клінічних баз дає можливість поєднати теорію з практикою, оволодіти конкретним уміннями, навичками, а головне відчути себе фахівцем. Тобто удосконалення та високий рівень практичної підготовки, ще один з напрямів розвитку навчального закладу.

У Прилуцькому фаховому медичному коледжі значна увага приділяється формуванню мотивованого ставлення до обраної професії через проведення місячників дисциплін. Викладачі використовують різні форми роботи – це різноманітні конференції, академічні бої, квести, турніри, олімпіади, «наукові марафони», конкурси, ведеться науково-дослідницька робота.

Процес отримання теоретичних знань та практичних навиків повинен іти в ногу з часом, відповідно сучасних викликів та вимог воєнного часу. Так, протягом тривалого часу у коледжі працює «Школа сприяння здоров'ю», куди залучені викладачі та студенти. Це проведення просвітницької роботи серед населення, громадських організацій, шкільної молоді – це проведення майстер-класів, тренінгів, тематичних бесід, загальноміських акцій, розповсюдження флаєрів, зйомка відеороликів і т.д. У зв'язку з збройною агресією рф актуальним етапом тренінгів по наданню долікарської допомоги, які проводяться для всіх бажаючих.

Але любий освітній процес буде якісним тоді, коли навчання нерозривно пов'язано з вихованням для формування свідомого громадянина, патріота та всебічно розвиненої особистості. Всі заходи спрямовані на відродження, національних, духовних, історичних традицій, формуванню екологічного мислення, почуття милосердя, гуманності, національної гідності та свідомості. Систематично проводяться спортивні змагання та з туризму, студенти залучені до молодіжної ради міста, навіть в умовах війни проводяться тематичні вечори, концерти, дні здоров'я, урочисті заходи.

З початком війни, окремо хочеться виділити роботу волонтерського хабу «Прилукиколеджмед», до діяльності якого залучені студенти, викладачі, співробітники коледжу. Підтримуємо тісні зв'язки (передаємо посилки) з нашими випускниками, які сьогодні захищають незалежність та територіальну цілісність нашої країни. Крім цього студенти та викладачі коледжу є постійними донорами.

Викладачі не можуть стояти осторонь від студентського життя. Ми намагаємося бути цікавими для наших студентів, тому увесь колектив є учасником освітнього процесу в усіх його проявах. Творча співдружність викладачів та студентів – шлях до професіоналізму фахівця-медика. Це також один із напрямів роботи коледжу. Вагоме місце займає співпраця коледжу та батьків студентів, що не є сумою окремих заходів та прийомів, а є процесом безперервної цілеспрямованої роботи.

Якщо раніше навчальний заклад був орієнтований на передачу знань і формування певних умінь і навичок, та наразі необхідно розвивати якості особистості, розвивати потенціал студента, виховувати високосвідомого патріота своєї країни. У нас панує педагогічна толерантність, розвиток творчих здібностей, звичайно, взаємоповага і щирі взаємовідносини та головне конкурентоспроможні фахівці на ринку праці, розуміючих важливість своїх знань, готових їх використовувати як в мирний час так і в умовах воєнного часу.

Нам є чим пишатися в минулому, є про що сказати сьогодні, тому упевнені у майбутньому!

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ДАВНІХ МОВ

Лефтерова О.М.
к. філол. наук, доцент
доцент кафедри загального мовознавства класичної філології, та неоелліністики
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

В останні десятиліття, у зв’язку із зниженням інтересу до класичної освіти необхідно активізувати методичну роботу в галузі викладання класичних мов.

Інтерактивні методи навчання можуть активно впроваджуватися в навчальний процес і є обов'язковим елементом в форматі сучасної освіти. Аналізу інтерактивних методів навчання присвячена низка наукових статей як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, теоретичні аспекти інтерактивних методів розглядаються в працях О. Коротаєва, Г. Мітіна, Г. Шевченко, М. Скрипник, Л. Пироженко, О. Пометун та ін.

Інтерактивні методи визначаються як способи цілеспрямованої посиленої міжсуб’єктної взаємодії викладача та студента по створенню оптимальних умов для формування висококваліфікованих спеціалістів. Інтерактивні методи є такі: методи створення сприятливої атмосфери, організації комунікації, методи організації обміну діяльностями, методи організації смислотворчості, методи організації рефлексивної діяльності, інтегративні методи (інтерактивні ігри). Оскільки інтерактивні методи- це процес, при якому відбувається інтенсивна міжсуб’єктна комунікація, завдання викладача полягає в коректній організації самостійної пізнавальної діяльності студента з метою стимулювати його до самостійних і незалежних рішень. Серед інтерактивних ознаки розрізняють: полілог, діалог, миследіяльність, свобода вибору, ситуація успіху, позитивність, оптимістичність оцінювання, рефлексія. Корисною і дієвою є спроби поєднати інтерактивні форми навчання і особливо інтегративні методи із позааудиторною роботою. Слід зазначити, що, безумовно, велике значення має приділятися культурній та виховній складовій навчання майбутнього фахівця з гуманітаристики, оскільки, крім своїх основних професійних знань, безсумнівно, необхідно мати широкий загальнокультурний кругозір.

У багатьох вузах зміщується акцент із вузькоспеціальних завдань у соціо-гуманітарну спрямованість. У зв'язку з цим ставляться і вирішуються виховні завдання. Тому інтерактивні методи при викладанні давніх мов повинні стимулювати розвиток творчої індивідуальності. З вищезгаданої причини доцільно проводити як аудиторну, так і позааудиторну роботу при викладанні латинської та давньогрецької мов та античної культури і мистецтва вже не тільки в межах основних годин предмета, а в межах гуртка латинської мови та античної культури, що є осередком позааудиторної роботи.

Через брак навчальних годин, що виділяються на вивчення латинської мови, безсумнівно, корисною виявляється індивідуальна робота студентів над такими культурологічними питаннями, як антична філософія, архітектура, скульптура, вазопис, побут, медицина, педагогіка, державний устрій, військова справа тощо. Варто залучати також літературознавчі дослідження, а саме, аналізувати як біографії і твори окремих авторів (Цезар, Цицерон, Вергілій, Горацій, Лукрецій, Овідій, Катулл та ін), так і функціонування та еволюцію жанрів античної літератури (епос, лірика, драма). Результатом такої роботи може бути доповідь або презентація.

Одним з важливих інтерактивних методів при засвоєнні латинської та давньогрецької мов є методом проєктів. Позитивними сторонами такої форм роботи при вивченні давніх мов є те, що метод проєктів дозволяє виробити вміння, необхідні для подальшої наукової роботи: використовувати теоретичні знання з різних областей, самостійно знаходити

інформацію, знаходити декілька варіантів інших учасників, планувати діяльність, час, ресурси, вступати в діалог, відстоювати свою точку зору, користуватися засобами наочності при виступі, відповідати на незаплановані питання тощо.

Доповненням до основної програми з давніх мов є і знайомство з фільмами, які пов'язані з античною тематикою, яких в даний час досить багато. Це можуть бути, наприклад, фільми, присвячені циклам міфів, історичним подіям, відомим постатям античності, не тільки в культурі Греції, Риму, але й колишніх грецьких та римських колоній. Дуже важливий є не тільки їх перегляд, який в основному може здійснюватися в рамках позааудиторної роботи, але і спільне обговорення переглянутого матеріалу. Наступним важливим заходом інтерактивного та позааудиторного характеру є по можливості заняття з античної культури на базі музею.

Також важливим заходом в інтерактивній формі є вечір та аматорська вистава, присвячені античній культурі, які в межах лінгвопсихологічного підходу може розглядатися як варіант інтегративного лінгвопсихологічного тренінгу. Крім роботи над аматорськими постановками, є знайомство з професійним театром. Це особливо важливо, оскільки античні сюжети є основою багатьох балетних, оперних постановок.Ще одне завдання позааудиторної роботи – це мотивація до освіти через призму мотивації до читання. Вироблення самостійної мотивації до читання різної тематики необхідна складова сучасної системи освіти і особливо самоосвіти.

Як результат вище сказаного, слід зазначити, що для того, щоб досягти максимальної ефективності від аудиторної та позааудиторної роботи, необхідно не тільки використовувати інтерактивні форм навчання й поєднувати різні форми і види занять, важлива також їх різноманіття та нетривіальність.

ОСОБИСТІСНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ В ПРОЦЕСІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ ВЕБ-ЗАСТОСУНКІВ

Ліпський Д.О.
аспірант
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет Комп'ютерних наук та Кібернетики
ORCID ID: 0009-0000-4068-9453
email: lipsky@knu.ua

З другої половини 20 століття людство все щільніше оточують електронні пристрої: величезні і зовсім маленькі. Всі вони потребують від людини спілкування і управляння. Спочатку це відбувалося з використанням внутрішньої мови пристроїв, якою володіло вузьке коло фахівців. Поступово ці мови наближались до людських мов. Поява веб-інтерфейсів і зовсім стало схожим на спілкування машини з людиною. Як і людські мови, машинний інтерфейс став потребувати контролю правильності розуміння і вживання. Так само процес перевірки і контролю спочатку здійснювався людиною, згодом спеціальними програмами [1, с. 45].

Необхідність такої перевірки призвела до появи тестувальників – фахівців, які на окремих наборах даних перевіряли коректність взаємодії [1, с. 47]. Завдання тестування веб-застосунків полягає у створенні та виконанні тестових сценаріїв із застосуванням спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення помилок та невідповідностей до встановлених вимог. Надмірна складність як програм, так і їх інтерфейсів змусила комп’ютерних фахівців шукати засоби автоматизації цієї роботи для полегшення праці тестувальників з одночасним ростом якості перевірки [2, с. 120].

Основними компонентами автоматизованого тестування є підготовка тестових даних, встановлення очікуваних результатів і безпосереднє виконання тестових сценаріїв. Такий комплексний підхід забезпечує перевірку різних аспектів роботи системи, включаючи функціональність, навантаження, безпеку та інтеграцію.

Функціональне тестування, яке імітує реальні сценарії користувача, дозволяє перевірити роботу окремих функцій веб-додатка, таких як заповнення форм, процес аутентифікації та виконання пошукових запитів. Це сприяє виявленню невідповідностей у взаємодії користувача із системою.

Навантажувальне тестування, що проводиться із застосуванням віртуального середовища для генерації численних запитів, допомагає оцінити стійкість додатка при збільшеній кількості користувачів. Це дозволяє визначити межі продуктивності та стабільності системи [2, с. 122].

Особлива увага приділяється тестуванню безпеки, де фокус полягає на виявленні потенційних уразливостей, таких як SQL-ін’єкції або міжсайтовий скриптинг. Забезпечення безпеки веб-застосунку гарантує захист від зловмисних дій, а перевірка користувацького інтерфейсу сприяє зручності взаємодії для кінцевих користувачів

Сучасні інструменти для автоматизації тестування, наприклад, Selenium, QTP чи Ranorex, дозволяють вибрати рішення, що підтримують широкий спектр мов програмування та інтеграцію з різними середовищами розробки. Проте існуючі технології не завжди повністю задовольняють потреби ринку, що стимулює розробку нових підходів на базі штучного інтелекту.

Економія ресурсів є однією з основних переваг автоматизації тестування. Швидке виконання великої кількості тестів дозволяє зменшити витрати часу та людських ресурсів, що сприяє скороченню циклу розробки і оперативному внесенню необхідних змін.

Інтеграція алгоритмів штучного інтелекту та машинного навчання відкриває нові

можливості для аналізу результатів тестування. Автоматичний аналіз допомагає виявляти закономірності, прогнозувати потенційні дефекти та оптимізувати вибір тестових сценаріїв, що значно підвищує ефективність перевірки [2, с.124].

Універсальна платформа для автоматизації тестування повинна враховувати потреби як розробників, так і тестувальників, забезпечуючи зручний, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс та можливість масштабування. Такий підхід спрощує впровадження нових технологій і адаптацію до змін у програмному забезпеченні.

Архітектурні рішення, як-от використання патерну Singleton для управління браузерними драйверами, оптимізують використання ресурсів і забезпечують стабільність тестування у кросбраузерних середовищах. Централізоване управління конфігурацією через спеціалізовані засоби дозволяє швидко адаптувати платформу до різних середовищ – від розробки до продуктивного запуску.

Застосування абстракцій та інтеграція з API і прямими запитами до баз даних дозволяє не залежати від змін у користувацькому інтерфейсі. Це забезпечує всебічне покриття тестування, охоплюючи як фронтенд, так і бекенд, і підвищує якість перевірки бізнес-логіки.

Прогнозування можливих збоїв і оптимізація вибору тестових кейсів за допомогою методів, таких як логістична регресія, кластеризація, дерева рішень, нейронні мережі та машини опорних векторів, дозволяє ефективно управляти ресурсами тестування та забезпечує високий рівень надійності процесів.

Комплексне рішення «з коробки», що мінімізує початкові витрати на автоматизацію, спрощує інтеграцію з існуючими інструментами, такими як SpecFlow, і дозволяє компаніям зменшити фінансове навантаження на розробку власних систем тестування.

Підвищення адаптивності платформи до змін у функціоналі веб-застосунків досягається завдяки інтеграції сучасних технологій, що дозволяють оперативно оновлювати тестові сценарії та знижувати навантаження на підтримку системи [1, с. 50].

Додаткове використання API та прямих запитів до баз даних розширює можливості тестування, дозволяючи перевіряти не лише зовнішню поведінку системи, але й її внутрішню логіку та цілісність даних.

Інноваційні AI-рішення сприяють вдосконаленню аналізу логів та автоматичному визначенню пріоритетів для усунення дефектів. Завдяки цьому можливе більш оперативне реагування на потенційні проблеми і підвищення якості програмного забезпечення.

Комплексний підхід до інтеграції штучного інтелекту та машинного навчання дозволяє створити платформу, здатну прогнозувати потенційні збої та оптимізувати вибір тестових кейсів, що забезпечує стабільну і надійну роботу програмних продуктів.

Розробка платформи для автоматизації тестування веб-застосунків є свідченням потужності сучасних технологій, які дозволяють не лише задовольнити поточні потреби ринку, а й ефективно підготувати кадри тестувальників. Автоматизація роботи тестувальників дає можливість виконувати повторювані процедури без участі тестувальника, що суттєво зменшує вплив людського фактору та сприяє підвищенню ефективності перевірки якості. Це забезпечує створення економічно вигідних умов, знаходити високопродуктивні рішення, що відповідають стрімко зростаючим вимогам сучасного ринку праці.

Список літератури:

1. Crispin L. Modern Approaches to Software Testing: Methods and Principles // Software Quality Journal. – 2022

2. Smith B., Johnson T. Advanced Techniques in Web Testing // IEEE Transactions on Software Engineering. – 2023

ОКРЕМІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лоюк О.В.
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В умовах стрімкого розвитку технологій та змін на ринку праці формування «soft skills» є надзвичайно важливим, оскільки ці навички – комунікабельність, відповідальність, емоційний інтелект, здатність критично мислити, вміння працювати в команді та інші – визначають здатність людини адаптуватися до змін, ефективно взаємодіяти з оточенням і досягати успіхів.

Важливою із «soft skills» є відповідальність, оскільки вона передбачає здатність людини самостійно приймати рішення, виконувати зобов'язання та усвідомлювати наслідки своїх дій, а її розвиток в сучасних умовах набуває особливого значення, коли роботодавці та суспільство цінують не лише професійні знання, а й уміння ефективно взаємодіяти, працювати в команді.

На думку вітчизняних психологів О. П. Сергєєнкової, О. А. Столярчук, О. П. Коханової, О. В. Пасєки, *відповідальність* – «здатність дотримуватися певних норм і відповідати за наслідки своїх дій» [2, с. 135].

В «Енциклопедії сучасної України» *відповідальність* трактується як «здатність особи чи колективу не тільки усвідомлено вибирати дії, способи поведінки і життя, а й оцінювати їх під кутом зору їхніх наслідків. Необхідною передумовою відповідальності є свідомість та розум як унікальні здатності людини усвідомлювати, оцінювати та, відповідно, контролювати свої дії та передбачати їхні наслідки. Відсутність чи ослабленість цих здатностей зменшує або й позбавляє особу відповідальності (напр., визнання судами неосудними психічно хворих чи дітей). Зі свідомістю пов'язана інша необхідна передумова відповідальності, яку у філософії позначають висловом «свобода волі». Мають на увазі той факт, що людина є суб'єктом своїх дій і вчинків: її Я, як деякий центр самосвідомості, здатний контролювати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на свою поведінку шляхом прийняття рішень» [1].

З точки зору філософії, *відповідальність* – «філософсько-соціологічне поняття, яке характеризує міру відповідності поведінки особи, групи, прошарку, держави наявним вимогам, діючим суспільним нормам, правилам співжиття, правовим законам; співвідношення обов'язку і міри його виконання суб'єктом (особою, групою, класом)» [3, с. 87].

Складниками відповідальності є:

1) усвідомлення необхідності діяти у відповідності з суспільними вимогами і нормами як соціальними цінностями;

2) усвідомлення своєї безпосередньої ролі через наявність внутрішніх переконань, совісті, особистих інтересів і цілей;

3) передбачення наслідків вибору, рішень і дій;

4) критичність і постійний контроль за своїми діями, врахування їх наслідків для інших людей;

5) прагнення особи для самореалізації в об'єктивному світі;

6) самозвіт і самооцінка;

7) суб'єктивна готовність відповідати за свої дії [3, с. 87].

Надзвичайно важливим є формування відповідальності у молодших школярів, оскільки саме в цьому віці відбувається становлення характеру, навичок самостійності та

усвідомлення наслідків власних дій. Відповідальність сприяє розвитку дисциплінованості, організованості, вміння приймати рішення, що є ключовими для подальшого навчання та життя.

Вікові особливості прояву відповідальності у молодшому шкільному віці визначаються рівнем розвитку мислення, емоційної сфери та соціальних навичок дитини:

- наслідувальний характер відповідальності (діти часто беруть приклад із батьків, вчителів, старших дітей, вони виконують обов'язки не завжди усвідомлено – інколи через бажання отримати схвалення);
- залежність від зовнішнього контролю (самостійне прийняття рішень ще недостатньо розвинене, відповідальність формується під впливом дорослих, які нагадують і спрямовують);
- формування початкових навичок самоконтролю (діти починають розуміти наслідки своїх вчинків, можуть планувати прості завдання (наприклад, зібрати портфель або виконати домашнє завдання));
- емоційна нестійкість у виконанні обов'язків (настрій та мотивація дитини можуть швидко змінюватися, що впливає на відповідальність; відповідальність зростає, якщо завдання цікаве або приносить задоволення);
- потреба у схваленні та заохоченні (позитивна оцінка з боку дорослих стимулює дітей бути відповідальними, тому важливо використовувати похвалу для закріплення правильної поведінки);
- поступовий розвиток почуття обов'язку (до кінця молодшого шкільного віку діти починають усвідомлювати свою роль у колективі, родині, школі; у них формується відповідальність за слова та вчинки, хоча вона ще нестабільна).

Показниками прояву відповідальності у дітей молодшого шкільного віку є:

1) усвідомлення необхідності та важливості виконання доручень, що мають значення для інших – спрямованість дій на успішне виконання доручених завдань (вчасно приступає, намагається подолати труднощі, доводить справу до кінця);

2) емоційне переживання завдання, його характеру, результату (задоволений/а, що дали серйозне доручення, хвилюється за успіх, відчуває задоволення від усвідомлення успішного виконання, переживає оцінку);

3) усвідомлення необхідності відповідати за виконання дорученої справи.

У молодшому шкільному віці відповідальність перебуває лише в процесі формування, що проявляється на рівні звички, емоційного пориву або на рівні свідомо-вольової напруженості.

Формування відповідальності у дітей молодшого шкільного віку має базуватися на певних принципах:

- *принцип поступовості* (відповідальність формується крок за кроком: від простих завдань до складніших обов'язків – дитина спочатку виконує завдання під контролем дорослих, потім – самостійно);
- *принцип наслідування* (відповідальність формується, коли діти спостерігають за поведінкою дорослих та однолітків, тому важливо демонструвати позитивний приклад у відповідальному ставленні до справ);
- *принцип усвідомленості* (дитина має розуміти, чому важливо виконувати певні обов'язки; варто пояснювати наслідки дій та допомагати робити висновки);
- *принцип мотивації та заохочення* (похвала, підтримка та визнання досягнень сприяють формуванню відповідальності);
- *принцип розвитку самостійності* (надавати дитині можливість самостійно приймати рішення та брати на себе відповідальність; це має відбуватися поступово, без надмірного контролю).

З метою формування відповідальності у дітей молодшого шкільного віку дорослим варто використовувати такий методичний інструментарій:

1) *метод стимулювання (заохочення та санкцій)* – підтримка та похвала за відповідальну поведінку, м'яке нагадування або обговорення наслідків у разі недотримання обов'язків;

2) *пояснення, бесіди* – дорослі пояснюють дитині важливість відповідальності, розповідають про наслідки її дій; використовуються казки, життєві історії та приклади з реального життя;

3) *метод позитивного прикладу* – дорослі демонструють власну відповідальну поведінку у повсякденному житті, також варто використовувати як приклади відповідальності вчинки героїв з книг, фільмів або казок;

4) *метод доручень та обов'язків* – дітям доручають неважкі обов'язки (прибрати робоче місце або кімнату, підготувати речі до школи тощо); завдання необхідно поступово ускладнювати;

5) *ігрові методи* – використання рольових ігор, у яких дитина виконує певні обов'язки (ігри «Магазин», «Школа», «Сім'я» тощо). Ігри сприяють формуванню відповідальності у ненав'язливій формі;

6) *метод самоконтролю та самооцінювання* – допомога дитині аналізувати свої вчинки та їхні наслідки через запитання типу: «Що ти зробив правильно?», «Що можна було покращити?» тощо.

Таким чином, відповідальність у молодшому шкільному віці лише формується; її формування має відбутися поступово на основі врахування вікових особливостей дітей через позитивний приклад, підтримку та заохочення.

Формуючи у молодших школярів здатність відповідати за свої вчинки, дотримуватися правил і усвідомлено виконувати обов'язки, можна виховати свідомих громадян, здатних діяти зважено та впевнено, бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Список літератури:

1. Відповідальність. Енциклопедія сучасної України : веб-сайт. URL: https://esu.com.ua/article-34408 (дата звернення: 04.03.2025).

2. Загальна психологія : навчальний посібник / О. П. Сергєєнкова та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.

3. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

ВІЗУАЛЬНА МОВА ФЕШН-ІЛЮСТРАЦІЇ: ГРАФІЧНІ ПРИЙОМИ ТА ХУДОЖНІ ЗАСОБИ

Майстренко М.А.
аспірантка кафедри мистецтва та дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID 0009-0006-9999-8924
marishkaforever@ukr.net
+380978896487

Фешн-ілюстрація залишається актуальною складовою сучасної модної індустрії, оскільки відображає унікальне поєднання креативності та проєктної складової. Вона слугує тим первинним візуальним майданчиком, де дизайнер формує концепцію колекції та передає власне бачення естетики бренду. Графічні прийоми – лінія, колір, композиція та фактура – дозволяють підкреслити ключові риси майбутнього одягу й водночас задати емоційний настрій, що має викликати відгук у цільової аудиторії. Художні засоби дають змогу втілювати найсміливіші ідеї: від стилізації фігури до розробки особливих декоративних елементів, які надалі впливають на загальний стиль колекції. Завдяки цьому фешн-ілюстрація перетворюється на дієвий інструмент комунікації та промоції, допомагаючи дизайнерам презентувати свій продукт максимально виразно й привабливо. Новітні цифрові технології доповнюють це мистецтво, розширюючи спектр доступних технік і надаючи можливість створювати динамічні й інтерактивні образи. У підсумку, фешн-ілюстрація залишається ключовим елементом у побудові стильової ідентичності брендів та розвитку естетичних тенденцій сучасного світу моди.

Говорячи про визначення фешн-ілюстрації, зокрема, як самобутнього напряму графічного мистецтва, в якому органічно поєднуються творчі та проєктні аспекти. Вона водночас виконує естетичну й комунікаційну ролі, адже сприяє не лише презентації дизайнерських задумів, а й формуванню певного емоційного образу. Основою візуальної мови тут слугує комплекс специфічних графічних прийомів та художніх засобів, що підкреслюють індивідуальний стиль автора й розкривають характерні риси модного середовища.

Візуальна мова фешн-ілюстрації сьогодні розглядається як багатокомпонентна система, в якій гармонійно поєднуються лінія, колір, фактура та композиція. На думку А. Кіпер, синтез художніх прийомів та практичних вимог під час створення модного образу є основою для формування унікальної естетики бренду [1]. При цьому лінійна стилістика допомагає підкреслювати динамічність і витонченість силуету, а техніка світлотіні підсилює ілюзію об’єму та передає фактуру тканини.

Застосування барвистої палітри в контексті фешн-ілюстрації часто має експресивний характер. С. Стіпелман зауважує, що вдале використання насичених кольорових акцентів дозволяє не лише передавати характер колекції, а й формувати емоційний настрій глядача [2]. Крім того, у фешн-ілюстраціях вагомою є стилізація фігури та перебільшення пропорцій, яке слугує для підкреслення головних ідей дизайну чи виокремлення ключових елементів одягу. Така манера відображення, за словами В. Стил, не лише візуалізує матеріальну форму, а й символізує певні соціокультурні уявлення про тіло та ідентичність [3].

З розвитком цифрових технологій відкрилися нові можливості для художніх та графічних експериментів. Дослідники, зокрема Флеерті Теджвані, наголошують, що цифрові інструменти й інтерактивні формати збагатили традиційну образну мову фешн-ілюстрації, дозволивши створювати рухомі й доповнені реальністю зображення [4]. Такий формат, на їхню думку, дає змогу глибше розкрити емоційний і маркетинговий потенціал колекції, підсилюючи привабливість бренду в очах цільової аудиторії. У цьому сенсі поєднання

різноманітних технік – від акварелі до 3D-моделювання – відкриває широкі простори для креативного самовираження та комунікації дизайнерських ідей.

Фешн-ілюстрація використовує широкий спектр графічних засобів, серед яких ключову роль відіграють: лінія, фактура, колір, композиція.

Лінія у фешн-ілюстрації виконує одну з найважливіших функцій, оскільки саме вона задає загальний ритм і динаміку зображення. Витончені контури формують силует, підкреслюючи ключові елементи вбрання та його пропорції, а також можуть виражати характер і настрій персонажа. Залежно від обраної стилістики, лінія може бути легкою та плавною або ж різкою та експресивною, що безпосередньо впливає на емоційне сприйняття ілюстрації.

Фактура є візуальним інструментом для передачі матеріальних властивостей тканини чи прикрас, а також додає глибини та реалістичності загальному образу. За допомогою ретельного пророоблення дрібниць можна підкреслити м'якість шовку, мерехтіння паєток чи рельєфність в'язаної тканини, що робить ілюстрацію більш привабливою та достовірною. Водночас надмірна деталізація не завжди є необхідною, оскільки узагальнені фактурні ефекти можуть виглядати більш стилізовано й водночас виразно.

Колір у фешн-ілюстрації визначає емоційний тон усього твору та може мати як декоративну, так і символічну роль. Яскрава палітра здатна підкреслити енергійність і динаміку образу, тоді як стримані пастельні відтінки чи гра монохромних контрастів створюють відчуття витонченості й елегантності. Залежно від задуму митця, колірна гама може цілковито відповідати реальній тканині або ж навпаки, слугувати способом експресивного самовираження.

Композиція визначає логіку розміщення фігури та деталей в межах ілюстрації. Завдяки вдало обраному ракурсу й організації простору, художник виділяє найважливіші аспекти одягу й акцентує увагу на тих елементах, що краще розкривають концепцію. Рівновага між порожніми ділянками та зайнятими об'єктами створює гармонію й задає зображенню вишукану цілісність. Такий підхід допомагає глядачеві одразу «прочитати» головний меседж і водночас отримати естетичне задоволення від розглядання ілюстрації.

Графічні прийоми, що активно використовуються у фешн-ілюстрації, включають: мінімалістичні силуети та схематизація форм; використання негативного простору для створення ефекту легкості; експресивні мазки, що підкреслюють рух та динаміку тканин; колажність.

Мінімалістичні силуети та схематизація форм дають змогу зосередити увагу на найважливіших рисах одягу або фігури, відсікаючи зайві деталі й підкреслюючи лаконічність задуму. Такий підхід створює відчуття простоти й водночас надає образу певної витонченості, оскільки наголошує на головних акцентах замість переповнення зображення вторинними елементами.

Використання негативного простору допомагає посилити ефект легкості та прозорості композиції. Коли значна частина ілюстрації залишається незаповненою, глядач отримує змогу сконцентруватися на силуетах, кольорах чи фактурі, які були передбачені автором. Такий прийом також формує відчуття повітряності й водночас робить загальну картинку гармонійною.

Експресивні мазки, виконані вільним жестом пензля чи цифрового пера, відображають рух та динаміку тканин. Завдяки цій техніці можна передати плавне коливання шовку чи різкі складки на костюмі, надавши зображенню енергійного характеру. Насичені, фактурні мазки створюють контраст із мінімалістичним силуетом і вносять у роботу додаткову глибину та виразність.

Колажність дозволяє об'єднати різні елементи в єдиному просторі й водночас зберегти їхню унікальність. Поєднання фотографій, малюнків і цифрових текстур надає ілюстрації багатошаровості й експериментального звучання. Така техніка особливо цікава в контексті фешн-ілюстрації, оскільки дає змогу поєднати різні стилістичні напрями, від традиційних графічних рішень до сучасних мультимедійних підходів.

Узагальнюючи, фешн-ілюстрація постає як багатошарове мистецтво образного проєктування, де художні та проєктні складові взаємодіють, щоб передати концептуальну та емоційну сутність модних ідей. Її візуальна мова будується на сукупності графічних прийомів і засобів, що підкреслюють як функціональні, так і естетичні характеристики одягу: лінія надає динаміки та структури, фактура доносить реалістичність матеріалів, колір формує емоційний фон, а композиція організовує простір і логіку сприйняття. Сучасні тенденції, зокрема мінімалістичні силуети, негативний простір і колажність, відкривають широкі можливості для творчих експериментів і розширюють межі традиційного рисунку. Водночас цифрові технології примножують варіативність технік і форматів подачі, дозволяючи ілюстрації взаємодіяти з аудиторією в інтерактивному, мультимедійному середовищі. Така еволюція вказує на невпинну актуальність фешн-ілюстрації як засобу комунікації, формування стильової ідентичності й естетичного розвитку сучасної модної культури.

Список літератури:

1. Кіпер, А. Fashion Illustration: Inspiration and Technique. Лондон : David & Charles, 2013. 144 с.

2. Stipelman, S. Illustrating Fashion: Concept to Creation. 6th ed. New York : Bloomsbury (Fairchild Books), 2017. 464 p.

3. Steele, V. «Revisiting the Body in Fashion Studies» Fashion Studies Today за ред. J. Smith, A. Johnson. London : Bloomsbury, 2015. С. 45–63.

4. Flaherty Tejwani, S. The Art of Fashion Illustration: Learn the Techniques and Inspirations of Today’s Leading Fashion Artists. Beverly (MA) : Rockport Publishers, 2014. 176 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ НАУК У ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»

Малій Х.В.
к.т.н., доцент, доцент кафедри металургії та організації виробництва
ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»

У сучасному світі студенти технічних наук повинні розвивати широкий спектр компетентностей, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці та адаптуватися до швидких змін у технологічній сфері. Основні компетентності, які необхідно формувати узагальнені на рис. 1.

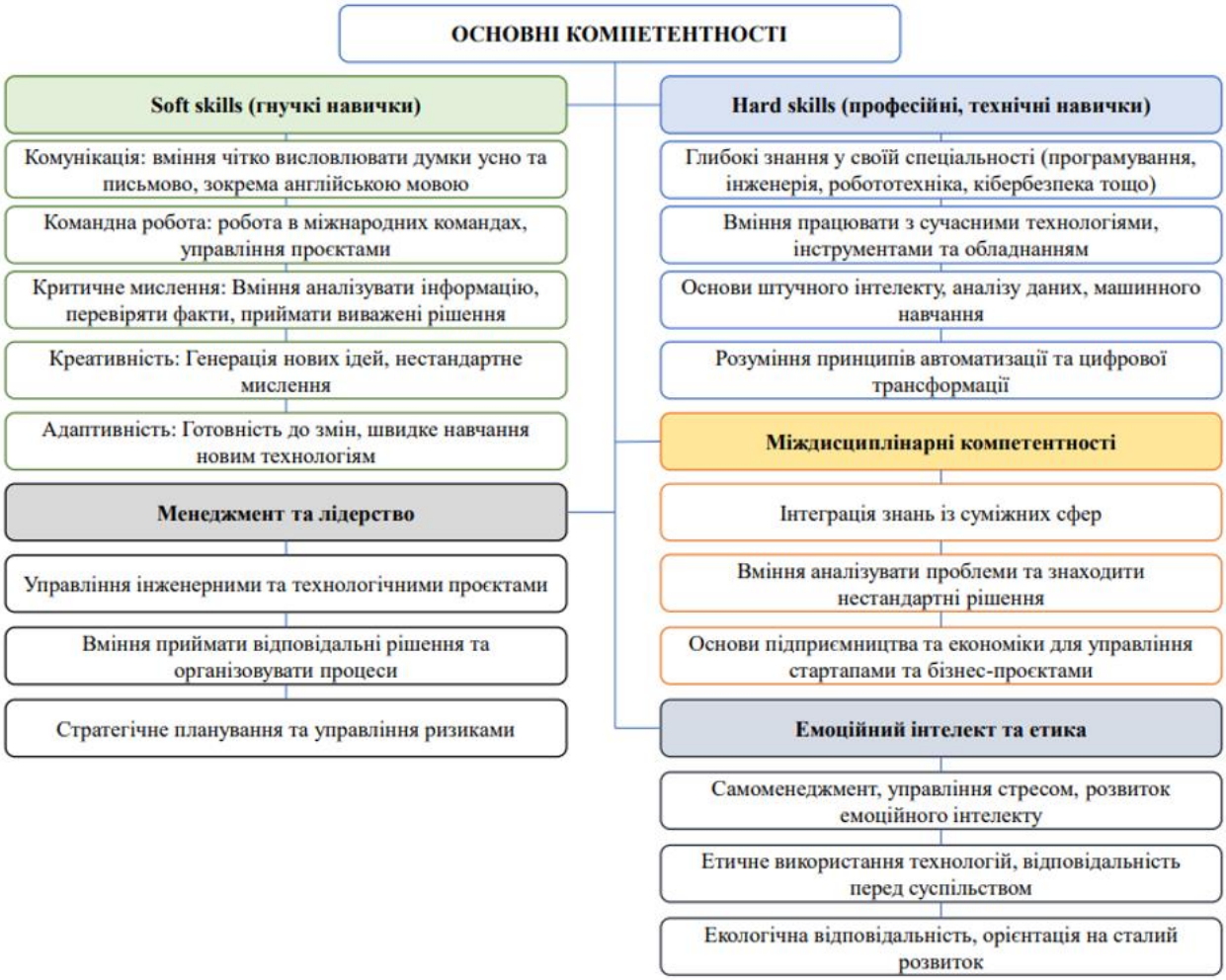

Рисунок 1. Перелік основних компетентностей сучасного технічного фахівця

Студенти технічних спеціальностей повинні не лише володіти глибокими технічними знаннями, а й розвивати гнучкі навички, менеджерські компетенції, цифрову грамотність і міждисциплінарний підхід. Лише комплексний розвиток зробить їх затребуваними фахівцями в сучасному технологічному світі.

Сучасний підхід до формування таких навичок та компетентностей реалізується у ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА» на основі поєднання фундаментальних наукових знань, технологічних процесів та практичної підготовки, що враховує поточні реалії (виїзні офлайн-сесії, майстер-класи від провідних практиків, гостьові лекції закордонних спеціалістів тощо).

СУЧАСНА ТОВАРОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ: МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА ВИКЛИКИ

Марченко Віталій
завідувач сектору товарознавчих та гемологічних досліджень
відділу судової експертизи №1 (м. Кривий Ріг)
лабораторії судової експертизи (м. Кривий Ріг)
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС

З огляду на активну інтеграцію України у світову економіку, особливо у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС, сучасна товарознавча експертиза набула нового значення.

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ISO (Міжнародна організація зі стандартизації) та ASTM (Американське товариство з тестування матеріалів).

Адаптація товарознавчої експертизи під стандарти ЄС є важливим кроком для забезпечення конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку, а також для гармонізації національних стандартів з європейськими.

1. Гармонізація національних стандартів із європейськими

Основним кроком для адаптації товарознавчої експертизи є впровадження європейських стандартів (EN) на національному рівні.

2. Модернізація законодавчої бази для забезпечення відповідності товарів стандартам ЄС потрібно адаптувати українське законодавство.

3. Підвищення кваліфікації експертів для належної адаптації до стандартів ЄС необхідно підвищити кваліфікацію товарознавців і експертів.

4. Модернізація лабораторій та технічних засобів адаптація товарознавчої експертизи вимагає використання сучасного обладнання та методів, які відповідають європейським вимогам.

5. Впровадження системи контролю якості та відповідності. Для забезпечення відповідності продукції стандартам ЄС необхідно створити ефективну систему контролю якості: Впровадження системи управління якістю відповідно до стандартів ISO, зокрема ISO 9001 (системи менеджменту якості) та ISO 14001 (системи екологічного менеджменту).

6. Взаємне визнання сертифікатів. Адаптація до європейських стандартів також передбачає забезпечення механізмів взаємного визнання сертифікатів між Україною та ЄС: Створення двосторонніх угод з європейськими країнами щодо взаємного визнання сертифікатів відповідності.

7. Створення механізмів контролю за відповідністю стандартам ЄС Важливим кроком є впровадження механізмів, які дозволяють перевіряти дотримання стандартів ЄС під час виробництва та експорту: Регулярний аудит підприємств щодо відповідності виробничих процесів стандартам ЄС.

Основні проблеми, які можуть виникнути під час цього процесу, включають:

1. Фінансові обмеження. Однією з головних проблем є недостатність фінансування для проведення модернізації:

Вартість сучасного обладнання для лабораторій і проведення необхідних досліджень може бути високою. Багато державних і приватних установ не мають достатньо коштів для закупівлі нового обладнання або підтримки існуючого в належному стані.

2. Недостатня кваліфікація фахівців. Українські експерти можуть стикатися з проблемами через недостатню підготовку та досвід роботи з новими технологіями і стандартами: Брак фахівців, знайомих із сучасними методиками експертизи та сертифікації відповідно до європейських стандартів може уповільнити процес адаптації.

3. Застаріла матеріально-технічна база. Багато лабораторій в Україні мають застаріле обладнання, що може стати перешкодою для проведення якісної експертизи: Технічна неспроможність старого обладнання відповідати сучасним вимогам для проведення експертиз за європейськими стандартами.

4. Недосконаліть законодавства. Законодавча база України щодо товарознавчої експертизи та сертифікації може бути не повністю узгоджена з міжнародними нормами: Неузгодженість національних стандартів з європейськими може призвести до затримок у модернізації експертиз.

5. Складнощі з адаптацією до міжнародних стандартів. Процес переходу до міжнародних стандартів, зокрема стандартів ЄС, може бути досить складним: Відмінності між українськими і європейськими стандартами можуть вимагати суттєвих змін у процесі оцінки товарів, що потребує часу і ресурсів.

6. Опір змінам. Інституційний і людський фактор також може бути перешкодою для модернізації: Спротив змінам з боку деяких державних установ і фахівців.

Список літератури:

1. Бутов А.В., Петрова О.С. "Методологічні аспекти модернізації товарознавчої експертизи в умовах сучасної економіки" // Наукові праці. – 2022. – № 3. – С. 45–52.

2. Дубова І.В., Міщенко О.П. "Модернізація процесів товарознавчої експертизи у зв'язку зі змінами стандартів та вимог ринку" // Економічні дослідження. – 2023. – № 6. – С. 98–106.

3. Гончарова Н.О. "Застосування інформаційних технологій в товарознавчій експертизі: шляхи вдосконалення" // Товарознавство та управління якістю. – 2020. – № 4. – С. 67–75.

4. Коваленко С.В. "Роль сертифікації та стандартизації в модернізації товарознавчої експертизи" // Товарознавство та комерційна діяльність. – 2023. – № 5. – С. 45–50.

5. Пономарьов О.Д. "Інноваційні підходи до оцінки якості товарів у процесі товарознавчої експертизи" // Стандартизація та сертифікація. – 2022. – № 1. – С. 34–41.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВА КОМПОНЕНТА СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ НАВЧАННЯМ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Махович І.А.
аспірантка
Інститут педагогіки НАПН України

Ураховуючи стрімкі темпи цифровізації нашого суспільства, нове покоління потребує сучасних методів і підходів до організації освітнього процесу. Використання інформаційних технологій (ІТ) в освіті сьогодні є не лише актуальним, але й необхідним. Концепція Education 4.0, як інноваційна модель освіти, акцентує увагу на чотирьох основних компонентах, зокрема, *розвитку ключових компетентностей для навчання впродовж життя, застосуванні нових методів навчання, впровадженні сучасних ІКТ* та *використанні інноваційної інфраструктури*. Ці елементи надають змогу створити базис для модернізації освітнього процесу відповідно до вимог цифрової трансформації [7]. Однак важливо ретельно обирати відповідні платформи та інструменти, адже їх неправильне використання або невідповідність освітнім цілям може мати негативні наслідки для результатів навчання. Гейміфікація у цьому контексті стає одним із ключових інструментів для побудови освітнього процесу, орієнтованого на студента, мотивуючи його до активної участі через інтерактивні елементи, завдання та ігрові механіки.

Протягом останніх двох десятиліть система управління навчанням (Learning Management System, LMS) залишалася одним із найпопулярніших академічних додатків у закладах вищої освіти. **LMS є частиною реалізації принципів Education 4.0, зокрема через інтеграцію сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та адаптивних методів навчання, що сприяє створенню персоналізованих освітніх середовищ** [7]**.** У своєму дослідженні *«Quality Management of Learning Management Systems: A User Experience Perspective»* К. Паппас і П. Захаріас визначають LMS як «програмні платформи для адміністрування, документування, відстеження, звітування та проведення електронних навчальних курсів або навчальних програм» [8].

Д. Миценко та В. Шиманська підкреслюють, що LMS виконують низку дидактичних функцій та виступають своєрідними електронними посібниками, які включають освітні (навчальні) матеріали, презентації, запитання для самоперевірки, завдання для самостійної роботи, тематику контрольних і курсових робіт, календарні плани або силабуси дисциплін, критерії оцінювання, оголошення та посилання на додаткові освітні ресурси.

LMS також сприяють організації комунікації між викладачами і студентами, а також між самими студентами. Для цього використовуються інструменти, такі як форуми, електронна пошта або чати. Контроль знань у LMS зазвичай здійснюється через тестування, а облік навчальних досягнень – за допомогою електронного журналу. Крім того, LMS надають змогу збирати, узагальнювати та аналізувати статистичні дані про успішність здобувачів освіти [6, с. 6]. Як зазначає Н. Лупак, лідерами серед систем дистанційного навчання є Moodle, Google Classroom та Microsoft Teams [3, с. 354].

Незважаючи на широкий спектр функцій, багато LMS все ще залишаються інструментами для управління освітнім процесом, а не інструментами для створення захоплюючого та інтерактивного навчання. Саме тому гейміфікація, як один з найбільш перспективних трендів у сучасній освіті, пропонує нові можливості для підвищення ефективності LMS [5]. Як невіддільна частина інноваційних методів Education 4.0, гейміфікація забезпечує впровадження підходів, таких як навчання через вирішення проблем (*problem-based learning*), практичну діяльність (*learning-by-doing*) та челенджі (*challenge-based learning*) [5].

Хоча сучасні дослідження, зокрема роботи Н. Лупак та співавторів [3, с. 349], Л. Норіка [2, с. 157] та Н. Тільняка з командою [4, с. 1210], активно досліджують використання LMS в онлайн- та дистанційному навчанні, Н. Лупак зазначає ширші можливості цих систем. Вона підкреслює, що LMS можуть ефективно доповнювати традиційне очне навчання, надаючи студентам додаткові ресурси для самостійної роботи.

Особливо актуальною в умовах сучасних викликів, таких як освітні втрати та навчання під час воєнного стану, є індивідуалізація навчання [1]. Впровадження гейміфікації сприяє систематичності та індивідуалізації освітнього процесу завдяки інтерактивним елементам, які мотивують учнів до активної взаємодії з матеріалом. Це особливо актуально в умовах непрогнозованих перерв в освітньому процесі, спричинених, зокрема, повітряними тривогами, що ускладнюють реалізацію принципу систематичності та послідовності навчання. Гейміфіковані підходи дозволяють створювати адаптивне освітнє середовище, яке враховує індивідуальні потреби здобувачів освіти, запобігаючи їх перевантаженню та забезпечуючи поступове, логічне й ефективне засвоєння знань.

Дослідження Н. Тільняк демонструє, що гейміфікація та штучний інтелект стають невіддільними компонентами сучасних LMS. Компанії, такі як Knowledgehook, Quizlet, Querium, Kidaptive, Kahoot, Minecraft Education Edition та інші, активно використовують ці технології для створення персоналізованих та інтерактивних освітніх середовищ. Більш того, гейміфікація сприяє активному залученню до навчання, соціалізації та розвитку комунікативних навичок. Завдяки гейміфікації, студенти можуть не лише здобувати знання, але й розвивати соціальні навички та самоідентифікацію. Поєднання цих технологій дозволяє зробити навчання більш ефективним та привабливим для сучасних здобувачів вищої освіти [4, с. 1217].

Отже гейміфікація та LMS у контексті концепції Education 4.0 відкривають нові можливості для модернізації освітнього процесу, забезпечуючи інтерактивність, індивідуалізацію та мотивацію здобувачів освіти. Гейміфікація сприяє активній участі студентів, їхній соціалізації та розвитку ключових компетентностей для навчання впродовж життя, а також дозволяє долати виклики, пов’язані з перервами в освітньому процесі, особливо в умовах воєнного стану. Завдяки поєднанню цифрових інструментів, навчання стає більш ефективним, поступовим і привабливим, відповідаючи вимогам цифрової трансформації.

Список літератури:

1. Малихін О., Арістова Н., Алєксєєва С. Індивідуалізація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнний час: методичні рекомендації. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2023. 59 с. URL: https://doi.org/10.32405/978-966-644-720-6-2023-59.

2. Норік Л. О. Організація дистанційного формату вищої освіти на базі платформи LMS MOODLE. Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти : : зб. тез доп. IV Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ. Київ, 2022. С. 157–160. URL: http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28280.

3. Педагогічні можливості дистанційних технологій навчання у сучасних умовах / Н. Лупак та ін. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 3(17). URL: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-346-359 (дата звернення: 11.12.2024).

4. Педагогічні можливості дистанційних технологій навчання у сучасних умовах / Н. Тільняк та ін. Вісник науки та освіти. 2024. № 2(20). URL: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-1206-1220 (дата звернення: 11.12.2024).

5. Laohajaratsang T. Designing effective pedagogical approaches with next-generation LMS for students in higher education. Thaitesol Journal. 2018. Vol. 31, no. 1.

6. Mytsenko D., Shymanska V. Практика впровадження концепції змішаного навчання з використанням LMS Google Classroom. Herald of Kiev Institute of Business and Technology.

2021. Т. 45, № 3. С. 4–10. URL: https://doi.org/10.37203/kibit.2020.45.01 (дата звернення: 11.12.2024).

7. The core components of education 4.0 in higher education: three case studies in engineering education / J. Miranda et al. Computers & Electrical Engineering. 2021. Vol. 93. P. 107278. URL: https://doi.org/10.1016/j.compeleceng.2021.107278 (date of access: 23.11.2024).

8. Zaharias P., Pappas C. Quality management of learning management systems: a user experience perspective. Current Issues in Emerging eLearning. 2016. Vol. 3, no. 1. P. 60–83.

ПОРУШЕННЯ ГЕМОДИНАМІКИ ПРИ ГЕМОРАГІЧНОМУ ШОЦІ

Медведєв І.О.
студент ХНМУ
+380994161153, iomedvediev.2m21@knmu.edu.ua
Строєв М.Ю.
асистент кафедри екстреної та невідкладної медичної допомоги,
ортопедії, травматології та протезування, ХНМУ
+380667200173 maxstroev1994@gmail.com

Актуальність. Геморагічний шок є критичним станом з високою летальністю. Своєчасна діагностика та правильне лікування відіграють вирішальну роль у збереженні життя пацієнта.

Мета. Описати основні етапи розвитку та перебігу гемодинамічних змін при геморагічному шоці.

Методи і матеріали. Аналіз наукової літератури, досліджень у базі PubMed.

Результати і обговорення. 1. Шок – це стан зниженого проходження крові через біологічні мембрани, що виникає в органах та тканинах організму причиною якого є порушення системної гемодинаміки. Вирізняють 4 типи: гіповолемічний, обструктивний, дистрибутивний та шок пов'язаний з порушенням насосної функції серця. При гіповолемічному шоці зменшується об'єм циркулюючої крові (ОЦК), що призводить до зниження венозного повернення та переднавантаження серця. Зменшення переднавантаження призводить до зменшення ударного об'єму, що знижує серцевий викид (рис.1). У розгляді нашої теми нас цікавить група гіповолемічних шоків, одним з прикладів якого є геморагічний шок (ГШ) [1].

Рис. 1

Етіологічні фактори ГШ охоплюють низку систем та органів людини, домінуючим чинником серед яких є тупа проникаюча травма. Також розвиток екстреного стану може виникнути в природних порожнинах організму: грудна, черевна. Зареєстровані випадки акушерських, судинних, урологічних кровотеч, які призвели до виникнення ГШ.

Ступінь крововтрати при геморагічному шоці класифікують згідно з втраченою кількістю крові з очікуваними фізіологічними реакціями у здорової людини масою 70 кг.

Згідно з класифікацією Американського коледжу хірургів (ATLS) розрізняють 4 класи крововтрати [2].

2. Розгляд системного та місцевого кровообігу у нормі. На системний кровообіг впливають наступні характеристики: хвилинний об'єм серця (ХОС), артеріальний тиск (АТ), повернення до серця, об'єм циркулюючої крові (ОЦК), об'ємна швидкість органного кровообігу та реологія крові. Порушення цих параметрів в комплексі може призвести до гострої недостатності кровообігу.

3. Регуляція системного кровообігу забезпечується хвилинним об'ємом крові. Системний АТ регулюються 3 основними ланками які безпосередньо впливають на гемодинаміку через нервові та гуморальні механізми. До таких механізмів належать: швидка регуляція, що спирається на барорецептори та хеморецептори; проміжна регуляція реалізується через нейрогуморальний шлях, де барорецептори передають сигнали до гіпоталамуса; повільна регуляція суто гуморальна система, яка втілена у ренін-ангіотензиновій системі (РААС). Тривалість першої 20-30 с., другої до 10 хв, та третьої години, дні. Ключовим центром вищої нервової регуляції та підтримання регуляції в екстремальних станах є гіпоталамус. При зменшенні ОЦК в організмі, для підтримки САТ застосовуються нейрогуморальні механізми підтримки, а саме: 1) пресорний рефлекс барорецепторів, 2) рефлекторна відповідь барорецепторів до гіпоталамуса, 3) гуморальні механізми РААС. Так при такому стані, за дії вищезазначених чинників, в організмі відбуваються наступні зміни: звуження системних судин опору, зменшення периферичного кровообігу та зміщення уваги на центральний кровообіг; звуження ємнісних судин, для повернення венозного кровотоку, виникає компенсаторна тахікардія для підтримання ОЦК.

Місцева регуляція кровообігу спирається на наступні механізми: міогенна регуляція, метаболічна регуляція та регуляція за участю ендотеліальних факторів. У відповідь на збільшення АТ у судині, з'являється надмірна кількість кисню, стінки судини скорочуються, виробляється ендотелін-1, тромбоксан, аби запобігти надмірному розтягненню. Якщо АТ знижується, судини розслаблюються, виділяються простацикліни, оксид азоту, аби забезпечити рівномірний тиск та кровотік на стабільному рівні. Розуміння цих механізмів є ключовим для аналізу патологічних змін [3].

4. Патогенез шоку заснований на таких змінах: порушення системної гемодинаміки, порушення периферичного кровообігу та мікроциркуляції, ушкодження і загибель клітин, мультифакторна органна недостатність. Патологія гемодинамічних порушень при ГШ поділяється на системну та місцеву (рис. 2). Порушення системної гемодинаміки характеризується поняттям гостра недостатність кровообігу, яка включає поняття: ХОС, АТ, повернення до серця, ОЦК, об'ємна швидкість органного кровообігу та реологія крові. Ключовим чинником у цьому процесі є зменшення об'єму ОЦК, яке ініціює ряд компенсаторних реакцій організму. Порушення периферичного кровообігу та мікроциркуляції здійснюється на рівні органів та тканин. Як наслідок, формуються сладж-синдром та ДВЗ-синдром.

5. Відновлювальні механізми організму при геморагічному шоці спрямовані на 3 стадії: компенсаторна, прогресування, необоротних змін. У компенсаторну стадію, організм реагує вивільненням катехоламінів, секрецією вазопресину та активацією ангіотензину II, що зумовлює: спазм гладеньких м'язів судин та посилення канальцевої реабсорбції натрію і води. Таким чином зростає АТ для постачання важливих органів (мозок, серце, легені, нирки) і збільшується ОЦК. У 2 стадію настають негативні ефекти для організму, тому що ця стадія асоційована з падінням АТ. Артеріальна гіпотензія виникає внаслідок зменшення ХОС та зменшення загального периферичного опору, головним чином у зв'язку з неспроможністю компенсаторних змін постійно підтримувати цей стан та виснаженням симпатичних центрів. Це спричинює: гіпоксію, ішемію, ацидоз, гіперкаліємію, дефіцит поживних речовин. Якщо організм не вдається вивести з цього стану та обмежити поширення змін, наступає 3 стадія. Необоротні зміни призводять до смерті, жодні лікарські заходи не здатні відновити гемодинаміку. Місцево відбувається некроз клітин, агрегація тромбоцитів, зсідання крові та

утворення фібрину. Системно розвивається ДВЗ-синдром та прогресивна мультиорганна функціональна недостатність. Як наслідок всіх порушень виникає стаз. Розвиваються масивні некрози, порушуються життєво важливі функції, наступає смерть [1].

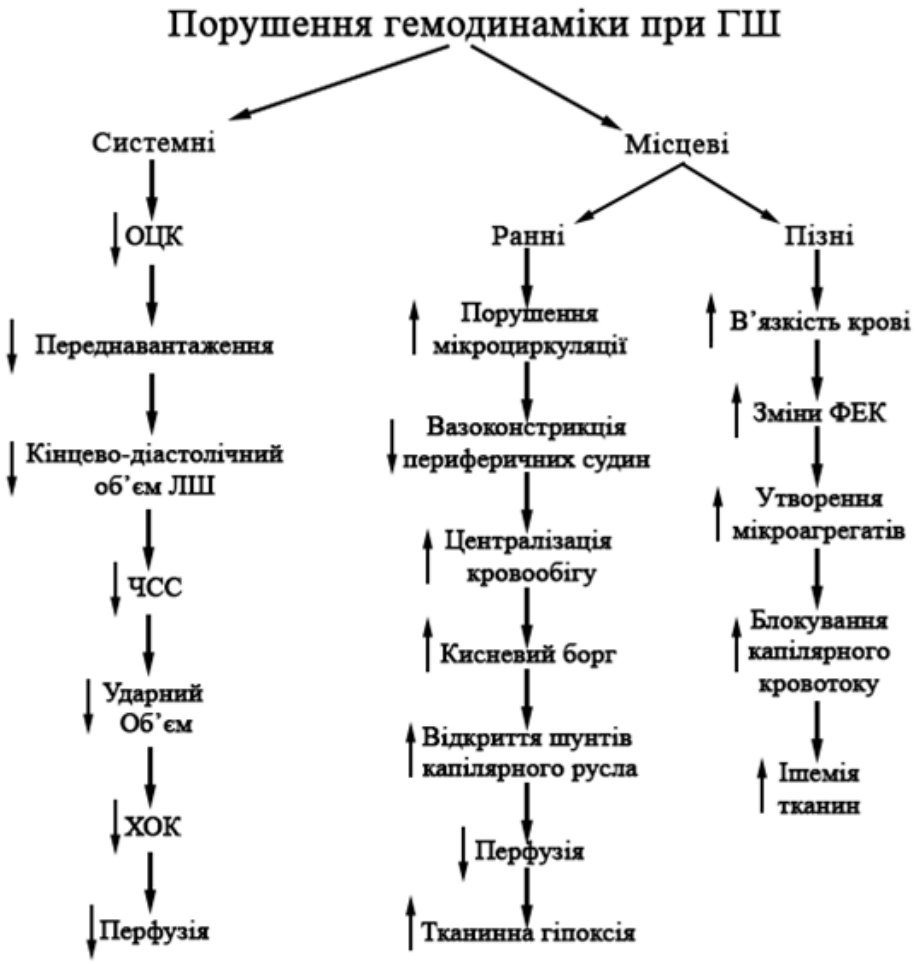

6. Клінічні прояви ГШ. З боку центральної нервової системи: розвивається потьмарення свідомості. Сонливість, непритомність, сопор, кома. Зупинка центрів дихання та кровообігу у 3 стадії. Серцево-судинна система: тахікардія, гіпотензія, брадикардія, порушення скоротливої функції серця. Система дихання: гіпоксемія, циркуляторна гіпоксія. Система виділення: гостра ниркова недостатність, метаболічний ацидоз, гіперкаліємія, зменшення швидкості клубочкової фільтрації. Система травлення: виразки, перитоніт, сепсис, гостра печінкова недостатність, інтоксикація, гіпоглікемія. Кінцівки: ціаноз що наростає.

7. Основні етапи лікування ГШ. Першим етапом лікування є усунення етіологічного фактора – кровотечі. На другому етапі основним завданням є відновлення системної гемодинаміки та периферичного кровообігу. При всіх типах гіповолемічного шоку для відновлення ОЦК застосовується замісна терапія. Третім етапом є боротьба з гіпоксичними впливами та ушкодженими структурами, що проявляється у використанні оксигенотерапії, цитопротекторів, глюкокортикоїдів. І останнім етапом, який стабілізує хворого – це нормалізація показників гомеостазу. Ліквідація порушень кислотно-основного балансу, порушень співвідношення електролітів та загальної інтоксикації [4].

Висновки. Геморагічний шок є критичним станом, що супроводжується послідовними змінами гемодинаміки. Компенсаторні зміни – активація симпатичної нервової системи, вазоконстрикція, підтримка кровопостачання життєво важливих органів. Прогресивні – порушення мікроциркуляції, ішемія периферичних органів, розвиток ацидозу. Декомпенсований – критичне зниження серцевого викиду, поліорганна недостатність, ДВЗ-

синдром. Розуміння механізмів цих змін є ключовим для ранньої діагностики та ефективної терапії геморагічного шоку.

Список літератури:

1. Патофізіологія : в 2 т. Т 1. Загальна патологія : підручник для студ. вищ. мед. навч. заклад. / О. В. Атаман. Вінниця : Нова Книга, 2012. - 592 с. : іл.

2. Hooper N, Armstrong TJ. Hemorrhagic Shock. 2022 Sep 26. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2025 Jan–. PMID: 29262047.

3. Фізіологія : підручник для студ. вищ. мед. навч. закл. / Ф 50 В. Г. Шевчук, В. М. Мороз, С. М. Бєлан [та ін.]; за редакцією В. Г. Шевчука. - Вид. 2., випр. і допов. — Вінниця : Нова Книга, 2015. - 448 с. : іл.

4. Bonanno FG. Management of Hemorrhagic Shock: Physiology Approach, Timing and Strategies. J Clin Med. 2022 Dec 29;12(1):260. doi: 10.3390/jcm12010260. PMID: 36615060; PMCID: PMC9821021.

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ФОРМУВАННЯ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ Й ЗМІН СНУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мітюряєва-Корнійко І.О.
Бурлака Є.А.
Клець Т.Д.
Салтикова Г.В.
Бардась Д.С.
НМУ ім. О.О. Богомольця, кафедра педіатрії №4, м. Київ, Україна

Вступ. Повномасштабна війна в Україні спричинила появу величезної кількості психологічно травмованих дітей. За майже 2,5 роки гострі стресові прояви перейшли в хронічні, причому за дослідженнями українських гігієністів у школярів у 2023 р. в порівнянні з 2022 -м р. визначається: скорочення тривалості сну на 6,4%, ознаки посттравматичного стресового розладу (ПТСР) має кожна 10 дитина, тривожність – 10,5%, а депресію – 26,4% [1,2]. Велику занепокоєність викликає стан психічного здоров'я наймолодших дітей 1-6 років, оскільки лікарі та батьки майже у кожній малечі відмічають стресові прояви на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях [3,4]. Відомо, що в цьому віковому періоді у дітей анатомо-фізіологічні особливості незрілого психоневрологічного реагування складають неможливість осмислювання та довготривалого експліцидного запам'ятовування травмуючих подій. Однак їх здатність «перехоплювати емоції батьків» та тілесно зафіксовувати (імпліцидна пам'ять) відчуття страху, тривоги, розгубленості сприяє збереженню негативного емоційного досвіду на все життя. Хоча ПТСР як діагноз встановлюють після 4-5 років, його різноманітні прояви спостерігаються практично з грудного віку [5,6]. Тому вивчення особливостей розвитку цього захворювання та його корекція є актуальним питанням профілактичного напрямку педіатрії.

Метою даного дослідження було оцінити динаміку проявів стресових розладів та стану сну у дітей віком 1-6 років, хворих на ГРЗ на фоні стандартного лікування, від перших діб та місячного спостереження, які знаходились протягом 2 років під впливом чинників війни на всій території України.

Матеріали та методи. У жовтні-грудні 2023 р. педіатрами було проведено широкомасштабне дослідження на майже всій на той час території України (Київ, Харків, Львів, Дніпро, Запоріжжя, Одеса, Кропивницький, Вінниця, Кривий Ріг, Житомир, Черкаси, Полтава, Суми, Бердичів, Ромни, Біла Церква) за розробленим на кафедрі дизайном. Оцінювали прояви стресових розладів на 1-3 день захворювання ГРЗ та через 1 місяць після проведеного його стандартного лікування у 119 дітей 1-6 років життя (51,3% хлопці). Огляд дітей та опитування батьків, які підписували інформовану згоду, проводили педіатри. Критеріями включення до дослідження були діти з легкими та середніми формами тяжкості ГРЗ з негативними результатами тестуванням на Ковід -19, які постійно проживали на відповідних територіях України та знаходились під впливом факторів воєнного стану різного рівня інтенсивності. Критеріями виключення були: гострі алергічні стани, підвищена судомна готовність, вроджені вади, органічні враження нервової системи та психічної сфери, клінічні прояви та лабораторно-інструментальні підтвердження бактеріальної етіології респіраторних захворювань. Валідизована оцінка проявів стресових розладів для дітей 1-6 років включала: проблеми з харчуванням, мовним розвитком, сном, нічні жахи, тики, посмоктування, повернення до поведінки минулого періоду, злість, дратівливість, тривожність, неконтрольований плач, тремтіння, неможливість залишатись на самоті. Скринінг ПТСР проводився опитуванням батьків дітей блоком PCL-5. Для виявлення різних розладів сну у дитини використовували анкету SDSC для батьків. Статистичні розрахунки проведені за допомогою програмного забезпечення GraphPad Prism 9.0.

Результати. Встановлено, що, незважаючи на різноманітність інтенсивності впливу факторів воєнного стресу по всій території України, вже на 1-ому огляді, хворої на ГРЗ дитини 1-6 років життя, та за результатами опитування батьків, сумарний показник стресового розладу був досить високим та складав 63% зустрічальності. Прояви ПТСР в цілому були зафіксовані у 8% дітей дошкільного віку. Патологія сну доведена більше, ніж у половини хворих дітей 1-6 років (51%), причому найчастіше визначались такі розлади, як: гіпергідроз (43%), порушення засинання та підтримки сну (33%), збудження (29,3%), змін режиму сон-неспання (29,1%), надмірної сонливості (27%), порушення дихання (22,3%). Через 1 місяць після стандартного лікування ГРЗ та 2-3-х тижневого періоду адаптації виявлення проявів стресового розладу сумарно мало змінилось (61%), але ознаки ПТСР знизились більше ніж в 2 рази (3%). Порушення сну в цілому також майже в двічі зменшились, але залишились практично у чверті обстежених дошкільнят у вигляді частіше розладів засинання та підтримки сну (22%).

Висновки. Визначено, що за 2,5 роки широкомасштабної війни по всій території України, більше половини з наймолодших дітей 1-6 років життя, які постійно знаходились під впливом різних за характером та інтенсивністю факторів воєнних травмуючих подій, отримали стійкі клінічні прояви стресових розладів, а чверть дошкільнят – розлади сну, які потребують професійного спостереження та застосування відповідних відновних та реабілітаційних засобів. Виявлення ризику встановлення діагнозу ПТСР вже у найменших вікових групах значно збільшує шанси на підвищення захворюваності у старших дітей та дорослих. Перспективою подальших досліджень є продовження моніторингу показників психосоматичного здоров'я дітей різного віку і біосоціальних факторів їх впливу в умовах війни в Україні та вивчення ефективності застосування методів корекції.

Список літератури:

1. Гозак С.В., Єлізарова О.Т., Станкевич Т.В., Парац А.М., Лебединець Н.В. Зв'язок способу життя і ментального здоров'я дітей міста Києва на другому році війни. Довкілля та здоров'я. 2024. № 1(110). С. 18-25.

2. Chldren traumatic grief. Educational materials /NCTSN// URL: http://www.nctsn.org/traumatic-grief

3. Palace M, Zamazii O, Terbeck S, Bokszczanin A, Berezovski T, Gurbisz D, Szwejka L. Mapping the factors behind ongoing war stress in Ukraine-based young civilian adults. Appl Psychol Health Well Being. 2023 Sep 20. doi: 10.1111/aphw.12493.

4. Anjum G., Aziz M., & Hamid H. K. Life and mental health in limbo of the Ukraine war: How can helpers assist civilians, asylum seekers and refugees affected by the war? Frontiers in Psychology, 2023; 14, 1129299. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1129299

5. Bates RA, Militello L, Barker E, Villasanti HG, Schmeer K. Early childhood stress responses to psychosocial stressors: The state of the science. Dev Psychobiol. 2022; 64(7):e22320. doi: 10.1002/dev.22320. PMID: 36282746; PMCID: PMC9543576.

6. Cheetham-Blake TJ, Turner-Cobb JM, Family HE, Turner JE. Resilience characteristics and prior life stress determine anticipatory response to acute social stress in children aged 7-11 years. Br J Health Psychol. 2019 May;24(2):282-297. doi: 10.1111/bjhp.12353.

ВПЛИВ ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ НА ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ОСОБИСТОСТІ В РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Мозолевський Анатолій Сергійович
студент

Науковий керівник: Грицук О.В.
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет"

Ігрова залежність та емоційний інтелект є надзвичайно важливими компонентами психологічного розвитку особистості в ранньому юнацькому віці. Це обумовлено величезною кількістю цифрового контенту, який впливає на формування особистості сучасної молоді. Крім того, саме в цьому віці відбувається активний розвиток емоційної сфери та формування навичок емоційної регуляції. В загальному розумінні, емоційний інтелект є ключовим фактором успішної соціальної адаптації та психологічного благополуччя особистості.

Актуальність дослідження полягає в тому, що сучасні зміни в способах проведення дозвілля та комунікації молоді сприяють зростанню випадків ігрової залежності. В наші дні все більше підлітків та юнаків занурюються у віртуальний світ комп'ютерних ігор, що може негативно впливати на розвиток їх емоційного інтелекту. Це явище потребує ґрунтовного вивчення для розробки ефективних стратегій профілактики та корекції.

Метою дослідження є аналіз впливу ігрової залежності на компоненти емоційного інтелекту в ранньому юнацькому віці.

Досягнення даної мети передбачає виконання наступних завдань:

- аналіз існуючих досліджень щодо проблеми ігрової залежності та емоційного інтелекту;
- визначити особливості прояву ігрової залежності в ранньому юнацькому віці;
- дослідити рівень розвитку емоційного інтелекту у молоді з різним ступенем захоплення комп'ютерними іграми.

Матеріалом роботи нашого дослідження є результати психодіагностичного обстеження учнів старших класів та студентів перших курсів.

Об'єкт вивчення – емоційний інтелект особистості в ранньому юнацькому віці. Предметом є особливості впливу ігрової залежності на розвиток емоційного інтелекту.

Використання комп'ютерних ігор може мати як позитивний, так і негативний вплив на розвиток особистості. У порівнянні з неігроманами, геймери більш уважні, мають більший обсяг уваги, більш вибіркові та зосереджені на релевантній інформації, а також менш схильні до розсіювання уваги. Більшість дослідників позитивно оцінили стратегічні ігри [3].

Надмірне захоплення комп'ютерними іграми негативно впливає на поведінку, мотивацію, емоційний стан і успішність молоді, спричиняє погіршення фізичного здоров'я та проблеми у спілкуванні, зокрема з родиною. Психологи, вчителі та батьки щодня зіштовхуються з цією проблемою, що вимагає термінового впровадження ефективних рішень [2].

К. Андерсон та К. Діллд дослідили, що агресивні реакції у молодих чоловіків пов'язані з нестабільними психічними станами. Перепади настрою та "розпорошення" енергії змушують їх шукати хобі або занурюватися в кіберсвіт. Залежність від комп'ютерних ігор, особливо «стрілянок», «рольових» і «симуляторів», небезпечна: такі ігри тримають гравця в постійній напрузі. У реальному житті адреналін спалюється через фізичну активність, а під час гри тіло залишається пасивним, що призводить до підвищення тиску, порушення обміну

речовин та серцево-судинних проблем. У підлітків ці ризики зростають через гормональну нестабільність, а продукти розпаду адреналіну особливо шкодять серцю та судинам [1].

Дослідники відзначають, що ранній юнацький вік є сенситивним періодом для розвитку емоційного інтелекту, оскільки саме в цей час відбувається формування світогляду, самосвідомості та системи цінностей особистості. В цьому віці також спостерігається підвищена чутливість до різних адиктивних впливів, що робить молодь особливо вразливою до формування ігрової залежності.

Сучасні наукові дослідження вказують на існування певних механізмів впливу надмірного захоплення комп'ютерними іграми на емоційний інтелект. Основними з них є:

- обмеження досвіду реального емоційного спілкування;
- формування спрощеного сприйняття емоційних станів;
- розвиток емоційної холодності та відстороненості;
- зниження здатності до емпатії.

Теоретичне дослідження проблеми дозволяє припустити існування зворотного зв'язку між рівнем ігрової залежності та розвитком емоційного інтелекту в ранньому юнацькому віці. Подальше емпіричне вивчення цього питання дозволить розробити ефективні стратегії профілактики та корекції негативного впливу ігрової залежності на емоційний розвиток особистості.

Хоча деякі аспекти комп’ютерних ігор, такі як розвиток уваги та зосередженості, можуть бути корисними, їх надмірне використання спричиняє емоційну холодність, зниження емпатії та проблеми у спілкуванні. Це підкреслює необхідність розробки ефективних профілактичних стратегій, спрямованих на мінімізацію негативного впливу ігрової залежності та підтримку гармонійного розвитку особистості.

Список літератури:

1. Андерсон К. А., Діллк. Е. (2000). Відеоігри та агресивні думки, почуття та поведінку в лабораторії та в житті. Журнал особистості та соціальної психології, 78 (4), 772—790

2. Приходько Ю. О. Дитяча психологія: Нариси становлення та розвитку. К.: Міленіум, 2003. 192 с.

3. Як комп’ютерні ігри впливають на дітей, підлітків та дорослих? Молодь дебатує. URL: https://ukraineyouthdebates.de/2021/11/yak-kompyuterniigry-vplyvayut-na-ditej-pidlitkiv-ta-doroslyh/. (дата звернення 15.12.2024)

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ УМІНЬ У КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ

Мороз О.Л.
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської мови в судноводінні
Херсонської державної морської академії
orcid.org/0000-0002-1483-9136
elena.moroz2006@gmail.com

В сучасному світі швидка зміна технологій зумовлює появу нових тенденцій у способах організації міжособистісних стосунків у виробничих колективах. Незалежно від сфери професійної діяльності, яка визначає перелік необхідних «твердих умінь», тобто професійно зумовлених технічних навичок, «м'які уміння» є суттєвим доповненням до специфічних умінь та навичок прикладного характеру, оскільки включають знання, навички та установки, необхідні для оптимальної соціально-технічної, міжособистісної та людиноорганізаційної взаємодії [1, 9-10]. На сьогодні загальновизнаним є той факт, що м'які уміння є так само значущими, як і спеціальні професійні уміння та навички і сприймаються як такі, що сприяють покращенню виробничих стосунків, процесів та результатів діяльності [2, 116].

Аналіз наукового доробку з питань вивчення поняття «м'які уміння» показав, що єдиного тлумачення та чіткого визначення цього терміну не існує, кожен дослідник пропонує своє бачення комплексу м'яких вмінь. Вважаємо, що це пояснюється специфікою кожного окремого виду професійної діяльності, а тому доцільно говорити про «професійні м'які уміння».

Загалом, притримуємося думки, що м'які уміння це комплекс умінь, необхідних для здійснення певного виду діяльності у будь-якій сфері діяльності під час співпраці людей, у командній роботі задля кращого взаєморозуміння.

В фокусі нашої уваги є необхідність формування м'яких умінь саме у майбутніх фахівців судноплавної галузі, оскільки їх професійна діяльність здійснюється в колективі, має командний характер, а міжособистісні стосунки мають значний вплив на психоемоційний стан членів екіпажу під час тривалих контрактів та можуть суттєво повпливати на зниження аварійності в морі. Розвинені уміння міжособистісного спілкування, управління конфліктами, розв'язання проблем, критичного мислення, тощо уможливлюють ефективну адаптацію та співпрацю моряків у полікультурному багатонаціональному екіпажі, прийняття обґрунтованих відповідальних рішень з огляду на культурні й соціальні відмінності.

Представники морської індустрії добре усвідомлюють вплив людського фактора на ефективність процесів на судні й наголошують на необхідності реформування морської освіти, а саме на потребі визначити та додати м'які вміння в якості мети навчання на тому ж рівні, що й технічні вміння [3]. Визначення переліку необхідних м'яких умінь та виокремлення їх у мету навчання сприятиме формуванню лідерських якостей здобувачів освіти та уможливить підвищення якості освіти та професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі. Тож сьогодні перед закладами вищої морської освіти постає необхідність розвивати м'які уміння здобувачів можливостями змісту відповідних освітніх компонент.

Фокус нашого наукового інтересу полягає в пошуку ефективних методів формування м'яких умінь курсантів закладів вищої морської освіти під час розробки та впровадження курсу освітньої компоненти «Морська англійська мова» у відповідності до галузевих стандартів, вимог роботодавців та умов часу з його швидкими технологічними змінами.

Окрім очевидної компетенції – володіння іноземною (англійською) мовою задля здійснення ефективного професійного спілкування – для якісної реалізації освітньої компоненти «Морська англійська мова» у закладі вищої морської освіти вважаємо за необхідне постановку та досягнення й інших цілей навчання, а саме уміння погоджувати свої дії з діями партнера (враховувати думку іншого), уміння жити разом, кооперуватися, йти на компроміс (що особливо важливо для майбутніх мореплавців, оскільки судно є не лише місцем роботи, але й місцем їх постійного проживання протягом кількамісячних контрактів), співвідносити інформацію з різних джерел, оцінювати альтернативні рішення, чітко висловлювати думки та аргументувати свою точку зору, долати конфлікти, використовуючи навички ефективного спілкування [4], працювати в команді, тощо. Ці та інші м'які уміння формуються, на нашу думку, у співпраці з іншими учасниками освітнього процесу, а тому є невід'ємною інтегративною частиною комунікативних умінь, які розвиваємо під час занять з морської англійської мови.

Ретельний аналіз наукового доробку та власний багаторічний досвід викладання уможливлює висновок про те, що успішне формування м'яких умінь відбувається за умови активного залученням здобувачів освіти у значущі види навчальної діяльності, що сприяють розвитку навичок мислення вищого порядку. Одним з найефективніших методів навчання є метод кейсів (case-study), який уможливлює комунікативне вивчення мови на основі автентичних професійних матеріалів через активну творчу діяльність здобувачів освіти у спеціально організованому освітньому середовищі, яке сприяє розвитку творчого та критичного мислення, інтелекту й емоційно-вольових якостей особистості.

Кейси є чудовим інструментом для розвитку м'яких умінь оскільки вони являють собою детальний опис реальних ситуацій на морі, а отже створювати умови та можливості для використання набутих знань у реалістичних професійних ситуаціях, адже основною одиницею роботи студента і викладача в контекстному навчанні стає не «порція інформації», а ситуація у всій своїй наочній і соціальній невизначеності і суперечності. В текстах кейсів за часту представлені міжособистісні відносини між учасниками події в динамці, що дає можливість проаналізувати помилкові та правильні вчинки, зробити припущення про причини певний дій кожного учасника події, практично розмежувати тверді та м'які уміння учасників ситуації, а також запропонувати власний альтернативний план дій в тих умовах, які описані в кейсі.

Проте для того, щоб застосування цього активного методу навчання було посильним для курсантів/студентів та сприяло підвищенню ефективності професійно-орієнтованої комунікативного підготовки вкрай важливо проводити цілеспрямовану систематичну роботу з розвитку умінь опрацювання автентичних текстів. Лишень за умови ретельної розробки серії завдань, тексти кейсів можуть забезпечити підвищення рівня зацікавленості та мотивації здобувачів освіти, спонукати їх занурюватися в активні, захоплюючі обговорення, які ґрунтуються на вже отриманих професійних знаннях та комунікативних уміннях і, водночас, сприяють розвитку нових знань, умінь та навичок. Важливо, щоб завдання та питання до кейсів сприяли розвитку умінь вищого розумового рівня. Наприклад, питання «Яких помилок припустилися члени екіпажу?» сприяє розвитку умінь аналізу ситуації, питання «Чи міг такий вчинок призвести до більш серйозних травм/наслідків?» вчить курсантів/студентів оцінювати ситуацію, її серйозність, а ключове питання «Як можна було б запобігти нещасному випадку?» спонукає до створення власного продукту у формі рекомендацій, правил, інструкцій тощо. Тобто, головна увага та акцент завжди сконцентровані на розвитку таких м'яких умінь, як уміння критично мислити (аналізувати та оцінювати події, вчинки, ситуації) та умінь приймати рішення (створювати фінальний продукт, який демонструє це рішення та презентувати його аудиторії з подальшим обговоренням або вибором найкращого рішення, поради). Процес створення фінального продукту відбувається спільно з іншими здобувачами освіти (групова робота), а отже сприяє розвитку м'яких умінь командної роботи, уміння ведення перемовин і досягнення компромісу.

І хоча, зазвичай, морська історія, звіт про аварійну подію чи будь-який інший тип кейсу мають бути тематично пов’язані із модулем, що вивчається, проте вони уможливлюють значно ширше контекстне застосування та уможливлюють, таким чином, повторення раніше набутих знань морської англійської мови в рамках робочої навчальної програми та силабусу навчальної дисципліни. А створення активного навчального середовища засобами кейс-технологій, в якому здобувачі залучені до групової роботи та рефлексії, уможливлює випуск морських фахівців з розвиненим усвідомленням необхідності володіння м’якими уміннями, здатних ефективно адаптуватися до швидкозмінного професійного середовища.

Список літератури:

1. Global Maritime Professional Body of Knowledge. Tokyo: International Association of Maritime Universities (IAMU). 2019. 160 p.

2. Кудрявцева В.Ф., Барсук С.Л., Фролова О.О. Еволюція «м’яких умінь» у контексті професійної діяльності. Актуальні проблеми викладання освітніх компонент соціально-гуманітарного спрямування у вищій школі: матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Херсон, 05 червня 2024 р. Херсон: Херсонська державна морська академія, 2024. С. 116-120.

3. The Key Role of Seafarers in National Economies in a Net-Zero World / International Chamber of Shipping. (2023). Available at: https://www.ics shipping.org/wp-content/uploads/2023/06/SEAFARERS-REPORT final.pdf (дата звернення: 20.02.2025).

4. Lekakou M., Iakovaki H., Vintzilaios D. et al. Introducing the Use of Case Studies Methodology in Training for Soft Skills in Maritime Universities. The ISOL-MET Program. Pedagogika-Pedagogy. 2023. Vol. 95, No. 6s. P. 111-122. DOI: https://doi.org/10.53656/ped2023-6 s.10

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ СКІНЧЕННОГО ЕЛЕМЕНТА В ФОРМІ БІПІРАМІДИ

Мотайло А.П.
к.т.н., доцент, доцент кафедри природничо-наукової підготовки
Херсонська державна морська академія

Сітка є однією з основних складових процесу моделювання в скінченно-елементному аналізі (СЕА). Скінченно-елементна сітка(решітка) є мережею, яка містить комірки й точки (вузли). Дана мережа може мати будь-яку форму або розмір і використовується для розв'язання граничних задач для диференціальних рівнянь (або систем диференціальних рівнянь) у частинних похідних. Кожній комірці сітки відповідає окремий розв'язок рівняння, який, будучи об'єднаним з усією мережею, призводить до розв'язку для всієї сітки. Тобто сітка є дискретизацією геометрії розрахункової області на окремі елементи.

Оскільки сітка є наближенням до реальної геометрії, щільність і якість її елементів мають значний вплив на точність і стійкість розв'язків математичної моделі. У більшості випадків сітка (решітка) вважається більш якісною порівняно з іншою, якщо вона покращує хоча б одну з найважливіших властивостей дискретної математичної моделі: швидкість збіжності, стійкість або точність отримуваних розв'язків, - не впливаючи негативно на інші властивості [1].

У роботі [2] експериментально доведено ефективність використання решіток тетраедрально-октаедральної структури порівняно з тетраедральними при розв'язанні задач теплопровідності в 3D-області. При цьому встановлено, що застосування октаедрів у ансамблі з тетраедрами дозволяє покращити швидкість збіжності метода скінченних елементів (МСЕ), зберігаючи достатній рівень точності отримуваних розв'язків. У роботі [3] теоретично доведено, що використання октаедрів та біпірамід при дискретизації області покращує алгоритмічну складність МСЕ при розв'язанні граничних задач еліптичного типу. У роботі [4] побудовано узагальнені формули базисних функцій біпіраміди з одним/двома/трьома рухомими вузлами, що дозволяє краще пристосувати решітку тетраедрально-октаедральної структури до границь розрахункової області складної геометрії. Оскільки біпіраміда не входить до списку скінченних елементів (СЕ) систем СЕА, постає задача визначення умов її використання в алгоритмі МСЕ.

Якість скінченно-елементної сітки може бути визначена декількома способами. При цьому методи розрахунку показників якості залежать не тільки від типу скінченного елемента, але й від налаштувань розв'язувача (Altair HyperMesh, Abaqus, ANSYS, Nastran тощо).

Метою даної роботи є визначення показників якості СЕ в формі біпіраміди на основі розрахунків метричних характеристик 3D-елементів, які використовують у Altair HyperMesh та ANSYS.

Обчислення показника якості Aspect Ratio. Якість СЕ в формі біпіраміди (рис.1), яка має три рухомих вузли K_1, K_2, K_5, можна визначити шляхом обчислення показника Aspect Ratio (*A.R.*). Згідно правил розрахунку в Altair HyperMesh [5] для 2D-елементів *A.R.* є відношенням найдовшої сторони СЕ до його найкоротшої сторони. Відповідно для 3D-елементів кожна грань розглядається як окремий 2D-елемент, для якого розраховується співвідношення сторін. Найбільше по всіх гранях значення вважається показником *A.R.* для 3D-елемента.

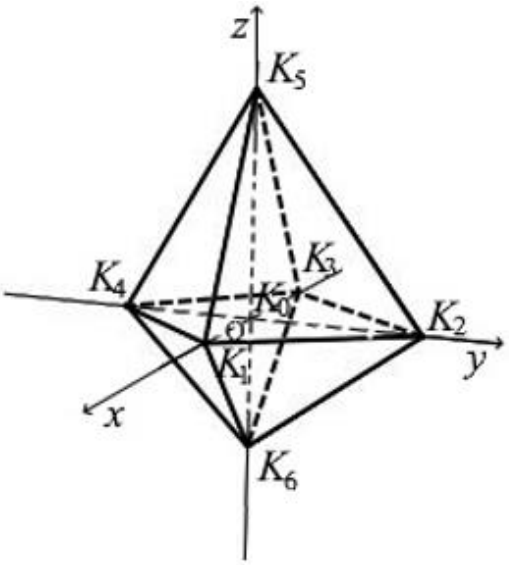

Рис. 1. Біпіраміда як скінченний елемент

Застосувавши вказаний метод розрахунку до біпіраміди, кожна грань якої є трикутником, можна отримати значення показника якості *A.R.* як функцію параметрів видовження/стиснення півосей *r*, *p*, *q*, де $r=K_1K_0/K_3K_0$, $p=K_2K_0/K_4K_0$, $q=K_5K_0/K_6K_0$. При цьому значення *A.R.* для елементів сіток рідко перевищує 5:1 [5], що дозволяє визначити множину допустимих значень параметрів *r*, *p*, *q* біпіраміди за умови $A.R.\le 5$. Змінні параметри *r*, *p*, *q* задовольняють системам нерівностей (табл.1), розв'язки яких допускають геометричну інтерпретацію (рис.2-7).

Таблиця 1. Допустимі значення параметрів біпіраміди

Значення *A.R.* в залежності від величин параметрів біпіраміди порівняно з одиницею		
$A.R.=\dfrac{\sqrt{r^2+p^2}}{\sqrt{2}}$, коли $r,p,q\ge 1$ та $q=\min\{r,p,q\}$	$A.R.=\dfrac{\sqrt{1+q^2}}{\sqrt{1+p^2}}$, коли $p\le 1, 1\le r\le q$	$A.R.=\dfrac{\sqrt{2}}{\sqrt{r^2+p^2}}$, коли $r,p,q\le 1, q=\max\{r,p,q\}$
Системи нерівностей, що відповідають умові $A.R.\le 5$		
$\begin{cases} r\ge q\ge 1, \\ p\ge q\ge 1, \\ r^2+p^2\le 50. \end{cases}$ (1)	$\begin{cases} 0<p\le 1, \\ 1\le r\le q, \\ \dfrac{q^2}{24}-\dfrac{p^2}{\frac{24}{25}}\le 1. \end{cases}$ (2)	$\begin{cases} 0<r\le q\le 1, \\ 0<p\le q\le 1, \\ r^2+p^2\ge \dfrac{2}{25}. \end{cases}$ (3)
Геометричне представлення розв'язків систем нерівностей (1)-(3)		
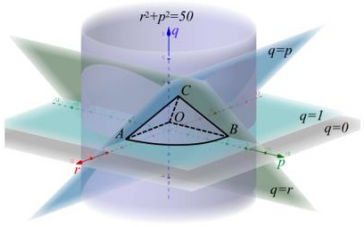	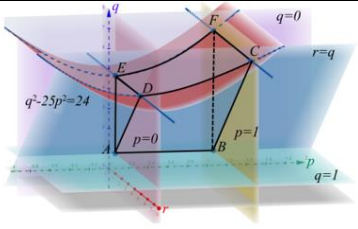	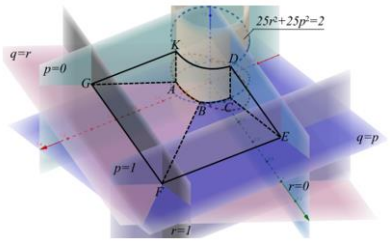
Рис. 2. *OABC* – тригранний кут, обмежений поверхнею кругового циліндра	**Рис. 3. *ABCDEF* – трикутна призма, обмежена поверхнею гіперболічного циліндра**	**Рис. 4. *ABCDEFGK* – тіло, обмежене площинами та поверхнею кругового циліндра**

<table>
<tr><td colspan="3">Значення A.R. в залежності від величин параметрів біпіраміди порівняно з одиницею</td></tr>
<tr><td>$A.R.=\frac{\sqrt{1+r^2}}{\sqrt{p^2+q^2}}$, коли
$p\le q\le 1, r\ge 1$</td><td>$A.R.=\frac{\sqrt{1+r^2}}{\sqrt{p^2+q^2}}$, коли
$q\le p\le 1, r\ge 1$</td><td>$A.R.=\frac{\sqrt{1+r^2}}{\sqrt{1+p^2}}$, коли
$p\le 1, 1\le q\le r$</td></tr>
<tr><td colspan="3">Системи нерівностей, що відповідають умові A.R.≤5</td></tr>
<tr><td>$\begin{cases} 0<p\le q\le 1, \\ \frac{p^2}{\frac{1}{25}}+\frac{q^2}{\frac{1}{25}}-r^2\le 1. \end{cases}$ (4)</td><td>$\begin{cases} 0<q\le p\le 1, \\ \frac{p^2}{\frac{1}{25}}+\frac{q^2}{\frac{1}{25}}-r^2\le 1. \end{cases}$ (5)</td><td>$\begin{cases} 0<p\le 1, \\ r=1, \\ q=1. \end{cases}$ (6)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Геометричне представлення розв’язків систем нерівностей (4)-(6)</td></tr>
<tr><td> 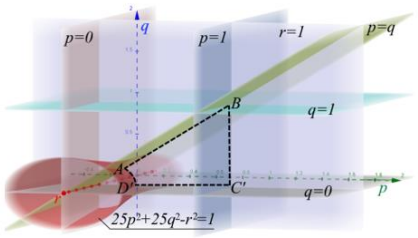

Рис. 5. ABCD – криволінійна трапеція в площині r=1, коли p≤q</td><td> 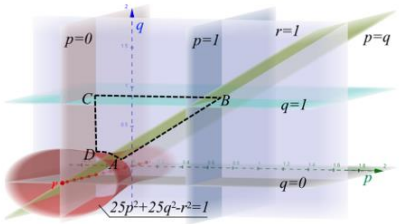

Рис. 6. ABCD – криволінійна трапеція в площині r=1, коли p≥q</td><td> 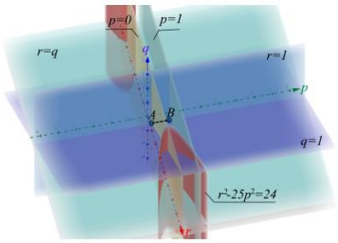

Рис. 7. AB – відрізок прямої, що є перетином площин r=1 та q=1</td></tr>
</table>

Представлені в табл.1 значення *A.R.*, які відповідають системам нерівностей (1)-(3)/(4)-(5)/(6), отримано для біпіраміди з трьома/двома/одним рухомими вузлами. При цьому один з трьох параметрів біпіраміди задовольняє додатковій умові. Решта значень *A.R.* біпіраміди та відповідні системи нерівностей можна отримати циклічною перестановкою параметрів *r*, *p*, *q*.

Обчислення показника якості Jacobian Ratio. Оцінити якість СЕ в формі біпіраміди можна шляхом обчислення показника Jacobian Ratio (*J.R.*), який визначає відхилення біпіраміди від правильного багатогранника (октаедра).

Значення якобіана коливається в межах від 0.0 до 1.0, де значення 1.0 відповідає СЕ правильної геометричної форми. Визначник Якобі пов'язує локальне розтягнення параметричного простору, необхідне для вписування його в глобальний координатний простір.

Якщо в параметричному просторі *Oxyz* вершини октаедра знаходяться на однаковій відстані від початку координат, то в глобальному просторі *Ouvw* вершини біпіраміди K_1, K_2, K_5 (рис.1) віддалені від точки *O* на відстані *r*, *p*, *q*, що відповідає перетворенню координат:

$$u(x,y,z)=\begin{cases} rx, x\ge 0, \\ x, x<0; \end{cases} \quad v(x,y,z)=\begin{cases} py, y\ge 0, \\ y, y<0; \end{cases} \quad w(x,y,z)=\begin{cases} qz, z\ge 0, \\ z, z<0. \end{cases} \tag{1}$$

Тоді якобіан перетворення (1) визначається рівністю:

$$\left|J(u,v,w)\right|=\left|\frac{\partial(x,y,z)}{\partial(u,v,w)}\right|=\begin{cases} \frac{1}{rpq}, x>0 \text{ або } y>0 \text{ або } z>0, \\ 1, x\le 0, y\le 0, z\le 0. \end{cases} \tag{2}$$

Згідно правил обчислення показника *J.R.*, які прийнято в розв'язувачах Altair HyperMesh та ANSYS [5], маємо:

$$J.R.=\frac{\left|J_{\min}\right|}{\left|J_{\max}\right|}=\begin{cases} \frac{1}{rpq}, rpq\ge 1; \\ rpq, rpq<1; \end{cases} \tag{3}$$

де $|J_{min}|$ та $|J_{max}|$ визначаються за формулами (2) в вершинах біпіраміди (рис.1).

Оскільки припустимим для скінченно-елементних розрахунків значень є інтервал, в якому $0.7 \le J.R. \le 1.0$, то за формулами (3) маємо:

$$\begin{cases} 0.7 \le \dfrac{1}{rpq} \le 1, \\ rpq \ge 1 \end{cases} \text{ або } \begin{cases} 0.7 \le rpq \le 1, \\ rpq < 1. \end{cases}$$

Тобто, $0.7 \le J.R. \le 1$, коли $0.7 \le rpq \le 1.429$.

Висновки. У роботі визначено показники якості Aspect Ratio та Jacobian Ratio CE в формі біпіраміди згідно правил обчислення вказаних метричних характеристик, які прийнято в розв'язувачах Altair HyperMesh та ANSYS. Отримані залежності значень параметрів видовження/стиснення півосей біпіраміди визначають умови застосування біпірамід у алгоритмі МСЕ. Перспективою подальших досліджень є визначення показника якості Aspect Ratio (tria) біпіраміди та інших метричних характеристик, які використовують в ANSYS.

Список літератури:

1. Mesh Quality. Simscale. URL: https://www.simscale.com/docs/simulation-setup/meshing/mesh-quality/ (date of access: 28.02.2025).

2. Greiner, G., Grosso, R. Hierarchical Tetrahedral-Octahedral Subdivision for Volume Visualization. The Visual Computer. 2000. Vol. 16. P. 357–369. URL: https://doi.org/10.1007/PL00007214 (date of access: 28.02.2025).

3. Мотайло А.П. Геометричне моделювання скалярних та векторних полів на решітках тетраедрально-октаедральної структури: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.01.01. Дніпро, 2019. 24 с.

4. Мотайло А.П. Базиси біпіраміди. Наукові праці Вінницького національного технічного університету. №2. Вінниця, 2024. С. 1-10. DOI: https://doi.org/10.31649/2307-5376-2024-2-76-85 (дата звернення: 02.03.2025)

5. How Element Quality is Calculated. Altair HyperMesh. URL: https://2021.help.altair.com/2021/hwdesktop/hm/topics/pre_processing/meshing/element_quality_how_its_calculated_c.htm (date of access: 28.02.2025).

РОЛЬ SOFT SKILLS В НАЛАГОДЖЕННІ НОВИХ ЛОГІСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ніякий І.М.
аспірант кафедри «Експлуатація портів і технологія вантажних робіт» Одеського національного морського університету, спеціальність 073 «Менеджмент»
комерційний директор ТОВ «Соул Марін»
ivan.niyakii@gmail.com

Початок повномасштабного вторгнення Росії до України суттєво вплинув на логістику у країні. І виклики, спричинені війною, вимагали застосування усіх можливих інструментів для подолання проблем, які виникли у сфері логістики. Компанії змушені були відмовитися від традиційних маршрутів і знаходити нові та застосовувати мультимодальне транспортування.

За таких умов керівникам підприємств у портовій галузі та персоналу цих підприємств, логістам та іншим доводиться працювати у нових для них реаліях ринку, і застосувати максимально не лише базові знання та вміння, але й опиратися на так звані soft skills.

Сьогодні недостатньо просто володіти професійними знаннями, розумінням логістичних процесів. Стратегічне управління логістикою вимагає наявності гнучких soft skills, які є ключем до успіху для ефективного керівника, коли кожне рішення впливає на велику кількість співробітників, клієнтів, партнерів і підрядників.

Особисті та ділові якості стають визначальними у формулі успіху як власника компанії, так і менеджменту. До них відносять, зокрема, здатність працювати у кризових умовах, адаптивність і гнучкість, критичне мислення, винахідливість, ефективна комунікація, тайм-менеджмент, багатозадачність тощо. Важливе значення має рівень відповідальності, стратегічне бачення, стійкість до викликів. Soft skills важко оцінити в конкретних показниках, і вони формуються протягом життя, під впливом життєвого досвіду та допомагають сформувати власну репутацію.

У той же час нові логістичні ланцюги, які утворилися за час блокування морських портів України, вимагали від власників компаній приймати швидкі рішення щодо інвестицій у створення нової інфраструктури, обладнання та засобів транспортування вантажів. При тому, що доводиться зважати на більш глобальні перебої в ланцюгах поставок.

За три роки війни учасники ринку набули досвід у переорієнтації логістичних потоків, створювали склади за межами України для того, щоб підтримати безперебійне постачання продукції. За цей час компанії навчилася бути мобільними в прийнятті рішень, в зміні своєї тактики та стратегії. Вищою мірою стала потрібна здатність бачити ширшу картину, передбачати ринкові зміни та швидко адаптуватися, поглянути на бізнес під новим кутом. І постійна потреба в операційній ефективності.

При цьому у 2022 році горизонти планування були максимум на два роки. Та поступово бізнес зрозумів, що війна триватиме і довше. Нинішній етап розвитку логістики в Україні загалом характеризується постійною невизначеністю, коли існує багато сценаріїв розвитку, передбачити які неможливо.

Коли у 2022 році була заблокована робота українських морських портів як на Чорному, так і на Азовському морях, значну частину вантажів стали транспортувати через дунайські порти та західні сухопутні переходи. І вони працювали на свою максимальну пропускну спроможність.

Прокладання маршрутів через Румунію, Польщу тощо вимагало багато зусиль і комунікацій, а також потребувало оперативного втручання у разі виникнення непередбачуваних ускладнень.

А розвиток необхідної інфраструктури на маршрутах потребував роботи професійних команд зі знанням всіх нюансів цього бізнесу і особливостей конкретного регіону. Зросла потреба у розробці проєктів «під ключ», коли ставиться багато задач, починаючи від пошуку майданчиків, розробки документації, організації будівництва терміналу і закінчуючи залученням вантажопотоку.

На західних кордонах України були збудовані нові термінали у першу чергу з перевантаження зернових, при чому з урахуванням необхідності перевантаження вагонів з колії 1520 мм у вагони 1435 мм. На Дунаї бізнес створив нові потужності з перевалки, були створені складські потужності.

Та коли у жовтні 2023 року запрацював український морський "зерновий коридор", зерно повернулося до морських портів України. І нині, приміром, через західні сухопутні переходи прямує лише 8% від усього обсягу зернового експорту.

Така сама ситуація склалася і з альтернативним дунайським маршрутом. Протягом 2022-2023 років за рахунок приватних інвестицій було відкрито 23 нові термінали, і ці інвестиції склали близько ста мільйонів доларів. Проте, із відкриттям морських портів перевалка на цих терміналах суттєво знизилася.

З одного боку, ми бачимо успішне вирішення бізнесом проблем, із якими зіштовхнулися на першому етапі нової війни. Ми говоримо тут як про власне побудову логістичних ланцюжків, так і про розбудову інфраструктури. З іншого боку, подальший розвиток подій показав, що прийняті рішення були обґрунтованими лише з оглядом на певний період часу.

Проте, важливо розуміти, який ефект мали прийняті рішення щодо розвитку маршрутів та інфраструктуру в цілому для України. Це не просто створення альтернативних маршрутів для зернових вантажів, металопродукції, мінеральних добрив тощо. Це діючі маршрути із розвиненою інфраструктурою. За нових умов бізнес знаходить можливості залучити вантажопотік, хай навіть такий, який поступається попередньому етапу.

Розвиток логістики має стати поштовхом для розвитку промисловості та агрокомплексу України, які будуть розвиватися вже з урахуванням цих можливостей. За таких обставин навряд чи можна стверджувати, що напруга у роботі логістів (говоримо як про інвесторів, керівників, так і про менеджмент) зменшилася. Зараз зусилля спрямовані на те, щоб максимально ефективно розвинути наявні маршрути та забезпечити вантажопотоки в умовах жорсткої конкуренції.

При цьому зростає значення міжгалузевої координації, залучення логістичного бізнесу у процеси формування державної політики. Лише стратегічне бачення розвитку економіки може максимально вплинути на її розвиток, на ефективну роботу підприємств та логістики. І на цьому етапі також знадобляться soft skills учасників цього процесу.

СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ – «ДРАЙВЕР» ІНКЛЮЗИВНИХ ЗМІН

Нохріна І.С.
викладачка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 231 «Соціальна робота»
Київський столичний університету імені Бориса Грінченка
i.nokhrina.asp@kubg.edu.ua
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-3955-4489

У сучасному світі інклюзивна освіта стала невід'ємною складовою освітнього процесу, відкриваючи можливості до якісного навчання для кожної людини, незважаючи на її індивідуальні особливості чи потреби. Державна освітня політика України, відображена в «Національній стратегії розвитку вищої освіти», визначає впровадження інноваційних підходів як пріоритетний напрямок розвитку інклюзивного освітнього середовища, що забезпечує рівні можливості доступу до якісної освіти для всіх учасників освітнього процесу[3]. Головним завданням сучасного освітнього середовища України є формування перспективних орієнтирів розвитку та дієвих підходів до впровадження інновацій, модернізацій системи освіти й перетворення її на ефективну модель, що відповідатиме міжнародним стандартам. На процес інновацій у галузі освіти впливають такі фактори, як економічні трансформації в країні, ставлення педагогів до нововведень, конкурентоздатність освітніх установ тощо. Важливе значення у цьому контексті має особистість, здатна творчо розвивати культуру, впроваджувати нові організаційні моделі, сучасні технології навчання та виховання. Інклюзивна освіта є одним із головних напрямів у сфері освітніх послуг, яка орієнтована на створення рівних можливостей для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх фізичних, психічних, соціальних чи культурних особливостей.

В умовах динамічних суспільних змін студентство постає як потужна рушійна сила – «драйвер» інклюзивних перетворень. Молоді люди, які навчаються у закладах вищої освіти, вирізняються особливою енергійністю, творчим підходом та прагненням впроваджувати інновації для вирішення соціальних проблем [2, с. 8].

Студентська спільнота демонструє виняткову здатність до соціальної активності, що проявляється через різноманітні форми діяльності. У сфері освітніх проєктів молодь розробляє та впроваджує програми, які сприяють повноцінній інтеграції осіб з інвалідністю до освітнього середовища. Паралельно студенти організовують соціальні кампанії, спрямовані на підвищення суспільної обізнаності щодо прав та потреб вразливих груп населення. Особливу цінність має волонтерська діяльність, через яку молодь надає безпосередню допомогу людям у складних життєвих обставинах. Важливим напрямком також є науково-дослідницька робота, яка дозволяє глибше осмислити процеси інклюзії та оцінити ефективність відповідних програм. Активна участь у таких ініціативах створює підґрунтя для досягнення соціального успіху самими студентами. Цей успіх проявляється через розвиток професійних компетенцій, включаючи навички комунікації, командної роботи та проєктного менеджменту. Молодь також формує цінні соціальні зв'язки, які відкривають нові перспективи для професійного зростання. Не менш важливим є аспект особистісної самореалізації – участь у соціально значущих проєктах зміцнює впевненість у власних силах та усвідомлення цінності особистого внеску в розвиток суспільства [1].

Проте, на шляху реалізації студентських ініціатив постають серйозні виклики. Молодь часто стикається з обмеженістю ресурсів, недостатньою підтримкою з боку університетської адміністрації та суспільства загалом. Існує також проблема нерівного доступу до можливостей участі в інклюзивних проєктах. Для подолання цих перешкод необхідно розвивати комплексні програми підтримки студентських ініціатив, які б включали

фінансування, менторський супровід та інформаційну підтримку. Такий підхід дозволить максимально розкрити потенціал студентської молоді як агента позитивних соціальних змін у сфері інклюзії.

Попри наявні виклики, залучення до інклюзивних ініціатив відкриває перед студентами широкі можливості для професійного зростання. У контексті професійного розвитку участь у інклюзивних ініціативах дає студентам унікальний досвід соціального підприємництва. Вони вчаться знаходити інноваційні рішення соціальних проблем, розвивають навички фандрейзингу та управління проєктами, що є надзвичайно цінним для майбутньої кар'єри.

Важливо також відзначити роль цифрових технологій у розвитку інклюзивних ініціатив. Студенти активно використовують онлайн-платформи для координації волонтерської діяльності, проведення інформаційних кампаній та залучення ширшої аудиторії до своїх проєктів. Це особливо актуально в умовах глобальних викликів, коли традиційні форми взаємодії можуть бути обмежені.

Перспективним напрямком є також розвиток дослідницької складової студентських інклюзивних ініціатив. Участь у наукових проєктах дозволяє студентам не лише глибше зрозуміти проблематику інклюзії, але й зробити внесок у розвиток теоретичної бази та методології інклюзивної освіти. Це може включати проведення соціологічних досліджень, аналіз ефективності різних підходів до інклюзії, розробку інноваційних методик навчання.

Отже, студентська молодь виступає потужним каталізатором розвитку інклюзивної освіти в Україні, демонструючи високий рівень соціальної активності через реалізацію освітніх проєктів, волонтерських ініціатив та науково-дослідницької діяльності. Незважаючи на наявні виклики, пов'язані з ресурсним забезпеченням та інституційною підтримкою, участь у інклюзивних ініціативах сприяє не лише розбудові доступного освітнього середовища, але й забезпечує професійне зростання та особистісну самореалізацію студентів. Подальший розвиток студентських інклюзивних ініціатив потребує системної підтримки, впровадження цифрових технологій та поглиблення дослідницької складової, що дозволить максимально розкрити потенціал молоді як агента позитивних соціальних змін у сфері інклюзії.

Список літератури:

1. Костіна В. Підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до впровадження соціальної інклюзії в умовах нових соціальних викликів. Психологія та соціальна робота. 2024. № 2. С. 87–101.

2. Кравченко С. Інноваційні освітні тренди: до постановки проблеми. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2021. 304 с.

3. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-р#Text (дата звернення: 20.02.2025).

ВПЛИВ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТІВ ЗІ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНОЇ ЦІННОСТІ

Омельченко І.Г.
аспірант кафедри обліку і фінансів
НТУ «ХПІ», Харків, Україна
Альошин С.Ю.
доцент кафедри обліку і фінансів, к. е. н.
НТУ «ХПІ», Харків, Україна

Концепція створення спільної цінності (ССЦ; англ. - creating shared value, CSV) стала ключовою стратегією для компаній, які прагнуть поєднати економічну ефективність із соціальними вигодами [1]. Успішність впровадження таких проектів значною мірою залежить від рівня взаємодії між стейкхолдерами, включаючи бізнес, урядові організації, громади та інші зацікавлені сторони [2].

ССЦ базується на трьох ключових підходах: переосмислення ринків і продуктів, підвищення ефективності в ланцюгу створення вартості та розвиток кластерів [3]. Важливу роль у цьому процесі відіграють стейкхолдери, які можуть як сприяти успіху проекту, так і створювати бар'єри на шляху його реалізації [4]. Теорія стейкхолдерів наголошує на важливості створення взаємних вигод між бізнесом та зацікавленими сторонами [5]. Компанії, що застосовують ССЦ, повинні інтегрувати інтереси різних груп у свої стратегії для забезпечення довготривалого успіху, дотримуючись основних принципів ефективної взаємодії.

А саме:

1. Спільне формування цілей – ефективність ССЦ-проектів зростає, коли компанії спільно з місцевими громадами та урядом визначають ключові потреби [6].

2. Довіра та комунікація – відсутність прозорої комунікації між стейкхолдерами може призвести до конфліктів і низького рівня підтримки проекту [2].

3. Фінансова та ресурсна підтримка – залучення різних партнерів допомагає зменшити фінансові ризики та покращити управління ресурсами [7].

Наочним прикладом важливості залучення стейкхолдерів до проектів ССЦ і того, як взаємовідносини між ними впливають на кінцевий результат, є практичний кейс зі сфери будівництва. Реалізація проекту будівництва нового терміналу аеропорту Хітроу відбувалася в умовах тісної співпраці між урядом, підрядниками та місцевими громадами, що забезпечило вчасне завершення будівництва, відповідність бюджету та мінімізацію соціальних і екологічних ризиків. З іншого боку, проект будівництва аеропорту Денвера зіткнувся з низьким рівнем координації між міською владою, інвесторами та підрядниками, що спричинило численні технічні проблеми та затримки. Як наслідок, відкриття аеропорту значно відклалося, а бюджет перевищив початкові розрахунки [6].

Щоб довести позитивний вплив взаємовідносин між стейкхолдерами на успішність впровадження ССЦ-проєктів, розглянемо приклади з інших індурстрій.

Хімічний гігант BASF зіткнулася з викликами вирубки лісів, дитячої праці та необхідності підвищення продуктивності фермерів у Бразилії. Для вирішення проблем було створено незалежний фонд, що співпрацює з фермерами, агробізнесом (André Maggi Group), державними регуляторами та екологічними організаціями, впроваджуючи екоефективні інструменти та освітні програми. В результаті компанія знизила витрати, підвищила продуктивність і зміцнила партнерства, водночас зменшивши екологічний вплив і покращивши соціальні стандарти [8].

Іншим приклад, пов’язаний з недовірою та слабкою взаємодією між компанією, місцевими громадами та урядом на платиновій шахті у ПАР, що ускладнювало реалізацію

програм Корпоративної соціальної відповідальності (КСВ, англ. - Corporate social responsibility, CSR) та ССЦ. Тому було впроваджено заходи з покращення багатосторонньої взаємодії, включаючи залучення громади до прийняття рішень, інвестиції в інфраструктуру та освіту, а також вирішення історичних проблем шахти. Як результат, компанія підвищила рівень довіри серед зацікавлених сторін, покращила свою репутацію та сприяла економічному розвитку громади через створення робочих місць і соціальних ініціатив [2].

Ці приклади доводять, що ефективне залучення стейкхолдерів є ключовим фактором успішної реалізації як масштабних інфраструктурних ініціатив так і вирішенню соціальних проблем, які існують роками, підвищуючи при цьому ефективність бізнесу, його прибуток і репутацію.

Таким чином, взаємодія між стейкхолдерами є визначальним фактором успішного впровадження проектів ССЦ. Компанії, які вибудовують довгострокові партнерства з урядами, громадами та іншими стейкхолдерами, досягають вищої ефективності та сталості своїх ініціатив. Українські компанії також можуть використовувати цей досвід для розвитку власних проектів, спрямованих на стале зростання та соціальну відповідальність, наприклад для розвитку свого енергетичного сектору після завешення війни та змічнюючи свою енергетичну незалежність [9].

Основні рекомендації для підвищення ефективності взаємодії:

1. Раннє залучення стейкхолдерів – ключовим фактором успіху є участь усіх зацікавлених сторін ще на етапі планування проекту.

2. Використання цифрових платформ для управління взаємодією – технологічні рішення можуть допомогти забезпечити прозорість і координацію дій стейкхолдерів [8].

3. Інвестування в соціальний капітал – розвиток довгострокових партнерських відносин з місцевими громадами та урядами є критично важливим для підвищення ефективності проектів [10].

Слідуючи цим рекомендаціям та інтегруючи інтереси стейкхолдерів у процес реалізації ССЦ-проектів дозволить не лише досягати бізнес-цілей, а й забезпечувати довготривалі соціально-економічні вигоди.

Список літератури

1. Menghwar P. S., Daood A. Creating shared value: A systematic review, synthesis and integrative perspective. *International Journal of Management Reviews*. 2021. Т. 23, № 4. С. 466–485.

2. Buddu A., Scheepers C. B. CSR and shared value in multi-stakeholder relationships in South African mining context. *Social Responsibility Journal*. 2022. Т. 18, № 2. С. 368–387.

3. Porter M. E., Kramer M. R. Creating Shared Value. How to reinvent capitalism and unleash a wave of innovation and growth. *Harvard Business Review*. 2011. Т. 89, № January-February. С. 1–17.

4. Berberich R. Creating Shared Value and Increasing Project Success by Stakeholder Collaboration: A Case in European Manufacturing: 2017.

5.Freudenreich B., Lüdeke-Freund F., Schaltegger S. A Stakeholder Theory Perspective on Business Models: Value Creation for Sustainability. *Journal of Business Ethics*. 2020. Т. 166.

6. Bal M., Bryde D., Fearon D. та ін. Stakeholder Engagement: Achieving Sustainability in the Construction Sector. *Sustainability*. 2013. Т. 5, № 2. С. 1–16.

7. Meyer H. Creating Shared Value (CSV): Operationalising CSV Beyond The Firm. *University of Cambridge Centre for Business Research*. 2018.

8. Spitzeck H., Chapman S. Creating shared value as a differentiation strategy – the example of BASF in Brazil. *Corporate Governance: The international journal of business in society*. 2012. Т. 12, № 4. С. 499–513.

9. Омельченко І. Г. Розвиток енергетичного сектору України через впровадження концепції створення спільної цінності: *V Міжнародній науково-практичній конференції «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: дорожня карта для України».* Київ :

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління (ДЕА), 2024.

10. Strand R., Freeman R. E. Scandinavian Cooperative Advantage: The Theory and Practice of Stakeholder Engagement in Scandinavia. *Journal of Business Ethics*. 2015. Т. 127, № 1. С. 65–85.

ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА ЕМОЦІЙНУ СФЕРУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Панчук Н.П.
кандидат психологічних наук, доцент
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9090-6073
Суходольська Н.С.
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Проблема дослідження емоційного стану внутрішньо переміщених осіб в умовах війни є важливим кроком у наданні їм підтримки та допомоги. Вивчення емоційного стану біженців і внутрішньо переміщених осіб в умовах військового конфлікту є актуальним, оскільки дозволяє зрозуміти, з якими труднощами вони стикаються у процесі адаптації до нових умов життя. На емоційний стан українців під час війни суттєво впливає комунікація з сім'єю, близькими, друзями. Люди, які мають змогу принаймні подзвонити рідним, переживають меншу дезадаптацію, ніж ті, кому довелося розділитися з сім'єю, хто зрідка спілкується з рідними та друзями. Водночас спілкування з колегами чи сусідами несуттєво впливає на емоційний стан [7]. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну створило умови для такого соціального феномену як біженство та внутрішнє переміщення. Війна змусила залишити свої домівки сотні тисяч українців і отримати статус внутрішньо переміщеної особи.

До українських дослідників, які досліджували проблеми біженців і переселенців, відносять В. Педоренко, Т. Алєксєєнко, Л. Гончар, Т. Куниця, Д. Бибик, З. Спринська, С. Дерев'янко, Ю. Максименко, В. Кердивар.

Внутрішньо переміщена особа (ВПО) – це людина, яка є громадянином України, або іноземцем, або взагалі не має громадянства, але перебуває в Україні на законних підставах і має право на постійне проживання на її території; яка змушена була залишити своє місце проживання через збройний конфлікт, окупацію, порушення прав і свобод особистості та інше. При цьому, особистість не виїжджає за межі території України, а вимушена шукати безпечніше місце для проживання всередині власної країни [2]. Як свідчить статистика, станом на 22 жовтня 2024 року в Україні офіційно зареєстровано 4 646 735 внутрішньо переміщених осіб. Серед них 59,9% – це жінки (2 782 325), 40,1% – чоловіки (1 864 410 осіб). Крім того, серед внутрішніх переселенців близько 906 тисяч дітей [5].

Внаслідок вимушеного переміщення люди зазнають значного психологічного впливу. Залежно від обставин переселення, соціального середовища і особистих характеристик психологічні особливості можуть змінюватися. З урахуванням міжнародної практики, основні травматичні переживання, які виникають у переселенців, можуть перерости в травматичний синдром, при якому людина обтяжена невирішеними конфліктами, сумом, смертю, тривогою, почуттям провини, злістю та підозрілістю до всіх запропонованих видів допомоги.

Психіка біженців дуже вразлива. Вони стикаються з високим рівнем тривожності більше, ніж звичайне населення країни. Втрата контролю над життям, невизначеність майбутнього, постійне відчуття небезпеки можуть призвести до тривожних розладів, стресу, тривоги, заниженої самооцінки, почуття самотності і провини, безсоння і нічних кошмарів. Адаптуватися при вимушеному переселенні дуже важко. Багато енергії витрачається на пристосування до нових умов, правил, порядків. Стрес, пов'язаний із відсутністю звичних речей, позбавленням домівки, втратою друзів, родичів, а іноді і батьків, негативно впливає на особистість. Окрім того, різниця у соціально-культурних вимогах

людей до поведінки, сприйняття і досвід війни в цілому призводять до відчуття дискомфорту, зниження активності та самооцінки, часто спостерігається підвищення тривожності, агресивності, виникнення негативного ставлення до інших людей.

Кожна подія, що потребує від людини зміни звичного способу життя і додаткових витрат енергії, є потенційно стресовою. Найчастіше, стрес викликають події неприємні, особливо якщо вони непередбачені й перебувають поза зоною нашого контролю. Ми відчуваємо стрес, коли потрапляємо в сумнівні або двозначні ситуації, коли переживаємо міжособистісні конфлікти. Та, навіть, у налагодженому повсякденному житті ми піддаємося впливу стресу набагато частіше, ніж нам це здається. Ми проспали, спізнилися, застрягли в пробці, наші плани зірвалися, нам не подзвонили, нас підвели... Всі ці дрібні та знайомі кожному побутові дрібниці викликають у нас певну фізіологічну реакцію: збудження, сухість у роті, прискорене серцебиття, тремтіння рук, кидання в піт. Нам стає важко зосередитися на чомусь, що не стосується пережитої події, думки про яку повертаються знову й знову [3, с.9].

У своєму дослідженні В. Педоренко наголошує, що «вимушені переселенці мають серйозні проблеми в психоемоційній сфері внаслідок психотравмуючих подій, які сталися через воєнні дії з боку росії. Такі люди виявляли сильний стрес, фрустрацію, агресивність, стресові розлади, невпевненість та ригідність, а також почуття сорому та провини, що в подальшому може призвести до формування синдрому «біженця» [4, с. 5-10].

З. Спринська зауважує, що «внутрішньо переміщені особи мають високий рівень реактивної тривожності, незадоволені потреби у визнанні та самовизначенні, високий рівень самотності, для них характерна недовірливість та страх майбутнього» [6, с.55].

Забезпечення меж і контролю дуже важливо для внутрішньо переміщених осіб в часи війни. Адже порушення державних кордонів України призвело до відчуття порушення особистісних меж у дітей та дорослих. Тому одна із функцій допомоги – організація й структурування творчої діяльності, забезпечення чітких меж, контроль та регуляція процесів під час занять, дотримання прийнятих правил. Потрібно пропонувати матеріали, методики та теми роботи. Але не менш важливо в часи війни «відчувати» стан людини чи групи і гнучко підходити до планування роботи [1, с.43].

Таким чином, проблема тривожності, як риси особистості, залишається актуальною у психології і є важливою проблемою, що впливає на психічне здоров’я і соціальну адаптацію внутрішньо переміщених осіб. Реалії сьогодення посилюють прояви тривожних станів кожної особистості. Адже в ситуації невизначеної небезпеки, що пов’язана з очікуванням переживання емоційного дискомфорту та негативного розвитку подій, життя людей нестабільне. В свою чергу, нестабільність сучасного соціуму є рушійною силою виникнення та розвитку тривожних станів у людей, які дегармонізують становлення та розвиток особистості. З іншого боку, особистісна тривога є складним та багатодетермінованим психічним утворенням, що проявляється на емоційному, мотиваційному, когнітивному та поведінковому рівнях. Тому і вирішення психологічних проблем повинні мати комплексний характер. На сьогоднішній день внутрішньо переміщені особи є однією з вразливих категорій населення, тому пошук адекватних рішень і способів психологічної допомоги в пристосуванні до життя має стати ключовою ланкою психологічної роботи з ними. Навіть коли між дітьми та батьками існують теплі та довірливі стосунки діти часто відчувають відсутність відсутнього члена сім’ї, якого не можуть повноцінно замінити щоденне онлайн-спілкування чи не часті особисті зустрічі. Питання виховання та догляду ускладнюються, коли діти досягають підліткового віку і особливо потребує надійного спілкування та контролю з боку старших членів сім'ї.

Список літератури:

1. Арт-терапія і війна: контексти і досвід практичної роботи. /за заг. ред. Н. Кальки, Г. Одинцової. Колективна монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 283 с.

2. ВПО: хто може отримати цей статус та які зміни в підході до надання цих коштів у 2025 році. URL : https://espreso.tv/vpo-khto-otrimue-tsey-status-ta-na-yaku-groshovu-dopomogu-mozhna-rozrakhovuvati

3. Овчаренко О. Психологія стресу та стресових розладів : навч. посіб. Університет «Україна», 2023. 266 с.

4. Педоренко В. Особливості психоемоційного стану переселенців в умовах іншої країни (на прикладі Німеччини). Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2022. Серія: Психологія. № 5. С. 5-10. https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.5.1

5. Скільки в Україні ВПО і де найбільше ВПО: статистика за областями. URL: https://bahmut1571.com.ua/news/skilky-v-ukrayini-vpo-i-de-najbilshe-vpo-statystyka-za-oblastyamy/

6. Спринська З. Психологічні особливості внутрішньо переміщених осіб. Теорія і практика сучасної психології, 2018. №6. С. 50-56/ URL: http://tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/6_2018/11

7. Як українці адаптуються до життя в умовах війни. URL: https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/23/247941/

РЕЛІГІЙНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ: ТАБУ І РЕАЛЬНІСТЬ

Парфьонов С.В.
Дніпровський національний університет імені Олесі Гончара

Людина у своєму житті проявляє активність, все її життя є певною формою активності і діяльність є формою такої активності. Вона передбачає наявність мети, а також засобів завдяки яким ця мета може бути досягнута. Не може залишатися поза увагою і те у якій об'єктивній і суб'єктивний ситуації здійснюється та чи інша діяльність, особистість того, хто діє, його свідомість і самосвідомість, установки, життєві принципи, амбіції, пріоритети і цінності, психологічний стан, вплив різних зовнішніх і внутрішніх факторів, соціально-культурне середовище у якому відбувається дія. Але особливу роль в цьому відіграють релігійні табу, як елементи морального вибору особистості, а також результат комунікативних практик і норм культурної реальності.

Ми діємо на нашу думку, а можливо і на думку інших раціонально, коли спираємося на знання світу, емпіричний досвід у тому числі досвід результативної або вдалої поведінки чи не результативної або невдалої поведінки, обґрунтовуємо свою поведінку перед собою чи іншими як нам здається очевидністю об'єктивних зв'язків між речами [1; С. 234]. Але чи є ці чинники справді раціональними, а не результатом зовнішніх впливів, нав'язування, маніпулювання?

Щодо діяльності людини в суспільстві термін раціональність є не зовсім вдалим, скоріше мова йде про свідомі або ж розумні підстави такої діяльності, які мають культурні, соціальні, історичні передумови. Важливим моментом такої поведінки є достатньо чітке усвідомлення людиною того, що вона робить, а також можливих і реальних наслідків своєї діяльності. Людина усвідомлює власний життєвий світ і своє соціальне буття, а діяльність є одним із засобів власної трансляції людини у світі, передачі аксіологічних та онтологічних сенсів [5; С. 223]. Своєю діяльністю в суспільстві людина начебто вбудовує себе в загальне соціальне буття, привносить себе в світ, реалізує себе в ньому. І табу, є елементами такого вибудовування люди в соціум, релігію, культуру. Лише діяльність робить думку реальністю, яка може бути передана, сприйнята, інтерпретована, здійснена в загальному соціальному плані і виконання табу є проявом такої реальності.

Якщо діяльність людини можна розуміти як певний компроміс між чуттєвим і раціональним, то виникає питання про методологію такого дослідження. До вивчення людської поведінки не може застосовуватися метод ідеалізації оскільки людина це завжди конкретна особистість, унікальне створіння, ідеальних чи ідеалізованих людей не існує. І не дивлячись на розвиток методу моделювання завдяки якому можна створити ідеальну модель об'єкта чи процесу, людина ніколи не може бути такою ідеальною моделлю. Тому і знання про людську діяльність, поведінку може бути лише онтологічним, прив'язаним до реалій буття, але не ідеалізованим [4; С. 36]. В цьому плані приходить на думку класичне уявлення про людину як єдність тіла, душі і духу і всі ці три її складові впливають на поведінку людини. Дійсно, дослідження людської поведінки не може залишатися в межах якогось конкретного методу чи підходу або традиції, таке дослідження може бути міждисциплінарним.

Чи можна погодитися з тим, що діяльність людини перш за все і головним чином може бути раціональною або нераціональною? Відповідь на це питання має велике значення, оскільки уточнює, що дослідницький інтерес в плані раціонального і нераціонального представляє саме діяльність як сфера практичного життя, що в той же час не позбавлена і внутрішнього змісту – світогляду, мотивів, цінностей, установок, та помилок, омани, маніпулювання, уявної свободи вибору, табу [3; С. 116]. Чітке розділення діяльності на

раціональну та нераціональну дуже спрощує проблему соціальної активності особистості. Скоріше можна говорити про те, що соціальна діяльність містить у собі і перше, і друге. При чому нераціональна поведінка у цьому контексті не обов'язково означає негативні її соціальні наслідки, скоріше мова йде про мотиви, що опосередковані чуттєвим і раціональним рівнями пізнання, а також свідомістю та підсвідомим. Табу виступає в цьому плані проявом свідомого, підсвідомого і надсвідомого, в контакті реальності воно завжди себе проявляє як діяльність.

Крім того людську діяльність можна розглядати як творчий процес, що є повністю вільним від об'єктивних обмежень людини. Виникає складне питання про те вважати таку діяльність раціональною чи не раціональною [2; С. 85]. І на це питання не може бути однозначної відповіді. Якщо розглядати творчість як реалізацію свободи, то мабуть вона якраз і є поєднанням раціонального та ірраціонального, свідомого та підсвідомого, уявного та дійсного. Табу виступає і як принцип, і як норма поведінки, і як внутрішній заборонний закон.

Поєднання чуттєвого і раціонального у суспільній активності людини можна розуміти як природний для людини процес, її звичний стан. Табу відіграє важливу роль у прийнятті рішення, виборі, активності є тією характеристикою соціального суб'єкта яка у тому числі і визначає його соціальність, що передбачає і буття інших. Людина соціальна з одного боку усвідомлює себе як цінність, з іншого визнає цінність буття всіх інших людей, а також кожної окремої особистості в світі. Соціально значуща діяльність не може відбуватися за межами поваги до світу, суспільства, людини. Повага до себе та іншого, життя, особистості, творчості, самобутності, а також здатності відчувати та мислити формує активність людини у суспільстві, її соціально усвідомлене буття та суспільно прийнятний життєвий проект. Розуміння людиною себе не може відбуватися поза межами розуміння інших і суспільства вцілому.

Список літератури:

1. Баранова С. В. Особистісна зрілість та відповідальність: соціально-психологічний аспект: монографія / Світлана Баранова. — Київ: Інтерконтиненталь-Україна, 2020. — 364 с.

2. Васютинський В.О. Психологічні координати українського світу: монографія / Вадим Васютинський ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Київ : Талком, 2024. – 178 с.

3. Кудінов І.О. Стратегія життя особистості як фактор розвитку суспільства : Монографія / І.О. Кудінов. – Запоріжжя: КСК-Альянс, 2015. – 180 с.

4. Лозовой В. О., Сідак Л. М. Саморозвиток особистості у філо- софській рефлексії та соціальній практиці. Монографія. – Х.: Право, 2006. – 256 с.

5. Чиханцова О. Психологічні основи життєстійкості особистості: монографія. – К. : Талком, 2021 р. – 319 с.

БАКТЕРІАЛЬНИЙ ВАГІНОЗ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ: ПОШИРЕНІСТЬ І НАСЛІДКИ

Плахотна І.Ю.
кандидат медичних наук, доцент
Харківський національний медичний університет
кафедра акушерства та гінекології №1, м. Харків
Щербіна І.М.
доктор медичних наук, професор
Харківський національний медичний університет
кафедра акушерства та гінекології №1, м. Харків

Бактеріальний вагіноз (БВ) нещодавно став глобальною проблемою охорони здоров'я, особливо у вагітних жінок, через несприятливі наслідки. Переважання умовно-патогенної мікробіоти на тлі різноманітних фізіологічних змін під час вагітності веде до дисбіозу піхви і, як правило, розвитку БВ.Різноманітні дослідження показали, що БВ під час вагітності пов'язаний із підвищеним ризиком важких ускладнень, включаючи передчасний розрив плодових оболонок, передчасні пологи, народження немовлят з низькою вагою, хоріоамніоніт і ендометрит після кесаревого розтину. Можливим патогенезом зв'язку інфекції з ризиком різних ускладнень є посилення біосинтезу простагландинів патогенними бактеріями. Це відбувається або через прямий вплив деяких медіаторів запалення, що вивільняються бактеріями, а саме фосфоліпази А2 і С10, або опосередковано через запалення плодових оболонок, хоріона та амніону, які потім виробляють цитокіни та простагландини для стимуляції пологів.

Результати лікування БВ часто невтішні. Рецидив може виникнути у 60-70% жінок після лікування. Немає достатньо доказів того, що лікування BV під час вагітності може запобігти ймовірності супутніх ускладнень. Ризик несприятливих наслідків може зберігатися, навіть якщо BV зникає під час вагітності. Ймовірною причиною є наявність стійкої біоплівки, яка була підтверджена вагінальною біопсією навіть після лікування.

Мета

Оцінити поширеність BV у вагітних жінок, а також його вплив на виникнення супутніх ускладнень.

Матеріали та методи.

Дослідження проведено на базі Харківського центру клінічної медицини з червня 2022 по грудень 2023 р. Всього до дослідження було включено 42 вагітних жінки у віковій групі 18-45 років з одноплідною вагітністю <=36 тижнів. Критеріями для відбору пацієнток були жінки із симптомами бактеріального вагінозу за наявності лабораторно підтвердженого діагнозу, відсутність іншої генітальної патології, поінформована згода на дослідження. До контрольної групи включено 15 практично здорових вагітних.

БВ був діагностований у цих жінок за допомогою десятибальної шкали Ньюджента. Проводилась оценка результатов бактеріоскопічного та бактеріологічного дослідження, стан мікробіоценозу піхви методом ПЛР. Інформацію про суб'єкта було отримано з лікарняної бази даних. Вивчені антенатальні ускладнення та результати вагітності: передчасні пологи, передчасний розрив оболонок, викидень, низька вага при народженні, асфіксія при пологах, госпіталізація у відділення інтенсивної терапії новонароджених .

Статистичний огляд виконано з використанням версії SPSS 21. Для описової статистики якісні дані були виражені як частота та відсоток, а числові дані як середнє значення та SD. Вивідна статистика була виконана з використанням критерію хі-квадрат для порівняння різних якісних змінних у двох групах та непарного t-критерію Стьюдента для зіставлення середнього віку матері, середнього гестаційного віку на момент тестування та пологів серед них. Коефіцієнти ризику були виведені для оцінки зв'язку БВ з наслідками

вагітності, включаючи передчасні пологи, викидні, передчасний розрив плодових оболонок, діти з низькою масою тіла при народженні та госпіталізації у відділення інтенсивної терапії новонароджених. Рівень значимості розглядався як значення $p<0,05$.

Результати дослідження та їх обговорення.

Середній вік жінок з позитивними випадками БВ склав 28,782± 5,2. 7 із 42 вагітних були багатоплідними (16,6 %), 6 (14,3 %) були представлені в першому триместрі, 13 (30,9 %) в другому триместрі та 16 (38,1 %) в третьому триместрі із середнім терміном вагітності при тестуванні 22,386±9,04 тижнів.

Середній гестаційний вік на момент пологів становив 34,0±3,542, 28 (66,6 %) випадків звичайних вагінальних пологів, 3(7,1%) випадка з використанням допоміжної пологової допомоги. 8(19,0 %) випадків розродження шляхом екстреного кесаревого розтину та 3(7,1 %) шляхом планового кесаревого розтину. З 42 позитивних випадків БВ у 13(30,9 %) були передчасні пологи, у 12 (28,6 %) – передчасний розрив плодових оболонок, у 3 (7,1 %) – викидень, у 10 (27,3 %) випадках спостерігалась асфіксія при народженні, у 13 (23,8 %) – низька вага при народженні, а 31 (73,8 %) новонароджений проходив лікування в інтенсивній терапії.

Найвища поширеність БВ спостерігалася у віці 25-30 років, оскільки жінки в цій віковій групі є найбільш сексуально активними, також мають найвищий відсоток вагітностей і, отже, більш схильні до BV та захворювань, що передаються статевим шляхом. Гестаційний вік не впливає на ймовірність БВ згідно з нашим дослідженням ($p=0,365$). Було припущено, що рівень поширеності БВ може відрізнятися в різних триместрах вагітності, що вказує на можливий вплив ендогенних статевих гормонів.

Наше дослідження показало статистично значущий зв’язок між BV та несприятливими наслідками, розглянутими в цьому дослідженні, якими були передчасні пологи, викидні, передчасний розрив плодових оболонок, діти з низькою масою тіла при народженні та госпіталізації у відділення інтенсивної терапії новонароджених. Зазвичай вважається, що результати гірші, якщо BV виявляється на ранніх термінах вагітності, ніж на пізніх термінах вагітності. Більшість наших жінок були обстежені у другому та третьому триместрі, однак ризик усіх несприятливих результатів був також значно підвищений. Вагітні жінки з БВ отримували місцеве або системне лікування з використанням антибактеріальної терапії, але дослідження також підкреслило, що застосування антибіотиків для лікування BV точно не зменшує ризик небезпечних наслідків.

Висновки

БВ є поширеною проблемою серед вагітних жінок, який має значний зв’язок з кількома несприятливими наслідками як для матері, так і для дитини. Освіта та обізнаність щодо цієї важливої проблеми здоров’я серед жінок та своєчасна, ефективна та комплексна терапія БВ до вагітності можуть допомогти зменшити пов’язані з цим несприятливі наслідки. Необхідні додаткові дослідження, щоб оцінити, чи може лікування БВ у першому триместрі запобігти несприятливим результатам, а отже, раннє обстеження та лікування можуть виявитися корисними.

SOFT SKILLS: ІНТЕГРАЦІЯ КРЕАТИВНОГО, АНАЛІТИЧНОГО ТА СИСТЕМНОГО МИСЛЕННЯ

Поліщук О.М.
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0003-1289-7428
Чернівецький національний університет

Зараз ми живемо в часи VUCA (нестабільності, невизначеності, складнощів та неоднозначності), коли світ перебуває у стані постійних змін та трансформацій. Такий контекст вимагає від фахівців володіння набором унікальних навичок, які дозволяють їм ефективно адаптуватися до нових викликів та створювати інноваційні рішення. Серед цих навичок особливе місце займають системне, аналітичне та креативне мислення, які стають ключовими інструментами для успішної кар'єри у 21 столітті.

На сьогодні штучний інтелект стрімко продовжує розширювати межі можливого, проте залишається досі питання про те, яке місце займає людство, оскільки з технологіями та алгоритмами, які здатні обчислювати, аналізувати та продукувати з шаленою швидкістю, може здатися, що людські навички відходять на другий план. Проте м’які навички у 2025 році будуть не просто важливими, а дуже важливими. На основі звіту Всесвітнього економічного форму про майбутнє робочих місць зазначено, що необхідно термінове підвищення кваліфікації для підготовки працівників [1]. Спираючись на дані понад 1000 компаній, звіт показує, що розрив у навичках продовжує залишатися найбільшою перешкодою для трансформації бізнесу: майже 40% необхідних навичок мають змінитися, а 63% роботодавців вже називають це ключовим бар'єром, з яким вони стикаються. Очікується, що попит на технологічні навички в галузі штучного інтелекту, баз даних та кібербезпеки швидко зростатиме, але людські навички, такі як творче мислення, стійкість, гнучкість та спритність, залишатимуться критично важливими (рис.1). Поєднання обох типів навичок буде все більш важливим на ринку праці, що швидко змінюється» [2].

Таким чином ми бачимо, що ключові навички 2025 базуються на балансі когнітивних, технічних та емоційних компетенцій. Роботодавці очікують від працівників не тільки здатності працювати з технологіями, а й аналізувати, співпрацювати, адаптуватись до змін і постійно розвиватися. Це вимагає від них гнучкості, допитливості та готовності до навчання впродовж життя. Опираючись на основні навички, які будуть затребувані у 2030 році, виділимо лише когнітивні, які представлені креативним, аналітичним і системним мисленням [3].

Креативне мислення – це наскрізна навичка, складний когнітивний процес, структура якого включає в себе: *генерування ідей* - процес створення великої кількості ідей, що є фундаментальним аспектом креативного мислення; *експериментування* – здатність розглядати ідеї з різних перспектив та адаптувати до поставленого завдання та його рамок; *оцінка та вдосконалення ідей* для досягнення оптимальних рішень; *гнучкість мислення* – уміння переходити між категоріями, та бачити інші перспективи; *оригінальність* - здатність генерувати нестандартні та унікальні ідеї; *метафоричне мислення* – використання аналогій та порівнянь для встановлення нових зв’язків між ідеями; *дивергентне мислення* – пошук різних рішень однієї проблеми; *відкритість* - готовність приймати нові погляди та ідеї; *допитливість*; *спроможність ризикувати* тощо. [4; 5]. Для розвитку креативного мислення потрібно розвивати аналітичні навички, спроможність ризикувати, а також уміння співпрацювати з іншими та ефективно передавати свої ідеї.

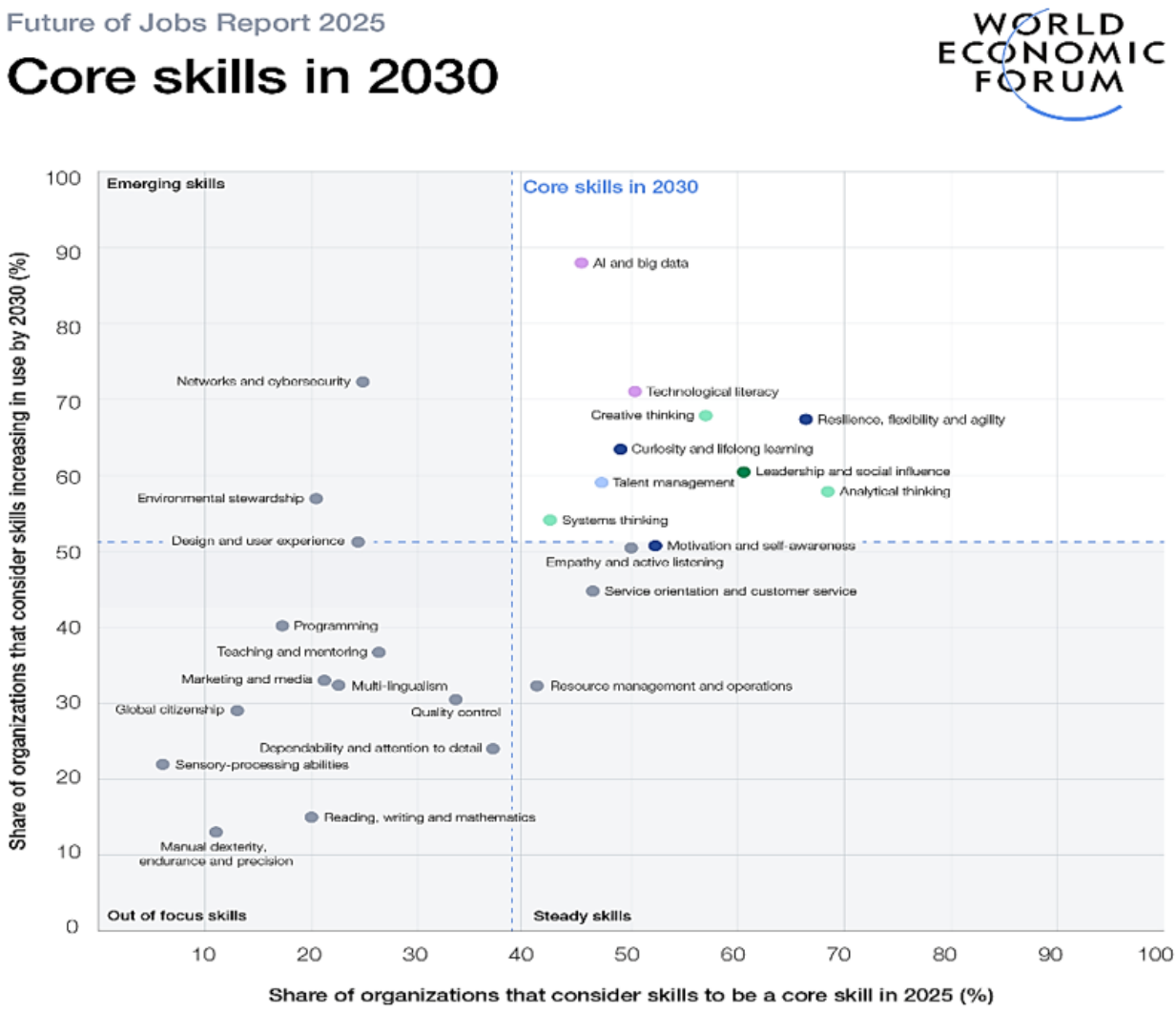

Рис. 1. Основні навички у 2030 році [3]

Аналітичне мислення відноситься до когнітивного процесу розбиття складних проблем, наборів даних або ситуацій на менші, більш керовані частини для виявлення закономірностей, взаємозв'язків і фундаментальних принципів. Воно передбачає гостре спостереження, логічні міркування та систематичний аналіз для отримання добре обґрунтованих висновків або рішень. Ця навичка дозволяє людям приймати переконливі рішення, заохочувати інновації та ефективно передавати складні ідеї [6]. Аналітичне мислення це більш ніж розумова діяльність, це когнітивний навичка, яка передбачає наявність у людини певного набору характеристик, якостей та звичок, таких як: *логічне міркування* – основа аналітичного мислення – вміння конструювати та деконструювати аргументи, виявляти недоліки в міркуваннях та оцінювати достовірність інформації; *критичне мислення* – можливість все поставити під сумнів, кидати виклик нормам та пошук прихованих причин; *допитливість* – природна цікавість до світу, даних, проблем, змушуючи їх виявляти приховані зв’язки та несподівані ідеї (що пов’язано з дивергентним мисленням, як складовою креативного); *увага до деталей* – здатність помічати найменші розбіжності, закономірності чи аномалії, непомічені іншими; *системний підхід* – розбиття на складові, їх аналіз та синтез; *здатність вирішувати проблеми* з поєднанням креативності та логіки, розробляючи інноваційні рішення.

На відміну від творчого та критичного мислення аналітичне передбачає поетапність вирішення задач, розділяючи інформацію на частини. Креативне мислення вимагає бачення проблеми з різних кутів, більшої гнучкості та нестандартного мислення. Критичне ж мислення поєднує в собі відкритість та навички оцінювання.

Системне мислення як м’яка навичка дає змогу розплутувати складні взаємозв’язки,

розкопувати глибинні причини та розробляти інноваційні рішення за допомогою цілісного аналізу. Оволодіння системним мисленням покращує майстерність у вирішенні проблем та прийнятті рішень, підкреслюючи взаємозв'язки та критичне мислення [7]. Для розвитку системного мислення критичне мислення має першочергове значення, наступним стає аналітичний з його розкладанням на складові, щоб зрозуміти динаміку, яка лежить в їх основі. Таким чином відбувається визначення ключових змінних, залежностей між ними, які дозволять побачити загальну картину у ширшому контексті, те, як різні елементи взаємодіють у системі, а також приймати більш обґрунтовані рішення.

Навички креативного, аналітичного та системного мислення взаємопов'язані між собою, наприклад: а) для синтезу ідей, де системне мислення синтезує різні точки зору для формування цілісної картини світу, креативне – створює ідеї для продукування нових рішень, а аналітичне – забезпечує глибоке розуміння окремих компонентів системи; б) для розв'язання проблем, де системне мислення допомагає визначити зв'язки між змінними, аналітичне мислення дозволяє глибоко зрозуміти окремі компоненти, а креативне – пропонує нетрадиційні рішення; в) для комунікації та співпраці, де аналітичне мислення забезпечує обґрунтованість рішень шляхом детального аналізу даних, системне – включає комунікацію з іншими для формування більш повної картини світу, тоді як креативне мислення може бути реалізоване колективними зусиллями та обміном ідеями. Особливості структури цих взаємозв'язків можна представити у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1. Структура взаємозв'язків креативного, аналітичного та системного мислення як Soft Skills

Тип мислення	**Основні риси**	**Роль у процесі рішення**	**Взаємозв'язок з іншими типами**
Креативне	Генерація нових ідей, синтез концепцій	Пропозиція інноваційних рішень	Використання результатів аналітичного мислення та системного контексту
Аналітичне	Розкладання на компоненти, аналіз даних	Глибоке розуміння окремих компонентів	Обґрунтованість рішень для системного та креативного мислення
Системне	Розгляд цілісної системи, взаємозв'язків	Формування цілісної картини світу	Підтримка контексту для аналітичного та креативного мислення

Отже, навички креативного, аналітичного та системного мислення взаємно доповнюють одна одну, забезпечуючи комплексний підхід до розв'язання складних завдань. Поєднання цих м'яких навичок забезпечує фахівцям можливість розвитку в сучасних умовах змін та високого рівня невизначеності, що характеризують сучасний світ.

Список літератури:

1. Future of Jobs Report 2025. Режим доступу: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_Report_2025.pdf

2. Future of Jobs Report 2025: 78 Million New Job Opportunities by 2030 but Urgent Upskilling Needed to Prepare Workforces. Режим доступу: https://www.weforum.org/press/2025/01/future-of-jobs-report-2025-78-million-new-job-opportunities-by-2030-but-urgent-upskilling-needed-to-prepare-workforces/

3. Core skills in 2030. Режим доступу: https://www.weforum.org/press/2025/01/future-of-jobs-report-2025-78-million-new-job-opportunities-by-2030-but-urgent-upskilling-needed-to-prepare-workforces/

4. Ramalingam, D., Anderson, P., Duckworth, D., Scoular, C., & Heard, J. (2020). Creative

thinking: Definition and structure. Australian Council for Educational Research. Режим доступу: https://research.acer.edu.au/ar_misc/43
https://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1038&context=ar_misc

5. Вовчаста Н., Байрамова О., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. Український педагогічний журнал . 2022. № 1. С.87-97. Режим доступу: https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/download/590/520/550

6. Roberts, S. Analytical Thinking: Importance, Elements, and Mastery Tips. 2025. Режим доступу: http://www.theknowledgeacademy.com/blog/what-is-analytical-thinking/

7. Lee, M. System Thinking as a Soft Skill. Режим доступу: https://esoftskills.com/systems-thinking-as-a-soft-skill/

БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ВПЛИВУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ

Понуровська Ю.С.
студентка

Науковий керівник: Грицюк Оксана Вікторівна
викладач
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет"

У сучасному суспільстві проблема булінгу стає все більш актуальною, адже вона безпосередньо впливає на психологічне благополуччя підлітків. Це явище виявляється в різних формах агресії, що включають психологічне, вербальне та фізичне насильство. В усіх цих формах булінг завдає серйозних наслідків для психічного здоров'я молоді, таких як хронічна тривога, депресивні розлади, а також проблеми з самооцінкою. Чим більше підлітки зазнають булінгу, тим більш ймовірно, що вони піддадуться негативному впливу на їхнє психічне благополуччя, що може зберігатися у дорослому житті.

Суть булінгу полягає в його систематичності та навмисності – це не одноразовий епізод, а тривале насильство з боку одного або кількох агресорів стосовно однієї особи.

Булінг може мати різноманітні прояви:

- Фізичне насильство включає прямий контакт, такий як удари, штовхання або інші форми тілесного ушкодження.

- Вербальне насильство характеризується образами, принизливими коментарями, погрозами чи дражненням, тоді як соціальний примус може включати ізоляцію, поширення чуток або виключення зі соціальних груп.

Окрім традиційного шкільного середовища, булінг також активно проявляється в цифровому просторі. Кібербулінг, що включає постійне спостереження, ображаючі повідомлення або публікації принизливого контенту в інтернеті, відкриває нові можливості для агресії і стає все більш поширеним унаслідок зростаючого використання технологій серед підлітків.

Розуміння соціально-психологічних аспектів булінгу, таких як чинники, що сприяють агресивній поведінці, роль групової динаміки та виклик до безпеки в жорстокому середовищі, є важливим кроком у розробці ефективних стратегій інтервенції та підтримки. Дослідження в цій сфері дозволяють зрозуміти, чому певні молоді люди стають агресорами, а інші – жертвами. Це знання критично важливе для розробки програм попередження, які можуть запобігти булінгу і підтримати жертв, надаючи їм необхідну допомогу [3]. Цей вплив посилюється відсутністю підтримки з боку батьків, що свідчить про важливість родинних зв'язків у формуванні захисних факторів. Булінг не тільки викликаний індивідуальними рисами, а й формується під впливом соціального контексту. Групова динаміка, конкуренція та бажання домінувати можуть призводити до агресивної поведінки серед підлітків. Згідно з дослідженнями, існують гендерні відмінності у прояві булінгу – хлопці частіше схильні до фізичного насильства, в той час як дівчата частіше використовують вербальні та соціальні форми агресії [1].

Батьківська підтримка може значно зменшити негативні наслідки булінгу. Підтримуюче середовище вдома сприяє формуванню стійкості у підлітків та зменшує ризик розвитку депресивних розладів. Фактори, такі як "зв'язок між батьками і дітьми" та «батьківський моніторинг», відіграють вирішальну роль у захисті психологічного здоров'я підлітків [2]. Необхідно впроваджувати програми, спрямовані на підвищення обізнаності про булінг серед підлітків, батьків і педагогів. Це повинно включати навчання навичкам

вирішення конфліктів, розвиток емоційного інтелекту та підтримку здорового спілкування. Інституції повинні створювати безпечне середовище, де жертвам булінгу надається допомога та можливість вираження своїх емоцій.

Булінг є серйозною проблемою, яка вимагає комплексного підходу до вирішення. Його вплив на психічне благополуччя підлітків підкреслює важливість розвитку соціально-психологічних мереж підтримки. Запровадження ефективних просвітницьких програм, які навчають навичкам вирішення конфліктів, розвитку емоційного інтелекту та здоровому спілкуванню, є невід'ємною частиною боротьби з булінгом. Школи повинні стати платформою, де жертви можуть отримати допомогу, а також мати можливість ділитися своїми переживаннями.

Таким чином, булінг є серйозною проблемою, яка вимагає комплексного підходу до вирішення. Його вплив на психічне благополуччя підлітків підкреслює важливість розвитку соціально-психологічних мереж підтримки. Запровадження ефективних просвітницьких програм, які навчають навичкам вирішення конфліктів, розвитку емоційного інтелекту та здоровому спілкуванню, є невід’ємною частиною боротьби з булінгом. Булінг є складним і багатогранним явищем, що вимагає комплексного підходу до його вирішення. Залучення усіх учасників – батьків, педагогів та самих підлітків – є ключовим для створення безпечного й підтримуючого середовища. Лише спільними зусиллями можна змінити ситуацію на краще, забезпечивши психологічне благополуччя молоді і побороти прояви булінгу в суспільстві.

Список літератури:

1. Klomek, A. B., Sourander, A., & Elonheimo, H. Bullying by peers in childhood and effects on psychopathology, suicidality, and criminality in adulthood. The lancet. Psychiatry, 2015, 2(10), Pp. 930–941.

2. Thomas H.J., Connor J.P., Scott J.G. (2014). Integrating Traditional Bullying and Cyberbullying: Challenges of Definition and Measurement in Adolescents—A Review. Educational Psychology Review, 27(1), Pp. 135–152.

3. Fund, U.N.I.C.E. (2021). Half of World’s Teens Experience Peer Violence in and..around..School..URL:.https://www.unicef.org/press-releases/half-worlds-teens-experience-peer-violence-and-around-school-unicef (дата звернення: 22.11.2024)

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ В ДЕЛІБЕРАТИВНІЙ МОДЕЛІ ДЕМОКРАТІЇ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ)

Попович Я.М.
канд.філос.н., доцент
доцент кафедри політології та загальноправових дисциплін
НУ «Запорізька політехніка»
ORCID: 0000-0001-7509-0459
popovych.jana@gmail.com
Маракін В.І.
аспірант кафедри політології та загальноправових дисциплін
НУ «Запорізька політехніка»
ORCID: 0009-0002-3496-5364
marakinvitalii@ukr.net

Деліберативний дискурс в сучасному світі, як практика дискусії та обговорення суспільно-політичних проблем і політичної участі громадян в прийнятті державно-політичних управлінських рішень, виступає тим механізмом суспільно-політичних трансформацій, що формує нові уявлення про роль громадян в соціальному і політичному управлінні. Головним фактором формування деліберативної парадигми виступила криза сучасних демократій, а практика раціонального обговорення суспільно-політичних проблем в суспільстві набувала поширення і впровадження в політичну систему. На думку І.Бартагарієвої, деліберативна парадигма демократії сприяє формуванню в суспільстві усвідомлення проблем і потреби їх вирішення в процесі комунікації між владою і суспільством і прийняття раціональних рішень на основі консенсусу і взаємної згоди [1].

Деліберативна парадигма знайшла своє втілення в понятті «деліберативна демократія», де основою є саме політична комунікація як залучення до обговорення всіх зацікавлених суб'єктів, а комунікативна взаємодія набуває діалогового і суб'єкт-суб'єктного характеру. А.Оніщенко і Д.Левченко розглядають деліберативну демократію «як публічний діалог (дискурс) інститутів держави та громадян, інститутів громадянського суспільства та влади в процесі вироблення найбільш важливих і необхідних шляхів розвитку соціуму в цілому» [2, с.89]. Отже, деліберативна демократія ґрунтується на політичній комунікації в основі якої лежить процес обговорення, дискусії і прийняття консенсусних рішень.

В контексті даного дослідження одним із завдань експертного опитування (n=158) було поставлено ряд питань щодо можливостей впровадження деліберативної моделі політичної комунікації: визначення рівня обізнаності експертів щодо концепції деліберативної демократії (рис. 1), оцінка потенційних можливостей впровадження в Україні моделі деліберативної демократії (рис. 2), уявлення експертів щодо сутності та змісту політичної комунікації в моделі деліберативної демократії (рис. 3).

Майже 48% опитаних експертів зазначили свій рівень обізнаності та поінформованості щодо концепції деліберативної демократії як високий і середній («знаю достатньо» і «ознайомлений частково»). Серед різних професійних груп експертного середовища найбільш обізнаними себе вважають науковці (70,8%), інші – в середньому виявляють 38-41%. Ще третина (29-34%) представників громадських організацій, політичних партій і журналістів виявили бажання ознайомитися з концепцією деліберативної демократії. Отже, в цілому можна казати про вище середнього рівень обізнаності в експертному середовищі щодо концепції деліберативної демократії, тому доцільним було дослідити думку експертів щодо потенційних можливостей формування в Україні деліберативної моделі демократії (рис. 2).

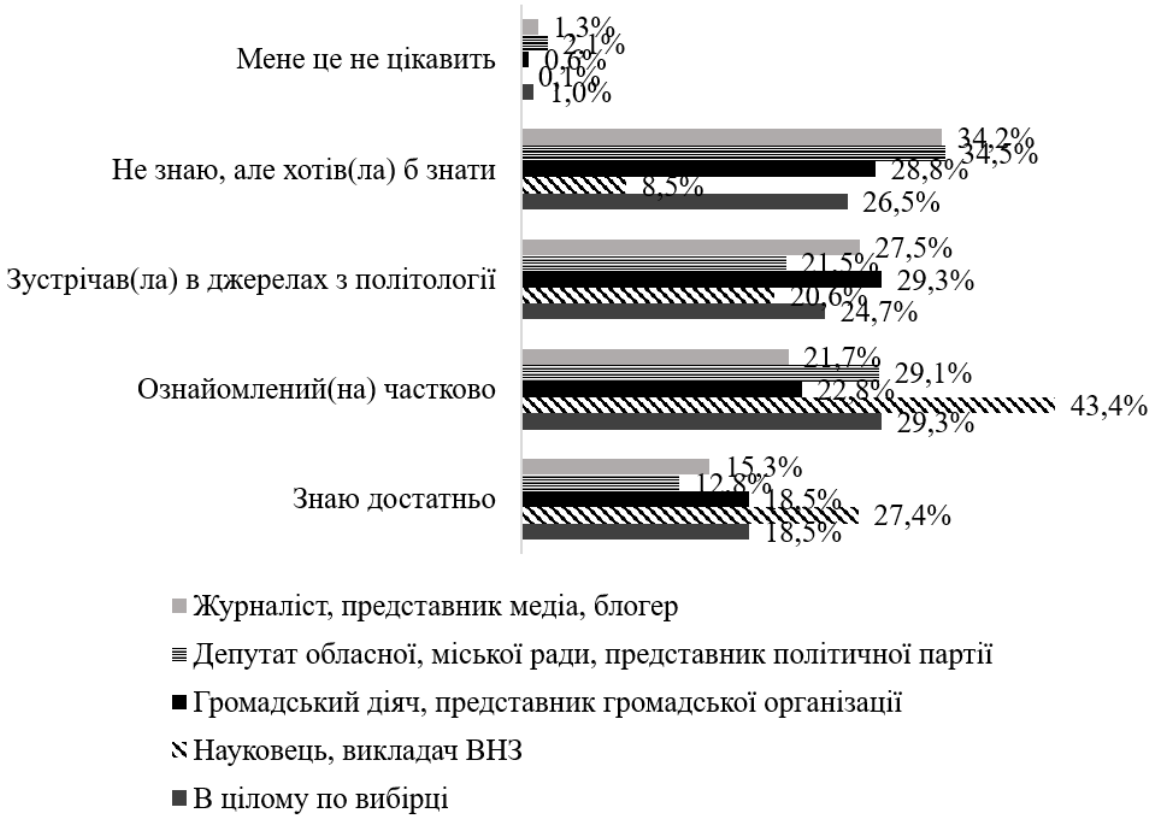

Рис. 1. Оцінка ознайомленості експертів з концепцією деліберативної демократії

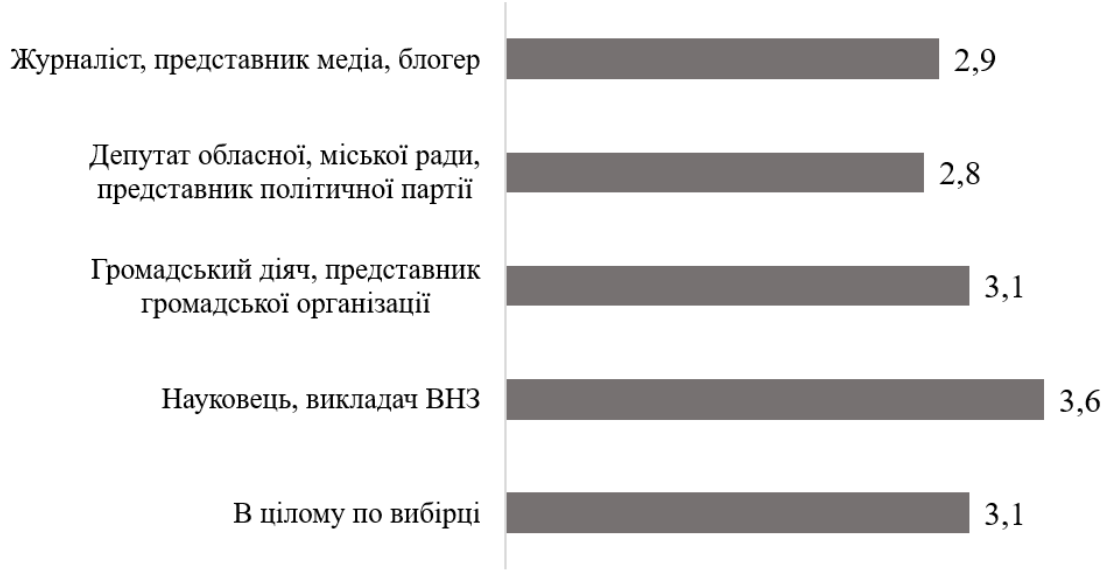

Рис. 2. Оцінка потенційних можливостей формування в Україні моделі деліберативної демократії

В середньому експерти оцінюють можливість формування моделі деліберативної демократі як демократі політичної участі через процес комунікації, діалогу і обговорення на вище середньому рівні – 3,1 бали (найбільший показник виявлено в групі науковців – 3,6 балів). На нашу думку такий показник міг би бути ще вищий, якби не вплив факторів військової агресії, високого рівня корупції і російської та радянської спадщини ментальних зразків мислення і поведінки. Адже демократія «обговорення» або принаймні велика частка її елементів була притаманна козацькому устрою української держави, яка була демократичною практикою ухвалення рішень на Запорізькій Січі.

Для визначення сутності та змісту політичної комунікації в моделі деліберативної

демократії експертам було запропоновано відповісти на відкрите питання: «Вкажіть, будь-ласка, в чому, на Вашу думку, полягає сутність і зміст політичної комунікації в моделі деліберативної демократії (демократії участі і «обговорення»), якщо Ви ознайомлені достатньо чи частково з даною моделлю демократії?». Всього було отримано 198 відповідей. За допомогою методу контент-аналізу висловлювань опитаних експертів було виділено 3 (три) основні семантичні фактори-категорії, що відображають аспекти поняття політичної комунікації в деліберативній парадигмі: комунікативно-діяльнісний, державно-громадянський, процесуально-технологічний (рис. 3).

Рис. 3. Сутність і зміст політичної комунікації в моделі деліберативної демократії (результати контент-аналізу)

Розглянемо більш детальніше виділені змістові категорії.

1. Найбільше семантичне навантаження має категорія «комунікативно-діяльнісний аспект» (42,6% всіх висловлювань експертів), в основі якої лежить саме процес комунікації в політичній сфері. Типовими відповідями є: «комунікація, спілкування між органами влади і громадянами, діалог, співробітництва, комунікативне партнерство, обговорення» тощо.

2. Державно-громадянський аспект політичної комунікації (36,5% всіх висловлювань) відображає взаємодію держави і громадянського суспільства в процесі вироблення консенсусних політико-державних управлінських рішень. Типові відповіді експертів: «участь громадян в прийнятті політичних і управлінських рішень, вироблення спільних рішень, взаємодія органів державної влади і громадянського суспільства» тощо.

3. Процесуально-технологічний аспект (20,9% відповідей опитаних) представлений відповідями, що в якості змістовного процесу політичної комунікації виділяють форми демократичного процесу – петиції, обговорення, слухання, звернення тощо.

Отже, як свідчать результати експертного опитування, в Україні потенційно можливим є розвиток деліберативної моделі демократії і реалізація політичних комунікацій у форматі діалогу, обговорення через політичну участь громадян та інститутів громадянського суспільства.

Список літератури:

1. Бартагарієва І.І. Деліберативна парадигма громадянського суспільства та раціональність правового дискурсу. *Гілея: науковий вісник*. 2013. №72. С. 482-486.

2. Оніщенко А., Левченко Д. Легітимація влади як ключовий елемент деліберативної демократії. *Грані*. 2021. №24(5). С. 87-91.

КОМПЛЕКСНЕ РАДИКАЛЬНЕ ПОКРОКОВЕ ЛІКУВАННЯ ВІДКРИТИХ ВИСОКОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПЕРЕЛОМІВ КІСТОК ГОМІЛКИ З ДЕФЕКТОМ ВЕЛИКОГОМІЛКОВОЇ КІСТКИ

Рушай Анатолій Кирилович
д.м.н., професор
https://orcid.org/0000-0002-9530-2321
e-mail: Anatoliyrushay@gmail.com, T.380973595334
Національний медичний університет ім. О.О. Богомольца. Україна, Київ

Ключові слова: *Відкриті високоенергетичні переломи кісток гомілки, покрокове лікування***.**

Актуальність. Вибір тактики хірургічної обробки при лікуванні відкритих осколкових високоенергетичних переломів кісток гомілки залишається актуальним питанням. У його вирішенні необхідно керуватися принципами, що ґрунтуються на сучасних досягненнях і можливостях травматології. Високий відсоток ускладнень у вигляді септичних ускладнень, незрощень обумовлюють медичну та соціальну актуальність. Найбільш перспективним напрямком вирішення цих проблем більшість авторів вважає поетапну хірургічну тактику

Мета роботи. Покращення результатів лікування відкритих осколкових високоенергетичних переломів кісток гомілки на основі запропонованого етапного хірургічного лікування.

Завдання. За даними літератури і аналізу клінічних спостережень вивчити причини розвитку ускладнень.

Сформулювати і впровадити удосконалену на основі проведеного аналізу тактику лікування відкритих осколкових високоенергетичних переломів кісток гомілки.

Матеріали і методи. Під нашим наглядом перебувало 47 постраждалих із важкими відкритими осколковими переломами кісток гомілки. Під час огляду було задокументовано відкритий перелом гомілки, його характер, ступінь судинно-нервової недостатності та стан м'яких тканин. Під нашим наглядом перебувало 47 постраждалих із важкими відкритими осколковими переломами кісток гомілки. У 35 постраждалих (74,4%), що склали групу порівняння, лікування проводилося традиційними методами. Первинна хірургічна обробка осколкових переломів проводилася з економним висіченням уражених м’яких тканин і невеликих уламків великогомілкової кістки, які не мали травлення. В подальшому на тлі розвиненого остеомієліту в разі його виникнення і запалення м'яких тканин у строки від 1-го місяця від моменту травми і більше було виконано фістулсеквестректомію, заміщення дефекту дистракційним методом стандартними апаратами Ілізарова. Аналізуючи причини розвитку ускладнень у групі порівняння ми прийшли до висновку, що частина кісткових і м’яких тканин була у стані парабіозу, що обумовлювало неможливість ефективність одномоментної хірургічної обробки і розвитку септичного запалення. Занадто радикальна санація септичного вогнища вела до появи дефекту тканин. Це потребувало проведення пластичних утручань в умовах септичного запалення.

У 12 хворих (25,6%), що склали основну групу, на ранніх етапах було виконано первинну ранню сегментарну конгруентну резекцію з подальшим заміщенням кісткового дефекту за Ілізаровом кільцевими фіксаторами (КФ) покращеної компоновки; початкова конструкція КФ передбачала можливість здійснювати дистракційне заміщення кісткового дефекту. Етапний дебрідмент відкритого перелому, використання WAC (Vacuum-Assisted Closure) терапії робило можливим в ранні строки проводити пластику м’якотканинних дефектів. Дистракційне заміщення кісткового дефекту робило можливим оптимальне

заміщення і раньового дефекту. Фінальна фіксація гомілки після заміщення кісткового дефекту напівжорсткими фіксуючими пов'язками Софткаст-Скотчкаст (Softcast-Scotchcast) давало можливість функціонального використання кінцівки вже у ранні строки.

Підвищені фіксуючи можливості КФ робили можливим проводити значне навантаження кінцівки вже на етапі заміщення дефекту; конструктивні особливості пов'язки Софткаст-Скотчкаст – не тільки проводити безпечне застосування кінцівки при ходінні, а й повноцінно відновити функцію гомілковоступневого суглобу. З тією ж метою ми проводили фонофорез та місцеве застосування Фастум® гелем і Ліотоном® 1000, що забезпечувало знеболюючий та протизапальний ефект.

Застосування запропонованого методу забезпечувало малу травматичність, досить жорстку динамічну фіксацію за відсутності сторонніх фіксаторів в зоні регенерації. Спочатку вводили стрижень у верхню третину великогомілкової кістки, після чого монтували заздалегідь підготовлений кільцевий модуль апарата. Профілактику розвитку контрактур суглобів проводили заміною перехрещених спиць у верхній третині гомілки стрижнем. Стабільність стрижня посилювали монтуванням «трикутника жорсткості». Для досягнення стабільності системи використовували спиці Ілізарова діаметром 2,0 мм, які проводили з перехрестям не тільки у фронтальній, а й у сагітальній площинах кільця. Заміщення дефекту проводили зі швидкістю 1 мм на добу і супроводжували медикаментозним забезпеченням - мультимодальним знеболенням у періопераційному періоді (перідуральна анестезія з використанням Дексалгіну® і розчину парацетамолу в післяопераційному періоді. Знеболювання з використанням Дексалгіну® двічі на добу проводили впродовж 3 діб.

Здійснена запрограмована фінальна фіксація Softcast/Scotchcast. Усе це дало змогу уникнути деформації регенерату і створити оптимальні умови для його дозрівання і проведення ранньої реабілітації.

Обговорення отриманих результатів. Клінічне застосування покращених конструкцій КФ і покрокової радикальної тактики с ранньою сегментарною конгруентною рецекцією великогомілкової кістки і дистракційною пластикою свідчило про зниження ускладнень і покращення результатів. Удосконалені властивостей спице-стержневих КФ під час лікування дефектів великогомілкової кістки були здійснені у 12 постраждалих з травматичними дефектами великогомілкової кістки. Застосування у періопераційному мультімодальному знеболюванні безпечного нестероїдного протизапального препарату Дексалгіну® з вираженою знеболюючою дією в комбінації з розчином парацетамолу Ірфулгану дозволило мінімізувати використання опоїдних препаратів в післяопераційному періоді (лише у 3 хворих), що теж вплинуло на функціональні результати.

У хворих клінічно оцінювали розвиток післяопераційного больового синдрому на підставі показників інтенсивності болю за візуально-аналоговою шкалою (ВАШ) протягом 48 годин

Через 12 годин після початку операції біль пацієнтами оцінювалася як терпима (6,75 ± 0,8 балів). З ослабленням дії спинномозкової анестезії основним напрямком знеболювання декскетопрофена було придушення трансдукції (ноцицептивної рецепції), трансмісії (передачі ноцицептивної інформації в інтегративні центри центральної нервової системи) і в меншій мірі - модуляції (пресинаптического гальмування і полегшення). На 12 годину після початку операції дію спинномозкової анестезії практично припинялося, а больова імпульсація була значною. Знеболювання забезпечувалося дією Дексалгіну® (придушення механізмів як центрального, так і периферичного генезу болю). Потреба в введенні промедолу зменшувалася. Через 24 і 48 годин після втручання (3,05 ± 0,7 і 2,15 ± 0,6 бала відповідно) біль була слабо виражена і легко сприймалася хворими.

Таким чином, оптимальне періопераційне знеболювання хворих з незрощеннями кісток гомілки ми бачимо в наступному. Найбільш повно всім вимогам відповідала спинномозкова анестезія. Вона доповнювалася застосуванням Дексалгіну® у вигляді премедикації і знеболення в ранньому післяопераційному періоді. Кількість промедолу при

цьому було незначним. Результати знеболювання на всіх етапах до 48 годин після втручання оцінювалася хворими як адекватні.

Строки проведення сегментарної резекції ураженої частини великогомілкової кістки після отримання травм в основній групі складав 9,12±1.24 діб, а в групі порівняння – 32,12±6,39 ($p \leq 0,01$); крім того, середній час перебування в КФ EFT (the time in the external fixator) у групі порівняння становив 997, 6 ± 19,9 дня, а в основній - 901 ± 11,3 дня ($p < 0,05$). Індекс зовнішньої фіксації EFI (the external fixation) було отримано шляхом поділу загальної тривалості зовнішньої фіксації КФ на довжину регенерату. В основній групі він становив 78,6 ± 11,9 203, у групі порівняння – 47,0 ± 14,5 ($p < 0,01$). Значна різниця показників EFT та EFI на користь запропонованої тактики була обумовлена наступними факторами. Рання резекція ураженої кістки проводилася у період не виражених запальних явищ. Період від отримання перелому і початку пластики його дефекту був скорочений, дистракційниї остеогенез здійснювався в більш сприятливих умовах з застосування запропонованих оптимальних КФ. Фінальне застосування напівжорстких пристроїв фіксації Softcast/Scotchcast дозволило уникнути запалень в зоні проведення спиць, почати ефективну реабілітацію з повною функціональною нагрузкою ураженої кінцівки. Були отримані наступні результати лікування постраждалих з відкритими переломами кісток гомілки з використанням КФ із запропонованою нами тактикою за оцінною анатомо-функціональною шкалою Modified Functional Evaluation Systemby Karlstrom-Olerud.

Таблиця 1. Результати лікування в основній групі за оціночною за шкалою Modified Functional Evaluation System by Karlstrom-Olerud

Результати										
	Відмінні		Гарні		Задовільні		Незадовільні		Всього	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс	%	Абс	%	Абс.	%
Основна група	2	16,7	5	41,7	4	33,3	1	8,3	12	100
Група порівняння	3	8,6	12	34,3	14	40,0	6	17,0	35	100

Анатомо-функціональні результати в основній групі з високою часткою ймовірності (>95 %) перевершували результати в групі порівняння.

Висновки:

1. Високоенергетичні осколкові відкриті переломи великогомілкової кістки потребують проведення раннього етапного покрокового комплексного лікування з використанням остеосинтезу КФ.

2. Удосконалені спице-стрижневі конструкції КФ, щадна етапна техніка, рання дистракційна пластика, перехід на фінальну фіксацію з використанням систем Softcast/Scotchcast, медикаментозна корекція порушень регенерації дали змогу уникнути багатьох ускладнень та отримати хороші результати.

3. Важливою складовою лікування функціональних порушень є консервативна терапія, зокрема проведення мультімодального знеболювання з використанням Дексалгіну® у періопераційному періоді та Фастум® геля і Ліотона® 1000 - у реабілітаційному.

4. Отримані результати вдосконаленої тактики слід вважати обнадійливими, що потребують подальшого застосування і вивчення.

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ТА ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Серняк О.І.
кандидат наук з державного управління, доцент
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
ORCID: 0000-0002-8935-3253
Матюша І.В.
слухач магістратури за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
ORCID: 0009-0005-4688-1469

Європейський Союз (ЄС) – це унікальне об'єднання держав, спрямоване на забезпечення миру, стабільності та економічного процвітання в Європі. Завдяки системі інституцій, яка охоплює законодавчу, виконавчу, судову та фінансову владу, ЄС ефективно координує свою діяльність, дотримуючись принципів демократії, верховенства права та розподілу повноважень. Ці принципи та інституційні механізми мають велике значення для України, яка перебуває на шляху до європейської інтеграції та прагне впровадити європейські стандарти в своєму публічному управлінні. А тому їх вивчення є актуальним для вітчизняної науки та практики.

Стрижневою особливістю європейських інституцій є їхня взаємодія, що базується на принципах демократії, верховенства права та розподілу повноважень. Вони працюють як єдиний механізм, у якому кожна структура виконує свою роль, забезпечуючи ухвалення рішень, контроль за їхнім виконанням та підтримку економічного та політичного розвитку.

Ключовими інституціями ЄС, які відіграють найважливішу роль в ухваленні рішень, є:

- Європейський парламент – представницький орган, обраний громадянами ЄС. Займається законотворчістю, ухваленням бюджету та контролем за іншими інституціями;
- Європейська рада – визначає політичні пріоритети ЄС. Складається з глав держав членів та президента ЄС;
- Європейська комісія – забезпечує прийняття та виконання рішень, запропонованих Парламентом та Радою;
- Рада ЄС – приймає закони разом з Парламентом, координує політику членів та встановлює бюджет;
- Європейський центральний банк – регулює монетарну політику єврозони, забезпечує стабільність євро та контролює інфляцію;
- Суд ЄС – забезпечує дотримання законодавства ЄС і вирішує суперечки між державами-членами та інституціями;
- Європейський суд аудиторів — це незалежна інституція ЄС, яка здійснює аудит фінансів Союзу, контролює правильне використання бюджету та звітує про фінансові порушення.

Взаємодія перерахованих європейських інституцій є складним і багатоступеневим процесом, що забезпечує стабільність та ефективність роботи ЄС. Основні механізми такої співпраці зокрема охоплюють:

- законотворчий процес – Європейська комісія пропонує законодавчі ініціативи, Європейський парламент та Рада ЄС обговорюють, вносять поправки та затверджують законопроєкти, а Європейський суд справедливості слідкує за дотриманням законодавства та має право анулювати нормативні акти, що суперечать установчим договорам;

- формування бюджету ЄС – Європейська комісія готує проєкт бюджету, Європейський парламент та Рада ЄС спільно ухвалюють фінансовий план, а контроль за витратами здійснює Європейський суд аудиторів;

- політична координація – Європейська рада визначає стратегічні напрямки розвитку Союзу, а Європейська комісія впроваджує прийняті рішення, контролюючи їх виконання в державах-членах;

- грошово-кредитна політика – Європейський центральний банк регулює фінансову систему єврозони, координуючи свою діяльність з національними банками;

- співпраця з громадськістю та регіонами – Європейський комітет регіонів та Європейський економічний і соціальний комітет забезпечують діалог між владою, бізнесом та громадянським суспільством, а Європейський омбудсмен розглядає скарги громадян на діяльність інституцій ЄС.

Європейські інституції створюють складну, але ефективну систему управління, яка дозволяє ЄС ухвалювати рішення, що враховують інтереси всіх його держав-членів. Завдяки тісній взаємодії між ними забезпечується демократичний процес ухвалення рішень, економічна стабільність і дотримання європейських цінностей. Чіткий поділ повноважень і механізми співпраці гарантують, що ЄС функціонує як єдина, добре координована структура, здатна реагувати на виклики сучасності.

Таким чином, європейські інституції забезпечують ефективне управління та стабільний розвиток Європейського Союзу, сприяючи економічній стабільності та збереженню європейських цінностей. Україна, впроваджуючи європейські підходи до формування і функціонування публічних інституцій та інтегруючись до спільноти ЄС, має можливість досягти високих стандартів публічного управління та розвитку, що сприятиме стабільності, процвітанню та демократичному розвитку у країні.

ВИРОЩУВАННЯ ТА СПОЖИВАННЯ КАРТОПЛІ У КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Симонян Е.Н.
канд**.** с/г наук, старший науковий співробітник
Філії «Кропивницькийагропромпродуктивність»
Нерубайська Н.І.
директорка
Філії «Кропивницькийагропромпродуктивність»
НДІ «Украгропромпродуктивність»

Розвиток картопляної промисловості може значною мірою пом'якшити нестачу продовольства у світі, дозволить ефективно використовувати орні землі та водні ресурси. Картопля відносно стійка до посухи, холоду, має широку адаптованість. Ґрунтові та кліматичні умови в більшості частин світу можуть відповідати умовам його зростання.

У глобальній системі продовольчої безпеки даний продукт займає особливе місце. Приблизно 2/3 населення світу споживає картоплю в якості основного продукту харчування. За останні десятиліття спостерігається зростання споживання картоплі в азійських країнах та зниження цього показника в європейських та американських країнах.

Загальне виробництво картоплі в Азії, Африці та Латинській Америці збільшилося з 32 мільйонів тонн у 1961 році до 226 мільйонів тонн у 2020 році, що загалом збільшилося більш ніж у шість разів, за середньорічного темпу зростання 3,37% Виробництво картоплі в інших регіонах, включаючи Європу та Північну Америку, скоротилося з 260 мільйонів тонн у 1961 році до 178 мільйонів тонн у 2020 році, за середньорічного зниження на 0,64% [1].

За останні 20 років площа під картоплею у світі скоротилася на 17%, але загальне виробництво збільшилося на 11,25%. Збільшення виробництва картоплі було переважно зумовлено зростанням врожайності на одиницю площі. Врожайність збільшилася з 16,2 т/га до 21,8 т/га, зі зростанням на 34,18%

За даними Державної служби статистики середня урожайність за 2015-2020 рр. в Україні за всіма категоріями господарств становила 164 ц/га, у тому числі 226 ц/га в сільськогосподарських підприємствах, 163 ц/га — у господарствах населення [2].У 2021 році найвища врожайність зафіксована в Полтавській, Рівнянській, Хмельницькій, Житомирській областях.

У Кіровоградській області під посівами картоплі, овочами та баштанними зайнято 5,3% до загального обсягу структури продукції сільського господарства. Обсяг виробництва картоплі підприємствами складає 1% Частка виробництва картоплі господарствами населення складає 99 %. [3]. Площі картоплі в області у 2022 році зменшились на 7,3% порівняно з показниками 2010 року, а виробництво збільшилось 87,9 тис.т, або на 21,1% (таблиця 1). Відповідно останній показник збільшився лише за рахунок збільшення врожайності. Якщо у 2010 році з одного гектара площі було зібрано в середньому 98,8 ц, то 2022 року 126,4 ц, що більш на 27,9%.

Картоплю вирощують у багатьох кліматичних умовах, але вона найкраще пристосована до помірного клімату. При високих температурах бульбоутворення зменшується. Культура чутлива до заморозків, і серйозні пошкодження можуть виникнути, коли температура опускається нижче 0 °C. Потепління клімату, посуха, відсутність зрошувальних систем стало причиною відмови багатьох господарств від вирощування картоплі. Як видно з таблиці, рівень рентабельності картоплі в Кіровоградській області у 2010 -2015 рр. був на рівні 87,8-89,4%. Що пояснює відмову великих сільгоспвиробників області вирощувати картоплю.

Показники виробництва та споживання картоплі за роками

	2010	2015	2020	2021	2022
Посівні площі картоплі (тис.га)	42,2	40,2	41,6	39,4	39,9
% до 2010р.	-	- 4,7	- 1,4	- 6,6	- 5,4
Виробництво картоплі (тис.т)	416,5	525,5	515,5	532,0	504,4
% до 2010р.		+ 26,1	+ 23,7	+ 27,7	+ 21,1
Рівень рентабельності виробництва,%	87,8	89,4	–1,0		
Урожайність картоплі ц/га	98,8	130,7	124,0	135,1	126,4
% до 2010р.		+ 32,2	+25,5	+36,7	+27,9
Виробництво картоплі на одну особу (кг)	411	538	556	583	-
% до 2010р.		+ 30,9	+ 35,3	+ 41,8	-
Баланс споживання картоплі на одну особу	135,5	147,6	186,6	187,0	
% до 2010р.		+ 8,9	+ 37,7	+ 38,0	

Джерело: Опрацьовано за даними статистичного збірника – Сільське господарство Кіровоградської області, 2022 рік

Для сприяння розвитку картоплярської промисловості в області та пом’якшенню наслідків зміни клімату, насамперед треба:

- підібрати оптимальні терміни посадки. Рання посадка дозволяє уникнути дефіциту вологи;
- використання адаптованих до місцевого клімату сорти;
- новітні технології вирощування даної культури;
- оптимізоване використання мінеральних добрив та заходів захисту рослин;
- вибір стійких до хвороб сортів вітчизняної селекції;
- дотримання технології;

Висновок. З огляду на те, що споживання картоплі на одну особу в області виросло на більш ніж 38%, то можна сказати, що виробництво даного стратегічно важливого продукту стає дуже актуальним. Виробництво картоплі в Кіровоградській області має великий потенціал. Культуру реально вирощувати не тільки в господарствах населення, а й агрохолдингах та великих господарствах.

Список літератури:

1. Dr. Qu Dongy Director-general, FAO: Role and Potential of Potato in Global Food Security URL: https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/92ca0047-7f4c-4ac3-bd16-0153662275b0/content

2. ТОП-5 областей-виробників картоплі. Агропортал. URL: https://agroportal.ua/news/ukraina/top5-oblasteiproizvoditelei-kartofelya

3. Статистичний збірник. Сільське господарство Кіровоградської області у 2022 році. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Кіровоградській області. 2022.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ситняківська С.М.
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри іноземних мов
Поліський національний університет
hng@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1367-0487
Кубрак С.В.
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувачка кафедри іноземних мов
Поліський національний університет
snezha.zt@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4236-1528
Макарчук Л.П.
викладач кафедри іноземних мов
Поліський національний університет
lyumak.inoz@gmail.com
ORCID: 0009-0006-6695-2567

У сучасному світі володіння іноземною мовою, особливо фахового спрямування, є одним із головних компонентів професійної компетентності. Однак для успішної кар'єри потрібні не лише знання та технічні навички (hard skills), а й добре розвинені м'які навички (soft skills). Заняття з ділової іноземної мови забезпечують чудову платформу для розвитку основних м'яких навичок, таких як комунікація, критичне мислення, командна робота, лідерство та міжкультурна взаємодія.

М'які навички (soft skills) відіграють вирішальну роль у професійному розвитку будь-якого фахівця. Вони покращують ефективну взаємодію з колегами, клієнтами та партнерами, а також допомагають людям адаптуватися до змін і розвивати лідерські якості [1].

Деякі з найважливіших навичок комунікації, які можна розвинути під час занять з освітньої компоненти «Ділова іноземна мова» включають:

- комунікабельність – здатність чітко та переконливо висловлювати думки як в усній, так і в письмовій формі;
- критичне мислення – здатність аналізувати інформацію, робити висновки та знаходити ефективні рішення;
- емоційний інтелект – розуміння та управління своїми емоціями під час спілкування;
- міжкультурна компетентність – здатність взаємодіяти з представниками різних культур з урахуванням їх традицій і менталітету;
- тайм-менеджмент – ефективне планування та управління часом для досягнення професійних цілей.

Основними ефективними методами розвитку soft skills на заняттях з ділової іноземної мови вважаємо:

1. Рольові і бізнес-ігри (ситуації). Студенти можуть моделювати реальні ділові ситуації, такі як переговори, презентації, телефонні дзвінки та ділове листування. Це допомагає їм розвивати навички переконливого мовлення, аргументації та адаптації в різних контекстах спілкування.

2. Дискусії та дебати. Участь в дискусіях на актуальні економічні, політичні, психологічні та соціальні теми іноземною мовою розвиває критичне мислення, навички аргументації та здатність аналізувати різні точки зору.

3. Командні проекти (кейси). Робота в групах над бізнес-кейсами або проектами покращує навички командної роботи, управління часом і відповідальність за спільні результати.

4. Написання ділових документів. Студенти вчаться складати резюме, супровідні листи, електронні листи, звіти та комерційні пропозиції, запрошення, відгуки покращуючи свої навички письмового спілкування та увагу до деталей.

5. Використання автентичних матеріалів. Аналіз реальних ділових текстів, перегляд відеоінтерв'ю, діалогів на професійну тематику, читання статей з ділових видань допомагають студентам зрозуміти специфіку ділової мови та розвинути аналітичне мислення.

6. Публічні виступи та презентації. Підготовка та проведення презентацій іноземною мовою формує впевненість, ораторські навички та вміння впливати на аудиторію.

Таким чином, розвиток м'яких навичок в межах освітньої компоненти «Ділова іноземна мова» є важливим елементом у підготовці студентів до їх майбутньої професійної діяльності. Використання інтерактивних методів навчання не тільки покращує знання мови, але й допомагає розвивати ефективне спілкування, критичне мислення, командну роботу та навички міжкультурної взаємодії. Ці якості необхідні для забезпечення конкурентної переваги вітчизняних фахівців на міжнародному ринку праці.

Список літератури:

1. Cameron, S. (2019). The Business Student's Handbook: Skills for Study and Employment. Pearson.

РОЗВИТОК М'ЯКИХ НАВИЧОК НА ЗАНЯТТЯХ З ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕЖАХ КЕЙС-МЕТОДУ

Ситняківська С.М.
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри іноземних мов
Поліський національний університет
hng@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1367-0487
Петрова С.І.
старший викладач кафедри іноземних мов
Поліський національний університет
petrova_sveta92@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6390-6422

У сучасному глобалізованому світі знання іноземної або кількох іноземних мов є обов'язковою умовою професійної компетентності. Проте для ефективної роботи в сучасному полікультурному середовищі недостатньо лише мовних знань – необхідно володіти м'якими навичками (soft skills), такими як комунікація, критичне мислення, робота в команді, та міжкультурна компетентність і взаємодія.

На нашу думку, одним із найефективніших методів навчання, що сприяє розвитку м'яких навичок у процесі вивчення ділової іноземної мови, є кейс-метод. Його використання допомагає студентам зануритися в реальні бізнес-ситуації, розвиваючи навички аналізу, прийняття рішень та комунікації в професійному контексті [1].

М'які навички є ключовими для успішної взаємодії в будь-якому вітчизняному чи міжнародному бізнесі. До найбільш важливих з них відносимо:

- навички комунікації – здатність чітко та переконливо висловлювати думки в усній і письмовій формах;
- критичне мислення – уміння аналізувати інформацію, робити висновки та знаходити ефективні рішення;
- командна робота – вміння ефективно працювати в колективі та розподіляти обов'язки;
- міжкультурна компетентність – здатність взаємодіяти з представниками різних культур в межах професійної діяльності [1, 2].

Одним із ефективних інструментів розвитку м'яких навичок на заняттях з ділової іноземної мови вважаємо саме кейс-метод, адже він передбачає використання реальних або змодельованих ситуацій, які імітують бізнес-процеси та професійні виклики. Учасники аналізують проблему, пропонують рішення та презентують свої висновки, що сприяє інтеграції теоретичних знань у практику.

Практичне застосування кейс-методу на заняттях з ділової іноземної мови вбачаємо у наступних форматах:

- аналіз бізнес-кейсів – студенти досліджують кейс, визначають проблему та пропонують оптимальні рішення;
- рольові ігри – учасники виконують ролі представників різноманітних компаній, ведуть переговори та приймають стратегічні рішення;
- групові дискусії – обговорення реальних ситуацій допомагає розвивати критичне мислення та аргументоване мовлення;
- підготовка презентацій – створення та представлення бізнес-пропозицій сприяє розвитку комунікативних та лідерських навичок [3].

Переваги кейс-методу над іншими для розвитку м’яких навичок вважаємо наступні:

Занурення в реальні бізнес-ситуації – формування практичних навичок комунікації.

Розвиток критичного мислення – аналіз складних проблем та ухвалення обґрунтованих рішень.

Підвищення мотивації студентів – активне залучення до процесу навчання.

Міжкультурне навчання – можливість працювати з кейсами міжнародного бізнесу.

Отже, застосування кейс-методу в межах вивчення ділової іноземної мови є ефективним інструментом розвитку м’яких навичок. Він дозволяє не лише покращити рівень володіння іноземною мовою, а й сформувати навички комунікації, критичного мислення, міжкультурної взаємодії та командної роботи, що є необхідними для успішної професійної діяльності у сучасному глобалізованому бізнес-середовищі.

Список літератури:

1. Iwona Błaszczak, Svitlana Loboda, Nadiia Pavlyk, Nataliia Seiko, Svitlana Sytniakivska, 2024. The Case Approach in Cross-Cultural Studies and Projects // The New Educational Review. Vol. 76, № 2 (2024). pp. 63-75. doi: https://doi.org/10.15804/tner.2024.76.2.05

2. Nadiia Pavlyk, Nataliia Seiko, Svitlana Sytniakivska. Case method in the training of social workers in high schools: algorithm of end-to-end implementation. VII International Scientific and Practical Conference «World science priorities», November 23 – 24, 2023, Vienna. Austria. Pp. 100 – 104.

3. Сейко Наталія, Ситняківська Світлана, Павлик Надія. Кейс-технології у білінгвальній підготовці фахівців соціальної сфери. Соціальна робота та соціальна освіта. № 2 (7), 2021. С. 240 – 251.

МОДЕЛІ КЛІНІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ

Скріпка В.О.
здобувач вищої освіти
skripkavlad6@knu.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Швидкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) і глибокого навчання значно вплинув на медичну сферу, зокрема на системи підтримки клінічних рішень (СПКР). Ці системи допомагають медичним працівникам діагностувати захворювання, прогнозувати результати пацієнтів і рекомендувати індивідуальне лікування. Однак існуючі підходи часто не можуть ефективно використовувати різнорідні джерела даних, такі як медичні зображення чи електронні записи стану здоров'я. Крім того, методи ієрархічної класифікації залишаються недостатньо розповсюдженими у медичних нейронних мережах, незважаючи на їхній потенціал для підвищення діагностичної точності та інтерпретації. Вирішення цих проблем шляхом інтеграції мультимодальних даних із методами ієрархічної класифікації, потенційно, може підвищити ефективність СПКР, що призведе до кращих результатів для пацієнтів та оптимізації робочих процесів у сфері охорони здоров'я.

Кілька методів, заснованих на глибокому навчанні, використовувалися для підтримки прийняття клінічних рішень. Традиційні нейронні мережі, згорткові нейронні мережі і рекурентні нейронні мережі (RNN) широко використовуються для таких завдань, як класифікація зображень, обробка природної мови і прогнозного моделювання. Зовсім недавно архітектури на основі трансформерів продемонстрували покращену продуктивність у аналізі медичних текстів та об'єднанні даних із кількох джерел [1, с. 2].

Однак ці методи часто обробляють різні модальності даних окремо, що призводить до неоптимальної інтеграції важливої інформації про пацієнта. Крім того, більшість класифікаційних підходів у медичному штучному інтелекті спираються на плоскі класифікаційні структури, які не повністю використовують властиву ієрархічну природу прогресування захворювання та діагностичні критерії [2, с. 3]. Ієрархічна класифікація, яка організовує хвороби в структуровані таксономії, може покращити інтерпретативність моделі та зробити більш точні прогнози, враховуючи взаємозв'язки між різними захворюваннями.

Щоб подолати ці обмеження, можна створити підхід, який поєднує мультимодальне глибоке навчання з ієрархічною класифікацією. Такий метод об'єднує різнорідні джерела медичних даних, такі як радіологічні зображення, клінічні текстові звіти та результати лабораторних досліджень, в уніфіковане представлення. Це гарантує, що модель фіксує додаткову інформацію в різних модальностях, підвищуючи діагностичну точність [1, с. 3].

Крім того, впровадження методів ієрархічної класифікації шляхом структурування міток захворювань у таксономічній ієрархії забезпечує визначення взаємозв'язків між захворюваннями, замість того, щоб розглядати кожен діагноз як незалежну категорію. Це дозволяє моделі передбачати загальні умови, коли вони невизначені, і уточнювати свої прогнози з більшою деталізацією, коли доступні достатні докази. Такий ієрархічний підхід тісно узгоджується з клінічним процесом міркування, який використовують медичні працівники, роблячи рекомендації штучного інтелекту більш зрозумілими та надійними [2, с. 1].

У порівнянні з існуючими моделями СПКР запропонований підхід може продемонструвати кілька переваг:

- покращена діагностична точність – мультимодальне злиття зменшує втрату інформації шляхом інтеграції різноманітних джерел даних, підвищуючи здатність моделі виявляти складні умови [1, с. 4];

- краща інтерпретація – ієрархічна класифікація узгоджує прогнози з медичними таксономіями, роблячи результати більш прозорими та зрозумілими для клініцистів [2, с. 3];

- стійкість до невизначених даних: під час обробки неповних або неоднозначних даних про пацієнта, ієрархічна модель може надавати прогнози категорії вищого рівня, а не неправильні конкретні діагнози, зменшуючи ризики неправильної класифікації [2, с. 4].

Інтеграція мультимодального глибокого навчання з ієрархічною класифікацією є перспективним напрямком для просування клінічних систем підтримки прийняття рішень. Запропонований підхід підвищує діагностичну точність, можливість інтерпретації та надійність шляхом використання додаткових джерел медичних даних і структурування прогнозів захворювань у таксономічній ієрархії.

Крім того, співпраця з професіоналами охорони здоров'я має важливе значення для вдосконалення моделей штучного інтелекту на основі знань предметної області та практичних вимог. Розширення наборів даних для включення різноманітних груп пацієнтів ще більше покращить узагальнення моделі, гарантуючи, що керовані штучним інтелектом рішення СПКР будуть корисними для широкого спектру медичних застосувань.

Усуваючи поточні обмеження та використовуючи передові технології ШІ, ми сприяємо розробці більш надійних, інтерпретованих та ефективних систем підтримки прийняття клінічних рішень, зрештою покращуючи результати лікування пацієнтів та ефективність медичного робочого процесу.

Список літератури:

1. Guerra-Manzanares A., Shamout F. E. MIND: Modality-Informed Knowledge Distillation Framework for Multimodal Clinical Prediction Tasks. arXiv.org. URL: https://arxiv.org/abs/2502.01158.

2. Clinically-Inspired Hierarchical Multi-Label Classification of Chest X-rays with a Penalty-Based Loss Function / M. Asadi et al. arXiv.org. URL: https://arxiv.org/abs/2502.03591.

ВИБІР НАПРЯМУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК МОЖЛИВІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СВОБОДИ ВЧИТЕЛЯ

Стародубцева К.В.
аспірантка кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
orcid.org/ 0009-0007-0594-4309

Учитель – це одна з тих небагатьох професій, що спонукає до навчання впродовж життя та безперервного професійного розвитку.

Упродовж останніх десятиліть фахове зростання педагога оцінювалося шляхом атестації, яка була і наразі залишається обов'язковою процедурою оцінювання педагогічної діяльності та здійснюється не менше ніж один раз на п'ять років [1].

Про це наголошено в Законі України «Про освіту»: «атестація педагогічних працівників – це система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання їхньої педагогічної діяльності педагогічних працівників» [3].

З 2019 року в Україні вчителі початкових класів мають можливість проходити атестацію внаслідок успішного завершення сертифікації. Варто зазначити, що процедура сертифікації в останні роки стала масштабуватись на інші категорії педагогічних працівників, зокрема вчителів української мови та літератури, математики, історичної та громадянської освітньої галузі, а також вчителів іноземної мови (англійської мови).

Сертифікація педагогічних працівників – це зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника, що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи [3].

Слід зазначити, що в педагогічних спільнотах тривають дискусії з приводу переваг та недоліків означених шляхів підвищення рівня кваліфікації, адже в меті атестації та сертифікації закладено стимулювання та заохочення педагогічних працівників до професійного розвитку.

За роки незалежної України атестацію пройшли десятки тисяч педагогічних працівників і не один раз протягом своєї педагогічної діяльності. Цим досвідом вони охоче діляться в мережі Інтернет, друкують на сторінках фахових видань, обговорюють на освітянських заходах. У сертифікації протягом останніх шести років взяли участь понад п'яти тисяч учителів початкових класів, які змогли розкрити власний творчий потенціал та отримати підтримку на державному рівні.

Протягом календарного року учасники сертифікації проходять три етапи: оцінювання фахових знань та вмінь учасників сертифікації шляхом незалежного тестування; самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності; експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації шляхом вивчення практичного досвіду їхньої роботи [2]. Участь у наступному етапі відбувається після успішного завершення попереднього, важливо відзначити, що учасники мають можливість відмовитися від подальшої участі в сертифікації в будь-який момент. Важливою новацією стало те, що з 2026 року ці педагогічні працівники зможуть повторно брати участь у процедуру сертифікації без очікування в рік.

Фахівцями Державної служби якості освіти України постійно відбувається вдосконалення процедури сертифікації, що спрямована насамперед на виявлення педагогічних працівників з високим рівнем професійної майстерності. Ефективне впровадження сертифікації та її масштабування потребує наявності певних ресурсів, зокрема, відповідного технічного оснащення, кваліфікованих експертів, професійного супроводу, підтримки учасників сертифікації тощо.

На думку деяких керівників закладів освіти, сертифікація педагогічних працівників взагалі зайва, оскільки атестація вже є усталеною процедурою зі зрозумілим алгоритмом дій. Наразі процес сертифікації викликає скепсис, зокрема через значні часові та емоційні витрати, а також обмежений термін дії сертифікату – лише три роки.

На думку деяких учителів початкових класів, сертифікація педагогічних працівників – це певний бренд, який підтверджує, що педагогічний працівник може надати школяру якісну освіту. Освітяни, які успішно пройшли сертифікацію, отримали не тільки емоційне задоволення й певні преференції, а й протягом року, готуючись до сертифікації, працювали над самовдосконаленням, розвивали професійні компетентності, переймали досвід колег з усієї України, спілкуючись із ними в освітянських спільнотах.

На думку інших учителів, участь у сертифікації надає можливість ураховувати передовий педагогічний досвід, поглиблювати власну теоретичну підготовку і практичну здатність якісно модернізовувати освітній процес, відстежувати індивідуальний поступ учнів.

Ніхто так добре не розуміє педагогів, як самі педагоги, тому однією з переваг означеної процедури педагогічних працівників вважаємо оцінку долучених експертів, які пройшли відповідне навчання. До складу експертів увійшли ті, хто має досвід тренерів і супервізорів НУШ, хто був сам безпосереднім учасником сертифікації попередніх років, тому вони добре розуміють стан і проблеми учасників цього року. Оцінюють практичний досвід роботи учасників сертифікації експерти за чотирма методами отримання інформації, що співвідносять із 15 професійними компетентностями, зазначеними у професійному стандарті вчителя (2020).

Варто підкреслити, що неуспішне проходження сертифікації жодним чином не впливає на результати чергової або позачергової атестації, що може стати мотивацією до проєктування подальшого професійного вдосконалення і розвитку [2].

На нашу думку, сертифікація вчителя – це добровільна процедура зовнішнього оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника, спрямована на підвищення якості професійної діяльності, впливає на професійний розвиток, відбувається шляхом результативного завершення етапів: незалежного тестування, самооцінювання власної педагогічної майстерності та демонстрації практичного досвіду роботи залученим експертам.

Саме сертифікація стимулює вчителя до потужного саморозвитку, а це створює умови для забезпечення якості освіти. Вважаємо, що професійне вдосконалення педагога й підвищення його педагогічної майстерності починається з усвідомлення власної фахової компетентності, і тому професіоналізм учителя має бути оцінений якомога об’єктивніше.

Отже, доходимо висновку, що сертифікація вчителів виступає вимогою сьогодення, оскільки у педагогів з’явилася можливість обирати напрям підвищення професійної кваліфікації, що реалізує їхню педагогічну свободу.

Список літератури:

1. Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників : Наказ МОН України від 09.09.2022 № 805 : станом на 5 листоп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text (дата звернення: 05.03.2025).

2. Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2018 № 1190 : станом на 4 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-п#Text (дата звернення: 05.03.2025).

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 1 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 12.02.2025).

РОЗРАХУНОК АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВІД ЗВИЧАЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сук П.Л.
д-р. екон. наук, професор
професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного
університету біоресурсів і природокористування
України «Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин

В умовах перманентних змін і трансформаційних перетворень у світовій економіці підприємства щоб здійснювати свою діяльність повинні використовувати необоротні активи.

Необоротні активи – це господарські засоби, які підприємство може застосовувати більше ніж один раз у виробничому процесі, і які мають строк корисного використання (експлуатації) понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік).

Щоб рівномірно розподілити вартість необоротних активів протягом строку їх корисної експлуатації застосовують амортизацію. Для її розрахунку використовують різні методи. До прикладу, можна приміняти обернений метод амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від звичайної діяльності.

Діяльність підприємства класифікується на звичайну і надзвичайну. Звичайна включає операційну і неопераційну діяльність. Операційна є основна та інша. До неопераційної діяльності відноситься фінансова, інвестиційна та інша. Неопераційна поділяється на основну та іншу.

Звичайна діяльність – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення.

Надзвичайна подія – подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді [1; 2; 3].

Раніше при розрахунку чистого прибутку (збитку) підприємства окремо відображали фінансовий результат від звичайної і надзвичайної діяльності. Тепер чистий прибуток (збиток) обраховується на основі операційної і неопераційної діяльності підприємства, що включає звичайну і надзвичайну діяльність (подію).

У НП(С)БО 15 “Дохід” зазначено, що доходами від звичайної діяльності є: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи [4].

Відповідно до НП(С)БО 16 “Витрати” до витрат звичайної діяльності відносяться собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), загальновиробничі витрати, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати, фінансові витрати, втрати від участі в капіталі і інші витрати [5].

Доходи від звичайної діяльності обліковують на рахунках: 70 “Доходи від реалізації”, 71 “Інший операційний дохід”, 72 “Дохід від участі в капіталі”, 73 “Інші фінансові доходи”, 74 “Інші доходи”. На субрахунок 746 “Інші доходи” записують надзвичайні доходи.

Витрати від звичайної діяльності відображаються на рахунках: 90 “Собівартість реалізації”, 91 “Загальновиробничі витрати”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності”, 95 “Фінансові витрати”, 96 “Втрати від участі в капіталі”, 97 “Інші витрати”. На субрахунку 977 “Інші витрати діяльності” реєструються надзвичайні витрати [6; 7].

Раніше звичайна і надзвичайна діяльність (подія) у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності відображались окремо. Облік надзвичайних доходів вівся на рахунку 75 “Надзвичайні доходи”, а надзвичайних витрат – на рахунку 99 “Надзвичайні витрати”.

У Звіті про фінансові результати (форма № 2) були передбачені різні статті “Фінансові результати від звичайної діяльності” (прибуток – код рядка 190; збиток – код рядка 195) та надзвичайні доходи (код рядка 200) і надзвичайні витрати (код рядка 205) [2].

В наш час облік звичайних і надзвичайних доходів та витрат здійснюється разом. Для обліку надзвичайних доходів застосовують субрахунок 746 “Інші доходи” рахунку 74 “Інші доходи”, а для надзвичайних витрат – субрахунок 977 “Інші витрати діяльності” рахунку 97 “Інші витрати”.

Для відображення фінансових результатів діяльності підприємства використовують рахунок 79 “Фінансові результати”.

Суми в порядку закриття рахунків з обліку доходів записуються у кредит рахунку 79, а суми в порядку закриття рахунків з обліку витрат та належна сума нарахованого податку на прибуток наводяться у дебеті рахунку 79.

У минулому фінансові результати з надзвичайної діяльності обліковувались на спеціальному субрахунку 794 “Результат надзвичайних подій”. Тепер фінансовий результат із надзвичайної діяльності відображається у складі прибутку (збитку) від іншої діяльності підприємства на субрахунку 793 “Результат іншої діяльності” рахунку 79 “Фінансові результати”.

Облік нерозподілених прибутків чи непокритих збитків поточного та минулих років, а також використаний у поточному році прибуток здійснюють на рахунку 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”.

У кредит рахунку записують збільшення прибутку від усіх видів діяльності, у дебет – збитки та використання прибутку.

На субрахунку 441 “Прибуток нерозподілений” реєструється наявність та рух нерозподіленого прибутку.

Чистий прибуток обліковують за дебетом рахунку 79 і кредитом рахунку 44 (або субрахунку 441) [6; 7].

Чистий прибуток від звичайної діяльності розраховується як алгебраїчна сума прибутку від звичайної діяльності та податку на прибуток від звичайної діяльності.

Щоб вирахувати обернений метод амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від звичайної діяльності спочатку потрібно обрахувати амортизацію необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від звичайної діяльності, і потім суми потрібно переставити у протилежній послідовності: перший рік – в останній, другий рік– у передостанній і т. ін.

У “Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід)” (форма № 2) чистий прибуток від звичайної діяльності знаходиться у статті “Чистий фінансовий результат (прибуток)” (код рядка 2350) [1; 3].

Річна сума амортизації за методом на основі чистого прибутку від звичайної діяльності обчислюється як добуток вартості, що амортизується (різниці між первісною і ліквідаційною вартістю) та коефіцієнта амортизації, який прораховується діленням чистого прибутку від звичайної діяльності за відповідні періоди на плановий обсяг чистого прибутку від звичайної діяльності за увесь період.

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності вираховується за формулою:

$$П(З)ЗД = ЧДРП + ІОП + ДФД + ДІД + ІДНД – СРП – АВ – ВЗ – ІОВ – ВФД – ВІД – ІВНД – НД + НВ,$$

де: П(З)ЗД – прибуток (збиток) від звичайної діяльності; ЧДРП – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); ІОП – інший операційний дохід; ДФД – дохід від фінансової діяльності; ДІД – дохід від інвестиційної діяльності; ІДНД– інші доходи від неопераційної діяльності; СРП – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); АВ – адміністративні витрати; ВЗ – витрати на збут; ІОВ – інші операційні витрати; ВФД – витрати від фінансової діяльності; ВІД – витрати від інвестиційної діяльності; ІВНД – інші витрати від неопераційної діяльності; НД – надзвичайні доходи; НВ – надзвичайні витрати.

Обчислення податку на прибуток від звичайної діяльності здійснюється за формулою:

ППЗД = ПЗД х 18%,

де: ППЗД – податок на прибуток від звичайної діяльності; ПЗД – прибуток від звичайної діяльності; 18% – ставка податку на прибуток від звичайної діяльності.

Щоб визначити чистий прибуток від звичайної діяльності використовують формулу:

ЧПЗД = ПЗД – ППЗД,

де: ЧПЗД – чистий прибуток від звичайної діяльності.

Розрахунок амортизації необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від звичайної діяльності виконують за формулами:

СА = (ПВ – ЛВ) х КА,

де: СА – сума амортизації; ПВ – первісна вартість об'єкта; ЛВ – ліквідаційна вартість об'єкта; КА – коефіцієнт амортизації.

КА = ОЧПЗД : ПОЧПЗД,

де: ОЧПЗД – плановий або фактичний обсяг чистого прибутку від звичайної діяльності за окремі періоди; ПОЧПЗД – плановий обсяг чистого прибутку від звичайної діяльності за увесь період.

Амортизацію необоротних активів можна прораховувати також за іншим варіантом методу на основі чистого прибутку від звичайної діяльності:

СА = ОЧПЗД х КА;

КА = (ПВ – ЛВ) : ПОЧПЗД.

Можна використовувати два способи розрахунку методу амортизації на основі чистого прибутку від звичайної діяльності: 1) із первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) із залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Алгоритм розподілу вартості необоротних активів за методом амортизації на основі чистого прибутку від звичайної діяльності розглянемо на прикладі.

Приклад. Первісна (початкова) вартість необоротних активів – 144000 грн, строк корисного використання (експлуатації) – 5 років, ліквідаційна вартість – 1000 грн. Звідси, амортизована вартість дорівнює 143000 грн (144000 – 1000 = 143000).

Передбачається за час корисної експлуатації необоротних активів одержати 623000 грн чистого прибутку від звичайної діяльності, у т. ч.: у 1-му році – 144000 грн, у 2-му році – 130000 грн, у 3-му році – 125000 грн, у 4-му році – 119000 грн, у 5-му році – 105000 грн.

Обрахуємо коефіцієнти амортизації: за 1-й рік – 0,2311 (144000 : 623000 = 0,2311), за 2-й рік – 0,2087 (130000 : 623000 = 0,2087), за 3-й рік – 0,2007 (125000 : 623000 = 0,2007), за 4-й рік – 0,1910 (119000 : 623000 = 0,1910), за 5-й рік – 0,01685 (105000 : 623000 = 0,1685).

Нарахування амортизації необоротних активів за 1-м способом (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі чистого прибутку від звичайної діяльності відображено в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1. Амортизація необоротних активів за 1-м способом (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) методу на основі чистого прибутку від звичайної діяльності

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від звичайної діяльності, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	143000	144000	0,2311	33047
2	143000	130000	0,2087	29844
3	143000	125000	0,2007	28700
4	143000	119000	0,1910	27313
5	143000	105000	0,1685	24096
х	Разом	623000	1	143000

[авторська розробка]

Таблиця 2. Амортизація необоротних активів за 1-м способом (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) оберненого методу на основі чистого прибутку від звичайної діяльності

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від звичайної діяльності, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	143000	105000	0,1685	24096
2	143000	119000	0,1910	27313
3	143000	125000	0,2007	28700
4	143000	130000	0,2087	29844
5	143000	144000	0,2311	33047
х	Разом	623000	1	143000

[авторська розробка]

Як показують цифри з таблиць 1 і 2, при підрахунку 1-го способу (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі чистого прибутку від звичайної діяльності вартість необоротних активів за п’ять років їх використання була повністю включена у витрати.

В таблицях 3 і 4 наведено розрахунок амортизації необоротних активів за 2-м способом (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі чистого прибутку від звичайної діяльності.

Таблиця 3. Амортизація необоротних активів за 2-м способом (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) методу на основі чистого прибутку від звичайної діяльності

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від звичайної діяльності, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	143000	144000	0,2311	33047
2	109953	130000	0,2087	22947
3	87006	125000	0,2007	17462
4	69544	119000	0,1910	13283
5	56261	105000	0,1685	56261
х	Разом	623000	1	143000

[авторська розробка]

Таблиця 4. Амортизація необоротних активів за 2-м способом (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) оберненого методу на основі чистого прибутку від звичайної діяльності

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від звичайної діяльності, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	56261	105000	0,1685	56261
2	69544	119000	0,1910	13283
3	87006	125000	0,2007	17462
4	109953	130000	0,2087	22947
5	143000	144000	0,2311	33047
х	Разом	623000	1	143000

[авторська розробка]

Із показників таблиць 3 і 4 ми можемо побачити, що використовуючи 2-й спосіб (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі чистого прибутку від звичайної діяльності в останньому (табл. 3) і в першому (табл. 4) роках вартість необоротних активів не розподіляється згідно із коефіцієнтом амортизації, а списується у витрати періоду.

Висновки. Розрахунок амортизації необоротних активів можна здійснювати за оберненим методом на основі чистого прибутку від звичайної діяльності.

Будь-яка основна діяльність, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення включається до звичайної діяльності підприємства [1; 2; 3].

Чистий прибуток від звичайної діяльності визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності та податком на прибуток від звичайної діяльності.

Визначення оберненого методу амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від звичайної діяльності здійснюється із попереднього прорахунку методу амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від звичайної діяльності, і потім суми потрібно переставити у протилежній черговості: перший рік – в останній, другий рік – у передостанній і т. п.

Обернений метод амортизації на основі чистого прибутку від звичайної діяльності можна визначати за двома способами: 1) від первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Список літератури:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 07 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 червня 1999 р. за № 397/3690. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text.

3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджено наказом Міністерства фінансів України 28 березня 2013 р. № 433. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 29 листопада 1999 р. № 290, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 1999 р. за № 860/4153. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text.

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 січня 2000 р. за № 27/4248. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text.

6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за № 1557/20295. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text.

7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.

РЕАКЦІЇ ТА МАНІПУЛЯТИВНІ РЕТРАНСЛЯЦІЇ ЗАЯВ ДОНАЛЬДА ТРАМПА В TELEGRAM-КАНАЛАХ ВІДОМИХ БЛОГЕРІВ РФ ТА УКРАЇНИ

Таранюк П.В.
аспірант
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
ORCID: 0009-0002-4428-1265

Мистецтво виголошення промов має давню історію. Воно формувалося ще за часів давньої Греції та Риму. У сучасному світі важливі не лише виголошені промови, а й те, як ці промови інтерпретують у засобах масової інформації, соціальних мережах та месенджерах.

У лютому 2025 року 47 президент Сполучених Штатів Америки Дональд Трамп зробив декілька офіційних заяв [1]. Частина з яких була адресована особисто президенту України Володимиру Зеленському. Вони спричинили значний резонанс в інформаційному просторі як Росії, так і України. Значною мірою це стосувалося реакцій у соціальних мережах та месенджерах.

Telegram-канали, як частина інформаційного простору месенджера, що залишається головним новинним майданчиком, [2] оперативно відреагували на заяви Дональда Трампа. Опубліковано помітну кількість новинних публікацій, мемів та дописів.

Нині месенджер Telegram продовжує відігравати ключову роль не лише як платформа для загального інформаційного оповіщення. Для науковців він є ідеальним майданчиком щодо аналізу інформаційних впливів та маніпулятивних ретрансляцій. У межах цієї інформаційної платформи важливу роль відіграють різноманітні політичні блогери та пропагандисти, які вміло та швидко ретранслюють ту чи іншу інформацію. Завдяки багатогранному набору маніпулятивних методів вони формують в авдиторії бажані емоційні, когнітивні установки та реакції.

Метою дослідження, проведеного в лютому 2025 року, був аналіз реакцій пропагандистів та політичних блогерів зі Росії та України на актуальні заяви президента однієї з наймогутніших економік світу та першої країни світу за військовою могутністю [3].

Проведене дослідження демонструє як одні й ті ж повідомлення можна ретранслювати на різні сторони конфлікту.

Для аналізу було обрано по три канали відомих політичних російських та українських блогерів та пропагандистів у розрізі публікацій за січень 2025 року. Об’єктами дослідження постали російські телеграм-канали: "Соловьёв" (на момент дослідження 1 млн 300 тис. 286 підписників); канал “Мир сегодня с "Юрий Подоляка" (3 млн 122 тис. 358 підписників) і канал “Анатолій Шарій” (1 млн 375 тис. 233 підписники). Серед українських телеграм-каналів досліджували “Лачен пише” (1 млн 503 тис. 251 підписник), канали “STERNENKO” (840 тис. 103 підписники) і “Pravda Gerashchenko” (493 тис. 006 підписників).

Було проаналізовано такі тези Дональда Трампа:

- *“Володимир Зеленський переконав Сполучені Штати Америки витратити $350 млрд на війну, яку неможливо виграти, яка не мала розпочатися, але війну, яку він, без США та «ТРАМПА», ніколи не зможе завершити”.*

- *“Я чув, що українці обурюються через те, що не отримали місця на переговорах. Але вони мали цю можливість три роки, і навіть задовго до цього”.*

- *“Частина їхніх міст зруйновано дощенту. Я не знаю, як там хтось взагалі живе. Ви знаєте, вони провели опитування, й Зеленський має лише 4 % підтримки українців”.*

Зазначені висловлювання містять елементи маніпуляцій. Однак у межах нашого дослідження основний інтерес становила інтерпретація інформації з боку російських та

українських політичних блогерів та пропагандистів, отриманої ними від третьої сторони. Яка може суттєво вплинути на подальший розвиток війни. Це зумовлювало необхідність детального розгляду та оцінки опрацювання такого роду інформації.

Особливу увагу в дослідженні приділено механізмам маніпуляційних звернень та комунікацій, які використовуються для формування суспільної думки.

Метод дискурс-аналізу дозволив з'ясувати, що Telegram-канали російських політичних блогерів та пропагандистів, які подають прямі цитати Дональда Трампа найчастіше гіперболізують інформацію та апелюють до емоцій за допомогою Loaded Language [4].

Вони застосовують лексичні одиниці з негативною чи позитивною конотацією, з метою формування відповідної реакції авдиторії. Зокрема, фрази на кшталт "Зеленський з 4% вгризається у трон", чи "Лідер київського режима" на каналі "Соловьёв". Або "Зеленського закатують у асфальт" на каналі “Мир сегодня с "Юрий Подоляка"”. Ще один приклад, словосполучення "вонючий наркоман", "нєкомпєтєнтноє говно" на адресу президента України на каналі "Анатолий Шарий".

Використання таких метафор має на меті критику особи та її приниження. За допомогою схожих конструкцій пропагандисти без додаткових фактів чи аргументацій швидко формують у читача негативне ставлення до персони, створюють образ людини, яку можна легко ігнорувати чи навіть знищити.

Ще одним розповсюдженим прийомом пропаганди в Telegram-каналах російських політичних блогерів є використання поспішних узагальнень (Hasty Generalization) [5]. Суб'єктивна думка подається як очевидний факт з метою виключення альтернативних поглядів та обговорень. Застосування таких маніпулятивних підходів було зафіксовано в усіх досліджуваних Telegram-каналах РФ.

Доволі поширеним маніпулятивним механізмом російських політичних блогерів та пропагандистів є деконтекстуалізація (Decontextualization) [6]. Окремі висловлювання Трампа вилучаються з початкового контексту й позбавляються конкретних смислових деталей. Читач може підсвідомо сприймати таку інформацію як правдиву через її форму, самостійно вибудовувати логічні взаємозв'язки вже через суб'єктивну інтерпретацію.

Загалом, ознаки маніпулятивних технік були зафіксовані в 75 % випадках інтерпретацій стосовно вищезазначених заяв Дональда Трампа. Водночас 25 % заяв Трампа залишалися без коментарів, що може свідчити про вибіркове замовчування.

Telegram-канали українських політичних блогерів та пропагандистів також використовують методи характерні для маніпулятивної риторики, зокрема Loaded Language. В окремих випадках цитати президента США подавали фрагментарно. Блогери зосереджували увагу переважно на негативних репліках. Використовували ненормативну лексику й саркастичний тон.

Наприклад, канал “Лачен пише” додав після вислову Трампа *“Я чув, що українці обурюються через те, що не отримали місця на переговорах. Але вони мали цю можливість три роки, і навіть задовго до цього”* свій коментар до посту: *“Ну звісно, погані українці, які просто не здались і не склали руки, не хочуть йти на відверту здачу своїх інтересів. Це ж ми напали на росію та не хочемо переговорів, вбиваємо цивільних, катуємо та вбиваємо полонених”. У* цьому випадку використано емоційно забарвлені слова спрямовані не на об'єктивний аналіз, а на виклик емоційної реакції в читача. Саркастичний тон сприяє гіперболізації та висміюванню позиції, без детального розгляду змісту.

Іронію та сарказм здебільшого застосовують у ретрансляціях заяв Дональда Трампа на каналі “STERNENKO”. Використання цих риторичних засобів знижує серйозність обговорюваної теми та змінює емоційний фон, за якого твердження Дональда Трампа виглядають смішними чи безглуздими. Автор каналу також регулярно апелює до патріотизму. Попри те, що деякі тези можуть бути слушними, патріотичні почуття використовуються тут як засіб відкидання критики без належного аналітичного опрацювання.

Загалом виявлено, що ознаки маніпулятивних технік наявні у 60 % випадках інтерпретацій стосовно вищезазначених заяв Дональда Трампа. Водночас 40 % його цитат не отримали додаткових коментарів, що свідчить про менш активне застосування маніпулятивних технік.

Дослідження засвідчує, що політичні заяви Трампа в лютому 2025 року активно використовували аналізовані Telegram-каналами для маніпулювання громадською думкою. Аналіз розподілу маніпулятивних технік між російськими та українськими джерелами виявив як схожі, так і відмінні риси в підходах до формування інформаційних наративів. Російська сторона частіше використовує дезінформаційні стратегії спрямовані на дискредитацію українського керівництва. Українські представники прагнуть ретрансльовувати інформацію за допомогою патріотичних коментарів та сарказму.

Формування комунікаційних стратегій, заснованих на аналізі та опрацюванні прямих цитат, залишається важливим інструментом у сучасній інформаційній війні. Тому потребує періодичних досліджень для протидії дезінформації та пропаганді.

Список літератури:

1. President Trump Signs Executive Orders at Mar-a-Lago, Feb. 18, 2025. https://youtu.be/s4_oK1KBw7Q?t=2. Дата звернення 20.02.2025

2. https://www.oporaua.org/viyna/doslidzhennya-mediaspozhivannya-ukrayinciv-tretiy-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-25292 20.02.2025 Дата звернення 21.02.2025.

3. https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php/ Дата звернення 21.02.2025.

4. https://en.wikipedia.org/wiki/Loaded_language Дата звернення 22.02.2025.

5. https://simple.wikipedia.org/wiki/Hasty_generalization Дата звернення 22.02.2025.

6. https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095706702 Дата звернення 22.02.2025.

ЮРИДИЧНІ ХАКАТОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАВНИКІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Татаренко Д.В.
здобувач третього (освітнього-наукового) рівня
вищої освіти першого року навчання
кафедри публічного та приватного права
https://orcid.org/0009-0005-1688-153X
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля
Руденко М.В.
д.ю.н., професор кафедри публічного та приватного права
https://orcid.org/0000-0002-8461-7627
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

В умовах стрімкого розвитку технологій та глобалізації правова система потребує гнучкості, здатності інтегрувати інноваційні рішення та автоматизувати правозастосовну діяльність. Використання технологій у сфері юриспруденції – від алгоритмічного аналізу нормативних актів до створення розумних контрактів і онлайн-сервісів для надання правових послуг – стає важливим чинником модернізації правового середовища. Одним із ефективних механізмів розвитку сучасної юридичної освіти та правозастосовної практики є юридичні хакатони – інноваційні заходи, що поєднують навчання, дослідження та командну роботу для вирішення актуальних правових, соціальних та екологічних викликів.

Оновлена Дорожня карта реалізації глобальної програми «Освіта на користь сталого розвитку: на шляху до досягнення ЦСР» (до 2030 року), представлена на Всесвітній конференції ЮНЕСКО у травні 2022 року, визначає стратегічні напрями розвитку освіти. Її головна мета – сприяти трансформації освітніх систем шляхом впровадження інноваційних методик навчання, розширення міждисциплінарного підходу та інтеграції концепцій сталого розвитку у всі рівні освіти. Особливу увагу приділено формуванню компетентностей XXI століття: критичного мислення, креативності, цифрової грамотності, здатності до співпраці та вирішення глобальних проблем.

У цьому контексті юридичні хакатони виступають інструментом реалізації принципів Дорожньої карти, оскільки сприяють практичному засвоєнню знань, розвитку навичок командної роботи та створенню ефективних правових рішень. Їхній формат передбачає інтенсивну розробку інноваційних юридичних механізмів у межах обмеженого часу. Спочатку цей підхід застосовувався у сфері програмування, проте сьогодні його активно використовують у правовій галузі для розробки технологічних рішень, що можуть бути впроваджені в державному та комерційному секторі.

Правове регулювання хакатонів здійснюється на основі норм, що стосуються організації публічних заходів, інтелектуальної власності, договірних зобов'язань та захисту персональних даних. Учасники часто підписують угоди про нерозголошення інформації та домовляються про розподіл прав інтелектуальної власності на створені продукти. У світовій практиці юридичні хакатони організовуються державними інституціями, університетами, неурядовими організаціями та бізнесом.

Юридичні хакатони мають широкий спектр застосування, охоплюючи різні аспекти правової діяльності та сприяючи вдосконаленню професійної підготовки юристів. Вони є унікальною платформою для інтеграції теоретичних знань із практичними навичками, що дозволяє учасникам працювати над актуальними правовими, соціальними та екологічними проблемами сучасності. Однією з ключових функцій хакатонів є розвиток правових компетентностей, адже під час роботи над реальними кейсами учасники опановують методи аналізу, нормотворчої діяльності, судової та правозастосовної практики. Тематика хакатонів

може охоплювати такі сфери, як сталий розвиток, захист прав людини, екологічне право, регулювання цифрових прав, штучний інтелект у правозастосуванні та корпоративна соціальна відповідальність. Робота в межах таких проєктів не лише сприяє закріпленню юридичних знань, а й дозволяє апробувати інноваційні правові механізми в контексті сучасних викликів.

Важливим аспектом юридичних хакатонів є практичне застосування знань, що дає змогу майбутнім правникам та практикуючим фахівцям створювати ефективні правові рішення для забезпечення сталого розвитку суспільства, бізнесу та державного управління. Учасники отримують унікальну можливість тестувати нові моделі юридичного регулювання, оцінювати їхню ефективність та розробляти механізми впровадження на державному та міжнародному рівнях. Це особливо важливо у сфері адаптації правової системи до цифрової епохи, коли технологічний прогрес випереджає традиційні механізми правозастосування, вимагаючи швидких, гнучких та адаптивних рішень.

Юридичні хакатони також сприяють розвитку міждисциплінарного підходу, який стає основою сучасного права. Учасники працюють у мультидисциплінарних командах, що включають не лише юристів, а й екологів, економістів, ІТ-фахівців, представників громадських організацій, підприємців та соціальних дослідників. Такий формат сприяє виробленню комплексних рішень, які враховують не лише юридичні аспекти, а й технологічні, економічні та соціальні складові. Наприклад, при розробці механізмів правового регулювання криптовалют або екологічного права необхідно враховувати як технічні особливості блокчейн-технологій чи екологічний вплив промислових підприємств, так і правові ризики та нормативні вимоги.

Окремо варто виділити інтеграцію цифрових технологій у правову систему, що є одним із ключових напрямів юридичних хакатонів. Учасники працюють над розробкою нових підходів до законодавчого забезпечення цифрових трансформацій, зокрема у сферах кібербезпеки, цифрових прав, штучного інтелекту, автоматизації юридичних процесів та електронного судочинства. Важливою складовою цього процесу є дослідження механізмів штучного інтелекту в юридичній практиці, зокрема його використання у судочинстві, корпоративному секторі та системах забезпечення прозорості державного управління.

Не менш важливим напрямом є співпраця між академічним середовищем та реальним сектором, що сприяє впровадженню розроблених рішень у практику. Юридичні хакатони стають платформою для тісної взаємодії державних структур, бізнесу, міжнародних організацій, громадських ініціатив та наукових установ. Вони сприяють залученню студентів та молодих правників до реальних правових проєктів, забезпечуючи їхнє професійне зростання та підготовку до викликів сучасного правозастосування. Зокрема, великі юридичні фірми, ІТ-компанії та урядові органи часто використовують результати хакатонів для вдосконалення власних підходів до регулювання нових сфер суспільних відносин.

В Україні юридичні хакатони набувають усе більшу популярності. Перший юридичний хакатон організували Бруклінський юридичний бізнес-інкубатор та політична клініка (BLIP) у Бруклінській юридичній школі ще у 2012 році. Ця подія започаткувала формат інтенсивних командних змагань для розробки юридичних інновацій. Згодом, у лютому 2018 року, відбувся Глобальний юридичний хакатон в Іспанії (Мадридський університет Франсіско де Віторія), який об’єднав учасників із 37 міст на п’яти континентах. Його метою було створення прототипів юридичних проєктів, які б удосконалювали правовий сектор у сферах розвитку бізнесу, освіти, юридичної практики та доступу до правосуддя.

Юридичні хакатони швидко стали частиною освітнього процесу, сприяючи формуванню нової генерації правників, здатних адаптуватися до викликів цифрової епохи. Їхня інтеграція в освітній процес відповідає сучасним стандартам вищої освіти, які передбачають активізацію дослідницької діяльності студентів та аспірантів. Наприклад, «Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня» за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право» вимагає, щоб освітньо-наукова програма включала не менше 30% дослідницької складової, а також передбачала проходження науково-дослідницької практики та підготовку до роботи над складними інноваційними завданнями. Використання інноваційних освітніх підходів, включаючи хакатони, правові клініки та цифрові платформи для юридичних досліджень,

дозволяє формувати компетентних правників, готових працювати в умовах динамічного розвитку технологій.

Одним із перших масштабних заходів став онлайн-хакатон 2020 року, присвячений автоматизації юридичних клінік. Він був організований спільно Bot&Partners, Опендатабот, Sayenko Kharenko та Юридичною лабораторією, а учасники працювали над розробкою кейсу, що вимагав комплексного юридичного, інженерного та дизайнерського підходу. У 2021 році відбувся Хакатон з реформи юридичної освіти, організований Лігою студентів Асоціації правників України спільно з USAID. Його основною метою було залучення студентів до аналізу проблем сучасної юридичної освіти та розробки пропозицій щодо їх удосконалення.

У 2023 році під час ІІ Прикарпатського юридичного форуму в Університеті Короля Данила (м. Івано-Франківськ) відбувся юридичний хакатон на тему «Концептуальні засади протидії домашньому насильству», що залучив студентів-правників до роботи над соціально значущими питаннями. Ще одним відомим українським хакатоном є щорічний Hack for Locals, присвячений розвитку безпечних громад на сході України. Його третя сесія, Hack for Locals 3.0, пройшла під гаслом «Спільно проти насильства» та сприяла створенню низки інноваційних рішень, зокрема: чатботу для оперативного реагування на випадки гендерно зумовленого та домашнього насильства, мобільного застосунку для боротьби з булінгом, гейміфікованого онлайн-квесту для популяризації безпечних стосунків, симулятора свідомого батьківства та низки просвітницьких ініціатив, зокрема молодіжного театру-форуму, консультаційної платформи з психологом та серії роликів для TikTok.

Українські студенти також активно беруть участь у міжнародних хакатонах. Зокрема, вони долучилися до EquaAIlty Hackathon, організованого Talents on AI Foundation за підтримки Міністерства закордонних справ України, Представництва ООН в Україні та Української національної комісії з питань освіти, науки і культури при UNESCO. Завданням учасників було розробити прототипи програмних продуктів та no-code рішень із використанням нейромереж і штучного інтелекту для посилення роботи у сфері захисту прав людини та рівності. У результаті було створено проєкт «ADVOKATO» – юридичний консультант на основі штучного інтелекту, який допомагає юристам і клієнтам знаходити оптимальні рішення для правових питань.

Ще одним важливим хакатоном став National Defence Hackathon 2022 (Національний оборонний хакатон), організований Міністерством оборони України спільно з Генеральним штабом ЗСУ, Національним координаційним центром кібербезпеки (НКЦК) та Центром протидії дезінформації, а також за підтримки Фонду цивільних досліджень і розвитку США, Держдепартаменту США, НАТО та Посольства Великої Британії в Україні. Захід зібрав кіберекспертів НАТО та представників Польщі, Великої Британії, США, Литви, Латвії, Естонії та інших країн ЄС. Змагання проводилися у трьох основних напрямах: технічному, боротьби з дезінформацією та юридичному. Однією з ключових тем стала правова регуляція кібероборони, включаючи можливість залучення кіберволонтерів до співпраці з державними структурами.

Значення юридичних хакатонів виходить за межі освіти. Вони сприяють розширенню кругозору юристів, залученню їх до міждисциплінарної роботи, взаємодії з ІТ-спеціалістами, дизайнерами та підприємцями. Серед ключових переваг – можливість працювати у швидкому темпі над складними кейсами, тестувати ідеї та отримувати експертний зворотний зв’язок. Окрім того, хакатони відіграють важливу роль у розвитку правозахисних ініціатив та підвищенні правової грамотності населення.

Таким чином, юридичні хакатони є ефективним інструментом реалізації цілей сталого розвитку та оновленої Дорожньої карти ЮНЕСКО. Вони сприяють формуванню відповідального юридичного мислення, розвитку професійних компетентностей та створенню реальних механізмів вирішення глобальних викликів через право та інновації. Інтеграція юридичних хакатонів у систему освіти та правозастосування сприяє модернізації юридичної галузі, зміцненню верховенства права та розширенню доступу до правосуддя в умовах цифрової трансформації.

ОСВІТА 4.0 У ПІДГОТОВЦІ ЮРИСТІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Татаренко І.В.
здобувач третього (освітнього-наукового) рівня
вищої освіти першого року навчання
кафедри публічного та приватного права
https://orcid.org/0000-0002-7320-4237
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля
Татаренко Г.В.
к.ю.н., професор кафедри публічного та приватного права
https://orcid.org/0000-0001-6291-4455
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

Сучасні технології докорінно змінюють підходи до навчання, зумовлюючи необхідність трансформації освітніх моделей. Концепція «Освіта 4.0» передбачає широке впровадження цифрових технологій у навчальний процес, що є особливо актуальним для юридичної освіти. Оскільки сучасний правовий простір усе більше переходить у цифровий формат, студентам-юристам необхідно опанувати цифрові компетентності, які є невід'ємною частиною їхньої майбутньої професійної діяльності.

Ідея цифрової трансформації освіти безпосередньо пов'язана з концепцією «Індустрія 4.0», яка була вперше представлена у 2011 році на Ганноверській промисловій виставці «HANNOVER MESSE 2011». У межах цієї події В. Вальстер, Х. Кагерман і В.-Д. Лукас представили доповідь, в якій обґрунтували принципи четвертої промислової революції та її вплив на розвиток нових бізнес-моделей [1]. У 2013 році було опубліковано остаточний звіт щодо стратегії розвитку «Індустрія 4.0», а у 2016 році Клаус Шваб у своїй статті «Четверта промислова революція» детально розглянув наслідки цифрової революції для світової економіки, суспільства та освітніх процесів [2].

Цифрова трансформація вищої освіти є ключовим напрямом розвитку в межах загальної стратегії цифровізації суспільства. В Україні цей процес значно прискорився під впливом пандемії COVID-19 та нових викликів, пов’язаних із російською збройною агресією. Відповіддю на ці зміни стало розроблення Міністерством освіти і науки України (МОН) «Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року», яка передбачає створення єдиної цифрової екосистеми у сфері освіти, автоматизацію навчальних процесів, розвиток цифрової інфраструктури та підвищення рівня цифрових компетентностей [3]. У контексті загальної цифровізації особливу увагу привертає реформа юридичної освіти. Комітет Верховної Ради з питань правової політики Комітет Верховної Ради України з питань правової політики 20 лютого 2025 р. схвалив Концепцію проекту Закону України про вищу правничу (юридичну) освіту та первинний доступ до правничої професії, яка спрямована на подолання кризи в цій сфері [4]. Документ акцентує увагу на необхідності підвищення якості підготовки правників, забезпечення відповідності освітніх програм сучасним вимогам та інтеграції України в європейський правовий простір.

Однак, аналізуючи текст проєкту, варто зазначити, що питання розвитку цифрових компетентностей майбутніх правників не отримало належної уваги. У сучасному світі, де цифрові технології проникають у всі сфери життя, включно з правовою, володіння цифровими навичками є невід'ємною складовою професійної компетентності юриста.

Відсутність чіткого акценту на цифрових компетентностях у проєкті Концепції може призвести до того, що випускники юридичних факультетів будуть недостатньо підготовлені до роботи в умовах цифрової трансформації суспільства. Це може негативно вплинути на

їхню конкурентоспроможність на ринку праці та здатність ефективно виконувати професійні обов'язки.

Для забезпечення високого рівня підготовки правників у цифрову епоху, вважаємо, доцільно було б включити до проєкту Концепції положення щодо: розробки та впровадження освітніх програм, які передбачають оволодіння студентами навичками роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, електронними базами даних, системами автоматизації юридичних процесів та іншими цифровими інструментами; підготовки викладацького складу, який би володів сучасними цифровими технологіями та міг ефективно передавати ці знання студентам; створення матеріально-технічної бази, що дозволить забезпечити доступ студентів до необхідних цифрових ресурсів та програмного забезпечення.

Інтеграція цих аспектів у проєкт Концепції сприятиме формуванню сучасної та ефективної системи юридичної освіти, яка відповідатиме викликам цифрового суспільства та забезпечить підготовку висококваліфікованих правників.

Цифровізація юридичної освіти охоплює кілька важливих напрямів. По-перше, студенти повинні оволодіти інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), навчитися працювати з електронними базами правових документів, використовувати цифрові інструменти для аналізу законодавства та судової практики. По-друге, автоматизація юридичних процесів передбачає вміння працювати з програмними комплексами для юридичного документообігу, штучним інтелектом для аналізу договорів та системами автоматизації судочинства. Третім аспектом є кібербезпека та цифрове право, що вимагає знань про захист персональних даних, правове регулювання цифрових платформ та кіберзлочинність. Важливо також оволодіти електронним судочинством та юридичними онлайн-сервісами, що включає подання судових документів, укладення електронних правочинів та роботу з юридичними чат-ботами. Останній напрям – цифрова грамотність та аналітичні навички, які охоплюють критичне мислення, аналіз великих обсягів інформації, верифікацію джерел та використання аналітичних цифрових інструментів.

Попри численні переваги цифровізації, існує низка викликів, які ускладнюють впровадження цифрових компетентностей у юридичну освіту. Це, зокрема, відсутність системної інтеграції цифрових навичок у стандарти юридичної освіти, обмежене матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, недостатня кількість викладачів, що володіють знаннями в галузі цифрового права, та потреба у зміні методичних підходів для практичного засвоєння цифрових технологій студентами. Водночас цифрова трансформація освіти відкриває нові перспективи. Важливими кроками на цьому шляху є оновлення освітніх програм, залучення міжнародного досвіду, інтеграція цифрових платформ у навчальний процес, а також розвиток співпраці між вищими навчальними закладами та технологічними компаніями. Окрім цього, перспективним є створення інтерактивних платформ для симуляції судових процесів, віртуальних правових лабораторій та тестування професійних навичок у цифровому середовищі. Без урахування сучасних цифрових викликів та реалій реформа юридичної освіти ризикує залишитися недостатньо ефективною.

Висновки. Цифрова трансформація освіти є важливим етапом у підготовці юристів майбутнього. Оволодіння цифровими компетентностями стане обов’язковою вимогою для правників, які працюватимуть у сучасному цифровому суспільстві. Для ефективного впровадження «Освіти 4.0» у сфері юриспруденції необхідно розробити чіткі стандарти цифрових навичок у навчальних програмах, модернізувати освітню інфраструктуру та створити умови для практичного засвоєння технологій у правовій діяльності. Таким чином, цифрова трансформація сприятиме підвищенню якості юридичної освіти та підготовці конкурентоспроможних фахівців у галузі права.

Список літератури:

1. Kagermann, H. Industrie 4.0: Mit dem Internet der Dinge auf dem Weg zur 4. Industriellen Revolution [Elektronische Quelle] / H. Kagermann, W.-D. Lukas, W. Wahlster // VDI

Nachrichten. – Zugriffsmodus. URL: https://www.vdi-nachrichten.com/Technik-Gesellschaft/ (дата звернення: 10.02.2025)

2. Четверта промислова революція: як до неї готуватися. URL: https://nubip.edu.ua/node/23076, (дата звернення: 10.02.2025)

3. Проєкт Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrovatransformaciya-osviti-ta-nauki

4. Концепція реформи юридичної (правничої) освіти // Комітет Верховної Ради з питань правової політики. – 2024. – URL: https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34720.pdf (дата звернення: 20.02.2025)

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ

Тимчук Д.Р.
здобувач ступеня «доктор філософії»
зі спеціальності 011Освіта/Педагогіка
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
tymchuk.denys.y@chnu.edu.ua

У сучасному суспільстві соціальна відповідальність набуває особливого значення, адже глобальні виклики (екологічні кризи, соціальна нерівність, цифровізація) вимагають від кожного громадянина усвідомлення власної ролі у суспільних процесах. Заклади вищої освіти відіграють ключову роль у формуванні соціально відповідальної особистості, оскільки саме в студентські роки закладаються базові принципи відповідального ставлення до професійної діяльності та активної громадянської позиції. Університети, як осередки знань та інновацій, мають сприяти підготовці студентів до активної соціальної взаємодії та відповідального прийняття рішень [1].

Значення соціальної відповідальності у вищій освіті зростає в умовах глобалізації та цифрової трансформації суспільства. На міжнародному рівні заклади вищої освіти дедалі більше долучаються до ініціатив, спрямованих на сталий розвиток, рівність можливостей та громадську активність. Європейський Союз активно підтримує концепцію соціальної відповідальності університетів, що відображено у стратегіях розвитку вищої освіти на 2020–2030 роки [2]. У документах щодо формування Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА), зокрема Болонського процесу, наголошується на необхідності інтеграції соціальної відповідальності у освітні програми, що дозволяє студентам здобувати не лише професійні навички, а й розуміння соціального впливу своєї діяльності [3]. Окрім того, у 2021 році ЮНЕСКО опублікувало оновлену концепцію ролі університетів у суспільному розвитку, де підкреслено, що вища освіта має бути не лише джерелом академічних знань, а й інструментом соціальної трансформації [4]. Такі підходи вже реалізуються у провідних університетах світу, де освітні програми включають курси з громадянської освіти, соціального підприємництва та сталого розвитку, спрямовані на підготовку студентів до активної участі у вирішенні глобальних проблем.

Попри поширеність концепції соціальної відповідальності в міжнародному освітньому дискурсі, в Україні вона ще не отримала належного висвітлення та впровадження на рівні політик університетів. Відсутність комплексного підходу до реалізації соціальної місії закладів вищої освіти вимагає наукового осмислення та впровадження нових механізмів взаємодії між університетами, студентами, громадою та державними інституціями. У цьому контексті дослідження соціальної відповідальності студентів як складової університетської екосистеми є надзвичайно актуальним.

Термін «соціальна відповідальність» (*social responsibility*) має глибокі історичні корені та використовується в різних наукових галузях. Вперше концепція відповідальної поведінки почала розвиватися у філософських працях античних мислителів, таких як Платон і Аристотель, які наголошували на етичних обов'язках людини перед суспільством. Античні вчення заклали основу для подальшого розвитку моральних і соціальних норм, що визначали взаємодію особистості та колективу. Зокрема, концепція «справедливого суспільства» у працях Аристотеля передбачала, що кожен громадянин має певні обов'язки перед державою та спільнотою, що можна вважати однією з ранніх форм соціальної відповідальності.

Протягом середньовіччя та епохи Відродження соціальна відповідальність переважно розглядалася в релігійному та моральному аспектах. Християнська етика відігравала значну роль у формуванні норм поведінки, що передбачали відповідальність людини за свої дії

перед Богом та суспільством. У цей період благодійність і громадське служіння вважалися основними проявами соціальної відповідальності. З розвитком суспільства поняття соціальної відповідальності набуло багатовимірного значення.

У XVIII-XIX століттях, коли почала формуватися індустріальна економіка, соціальна відповідальність стала асоціюватися з етичними принципами ведення бізнесу та взаємодії між роботодавцями й працівниками.

Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови, соціальна відповідальність визначається як «усвідомлення індивідом або групою осіб своєї ролі в суспільстві та відповідальності за наслідки своїх дій перед іншими людьми» [5]. У Кембриджському словнику (Cambridge Dictionary) соціальна відповідальність описується як «обов'язок організацій або окремих осіб діяти на благо суспільства та мінімізувати негативні наслідки своєї діяльності» [4].

Ключовими складовими соціальної відповідальності є свідомість, обов'язок і вплив на суспільство. Сучасні дослідження розглядають її як інтегральну характеристику особистості, організацій та інституцій, що забезпечує узгодження соціальних, екологічних та економічних інтересів. Важливо зазначити, що в умовах XXI століття соціальна відповідальність розглядається як необхідна складова сталого розвитку, що відображено в міжнародних ініціативах та освітніх програмах провідних університетів [6].

Отже, поняття соціальної відповідальності еволюціонувало від морально-етичної концепції до комплексної міждисциплінарної категорії, яка охоплює освітню, економічну та соціальну сфери. Університети як провідні центри знань і соціальних змін мають не лише поширювати відповідні теоретичні концепції, а й активно впроваджувати їх у свою діяльність, формуючи майбутні покоління свідомих і відповідальних громадян.

У сучасному економічному дискурсі соціальна відповідальність розглядається як стратегічний підхід до управління, який поєднує фінансову ефективність із суспільними інтересами. Дослідники, такі як Brunner [1], підкреслюють, що соціально відповідальний бізнес сприяє стійкому економічному розвитку, забезпечуючи рівновагу між економічними, екологічними та соціальними факторами. Зокрема, концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) активно інтегрується у бізнес-освіту, що дозволяє майбутнім фахівцям приймати етичні рішення та враховувати суспільний вплив своєї діяльності. Соціологічний підхід до соціальної відповідальності зосереджується на ролі інституцій та громад у формуванні суспільних норм і соціального капіталу. Bauman [7] наголошує на тому, що соціальна відповідальність відіграє ключову роль у зменшенні соціальної нерівності та підвищенні рівня соціальної згуртованості. Сучасні дослідження вказують на важливість взаємодії між освітніми установами, бізнесом і державою у створенні умов для соціально відповідальної поведінки. Інклюзивна освіта, соціальні ініціативи та добровільна діяльність студентів сприяють формуванню відповідального громадянського суспільства.

З огляду на економічні та соціологічні підходи, соціальна відповідальність університетів полягає не лише у підготовці кваліфікованих фахівців, а й у вихованні активних громадян, здатних відповідально діяти в соціальному середовищі. Tilbury [8] зазначає, що сучасні освітні установи відіграють центральну роль у розробці програм, спрямованих на розвиток соціально відповідального мислення у студентів.

Соціальна відповідальність у сфері освіти реалізується через кілька *ключових напрямів:*

- *академічна доброчесність,* що включає дотримання етичних принципів у навчанні та наукових дослідженнях. Це поняття охоплює принципи чесності, об'єктивності та прозорості в академічному середовищі. Дотримання академічної доброчесності передбачає запобігання плагіату, фальсифікації даних та інших неетичних практик, що можуть впливати на якість освіти. Впровадження етичних стандартів у навчальний процес сприяє формуванню відповідального ставлення студентів до науки та дослідницької діяльності, що в майбутньому забезпечує високу професійну репутацію випускників;

- *громадська активність студентів*, яка передбачає їхню участь у волонтерських ініціативах, соціальних проєктах та університетських програмах сталого розвитку. Залучення студентів до громадських ініціатив сприяє розвитку лідерських якостей, підвищенню соціальної свідомості та зміцненню громадянської позиції. У багатьох університетах світу створюються волонтерські центри, які координують участь студентів у благодійних заходах, екологічних проєктах та програмах підтримки вразливих верств населення. Такі ініціативи не лише формують почуття відповідальності, а й створюють міцний зв'язок між університетом і місцевою громадою;

- *розвиток партнерських відносин між університетами, громадою та бізнесом*, що дозволяє студентам застосовувати свої знання у реальних соціально-економічних умовах. Співпраця університетів із громадськими організаціями та підприємствами сприяє практичному навчанню, розвитку кар'єрних можливостей та ефективному вирішенню соціальних проблем. Інтеграція соціальних проєктів у навчальні програми дозволяє студентам брати участь у реальних дослідженнях, стажуваннях та бізнес-ініціативах, які мають суспільну цінність. Завдяки такому підходу вища освіта стає не лише джерелом знань, а й активним учасником соціальних змін.

Завдяки впровадженню цих підходів університети не лише виконують свою освітню місію, а й стають активними учасниками суспільного розвитку, формуючи середовище, в якому соціальна відповідальність стає нормою поведінки як для студентів, так і для викладачів та адміністрації закладів вищої освіти.

Формування соціальної відповідальності студентів у закладах вищої освіти залежить від багатьох *чинників.* Серед основних з них: роль викладачів, які повинні не лише передавати знання, а й формувати морально-етичні цінності студентів; освітні програми, які спрямовані не лише hard skills, а й soft skills, тобто містять дисципліни, що сприяють розвитку соціальної свідомості та відповідальності; соціальні ініціативи університету, які стимулюють студентів до участі в громадській діяльності; підтримка волонтерських рухів, що дозволяє студентам реалізувати свою громадянську позицію та соціальну відповідальність на практиці.

Соціальна відповідальність студентів може формуватися на різних *рівнях:*

- інституційному (загальноуніверситетському) – через впровадження стратегічних програм формування корпоративної соціальної відповідальності закладу;

- факультетському / кафедральному – через організацію тематичних заходів, залучення студентів до освітньо-гуманітарних проєктів, наукові дослідження та виховну роботу;

- індивідуальному – через самосвідомість студента, його готовність до участі в соціальних ініціативах

Висновок. Таким чином, соціальна відповідальність студентів є необхідною умовою для розвитку свідомого громадянського суспільства. Вона формується не лише через освітній процес, а й через активну участь здобувачів освіти у житті закладу вищої освіти, громадські ініціативи та волонтерство. Формування соціальної відповідальності студентів сприяє вихованню нової генерації фахівців, які не лише володіють знаннями, а й здатні усвідомлювати свою роль у соціумі та робити внесок у його розвиток.

Список літератури:

1. Brunner G. Corporate Social Responsibility in Higher Education. – New York: Springer, 2020.

2. European Commission. Higher Education Strategy 2020-2030. – URL: https://education.ec.europa.eu/

3. Bologna Process – European Higher Education Area. – URL: https://www.ehea.info/

4. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Київ: Перун, 2020.

6. Carroll A. The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. – Business Horizons, 2021.

7. Bauman Z. Social Cohesion and Modern Challenges. – Oxford: Polity Press, 2019.

8. Tilbury P. Higher Education and Social Responsibility: A Framework for Engaged Learning. – Routledge, 2021.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА МОВНІ ЗАСОБИ ЕМОЦІЙНОГО ВПЛИВУ КРИМІНАЛЬНИХ НОВИН В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА НА ГЛЯДАЦЬКУ АУДИТОРІЮ

Токманьова Заріна
магістр

Науковий керівник: Грицук О.В.
к.психол.н.
Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗП ДДПУ

Кримінальні новини є однією з найбільш впливових складових інформаційного простору, яка значно може впливати на психічний стан адресата інформації, особливо це стосується найбільш вразливих та емоційних людей. Водночас спосіб передачі інформації та її зміст значно впливають на емоційну і когнітивну реакцію аудиторії, формують суспільну думку про злочинність і безпеку в країні.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням рф на територію України та введенням військового стану [1] стало більше новин, які пов'язані з військовими злочинами, агресією, знущанням, приниженням людської честі та гідності, а також цинічними сценами насильства, що не може не викликати негативні емоції. Так, викладаючи інформацію у кримінальних новинах, журналісти, режисери та ведучі застосовують ефективні засоби емоційного впливу:

1. Візуальний ряд – зображення та відео, що супроводжують кримінальні новини, мають потужний емоційний вплив. Наприклад, кадри з місця скоєння злочину чи зображення постраждалих (цивільних чи військових) підсилюють емоційне сприйняття повідомлення.

2. Загальний звуковий супровід (звуки вибухів, сигнали тривоги, крики тощо), а також зазвичай тривожна музика, які доповнюють візуальний та вербальний компоненти в телевізійних новинах, створюють атмосферу емоційної напруженості.

3. Акцент на деталях злочину (подача жахливих деталей злочинів, таких як спосіб їх вчинення, поведінка злочинця, що сприяє утворенню у глядача при перегляді відчуття страху чи огиду.

4. Контраст у подачі інформації. Різке переходження від нейтральних до трагічних тем створює емоційний шок, утримуючи увагу аудиторії.

Важливе значення у сприйнятті інформації кримінального характеру, мають і мовні засоби емоційного впливу – це лексичні, синтаксичні, стилістичні та прагматичні мовні одиниці, що використовуються для виникнення певних емоцій у реципієнта. Серед них найбільш ефективними є:

- емоційно забарвлена лексика – це часте використання в медіа слів із підвищеним емоційним навантаженням, наприклад «жахливий злочин», «трагічна подія», «холоднокровне вбивство», «жорстоке вбивство». Застосування такої лексики викликає у глядачів сильну емоційну реакцію, сприяючи посиленню інтересу до новин;

- образні засоби, зокрема метафори – опис злочинів нерідко супроводжується образними висловами, які створюють яскраві візуальні картини у того, хто сприймає інформацію. Наприклад: «Кривава різанина розгорнулася в спальному районі». «Злочинець залишив після себе шлейф хаосу та страху»;

- цитування очевидців – використання прямих цитат підсилює ефект реалістичності поданих новин. Свідки подій зазвичай висловлюють свої пережиті негативні емоції, що підкреслює драматизм всієї ситуації: «Це був справжній шок, я ніколи не відчував такого страху» і под.;

- наведення статистичних даних про кримінальну обстановку у місті, країні сприяє створенню у глядачів уявлення про рівень злочинності та масштаби трагедії «За останній рік кількість вбивств (ст. 115 ККУ) порівняно з минулим роком у регіоні зросла на 10%» [2].

Роль названих вище мовних засобів емоційного впливу на адресата інформації кримінального характеру яскраво ілюструє уривок із тексту новин: «*Шокуючий злочин стався у передмісті Львова: на очах у перехожих озброєний нападник жорстоко атакував молоду жінку. Сцена нагадувала фільм жахів – крики, паніка, кров, і ніхто не зміг одразу зупинити напад. Потерпіла зараз перебуває у шпиталі у критичному стані, її чоловік шокований та переживає за стан жінки. «Це був просто жах, ми навіть не могли повірити своїм очам», – розповідає очевидець. Поліція негайно розпочала розслідування, але нападника ще й досі не знайшли, він може перебувати серед нас. Місцеві мешканці, (особливо жінки) налякані: «Як нам тепер почуватися в безпеці?*» [3].

Тут вміло використано такі засоби:

- емоційно забарвлена лексика: (*Шокуючий злочин, жорстоко атакував, фільм жахів, шокований, критичний стан*). Ці слова викликають у читача страх, співчуття до жертви та тривогу;

- використання асоціативного порівняння: «*Сцена нагадувала фільм жахів*»;

- цитати очевидців та потерпілих: «*Це був просто жах, ми навіть не могли повірити своїм очам*», що додає реалістичності події та посилює співпереживання;

- використання риторичних питань: «*Як нам тепер почуватися в безпеці*?», що спонукає аудиторію до роздумів і підсилює емоційне сприйняття ситуації;

- використання коротких речень «*крики, паніка, кров, і ніхто не зміг одразу зупинити напад*», що допомагає передати динамічність, тривожність та занепокоєння скоєного [4, с. 722].

Аналізуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що автори кримінальних новин в українських медіа використовують широкий спектр мовних і емоційних засобів, які впливають на емоційний стан і поведінкові реакції глядачів при перегляді. Ці засоби створюють уявлення про злочинність як про серйозну суспільну небезпеку, але водночас можуть сприяти формуванню негативних соціальних явищ, таких як страх або агресія. Питання емоційного впливу кримінальних новин в українських медіа на глядацьку аудиторію потребує більш детального розгляду, а подальші дослідження у цій галузі є важливими для розробки певних стандартів висвітлення кримінальної інформації.

Список літератури:

1. Закон України «Про введення воєнного стану в Україні» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення 10.02.2025).

2. Кримінальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення 10.02.2025).

3. Український лінгвістичний портал. URL: https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/ (дата звернення 10.02.2025).

4. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: «Юридична думка», 2012 – 1020 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ МИСЛЕННЯ НА ЗРОСТАННЯ (GROWTH MINDSET) СЕРЕД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Цепінь Віктор Ігорович
ад'юнкт
НОВ, НАСВ

Життя у Збройних силах України може бути невизначеним і складним. Сьогодні психічне здоров'я, працездатність і мислення важливіші, ніж будь-коли, а віра у власну здатність до розвитку має вирішальне значення. Навчившись використовувати мислення зростання, ви зможете зосередитися на особистому розвитку та вдосконаленні.

Мислення на зростання – це віра в те, що особистісні характеристики, такі як інтелект і талант, можна розвивати або змінювати. Це протилежність фіксованому мисленню, яке полягає у вірі в те, що особистісні характеристики неможливо змінити. Наприклад, люди з фіксованим мисленням вважають успішних людей обдарованими від природи і припускають, що їхній успіх був досягнутий легко. На противагу цьому, люди з мисленням на зростання вважають, що успіх - це те, над чим люди наполегливо працюють і що вони заробляють. Мислення на зростання (як і фіксоване мислення) можна застосувати до всіх сфер життя і, зрештою, воно є щоденним вибором. Мислення на зростання готує вас до викликів, що покращує командну роботу завдяки співпраці, ментальності та досягненні цілей.

Люди з мисленням на зростання приймають виклики. Незалежно від того, чи ви стикаєтеся з труднощами на тренуванні, на полі бою чи вдома, якщо ви дотримуєтеся мислення на зростання, ви можете розглядати труднощі як можливості для особистого та командного розвитку. Мислення на зростання може допомогти побудувати командну роботу, підвищуючи моральний дух, демонструючи віру один в одного і покращуючи професійний розвиток команди. Команда, орієнтована на мислення на зростання, краще працює разом, коли вона визнає цілі організації, що веде до досягнення цих цілей і колективного успіху.

Зіткнувшись з перешкодами, люди з мисленням на зростання долають складні ситуації, проявляючи твердість духу, що вимагає мотивації, відданості, впевненості та контролю.

Мислення на зростання допомагає долати перешкоди. Ви можете подолати перешкоди в особистому житті, навчанні, роботі тощо, маючи мислення зростання та проявляючи твердість духу. Твердість – це не просто підйом з мертвої точки, це пристрасть і наполегливість у досягненні довгострокових цілей. Твердість – важливий компонент мислення на зростання, який вимагає від вас зосередження на речах, які ви можете контролювати, впевненого підходу до перешкод, відданості собі та своїм цілям і збереження мотивації. Люди з мисленням на зростання і завзяттям пам'ятають, чому вони почали цей шлях, і нагадують собі, що вони здатні на великі звершення.

Мислення на зростання заохочує вас спробувати використовувати свідому та рефлексивну практику для підвищення рівня своєї майстерності та навчання.

Люди з мисленням на зростання вірять, що завжди є куди розвиватися і що їхні знання, навички та здібності вимагають зусиль для самовдосконалення. Вони відкидають ідею, що певні люди досягають успіху виключно завдяки «природному таланту» або генетиці, як, наприклад, ті, хто проходить військові тести на придатність до військової служби. Люди з мисленням на зростання зосереджуються на важкій праці, а не на досягненнях. Використовуючи цілеспрямовану та рефлексивну практику, ви можете стати кращим військовиком і розвинути майстерність у своїх сферах знань. Цілеспрямована практика передбачає цілеспрямоване, послідовне навчання для створення бази знань або навичок. Рефлексивна практика передбачає обмірковування своїх думок і дій після події та оцінку того, що ви могли б зробити по-іншому.

Мислення на зростання допомагає вам сприймати зворотний зв'язок і критику в рефлексивній і свідомій практиці, що призводить до покращення навчання і підвищення кваліфікації.

Люди з мисленням на зростання розглядають зворотний зв'язок і критику як додаткові можливості для зростання і розвитку. Люди з фіксованим мисленням сприймають зворотний зв'язок і критику як щось негативне, неприємне або непотрібне. Почувши точку зору членів вашої команди або колег, ви зможете оцінити свій внесок і вплив на робочому місці. Рефлексивна та усвідомлена практика може допомогти вам скористатися зворотним зв'язком, щоб покращити свої слабкі сторони, підвищити кваліфікацію та стати кращим - подібно до зусиль, які ви докладаєте.

Мислення на зростання нагадує вам підтримувати бойових товаришів, коли вони отримують лідерські можливості, тому що ви знаєте, що їхнє просування і визнання не є негативним відображенням для вас. “Тренуй інших, але біжи сам”.

Головні висновки:

Мислення на зростання готує вас і вашу команду до викликів, допомагає вам долати перешкоди, заохочує вас розглядати зусилля як шлях до навчання та майстерності, допомагає вам приймати і використовувати зворотний зв'язок і критику, заохочує вас святкувати успіх інших.

ПОСИЛЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СТИСНУТИХ БЕТОННИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Шишкіна О.О.
к. т. н., доц., доцент кафедри технології будівельних
виробів, матеріалів і конструкцій
Криворізький національний університет

Добре відомо, що експлуатаційна придатність споруд та будівель забезпечується в тому числі досягненням їх механічного опору та стійкості. Перешкодою для цього може бути зміна умов експлуатації, наприклад, збільшення рівня навантажень понад проектні значення, що з великою вірогідністю спричинить руйнування складових частин будівельних об'єктів – конструкцій, або їх деформації, які перевищують гранично допустимий рівень. Такі випадки є нерідкими внаслідок дії множинних чинників.

Бетон є найбільш ефективними конструкційними матеріалами. Тому більшість сучасних будівель та споруд складаються з конструкцій, виготовлених із застосуванням бетону. Тож важливим критерієм підтримання експлуатаційної придатності бетонних конструкцій є збереження суцільності бетону. Порушення монолітності бетонного композиту відбувається поступово при появі та подальшому розвитку в його тілі тріщин різного походження.

Не зважаючи на те, що опір бетону навантаженням стиску є високим, руйнування стиснутих зон бетонних елементів відбувається переважно внаслідок критичного зростання тріщин. В конструкціях, встановлених у проектне положення в будівлі, найбільший ступінь розкриття тріщин спостерігається приблизно посередині їх довжини або висоти. Адже стиснутий стан бетонних елементів супроводжується виникненням перпендикулярно напрямлених до дії сил стискання напруг, внаслідок чого у поздовжньому напрямку конструкції виникають деформації, що можуть призвести до появи тріщини, які стануть причиною втрати експлуатаційної придатності конструкцій, виготовлених з бетону.

Тож доцільно застосовувати заходи, які дозволять підвищити несучу здатність бетонних конструкцій з метою запобігання їх передчасному зношуванню при зміні умов експлуатації. До таких методів відносяться такі, що спрямовані що на зменшення можливості деформування бетонного елементу в площині перпендикулярній напрямку дії стискальних напруг. Наприклад, виконання зовнішнього армування бетонних та залізобетонних конструкцій зі сталевого профілю, або напруженою арматурою, або композитними матеріалами. Ці методи довели свою дієвість. Проте на практиці їх застосування супроводжується такими недоліками як ускладнення виконання технологічних процесів армування, потреба у використанні додаткового спеціального обладнання та збільшення вартості.

Проведені дослідження дозволили встановити, що здійснення зовнішнього армування стиснутого бетонного елементу у вигляді облаштування обойми, яка виготовлена з текстильного матеріалу на основі активованої бетонної матриці дозволяє елементу витримувати значно вищі навантаження без руйнування.

Запропоноване зовнішнє армування виконувалося по середині висоти стиснутого елементу. Активація бетонної матриці текстильного армування здійснювалася шляхом застосування надмалих доз поверхнево-активних речовин (0,0004% від маси цементу). В результаті стиснутий елемент витримував в середньому на 60% вищі руйнівні навантаження.

Розроблена технологія підвищення експлуатаційних характеристик стиснутих бетонних елементів відрізняється своєю простотою та високою ефективністю. Тож проведення подальших досліджень в цьому напрямку вбачається доцільним.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Шорський П.О.
к.ю.н., докторант кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0008-5953-9795

Агропромисловий комплекс (АПК) України є ключовим сектором національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку та значний експортний потенціал держави. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій постає нагальна потреба в удосконаленні інформаційно-правового регулювання цієї сфери, що сприятиме підвищенню її ефективності та конкурентоспроможності.

Сучасні технології, зокрема цифрові платформи, автоматизовані системи управління агробізнесом, геоінформаційні системи (ГІС) та електронний документообіг, стають необхідним інструментом для підвищення ефективності агропромислового виробництва. Водночас законодавче регулювання цих процесів в Україні потребує гармонізації з європейськими та світовими стандартами. У зв'язку з цим актуальним є дослідження інформаційно-правового забезпечення розвитку АПК та аналіз міжнародного досвіду для його адаптації в українські реалії.

Питання інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, оскільки цифровізація АПК потребує ефективного нормативно-правового забезпечення. Особливу увагу приділено впровадженню Big Data, штучного інтелекту (ШІ), Інтернету речей (IoT), геоінформаційних систем (ГІС) та блокчейн-технологій, а також їхньому правовому регулюванню. Значна частина досліджень зосереджена на питаннях кібербезпеки, захисту аграрних даних, електронного документообігу та гармонізації законодавства з європейськими стандартами (GDPR, Artificial Intelligence Act). Водночас залишається низка невирішених аспектів, зокрема відсутність єдиної національної платформи для управління аграрними даними та необхідність удосконалення механізмів державно-приватного партнерства (ДПП) у сфері цифровізації агропромислового комплексу.

На нашу думку цифрові інструменти в АПК можна визначити, як сукупність сучасних інформаційних технологій, програмних рішень та автоматизованих систем, які забезпечують збір, аналіз, обробку, зберігання та передачу аграрних даних з метою підвищення ефективності управління виробничими процесами, оптимізації ресурсного використання, зниження витрат і підвищення конкурентоспроможності агробізнесу.

До цифрових інструментів АПК належать:

1. Геоінформаційні системи (ГІС) – є єдиною з основою цифрової трансформації агропромислового комплексу, забезпечує комплексний підхід до аналізу просторових даних та моніторингу земельних ресурсів. ГІС заборонив агровиробникам отримувачів [4, с. 57].

2. Розвиток інтернету речей (IoT) у АПК – це підключення різноманітних пристроїв та обладнання до мережі Інтернет забезпечує збір та аналіз даних у реальному часі, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. IoT-пристрої, такі як сенсори вологості, температури та рівня освітленості, забезпечують постійний моніторинг умов навколишнього середовища [1, с. 63].

3. Електронні аграрні платформи – є елементом цифрової трансформації АПК України. Вони забезпечують інтеграцію інформаційних потоків, просувають доступ до ресурсів та послуг, а також підвищують ефективність управління аграрним бізнесом.

4. Big Data та штучний інтелект – це аналіз великих масивів даних для прогнозування цін на аграрну продукцію, оптимізації виробничих процесів. Використання технологій Big Data та штучного інтелекту (ШІ) в агропромисловому комплексі відкриває нові можливості для підвищення ефективності виробництва, оптимізації ресурсів та прийняття обґрунтованих рішень [6, с. 350].

5. Використання технологій точного землеробства – це застосування GPS-навігації, дронів, сенсорів та супутникових знімків дозволяє здійснювати детальний моніторинг стану посівів, оптимізувати використання добрив та засобів захисту рослин, що підвищує врожайність та зменшує витрати [2, с. 48].

6. Впровадження систем управління фермерськими господарствами (FMS) є комплексними програмними рішеннями, призначеними для оптимізації всіх аспектів сільськогосподарського виробництва. Вони інтегрують дані з різних джерел та забезпечують інструменти для планування, моніторингу та аналізу діяльності господарства [3, с. 60].

7. Застосування блокчейн-технологій – це використання блокчейну забезпечує незмінність та прозорість даних, що особливо важливо для простежуваності продукції від виробника до споживача. Використання блокчейну дозволяє фіксувати кожен етап руху товару, забезпечуючи довіру між учасниками ринку та прибутковими споживачами. Наприклад, компанія IBM спільно з Walmart випустила блокчейн-платформу для відстеження поставок манго, що скоротило час перевірки продукту за кілька днів до двох секунд [5, с. 351].

Також варто відзначити, що АПК України охоплює різноманітні галузі, кожна з яких активно впроваджує електронні аграрні платформи для підвищення ефективності та прозорості своєї діяльності. На нашу думку необхідним є здійснення огляду основних галузей АПК, їх відповідних електронних платформ та аспектів їх використання відповідно до українського законодавства. Ми вважаємо, що до їх переліку можна віднести такі три галузі сільськогосподарське виробництво, агропромислове виробництво, інфраструктурна сфера АПК.

Законодавче регулювання міжнародних програм та грантів здійснюється на основі відповідних міжнародних угод і національного законодавства України, що регулює зовнішню допомогу та співпрацю. Це забезпечує законність та прозорість реалізації подібних ініціатив. Координацію співпраці з міжнародними організаціями здійснює Міністерство аграрної політики та продовольства України. Його завданням є контроль за відповідністю міжнародних проектів національним пріоритетам і стратегіям розвитку АПК, що дозволяє ефективно інтегрувати зовнішню допомогу у розвиток аграрної інфраструктури країни.

Серед сучасних інформаційних технологій, що активно впроваджуються в АПК, особливу увагу варто приділити Big Data та штучному інтелекту (ШІ), які відкривають нові можливості для автоматизації процесів, підвищення продуктивності та оптимізації управлінських рішень.

Штучний інтелект у контексті АПК охоплює використання алгоритмів машинного навчання та інших інтелектуальних систем для аналізу даних, прогнозування врожайності, моніторингу стану ґрунтів, управління технікою та інших завдань. Великі дані стосуються обробки значних обсягів інформації, отриманої з різних джерел: сенсорів, супутників, дронів, метеостанцій тощо. Компанії, такі як "AgroHub", впроваджують алгоритми ШІ для аналізу великих обсягів даних, зібраних під час вирощування культур, що дозволяє підвищити ефективність аграрного виробництва.

Практичне застосування ШІ у АПК охоплює моніторинг посівів за допомогою дронів та супутникових знімків, автоматизацію аграрної техніки (автономні трактори та комбайни), оптимізацію використання ресурсів через аналіз ґрунтових і кліматичних даних, а також прогнозування ринкових тенденцій шляхом обробки великих масивів інформації. Big Data у агросекторі характеризується п’ятьма ключовими параметрами (5V): обсяг (Volume) – великі масиви даних, що постійно накопичуються; швидкість (Velocity) – оперативне надходження та оновлення інформації; різноманітність (Variety) – дані різних типів (структуровані,

неструктуровані, напівструктуровані); достовірність (Veracity) – необхідність забезпечення точності та надійності даних; цінність (Value) – можливість використання даних для підвищення ефективності агробізнесу.

Таким чином, впровадження Big Data та штучного інтелекту в АПК сприяє підвищенню продуктивності, зниженню витрат і покращенню екологічної стійкості виробництва. Однак для ефективної інтеграції цих технологій необхідно вдосконалити законодавчу базу, забезпечити належний захист даних і дотримання етичних стандартів. Подальший розвиток цифрової інфраструктури та впровадження інноваційних технологій сприятиме зміцненню конкурентоспроможності аграрного сектору України на глобальному рівні.

В Україні процес впровадження інформаційних технологій у АПК знаходиться на етапі активного розвитку. Згідно з дослідженнями, впровадження ІТ у АПК сприяє підвищенню ефективності виробництва та конкурентоспроможності аграрних підприємств. Однак рівень використання сучасних технологій варіюється залежно від розміру підприємства, його фінансових можливостей та регіональних особливостей. Таким чином, інформаційні технології стають ключовим інструментом розвитку агропромислового комплексу, забезпечуючи економічну ефективність, екологічну стійкість та підвищення якості сільськогосподарської продукції. Для подальшого масштабного впровадження цифрових рішень необхідні інвестиції, розширення державних програм підтримки та адаптація законодавчої бази до нових технологічних реалій.

Отже, інформаційно-правове регулювання агропромислового комплексу (АПК) охоплює систему нормативно-правових актів, які визначають правові засади функціонування інформаційних відносин у АПК, а також механізми збору, обробки, зберігання та поширення інформації, необхідної для ефективної роботи учасників аграрного ринку. Основними завданнями правового забезпечення є створення прозорого інформаційного середовища, забезпечення рівного доступу до актуальних даних для всіх учасників ринку та захист інформаційних прав агробізнесу.

Список літератури:

1. Бондаренко Д. Застосування технологій інтернету речей в сільському господарстві. Телекомунікаційні та інформаційні технології. 2022. No 2(75). С. 61–68. URL: https://tit.dut.edu.ua/index.php/telecommunication/article/view/2423/2304.

2. Гущин О., Кондратенко д. правові аспекти використання технології блокчейн в агропромисловому комплексі України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. Т. 10. С. 350–352. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/84.pdf

3. Експертна думка. Авторські права на об'єкт, створений штучним інтелектом. Асоціація правників України. URL: https://uba.ua/ukr/news/ekspertna-dumka-avtorsk-prava-na-obkt-stvorenijj-shtuchnim-ntelektom?utm_source=chatgpt.com

4. Пуцентейло П. Використання геоінформаційних систем в управлінні сучасним землеустроєм України. Проблеми та практичні питання щодо виконання робіт із землеустрою: Збірник наукових праць ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (Херсон, 17 жовтня 2019 року). Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019. С.55-58.

5. Романескул С. С. Загальна характеристика законодавства у сфері агропромислового комплексу України // Право та суспільство. 2024. № 16. С. 137–141. URL: https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-16-137-141

6. Юрчук Н. П., Кіпоренко С. С. Цифровізація сільського господарства: виклики і можливості для фермерських господарств. Agrosvit. 2024. № 19. С. 53–62. URL: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.19.53

АНАЛІЗ КРОВІ БАРАНЧИКІВ АСКАНІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ

Яковчук В.С.
к.с.-г.н., с.н.с., завідувач лабораторії технології виробництва
і переробки продукції вівчарства
Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова "Асканія-Нова"
– Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства НААНУ
Жулінська О.С.
к.вет.н, старший науковий співробітник лабораторії
біології відтворення сільськогосподарських тварин
Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова "Асканія-Нова"
Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства НААНУ
Іванина О.П.
к.с.-г.н., старший науковий співробітник лабораторії
технології виробництва і переробки продукції вівчарства
Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова "Асканія-Нова"
Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства НААНУ

Зміна клімату, яка відбувається нині, не викликає ніяких сумнівів і є вже доведеним фактом. Так, 2024 рік, який добігає кінця, вже ввійшов в історію: він став найспекотнішим у світі за всю історію відповідних спостережень. Однак для України час кліматичних аномалій уже триває десятиліттями. За даними Всесвітнього фонду природи в Україні за останні 30 років середня температура повітря підвищилася на 1,2 градуса. Також, згідно з інформацією Гідрометцентру, в деяких регіонах України температура підвищилась на 0,82 °С тільки за останні 10 років. Водночас в інших країнах Європи та Північної півкулі загалом цей показник становить 0,47 °С [1]. Тваринництво в Україні внаслідок зміни клімату зменшуватиметься через зменшення продуктивності багатьох порід худоби, поширення хвороб та зменшення площ земель, придатних для випасу худоби [2].

Зміна природних умов призводить до непередбачуваних наслідків і змушує фахівців переглядати традиційні технології утримання тварин та їх параметри. Є декілька ключових сфер, на які впливає клімат, це: вплив на доступність та якість пасовищ, а також на ціну кормових культур; вплив на хвороби та шкідників тварин; вплив на здоров'я, продуктивність та відтворення тварин [3].

Екстремальні температурні умови можуть призвести до різких зрушень у терморегуляції тварин, зокрема у овець. За тривалої дії високої зовнішньої температури в організмі зменшується теплоутворення, газообмін, споживання кисню, обмін речовин. Тварини втрачають апетит, у них гальмується засвоєння поживних речовин корму, знижується продуктивність і загальна опірність організму до захворювань. Відомо, що вівці погано переносять високу температуру з надмірною вологістю повітря, оскільки блокується компенсаторний механізм виділення надлишку тепла за рахунок почастішання і пришвидшення дихання та випаровування вологи з легень і дихальних шляхів. У останній час до України із-за кордону завозиться значна кількість нових порід овець. А високопродуктивні тварини вкрай чутливі до високих спекотних температур, наслідком яких є значне зниження середньодобових приростів живої маси [4, 5].

Відомо, що найважливішим інтер'єрним показником, який пов'язаний з рівнем обміну речовин і інтенсивністю перебігу окислювально-відновлювальних процесів в організмі тварин є морфологічний склад крові. Тому виникла потреба вивчити склад крові молодняку овець асканійської селекції за екстремальних умов Півдня України.

На фізіологічному дворі Інституту тваринництва «Асканія-Нова» Херсонської області було проведено дослідження щодо визначення адаптаційної здатності молодняку овець

різних порід за екстремальних умов півдня України. Після відлучення ягнят було сформовано три групи баранчиків по 10 голів у кожній: асканійська тонкорунна порода (АТ); асканійська м'ясо-вовнова порода (АМВ); асканійська каракульська порода чорного забарвлення (АК). Тварини утримувалися в абсолютно однакових умовах, кожна група нарізно, а випасалися разом. Годівля проводилася за загальноприйнятим у господарстві раціоном. Утримання молодняку овець було шляхом загінного-порціонного випасання на пасовищі, яке за допомогою переносної огорожі було розбито на загони.

Живу масу ягнят визначали шляхом індивідуального зважування кожні два тижня. Кров для дослідження відбирали з яремної вени ягнят кожної породи у 6,5-міс. віці, використовуючи в якості антикоагулянту гепарин. Гематологічні показники досліджували за загальноприйнятими методиками.

Літо 2021 року було спекотним, максимальна температура у червні становила 32,4 ºС, у липні 36,1 ºС та у серпні 33,6 ºС. У червні та липні спостерігалися короткочасні опади у вигляді дощу. Висока вологість разом з високою температурою створювала для організму тварин ще більше навантаження, ніж просто літня спека.

Встановлено, що жива маса баранчиків АТ при народжені становила 4,41 ± 0,22 кг, при відлучені від вівцематок – 18,5 ± 0,67 кг, при цьому абсолютний приріст склав 14,1 ± 0,54 кг, а середньодобовий приріст (СДП) – 188 ± 11,0 г. Жива маса тварин АМВ при народжені становила 5,23 ± 0,2 кг, при відлучені від вівцематок – 17,4 ± 0,50 кг, при цьому абсолютний приріст склав 12,2 ± 0,46 кг, а середньодобовий приріст – 162 ± 8,9 г. Жива маса тварин АК при народжені становила 4,91 ± 0,28 кг, при відлучені від вівцематок – 16,6 ± 0,92 кг, при цьому абсолютний приріст склав 11,7 ± 0,77 кг, а середньодобовий приріст – 156 ± 13,6 г. Таким чином, за СДП у період підсису баранчики АТ переважали тварин АК породи на 20,5 %, а тварин АМВ породи на 16 % при $P < 0,95$. Період нагулу тривав 120 днів, тобто до досягнення 6,5-місячного віку. Жива маса баранчиків АТ у 6,5-місячному віці склала 41,0 ± 1,04 кг, при цьому абсолютний приріст за період з 2,5 - 6,5-міс. склав 22,5 ± 0,90 кг, а середньодобовий приріст – 187,5 ± 7,43 г. Жива маса тварин АМВ у 6,5-міс. віці становила 39,9 ± 0,53кг, при цьому абсолютний приріст за 120 днів склав 22,3 ± 0,72 кг, а середньодобовий приріст – 185,8 ± 6,15 г. Жива маса тварин АК у кінці досліду становила 35,4 ± 1,01 кг, при цьому абсолютний приріст склав 18,8 ± 0,87кг, а середньодобовий приріст – 156,7 ± 7,1 г. Таким чином за абсолютним приростом баранчики АТ переважали тварин каракульської породи на 19,6 % при $P>0,99$.

Кров в організмі тварин виконує низку життєво важливих функцій: захисну, регуляторну, дихальну, видільну. Вона переносить кисень від легень до тканин і забирає від них вуглекислий газ й виділяє його у зовнішнє середовище. З кров'ю до клітин органів тіла тварини надходять поживні речовини, вітаміни, ферменти, гормони, антитіла та видаляються продукти обміну речовин. Вона першою реагує на будь-який зовнішній чинник, адекватно відповідаючи змінами свого складу. У таблиці 1 наведено гематологічні показники крові піддослідних тварин.

Таблиця 1. Гематологічні показники крові піддослідних тварин

Показник	Породи піддослідних баранчиків		
	АТ	АМВ	АК
Гемоглобін, г %	9,5 ± 0,7	9,17 ± 0,64	8,47 ± 0,38
Еритроцити, млн./мкл	10,3 ± 0,77	11,77 ± 0,37	8,83 ± 0,42
Лейкоцити, тис/мм^3	9,18 ± 0,09	7,96 ± 0,08	8,13 ± 0,27
Гемоглобіновий індекс	0,55	0,46	0,57

Гемоглобін – дихальний пігмент крові, який бере участь у транспорті кисню та вуглекислоти, метаболізмі монооксиду азоту, а також виконує буферні функції (підтримання pH). Він міститься в еритроцитах (червоних кров'яних тільцях), складається з залізовмісної порфіринової частини (чотирьох гемів) і білкової частини (глобіну). Так, встановлено, що кількість гемоглобіну у тварин асканійської селекції, зокрема, у баранчиків АТ становила 9,5

± 0,7 г %, у АМВ – 9,17 ± 0,64 г %, а у АК – 8,47 ± 0,38 г %. Гемоглобіновий індекс це параметр, який відображає відносний вміст гемоглобіну в еритроцитах по відношенню до норми. Гемоглобіновий індекс у піддослідних тварин становив: у АТ – 0,55, у АМВ – 0,46, а у АК – 0,57.

Відомо, що кількість загального білка в сироватці крові та співвідношення його фракцій змінюється від дії на організм паратипових факторів. Вміст загального білка у піддослідних тварин був у межах фізіологічної норми і складав відповідно: у баранчиків АТ становив 7,89 ± 0,21 г %, у АМВ – 7,54 ± 0,09 г %, а у АК – 7,09 ± 0,21 г %, при P<0,95.

Таблиця 2. Білковий склад сироватки крові піддослідних баранців

Показник	Породи піддослідних баранчиків		
	АТ	АМВ	АК
Загальний білок, г %	7,89 ± 0,21	7,54 ± 0,09	7,09 ± 0,21
Альбумін, г %	3,31 ± 0,16	2,94 ± 0,24	2,91 ± 0,16
α-глобулін, г %	1,46 ± 0,13	1,28 ± 0,07	1,24 ± 0,06
β-глобулін, г %	0,71 ± 0,07	0,75 ± 0,09	0,78 ± 0,09
γ-глобулін, г %	2,41 ± 0,23	2,57 ± 0,14	2,16 ± 0,15
Альбуміно-глобуліновий коефіцієнт	0,72	0,64	0,69

Важливість визначення концентрації загального білка у сироватці крові передусім зумовлена багатогранною та важливою фізіологічною роллю, яку відіграють білки плазми крові. Завдяки їм підтримується в'язкість, тікучість крові, відбувається запобігання осідання формених елементів, формується об'єм крові у судинному руслі. Встановлено, що вміст загального білка у піддослідних тварин був у межах фізіологічної норми і складав відповідно: у баранчиків АТ становив 7,89 ± 0,21 г %, у АМВ – 7,54 ± 0,09 г %, а у АК – 7,09 ± 0,21 г %, при P<0,95. Альбуміно-глобуліновий коефіцієнт при цьому склав: у АТ – 0,72, у АМВ – 0,64, а у АК – 0,69.

Таким чином, можна зазначити, що баранчики асканійської селекції по різному переносять екстремальні умови півдня України. Тварини асканійської тонкорунної породи та асканійської каракульської породи добре переносять високі температури, про що свідчать показники крові, зокрема гемоглобіновий індекс та альбуміно-глобуліновий коефіцієнт (вони були майже у межах фізіологічної норми). Баранчики асканійської м'ясо-вовнової породи мали гемоглобіновий індекс 0,46 (норма 0,5 - 0,7) та альбуміно-глобуліновий коефіцієнт 0,64 (норма 0,71) що свідчить про те, що їх організм через спекотні умови перебував у стресовому стані.

Список літератури:

1. Кандул І. Глобальне потепління в Україні: між жорнами часу, 2025. URL: https://agronomy.com.ua/statti/2916-hlobalne-poteplinnia-v-ukraini-mizh-zhornamy-chasu.html (дата звернення 05.03.2025).

2. Трипольська Г. Як проявляється зміна клімату в Україні?, 2020. URL: https://ua.boell.org/uk/2020/06/09/yak-proyavlyaetsya-zmina-klimatu-v-ukraini (дата звернення 05.03.2025).

3. Bulut Mutlu, Özden Cevher (2022). Effects of climate change on animal husbandry. Black Sea Journal of Agriculture. Volume 6. Issue 1: 87-94 doi:10.47115/bsagriculture.1185283

4. Жарук П.Г., Атановська-Маслюк О.Й., Маслюк А.М. Природна резистентність та адаптаційна здатність ярок, одержаних від вівцематок асканійської м'ясо-вовнової породи та баранів породи тексель. Науковий вісник «Асканія-Нова». 2021. Випуск 14. С. 28-37. doi:10.33694/2617-0787-2021-1-14-54-66

5. Іовенко В.М., Гладій І.А. Характеристика росту, розвитку та м'ясних якостей молодняку овець різних генотипів. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2021. Вип. 1. С. 69-76. doi:10.31521/2313-092X/2021-1(109)

РЕЛІГІЙНО-ПРАВОВІ ВАЖЕЛІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СТАТУТІ ВЕЛИКОГО КНЯЗЯ ЯРОСЛАВА «ПРО ЦЕРКОВНІ СУДИ»

Якушев Р.С.
аспірант кафедри кримінально-правової політики
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0005-6501-8177
Email: r.s.yakushev@nlu.edu.ua

Історичні витоки інституту запобігання злочинності сягають стародавніх часів. Саме тоді було закладено основи державної правоохоронної політики.

Хрещення Київської Русі стало парадигмальним зсувом в українській історії держави і права й у сфері впливу релігії на злочинність зокрема. Навернення у християнство цілого народу запустило структурну трансформацію усіх соціальних інститутів того часу. Монотеїзм, притаманний християнству, змінив уявлення про будову суспільних відносин, зміцнив роль християнської церкви та вплинув на зміну релігійного світогляду членів суспільства. Окремі біблійні тексти, з одного боку, стали моральною основою принципів регулювання суспільних відносин, а з іншого, – могли бути засобом зловживань з боку релігійних представників, та джерелом формування та зміцнення церковної влади у суспільстві.

Важливим історичною пам'яткою права в цій сфері є Статут Великого князя Ярослава «Про церковні суди» (далі – Статут) XI століття, [3, с. 633]. Цей документ є підтвердженням впливу релігійних інституцій у сфері запобігання злочинності часів Київської Русі.

Прийняття Статуту означало підтвердження княжою владою положення церкви та наділення її особливими повноваженнями у сфері правосуддя, та визнання її водночас як організації, незалежної від князівської влади під час здійснення судочинства. Статутом запроваджувалося релігійно-правові важелі стримування та запобігання злочинності через широке коло повноважень церкви. Стаття 1 Статуту визначала, що князь Ярослав за порадою з митрополитом Київської і всієї Русі створив цей законодавчий збірник на основі «номоканону» (збірнику церковних правил) з метою диференціації протиправних діянь, судовий розгляд яких відноситься до компетенції церковних служителів (митрополита та єпископів).

Кримінологічна профілактика у вигляді обмежень (прямих заборон), які вводило першоджерело дослідження здебільшого пов'язані із нормами самого Статуту, що містять диспозицію та санкцію за конкретні протиправні дії. За об'єктом можна запропонувати наступну класифікацію правопорушень у Статуті:

- правопорушення проти статевої свободи (статті 2, 13, 15, 20-28 Статуту);
- правопорушення проти життя та здоров'я (статті 3, 29, 39-43 Статуту);
- майнові правопорушення (статті 14, 32-37 Статуту);
- правопорушення проти моралі (статті 5-8, 30, 31 Статуту).
- церковні правопорушення (статті 44-52 Статуту).

Ступінь тяжкості правопорушень простежується через аналіз санкцій статей Статуту, які починалися від штрафу та закінчувалися смертною карою (через втоплення, вкидання до свиней). Окрему роль у релігійно-правових важелях запобігання злочинності відігравали так звані церковні заходи виховного характеру як особливий вид впливу церкви на усіх осіб, хто вчинив правопорушення, передбачене Статутом. Текст Статуту встановлював основний вид покарання у вигляді штрафу, який сплачувався церкві та додаткові церковні заходи виховного характеру: «опитемия» (єпитимія) (статті 13-16, 20-22, 28 Статуту) та «поняти в дом церковный» (передання особи до церковного дому) (статті 5, 6, 9, 10, 17, 19, 27, 43 Статуту) [2, с.41-45].

Штраф як вид покарання відносився до суто юридичного інструменту, тоді як заходи виховного характеру мали профілактичну спрямованість, засновану на релігійному підґрунті. Єпитимія (спокутування гріха) застосовувалася з метою привезти людини до глибокого розкаяння у своїх гріхах перед Богом, що передбачала визнання своєї провини, усвідомлення негативних наслідків своєї дії та виправлення в майбутньому через недопущення повторення подібних дій. Єпитимія могла мати форму молитов, тривалого тримання посту, преклоніння, «тримати відповідь» перед церковнослужителями тощо. Єпитимія застосовувалася у 8 випадках правопорушень як обов'язковий додатковий захід до основного покарання у вигляді штрафу. Згідно Статуту серед правопорушень, за вчинення яких особа мала пройти обряд єпитимії зустрічалися правопорушення: проти статевої свободи, наприклад стаття 13 Статуту: «аще кум с кумою блуд створить, митрополиту 12 гривен, а опитемии указание от Бога»; та майнові правопорушення, стаття 14 Статуту: «аще кто зажжеть гумно, или двор, или иное что, митрополиту 40 гривен, а опитемию, а князь казнить».

Передання особи до церковного дому «поняти в дом церковный» передбачало на меті переміщення особи до закладу монастирського типу [1, с. 35]. Такий захід можна порівняти із покараннями, пов'язаними з позбавленням волі, адже він передбачав певного ступеню ізоляцію особи у закладах, якими опікувалася церква. Зміна звичного способу життя для особи було пов'язано із несенням служіння церкві при монастирі чи інших закладах релігійного спрямування. Це передбачало не тільки зміну місця постійного проживання, а й зміну соціального статусу, подекуди зміну сфери діяльності. Релігійний статус передбачав зміну старого способу життя, і суцільне дотримання церковних канонів, підпорядкування внутрішнім настановам церковнослужителів.

Стаття 29 Статуту встановлювала юридичну відповідальність батьків за самогубство доньки, у випадку її примусового одруження. Вказана норма встановлювала право батьків на видання доньки заміж примусово (без її згоди), і водночас регламентувала відповідальність батьків за можливі тяжкі наслідки використання цього права.

Аналізуючи релігійно-правові важелі запобігання злочинності за часів Київської Русі, безумовно слід приділяти увагу історичним пам'яткам джерел права, зокрема і статутам про церковні суди, які видавалися князями. Релігія, зокрема християнство, значно впливали на запобігання правопорушень, оскільки після Хрещення Русі, одержали інструменти практичного втілення через церковні установи та священнослужителів, які були наділені широкими повноваженнями з боку князівської влади. Християнство запустило трансформацію світогляду українського суспільства того часу та стало запорукою основ морально-етичних норм як запобіжника протиправної поведінки. Особливі релігійно-правові важелі запобігання злочинності у вигляді церковних заходів виправного характеру: єпитимія та поміщення особи у заклади монастирського типу були направлені на зменшення ризику повторення правопорушень того часу.

Список літератури:

1. Мартинюк О. В. Вплив релігії на розвиток інститутів кримінального права України доби раннього Середньовіччя. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2023. № 2. doi: https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.2.4

2. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. у 2 т. / За ред. В. Д. Гончаренка 4-те вид., перероб. і допов.: Т. 1: З найдавніших часів до початку XX ст. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 472 с.

3. Юридична енциклопедія: у 6 т. / Київ: Українська енциклопедія. Т. 5: П-С: Історія держави і права України / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) [та ін.]. 2003. – 848 с.

Content

Chernionkov Y. FUTURE POLICE OFFICERS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION AS A CONDITION FOR A QUALITY CAREER 4
Lobko S. THE LATEST TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR FORMING SOCIAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCIES IN THE TRAINING OF JOURNALISTS 6
Melnyk-Khokha G., Mudrokha V. ADVANCED TRAINING OF INFORMATION AND LIBRARY SPECIALISTS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION 9
Popovych V., Popovych Y. DIRECTIONS FOR INCREASING THE EFFECTIVENESS OF THE MECHANISM FOR IMPLEMENTING POLITICAL COMMUNICATIONS IN UKRAINE 12
Sysak K.O., Haman A.B. ENVIRONMENTAL MONITORING AND ANALYSIS OF IMPLEMENTED ENVIRONMENTAL PROTECTION MEASURES AT PJSC «NEFTOKHIMIK PRYKARPATTYA» 16
Zhubatkanov K. ABOUT STALIN'S COLLECTIVIZATION OR WHY THE KAZAKHS SUFFERED FROM FAMINE IN 1928-1932 19
Zipunnikov M.M., Solovey V.V., Kotenko A.L., Vnukova N.V. MAIN TRANSFER MECHANISMS FOR ALKALINE WATER ELECTROLYSIS WITH CYCLIC GAS GENERATION 24
Алпатов С.М. THE PSYCHOLOGY OF LEARNING IN IT 27
Алпатов С.М. DEVELOPING AN EFFECTIVE LEARNING PROGRAM FOR IT SPECIALISTS 29
Аннічев О.Є. ПРОБЛЕМИ ХАРКІВСЬКОЇ СУЧАСНОЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ КРИТИКИ 31
Бєсєдін І.О. ГУМАНІТАРНИЙ ШАНТАЖ: ХТО ВІДПОВІСТЬ? 33
Борисенко Н.М. АНАЛІЗ ВПЛИВУ АНТИСУДОМНИХ ПРЕПАРАТІВ НА БІОХІМІЧНІ ТА ГІСТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ТВАРИН 36
Бояркін М.О. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ОПЕРАЦІЯ: ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ 39
Бугайова О.А. МЕТОДИ ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ДІТЕЙ З ВРОДЖЕНИМ ВИСОКИМ СТОЯННЯМ ЛОПАТКИ 43
Вареник Л.В. ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕЗИНФЕКТАНТІВ: РОЛЬ ЙОДОФОРІВ У ЗНИЖЕННІ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ 46
Войтюк Л.М. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ 50
Волосова Н.М., Гноєвой Д.В. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ 54
Гельбак А.М. ЕКОФАСИЛІТАТИВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ 56
Гобир І.Б., Станьковський Т.В., Смага Л.Р. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ СТРАТЕГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 58
Григоренко А.І. ПІДХОДИ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПІДТРИМЦІ КОМАНДИ ПІД ЧАС ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ 60
Гура В.І., Емінов Р.Е. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СИСТЕМА ВІДСТЕЖЕННЯ СОНЦЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОНЯЧНИХ ПАНЕЛЕЙ 63
Делі О.Ф., Бурдейний І.Я., Іванов В.О. ПАВУКИ В АГРОЦЕНОЗАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ 66

Дискіна А.А., Мінковська А.М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 68
Добровольська Н.Л. ОСОБЛИВОСТІ ОВОЛОДІННЯ ІНШОМОВНИМ СПІЛКУВАННЯМ СТУДЕНТАМИ-ЗАОЧНИКАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 71
Довгаюк-Семенюк М.В. ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО КОРМОВИХ КУЛЬТУР: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 75
Єлецький В. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ 78
Єськова А.М. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ 81
Жуляєв В. УПРАВЛІННЯ КІБЕРПРОСТОРОМ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ (АНОТАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ) 84
Зайкіна Г.М. ДЕЯКІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ З ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ НА ПІДСТАВІ АНАЛІЗУ ДОСВІДУ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 87
Зюкова Л.І. СУТНІСТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ 89
Ілів А.М., Озимок Ю.І., Іванишин Т.В. ПЕРСПЕКТИВИ ПОВЕРХНЕВОГО ЗМІЦНЮВАННЯ СТРУЖКОВИХ НОЖІВ МЕТОДАМИ ЇХ ЕЛЕКТРОЕРОЗІЙНОГО ОБРОБЛЯННЯ 92
Качмар О.В., Дадяк І.В. МОТИВАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ СТИМУЛ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЧИННИКИ ВПЛИВУ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ 95
Кірик А.Ю. МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 98
Книженко С.О. ДОПИТ ПОТЕРПІЛИХ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ТА ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ 101
Ковальова А. ПЕРСПЕКТИВА ВЗАЄМОДІЇ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ – ДАКТИЛОСКОПИСТІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ МВС УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНОЮ МІГРАЦІЙНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ 103
Козакова Л.О., Бочарова В. АСПЕКТИ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКА ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ 105
Колісниченко А.В., Харицька С.В. МУЛЬТИМОДАЛЬНІСТЬ ІНКОРПОРУВАННЯ STEM-ОСВІТИ У ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ТА ПРОФЕСІНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ 108
Коломойцев М. ПОКАЗНИКИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ГЕМОДИНАМІКИ У ФЛЕГМАТИКІВ 110
Костюк Л.В. ДОПОЛОГОВА ОБРЯДОВІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ (КІНЕЦЬ XIX – XX СТ.) 112
Котляр Т.І. ПРІОРИТЕТИ НА РОЗВИТОК З ДОСВІДУ РОБОТИ ФАХОВОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ 114
Лефтерова О.М. ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ДАВНІХ МОВ 117
Ліпський Д.О. ОСОБИСТІСНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ В ПРОЦЕСІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ ВЕБ-ЗАСТОСУНКІВ 119
Лоюк О.В. ОКРЕМІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 121

Майстренко М.А. ВІЗУАЛЬНА МОВА ФЕШН-ІЛЮСТРАЦІЇ: ГРАФІЧНІ ПРИЙОМИ ТА ХУДОЖНІ ЗАСОБИ 124
Малій Х.В. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ НАУК У ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА» 127
Марченко В. СУЧАСНА ТОВАРОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ: МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА ВИКЛИКИ 128
Махович І.А. ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВА КОМПОНЕНТА СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ НАВЧАННЯМ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 130
Медведєв І.О., Строєв М.Ю. ПОРУШЕННЯ ГЕМОДИНАМІКИ ПРИ ГЕМОРАГІЧНОМУ ШОЦІ 133
Мітюряєва-Корнійко І.О., Бурлака Є.А., Клець Т.Д., Салтикова Г.В., Бардась Д.С. ВПЛИВ ФАКТОРІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ФОРМУВАННЯ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ Й ЗМІН СНУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 137
Мозолевський А.С. ВПЛИВ ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ НА ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ОСОБИСТОСТІ В РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ 139
Мороз О.Л. ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ УМІНЬ У КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ 141
Мотайло А.П. ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ СКІНЧЕННОГО ЕЛЕМЕНТА В ФОРМІ БІПІРАМІДИ 144
Ніякий І.М. РОЛЬ SOFT SKILLS В НАЛАГОДЖЕННІ НОВИХ ЛОГІСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ 148
Нохріна І.С. СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ – «ДРАЙВЕР» ІНКЛЮЗИВНИХ ЗМІН 150
Омельченко І.Г., Альошин С.Ю. ВПЛИВ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТІВ ЗІ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНОЇ ЦІННОСТІ 152
Панчук Н.П., Суходольська Н.С. ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА ЕМОЦІЙНУ СФЕРУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ 155
Парфьонов С.В. РЕЛІГІЙНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ: ТАБУ І РЕАЛЬНІСТЬ 158
Плахотна І.Ю., Щербіна І.М. БАКТЕРІАЛЬНИЙ ВАГІНОЗ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ: ПОШИРЕНІСТЬ І НАСЛІДКИ 160
Поліщук О.М. SOFT SKILLS: ІНТЕГРАЦІЯ КРЕАТИВНОГО, АНАЛІТИЧНОГО ТА СИСТЕМНОГО МИСЛЕННЯ 162
Понуровська Ю.С. БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ВПЛИВУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ 166
Попович Я.М., Маракін В.І. ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ В ДЕЛІБЕРАТИВНІЙ МОДЕЛІ ДЕМОКРАТІЇ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ) 168
Рушай А.К. КОМПЛЕКСНЕ РАДИКАЛЬНЕ ПОКРОКОВЕ ЛІКУВАННЯ ВІДКРИТИХ ВИСОКОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПЕРЕЛОМІВ КІСТОК ГОМІЛКИ З ДЕФЕКТОМ ВЕЛИКОГОМІЛКОВОЇ КІСТКИ 171
Серняк О.І., Матюша І.В. ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ТА ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 174
Симонян Е.Н., Нерубайська Н.І. ВИРОЩУВАННЯ ТА СПОЖИВАННЯ КАРТОПЛІ У КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ 176
Ситняківська С.М., Кубрак С.В., Макарчук Л.П. РОЗВИТОК SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 178
Ситняківська С.М., Петрова С.І. РОЗВИТОК М'ЯКИХ НАВИЧОК НА ЗАНЯТТЯХ З ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕЖАХ КЕЙС-МЕТОДУ 180
Скріпка В.О. МОДЕЛІ КЛІНІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ 182

Стародубцева К.В. ВИБІР НАПРЯМУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК МОЖЛИВІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СВОБОДИ ВЧИТЕЛЯ 184
Сук П.Л. РОЗРАХУНОК АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВІД ЗВИЧАЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 186
Таранюк П.В. РЕАКЦІЇ ТА МАНІПУЛЯТИВНІ РЕТРАНСЛЯЦІЇ ЗАЯВ ДОНАЛЬДА ТРАМПА В TELEGRAM-КАНАЛАХ ВІДОМИХ БЛОГЕРІВ РФ ТА УКРАЇНИ 191
Татаренко Д.В., Руденко М.В. ЮРИДИЧНІ ХАКАТОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАВНИКІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ 194
Татаренко І.В., Татаренко Г.В. ОСВІТА 4.0 У ПІДГОТОВЦІ ЮРИСТІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 197
Тимчук Д.Р. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ 200
Токманьова З. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА МОВНІ ЗАСОБИ ЕМОЦІЙНОГО ВПЛИВУ КРИМІНАЛЬНИХ НОВИН В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА НА ГЛЯДАЦЬКУ АУДИТОРІЮ 204
Цепінь В.І. ВПРОВАДЖЕННЯ МИСЛЕННЯ НА ЗРОСТАННЯ (GROWTH MINDSET) СЕРЕД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ 206
Шишкіна О.О. ПОСИЛЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СТИСНУТИХ БЕТОННИХ ЕЛЕМЕНТІВ 208
Шорський П.О. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ 209
Яковчук В.С., Жулінська О.С., Іванина О.П. АНАЛІЗ КРОВІ БАРАНЧИКІВ АСКАНІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ 212
Якушев Р.С. РЕЛІГІЙНО-ПРАВОВІ ВАЖЕЛІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СТАТУТІ ВЕЛИКОГО КНЯЗЯ ЯРОСЛАВА «ПРО ЦЕРКОВНІ СУДИ» 215